مێژووی زیندوو
گفتوگۆ لەگەڵ غەنی بلووریان

برایم فەڕشی

سەدەی کارەسات

بنکەی ژین

سلێمانی ٢٠٠٨

٩٢٨,٣
ف ٩٢٥ فەڕشی، برایم
سەدەی کارەسات: مێژووی زیندوو، گفتوگۆ لەگەڵ غەنی بلووریان/ ئامادەکردنی برایم فەڕشی. سلێمانی: بنکەی ژین، ٢٠٠٨.
٢٩٧ل: ١٤,٨٥×٢١ سم، زنجیرە؛ ١٠٠
١- غەنی بلووریان- بیرەوەری ٢- ناونیشان ٣- برایم فەڕشی (ئامادەکار)
کتێبخانەی گشتیی سلێمانی زانیاریی سەرەتاییی پۆلێن‌و پێڕستی ئامادە کردووە

سەرپەرشتی لەچاپدراوەکانی بنکە: سدیق ساڵح

زنجیرە: ١٠٠
کتێب: سەدەی کارەسات
(مێژووی زیندوو: گفتوگۆ لەگەڵ غەنی بلووریان)
ئامادەکار: برایم فەڕشی
تایپ: سیروان خەلیل
مۆنتاج: لاس
خەت‌و ڕووبەرگ: ئەحمەد سەعید
تیراژ: ١٠٠٠
نرخ: ٤٠٠٠ دینار
ژمارەی سپاردن: ٢٥٣٠ی ساڵی ٢٠٠٨
شوێنی چاپ: سلێمانی، چاپخانەی شڤان

هەموو مافێك پارێزراوە. بەبێ مۆڵەتێکی پێشوەخت، ڕێ نادرێ ئەم کتێبە یا بەشێکی بڵاو بکرێتەوە، یان لە چوارچێوەی زانیاری بەدەستهێناندا هەڵبگیرێ یا بگوێزرێتەوە.

لە بڵاوکراوەکانی
بنکەی ژین
بۆ بووژاندنەوەی کەلەپووری بەڵگەنامەیی‌و ڕۆژنامەوانیی کوردی
عیراق: هەرێمی کوردستان، سلێمانی، ئەندازیاران، گەڕەکی ١٠٥، کۆڵانی ٥، خانووی ٢٣، سنووقی پۆست: ١٤
نۆرماڵ: ٣١٢٩١٠٢ ئاسیا: ٠٧٧٠١٥٦٥٨٦٤ یا ٠٧٧٠١٤٦٤٨٣٣ کۆڕەك: ٠٧٥٠١١٢٨٣٠٩
www.binkeyjin.com

پێشکەشە بە:

بە هەموو ئەو ژن و پیاوە بەرزانەی کە لە سەدەی بیستدا بۆ ئازادی و پارێزگاری لە زمان و فەرهەنگ و کەسایەتی و مافی خۆیان خەباتیان کرد.

وتەیەکی پێویست

بیرەوەری، سەرباری ئەوەی کە هەڵدەگرێ جێی قسەلەسەرکردن و لێکدانەوەو پەسندکردن یا گومانیش بێ، سەرچاوەیەکی تری نووسینەوەی مێژووە، بگرە مێژوونووسین لای زۆری میللەتان سەرەتا هەر بە بیرەوەری و زانیاریی ئەم و ئەوی ئاگادار دەستی پێ کردووە. بەداخەوە، بیرەوەری نووسینەوە لای ئێمە نەبوە بە نەریتێکی باوی بەردەوام، وا کە ڕۆژانەو گەرماوگەرم، بەتایبەت ئاگاداران بینووسنەوە. لەکاتێکدا حاڵی حازر میللەتانی هەرە پێشکەوتووی دنیایش مەیدانێکی نووسینەوەی مێژووی نوێیان، مێژووی زارەکییە، کە دەکرێ پاش بژارو شەنوکەوکردن زانیاریی گرانبەها و وردی بۆ مێژوویەکی ڕاستەقینە لێ وەر بگیرێ.

ئێمە، وەك سامانی بەڵگەنامەمان، لەبەر هەلومەرجی سەختی سیاسیی کوردستان لەلایەکەوەو نەبوون یا کزیی هۆشیاریی بەڵگەنامەپاراستن لەناو ڕۆشنبیرانی کورددا لەلایەکی ترەوە، تووشی لەناوچوون بووە، شارەزاو ئاگادارو بەشدارانی ڕووداوەکانی ڕابوردوویشمان -بەگشتی- مێژوودۆست نەبوون، نەیانکردووە بیرەوەریەکانیان بنووسنەوەو ئەو گەنجینەیە لەگەڵ خۆیاندا نەبەنە گڵەوە. لەبەر ئەوە مێژوومان کەلێنی زۆرو ناتەواویی لەژمارەنەهاتووی تێ کەوتوون؛ خۆ ئەگەر بیشمانەوێ مێژوویەکی تاڕادەیەکی بەرچاو دروست بنووسینەوە، ناچار دەبین پەنا ببەینە بەر سەرچاوەکانی بێگانەو ئەرشیڤەکانی وڵاتانی ناوچەکەو ڕۆژاوا، کە ئەگەرچی زۆرترین زانیاریی تایبەت بە مێژووی نوێی کوردیان تێدا پارێزراوە، لە چوارچێوەی هێندێ

www.zheen.org

هـەوڵی تاکەکەسـیدا نـەبێ، هێـشتا بـە جیـددی کـار بـۆ کۆکردنـەوەو سوودلێوەرگرتنیان نەکراوە.

بۆیە دروود بۆ گیانی کەسانی وەك خوالێخۆشبوان ڕەشید شەوقیو ڕەفیق حیلمیو ئەحمەد خواجەو ئەحمەد تەقیو قەدری جەمیل پاشاو مەلا محەمەدی چرووستانیو ... کە هیچ نەبەبێ لەو ڕووەوە دەست پێشخەر بوونو بەشێکی بیرەوەریەکانی خۆیان بۆ بەجێ هێشتین. ئەو هەولانەیش کە ئێستا لێرەولەوێ بۆ بایەخدان بەم لایەنەو نووسینەوەی مێژووی نوێ پشت بەستوو بە بیرەوەری دەدرێن، هەرچۆنێك بێ جێی خۆیان دەگرنو شایانی ڕێزن.

ئەم کتێبەی بەردەست، بیرەوەریەکانی بەڕێز "غەنی بلووریان"ـە، سالانێك بەر لە چاپکرانی کتێبی "ئاڵەکۆك"، کاك ئیبراهیمی فەڕشی ساڵی ١٩٨٩ پاش چاوپێکەوتنێکی درێژخایان تۆماری کردوون. ئەو دەمە مام غەنی زەینی ڕوونترو بیری تیژتر بووە، وردترو هەمەلایەنەتر مەسەلەو کێشەو ڕووداوەکانی لە باری سەرنجی خۆیەوە شی کردووەتەوەو لێیان دوواوە.

بنکەی ژین، کە ئەم بیرەوەریانە وەك بەجێهێنانی ئامانجێکی خۆیو درێژەدان بە چالاکیی لەم بوارەدا بلاو دەکاتەوە، پێی وایە مەرج نییە، کە هەر وایشە، هاوڕای بەشێکی کەم یا زۆری لێکدانەوەو هەڵسەنگاندنەکانی مام غەنی بێ لەسەر ڕووداوەکان. بەلام وەك پێڕەوکردنێکی ئازادیی بیروڕا دەربڕینو بۆ هێنانەقسەی کەسانی ئاگاداری ترو هاندانیان بۆ نووسینەوەی بیرەوەریەکانیانو بۆ پەندو ئامۆژگاری وەرگرتن لە مێژووی پێشوو، پێویستی دەبینێ ئەو بەرهەمە بخاتە کتێبخانەی کوردییەوە.

بنکەی ژین

کانوونی یەکەمی ٢٠٠٨

له هیوای ئازادییەوە
هەتا زیندان و کۆچبەری

گفتوگۆ لەگەڵ غەنی بلووریان سەرنج ڕاکێشە، ٦٠ ساڵی ژیانی، لە زیندان و کۆچبەریدا تێپەر بووە. مامە غەنی، ساڵی ١٣٠٣ی هەتاوی ١٩٢٤ی زایینی لە شاری مەهاباد- ڕۆژهەلاتی کوردستان لەدایك بووەو ژیان و چارەنووسی ئەو لاپەڕەیەکی تاڵی مێژووی تێکۆشەرانی سەردەمی کۆمەڵەی ژ. ك و کۆماری کوردستان، وەك حەسەنی قزڵجی و دوکتور عەلی گەلاوێژ نیشان دەدا، ئەو دوو کەسە دوای سی ساڵ ئاوارەیی و ژیانی تاڵی نامۆیی، گەڕانەوە بۆ کوردستان و پاشان لە (زیندانی ئەوین)ی تاران لەژێر ئەشکەنجەدا گیانیان لێ ئەستێندرا، غەنی بلووریان دوای ٢٧ ساڵ زیندانی بوون، بەرەو کۆچبەری ڕاونرا.

عەبدولڕەحمان زەبیحی، سەدیق ئەنجیری ئازەر، قادر شەریف، عەبدوڵڵا ئیسحاقی، ئەسعەد خودایاری، سولەیمان موعینی، عەولا موعینی، دوکتۆر قاسملوو، دوکتور شەرەفکەندی و دەیان کەسی تر، هەر لە کۆچبەریدا بێسەروشوێن کران یان کوژران. ئایا ئەمە ئەو چارەنووسەیە کە سیاسی و بیرمەندانی کورد خۆیان هەڵیان بژاردووە، یان بۆیان دیاری کراوە!؟

ئەوانە تەنیا ڕۆڵەکانی مەڵبەندێکی بچووکی کوردستانن، ژمارەی کوژراوانی کورد لە سەدەی بیستدا بۆ کەس حیساب ناکرێ! ئەمڕۆ بە ملیۆن کوردو بە هەزاران سیاسی و بیرمەندو هونەرمەندی کورد لە کۆچبەریدا دەژین، هێندێك لەوانە کە ڕچەشکێن بوون، ئەمڕۆ لە هەندەران لە بێدەنگیی زەمان و لە تەنیایی و دوور لە زێدو میللەتەکەیان «دەژین». سارمەدینی سادق وەزیری، مامۆستا هاوار (لەکاتی نووسینی ئەم بابەتەدا هەواڵی مەرگی بلاّو بۆوە)، محەمەد موکری، (ساڵی ٢٠٠٧ لە پاریس ژیانی کۆتایی پێ هات)، غەنی بلووریان و زۆر کەسی دی لەو بەرەیەن.

هەر کام لەو کەسانە چاك یان خراپ مێژوویەکی زیندوون، ئەو مێژووەی کە ئەوان دەیگێڕنەوە لە کتێباندا نەهاتووە، ئەگەریش نەیگێڕنەوە، ئەوە چووەو فەرامۆش کراوە، هەروەك چۆن خۆیان فەرامۆش کراون، مێژووی ئێمەش، مێژووی فەرامۆشکراوانە. هەر کام لە ئێمە بە دەستی خۆمان فەرامۆشخانەمان بۆ خۆمان ساز کردووە.

هەموو جیهان بگەڕێین کتێبێك لەسەر ژیان و بەسەرهاتەکانی یەکەم سەرۆك کۆماری کوردستان پەیدا ناکەین، تەنانەت زۆرێك لە مێژوونووسەکانمان نازانن قازی محەمەد کەی لەدایك بووە؛ لە هەمان

کاتدا خوێندکارانی خوێندنگا و زانستگاکانی ولاّتی ئێمە ژیان و بەسەرهاتی داگیرکەرانی ولاّتەکەیان بە دەرس دەخوێنن.

غەنی بلووریانیش لەو ولاّتەدا لەدایك دەبیّ، کابرایەکی بیّسەوادی بیّبڕوانامەی سیکل و دیپلۆم و لیسانس و دوکتۆرا، زانیاریی لەسەر میللەتەکەی پیّدەبەخشیّ و ژیانی سیاسی هەڵدەبژێریّ، بەو هیوایە ڕۆژێك لە ڕۆژان خۆی و خەڵك و ولاّتەکەی ئازاد بن.

ئەو هیواو ئاواتە سەری دەیان سەردارو ڕێبەری کوردی بەرەو پەتی سێدارە کێشا، ئەو هیوایە تەنیا لەیەك سەدەدا، سەدان کارەساتی لیّ کەوتەوە کە دوانیان هەڵەبجەو ئەنفال بوو. سەدەی بیست بۆ میللەتی کورد سەدەی کارەسات بوو، لە هەمان کاتدا سەدەی خەبات و خۆڕاگری.

غەنی بلووریان، لە ١٦ سەعات گفتوگۆی ڕووبەڕوودا، باسی سەدەی کارەسات دەکات. باسی سەرهەڵدان و تێکشکانەکان، باسی ڕووداوە شیرین و تاڵەکان، باسی ڕووداوە فەرهەنگی و ئاینی و فکری و نەتەوایەتیەکان دەکات کە خۆی لەنزیکەوە شاهێدیان بووە.

گێڕانەوەو پرسیارو وەلاّمەکان دەبنە هۆی ئەوەی دەیان ڕووداوی گرنگی فکری، سیاسی، فەرهەنگی کە لە هیچ شوێنێك باسیان نەکراوە، ڕۆشنایی‌یان بخرێتە سەر، وەك باڵشویکەکانی مەهاباد، وەك ئاینی کەڵبەش، کە هەردووکیان زادەی موکریان بوون. ڕووداوە سیاسیەکانی سەردەمی کۆمەڵەی ژ. ك و پاشان ڕووداوەکانی پاش تێکشکانی کۆماری کوردستان، حیزبی دێموکرات، شۆڕشی باشووری کوردستان، ڕووداوە سیاسیەکانی پاش ڕووخانی ڕژێمی پەهلەوی، ناکۆکییەکانی ناو کوردەکان و گەلێك باسی تر، بەرهەمی ئەم گفتوگۆیەن، کە لە ١٩٨٩/٧/٢١دا لە شاری کۆڵن، ماڵی ژمارە ١٠١ی شەقامی بەرلین، تۆمار

کراوە. بەڵام سەیر ئەوەیە پرسیارو وەڵامی پرسیارەکانی ١٧ ساڵ بەر لە ئێستا، لە پرسیارو وەڵامی پرسیارەکانی ئەمڕۆ دەچن.

بلووریان تەنیا وەڵامی پرسیارەکان ناداتەوە، بەڵکوو خۆی و سیاسەتەکانیشی دەکەونە ژێر پرسیارو ڕەخنەو گازندە. ڕۆڵ و دەوری خاس و خراوی مامە غەنی و ڕابەرانی حیزبی دێموکرات و ژیانی سیاسی و تەشکیلاتی و کۆمەڵایەتیی حیزبی دێموکراتی کوردستان، هەوێنی سەرەکیی باسەکانن. ڕەنگە ئەو مێژووە بۆ کەسانێك جێگای شانازی بێ و بۆ کەسانێکی دی جێگای داخ و کەسەر و تێڕامان و بیرکردنەوە.

ڕەنگە زۆر کەس لەگەڵ بیرو بۆچوونەکانی مامە غەنیو هەڵسوکەوتی سیاسیی ئەو نەبن و گێڕانەوەی ڕووداوەکان وەك مامە غەنی نەبینن و نەیاندیتبێت و نەیانبیستبێت. نووسەری ئەم کتێبە لە هەموو ئەو کەسانەی کە بەشداری ڕاستەوخۆی ڕووداوەکانی ٦٠ ساڵی ڕابوردووی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ژیانی سیاسی و تەشکیلاتی و کۆمەڵایەتیی حیزبی دێموکرات بوون، داوا دەکات هەڵەکانی ناو ئەو کتێبە ڕاست بکەنەوە، تکایە بێدەنگ مەبن و ڕووداوە مێژووییەکانی ٦٠ ساڵی ڕابوردووی وڵاتەکەمان ڕاستگۆیانە بگەیێننە نەوەکانی ئەمڕۆ و داهاتوو، با ئێمەش بتوانین مێژووی خۆمان ڕاستگۆیانە ببیستین.

یەکێك لە تایبەتمەندیەکانی ئەم چەشنە گفتوگۆیانە، ئەوەیە کە کەسی وەڵامدەرەوە ناچار بە گێڕانەوەیە. گێڕانەوەی هەر ڕووداوێك، ڕووداوێکی دیکەی بە شوێنەوەیە و زۆر جار وەڵامدانەوەی پرسیارێك دەکەوێتە دوای گێڕانەوەی چەند ڕووداو. هەر بۆیە کارەکە هاسان نییەو پەیتا پەیتا دەبێ یاداشت هەڵگیرێتەوە، کە منیش وام کردووەو لێ گەڕاوم

مامە غەنی قسەکانی بکات، بەڵام پاش کۆتایی پێهاتنی هەر باسێك یان چەند باسێك دیسان گەڕاومەتەوە سەر بابەتەکەو پرسیارەکانم لەگەڵیدا باس کردووە. پاشان بابەتەکانم لەیەك گرێ داوەتەوە، بێ ئەوەی زیان بە باسەکە بگەیێنێت.

لە باسەکاندا چەند قۆناغی سیاسی هەیە کە من ئەوانەم بەپێی مێژوو لە کتێبەکەدا هێناوە، واتە لەبەرا ئەو ڕووداوانە دەخوێننەوە کە بەر لە کۆمەڵەی ژ. ك بووە، دواتر سەردەمی کۆمەڵەی ژ. ك، حیزبی دێموکرات، کۆماری کوردستان و پاشان هەتا ڕووخانی ڕژێمی شاهەنشاهی و دامەزرانی ڕژێمی کۆماری ئیسلامی و ڕووداوەکانی دواتر هەتا ساڵی ١٩٨٩.

بەگوێرەی پێویست لە هێندێك شوێن لە پەراوێزدا ڕوونکردنەوە دەبینن، لە هێندێك جێگاش قسەکانی خۆم لە دوو [ ] کەوانی گۆشەداردا نیشان داوە. لە گفتوگۆکەدا دوو بەشی تایبەت بە شانۆی دایکی نیشتمان و میرمیرێن هەبوو کە لێرەدا نەهاتوون، لەبەر ئەوەی من لە شوێنێکی تر لە پەیوەندی لەگەڵ "شانۆ لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان"دا هێناومەو هێنانیشی لێرەدا لەگەڵ باسەکانی سەرجەم ئەم کتێبەدا نەدەگونجا.

زمانی کتێبەکە زمانی ئاخافتنی ڕۆژانەیەو هەر ئەو زمانەیە کە ساڵی ١٩٨٩ مام غەنی مەهابادی و ئەزی بۆکانی و ئێمەی موکریانی قسەمان پێ کردووە، من هیچ دەستکاریی زمانەکەم نەکردووەو هەروەك خۆی نووسیومەتەوە، تەنیا لەو جێگایانە کە ڕستەکە تەواو نەبوو بێت لە [ ] کەواندا ڕاست کراوەتەوە. کەوایە خوێنەر لە ڕێگای زمانەکەشەوە پەی بە مێژووی بابەتەکە دەبا، من ئەم شێوەیەم لە چەند کتێبی دیکەشدا بەکار هێناوەو لام وایە کاری کەسێکی وەك من تەنیا

www.zheen.org

گواستنەوەی قسەکانی مامە غەنی‌یە، نە ڕازاندنەوە یان گۆڕینی بەگوێرەی سیاسەتی ڕۆژ.

ئەوەش کە لەم کتێبەدا دێت بیرو بۆچوونی مامە غەنی بلووریانە لە وەلاّمی پرسیارەکاندا، هەرچیش بە ناوی برایم فەرِشی‌یەوە هاتبێ، ئەوە من، واتە نووسەری ئەم دێڕانە، لێی بەرپرسیارە، نە کەس یان دەزگایەکی دیکە، لەوانە ئەو دەزگایەی کە چاپ و بلاّوی دەکاتەوە. بۆ پێداچوونەوەی کتێبەکە دەبێ سپاسی وەرگێڕ و نووسەر ئیسماعیل ئیسماعیل زادە بکەم.

ڕۆژی سێزدەبەدەری ساڵی ٢٧٠٧
ئاڵمان– ئەیالەتی نوردارین وێستفالن
شاری کۆڵن، ٢٠٠٧/٤/٢

بنکەی ژین
www.zheen.org

حەمە هەتیو و باڵشویکەکان

قەدیم شەخسییەتێك بە نێوی حەمە هەتیو هەبوو، کە عیددەیەکی لە دەوری خۆی خڕ کردبووەوە بە نێوی بالشویکهای مەهاباد. ئەو بلشویکانە تەحتی تەئسیری ئەفسەرانی سوسیال دیموکراتی داخلی ئەرتەشی ڕووس بوون، کە لە جەنگی ئەوەڵی جەهانیدا لە مەنتەقەی کوردستان لەگەڵ ئەرتەشی تورکیا شەڕیان دەکرد. لە مەنتەقەدا ئەوانە ئیرتباتیان لەگەڵ ئەو مەسەلەیە هەبوو.

حەمە هەتیو، لە ڕەئسی ئەو جەریانەدا بوو، دیار بوو ئەغڵەب عەناسووری زەحمەتکێش و لە عەینی حاڵ لۆتی و پۆتی مەهابادی بوون. تفەنگێکی سازگەو دەمانچەیەکی سازگەو ئەو جۆرە شتانەیان هەبوو.

قازی محەمەدیش وەختێ جەوان بووە، تەحتی تەئسیری ئەو جەریانەی قەراری گرتووە. ئیرتباتی لەگەڵ ئەو جەریانەی هەبوە، یانی بالشویکەکان. دوایە کە ئینقلابی ئۆکتۆبر لەوێ کراوەو ئەرتەشی ڕووس قوشوونیان دەعوەت کردووە بگەڕێنەوە، ئەو حەمە هەتیو و ئەوانە لە مەهابادێ قیامی موسەلەحانەیان کردووە. قیامەکەشیان ٤٨ سەعات بەردەوام بووە. لە داخڵی شارێدا کە بە تەدریج عەقەبنشینییان کردووە. لە مەنتەقەی دەوروبەری ماڵی قازی محەمەدی کە ئێستا هەیە، ئەغڵەب کوژراون. هەموو ئاخرین نەفەریان کوژراوەو دیارە ئاساری ئەڵعان خانەوادەی باڵشویکەکان لە مەهابادێ لە ئەتراف چۆمی مەجید خانێ هەن. پێیان دەڵێن تایەفەی باڵشویکان. ئەلعانیش نێویان هەیەو نازانن بالشویك چییە، وەلی بە نێو مەشهوورن، نێویان هەیە.

برایم فەرشی: مامە غەنی، ئەو کاك حەمەیە کێ بوو؟ چییان دەکوت؟ بۆ نێوی بالشویکیان لەسەر خۆیان دانابوو؟ ئەوانە کێ بوون؟ چییان دەکرد؟

مامە غەنی: من ئەو قسەو باسە، باسی حەمە هەتیو و ئەوانەم لە بابم بیستووە. وەختێکی قشوونی ڕووسییەی تزاری لە تورکییەی شەڕیان دەکرد، شەڕی بەینەلمەلەلی ئەوەل [١٩١٤-١٩١٨]، هاتن بۆ مەنتەقەی مە. کوردستانیان گرتبوو، قشوونی ڕووس واریدی ئێران بوون، لە مەنتەقەی مەهابادو ئەوانە ئەغڵەب شەڕی بەینی تورکییەی عوسمانی و ڕووسیان دەبوو. لە نێو ئەرتەشی ڕووسی تزاریدا ئەفسەرانی سوسیال دیموکرات هەبوون. ئەفسەرانی حزبی سوسیال دێموکراتی ڕووسی. لەنێو بەدەنەی ئەرتەشدا ئەو ئەفسەرانە لە مەناتیقی موختەلیف بێکار دانەدەنیشتن، کاری تەبلیغیی خۆیان دەکرد. لە مەهابادیش کە دەورێك مابوونەوە، لەوێ مەشغووڵی ئەو تەبلیغاتانە و ئەو کارانە بوون. **قازی محەمەد** لە ئێرتبات لەگەڵ ئەوانە تەفەکوری سوسیال دێموکراسی ئەودەمی وەرگرتبوو، شتێکی پێگەیشتبوو، بەعزە شتێکی پێگەیشتبوو.

حەمە هەتیو، لە گەڕەکی مە بوو. ماڵیان ڕووبەڕووی ماڵی عەبدوڵای ئیسحاقی بوو لە گەڕەکی هەرمەنیان، مەشهوور بوون. ئەو حەمە هەتیوە لەقەبی هەتیو بوو. نێوی ئەسڵیی نازانم چ بوو، حەمە بوو. ئایا بێ باب گەورە بووە، یان بە نێوی هەتیویان نێو ناوە، یا لەقەب و عینوانێك بووە. لە محەلەی ئێمە زۆر لەقەب و عینوانان بە خەڵك دەدەن. ئەوەش خەڵك بەوی داوە، بە چ دلیل، نازانم. بەڵام ئەو چێودار بووە. شوغڵی چێوداریی هەبوە، حەیواناتی کڕیوەو هاتوچۆی دێهاتی کردووەو حەوت هەشت دە

بزنی کڕیوەو هێناوێتی، فرۆشتوویەتی لە بازاڕی و یاچەرچی بووەو لە چێودار، چێودار مەعنایەکی دیکەی هەیە.

یەکێك لە ئەفرادی شاری بووە کە تۆزێك قۆڵچۆماغیش بووە، وەکو گەردەن کلوفتی شارو بەڵام ئینسانێکی لۆتی مەنش بووە، ئینسانێکی هەڵکەوتوو بووە. ئینسانێکی زرینگ و هۆشیارو هەڵکەوتوو بووە، با هەموو ئەوەی کە بێسەواد بووە. تیعدادێکی لە خۆی هاڵاندووە، تەحتی تەئسیری ئەو ئەفسەرانەی سوسیال دێموکرات، نێوی خۆیان ناوە باڵشویك، دەبێ ئەو باڵشویکەیان لە باڵشویك و منشویك، لەوێیان گرتبێ. ڕەنگە بۆ خۆیان نەیانزانیبێ ماهییەتەن، باڵشویك چییە. وەلی بابم کە لێم دەپرسی ئەوانە کە باڵشویك بوون چییان دەگوت؟ دەیانگوت دەوڵەمەند نابێ بمێنێ، فەقیر دەبێ سەرکەوێ. شوعارەکەیان ئەوەیە دەوڵەمەند نەمێنێ و فەقیر سەرکەوێ، ئەو شوعارەیان بووە ئەو دەمی.

پاش ئەوەی قشوونی تزاری دەکشێتەوە، لە ئینقلابی ئۆکتۆبرێدا. لەنین دەعوەت دەکات بگەڕێنەوە داخڵی ڕووسییەی، حەمە هەتیو و ئەوانە مەوردی حەملەی حکوومەت قەرار دەگرن و چون لەگەڵ ئەفسەرانی سوسیال دێموکرات هاتوون و چوون و ڕەوابتیان هەبوە، فەعال بوون و شۆرەتیان پەیدا کردووە، زیددایەتیشیان لەگەڵ ئیمپراتۆری عوسمانی بووە. ئەو باڵشویکانە وەکوو بابم نەقڵی دەکرد کە ئەوانە دەگەڵ ئەفسەرانی تزاری ڕەوابتیان هەبوو، حەتتا تفەنگیان هەبوە، پشتیوانی ئەوانە بوون.

www.zheen.org

هەروەکوو شێخی غەوساباتێ، شێخی غەوساباتێ نێوەکەی دەقیق نییە ئێستا، شێخی غەوساباتێ یەکێك لەو عەناسورانە بووە کە مخالفی ئەرتەشی عوسمانی بووە، مخالفی شوعاری حاجی بابە شێخی بووە، کە

دوایە بووە بە ڕەئیسی حکوومەتی میللی. مخالفی ئەو شوعارەی حاجی بابەشێخ بووە کە کوتویەتی ((چون ڕووسەکان کافرن عوسمانییەکان موسڵمانن، دەبێ ئێمە پشتیوانی لەوان بکەین)).

ئەو شێخی غەوساباتێ مخالفەتی کردووە لەگەڵ ئەو شوعارەی حاجی بابەشێخ و ئەو حەمە هەتیو و ئەوانەی پشتیوانییان لەو شێخی کردووە. وە زیددییەتیان بووە لەگەڵ ئیمپراتۆری عوسمانی. کە ئەوە بوو خەڵکەکە زیاتر وەشوێن قسەی حاجی بابەشێخی کەوتن و لەگەڵ ئیمپراتۆری عوسمانی تێکەڵاو بوون و کاك فەتاحی قازی پەرچەمداری هەواداری ئیمپراتۆری عوسمانی بوو لە مەهابادێ، لە تایفەی قازییەکان بوو. لەنێو عەشیرەتیشدا قەرەنی ئاغای مامەش ئەوەی فەرمانداری مەهاباد بوو، هەواداری عوسمانییەکان بوو. گەرچی ئەفسەرانی ڕووس لە مەهابادێ نوتقیان کردبوو، قسەیان بۆ خەڵکی کردبوو، گوتبوویان ئێمە بیستوومانە ئیمپراتۆری عوسمانی ئێوە تەحریك دەکات، ئێمە بیستوومانە بەعزێك عولەماو شیووخی ئەنگۆ تەبلیغ دەکات بە زیددی ئێمە، بەڵام ئەنگۆ ئەو کارەی مەکەن، ئەنگۆ میللەتن دانیشتوون لێرە، ئەمە دوو دەوڵەتین شەڕ دەکەین، ئەمە هاتینە ئێرە ئێوە شتی خۆتان بە مە بفرۆشن، ئەوان هاتنە ئێرە شتی خۆتانیان پێ بفرۆشن، دەخالەت لە کاری ئێمەدا مەکەن، زەرەر دەکەن. بەڵام خەڵکەکە تەحتی تەئسیری عەوامیلی مەزهەبی و تەبلیغاتێکی کە بۆیان کرابوو، مەخسووسەن فتوای حاجی بابەشێخی کە ئەو دەمی شێخێکی ناودار بوو وە نفووزی هەبوو.

دیارە عوسمانییەکانیش تەبلیغیان بۆ کردوون، عولەمای عوسمانیش هاتوون، دەنێویانەوەو تەبلیغیان بۆ کردوون، خەڵکەکەیان وەدوای خۆیان دابوو، لەگەڵ ڕووسان شەڕیان کردو بەعزە هەتکی

﴿بێڕێزی﴾ حورمەتیشیان بە کوشتەکان و لاشەی سەربازەکانی ڕووس کردبوو، قەسابییەکیان کردبوون.

پاش ئەوەی کە عوسمانی مەهابادی گرتەوەو ڕووسانیان شکست دا و ئەو ئیهانەیان پێکردبوون و بەعزە جێگایەکیان بڕیبوون، دە گەڕانەوەیدا کە ئیمپراتۆری عوسمانی شکستیان خوارد، ڕووسان هاتن مەهابادیان گرت. کوشتارێکی زۆریان لە مەهابادێ کرد، قەتلوعامیان کرد، قەتلوعامی مەهابادیان کرد، خەڵکێکی زۆریان کوشت. میرزا فەتاحیش کوژرا لەوێدا، بەڵام قەرەنی ئاغا و ئەوان شکستیان خواردو کشانەوە.

خەڵکی مەهابادێ پەنایان برد بۆ کونسولگەرییەکانی کە ئەو دەمێ لە مەهابادێ پێیان دەکوتن شابەندەر، پەنایان برد بۆ ئەوێ یان بۆ مزگەوتەکان. بەڵام ڕووسەکان ئەوەی وەچنگیان کەوتن، خەڵکیان کوشت. بە ئینتقامی ئەو ئیهانەیەی کە بە سەربازەکانیان کراوە، دوایە کە ڕووسییە ڕۆیشت و ئیمپراتۆری عوسمانی پیرۆز بوو، هاتەوە ئەو مەنتەقەیە. شێخی غەوساباتیان گرت و ئیعدامیان کرد. هەر لە دێیەکەی خۆی تورکەکان گرتیان و ئیعدامیان کرد. بە خاتری هەواداری لە ڕووسییەی بە حەقیقەت هەواداری لە ڕووسییەی نەکردبوو. شێخی غەوساباتێ، مخالفەتی کردبوو لەگەڵ ئەوەی ئەو شەڕە شەڕی دین نییە، شەڕی قودرەتە، شەڕی سەر زەمینە، شەڕی داگیرکردنی وڵاتی یەکترییە، بەشی بە مەسئەلەی مەزهەبییەوە نییە. بەنابەرئین [کە وایە] هەر کەس لەو شەڕەیدا بکوژرێ، شەهید نییە، بەر خەلافی ئەوەی حاجی بابەشێخ دەڵێ. مخالفەتەکەی وی دەو ڕاستایەیدا بوو. بەڵام چون ئەوە بابی تەبعی حەمە هەتیو و ئەوانیش بوو، پشتیوانییان لە شێخی غەوساباتێ دەکرد.

کەڵەبەش

لە مەرکەزی شێخی غەوساباتێڕا، بەعدەها[دوایە]جەریانێکی مەزهەبی هاتە دەرێ، وەکوو جەریانی کەڵبەش، بە نێوی مەزهەبی کەڵبەش، کە سەرچەشمەکەی لەو شێخی غەوساباتێ هاتووتە دەرێ. مەزهەبی کەڵەبەش کە ئێستا لە مەنتەقەی سندووس و لاجانی کوردستانی بەشی ئێمە مەزهەبی کەڵبەش هەیە. ئێستاش هەر هەیە، بەڵام زۆر بە کوندی «شێنەیی» حەرەکەت دەکاو بە کوندی عەمەل دەکات، بە عیللەتی موخالفەتهایەکی کە ئیسلامییەکان دەیکەن، مەلاکان دەیکەن و ئاغاکان حەتتا، بەعزە ئەشخاسێك کە کەڵبەش بووە، لە دێیەکەی خۆیان ڕایان نەگرتووە، دەریان کردووە.

کەڵبەش، ئێمە بە کەڵی نێوچاوان سپیی دەڵێین کەڵی بەش، هەر کەلێکی نێوچاوانی سپی بێ پێی دەڵێین بەش، گا بێ کەڵ بێ نێوچاوانی سپی بێ، پێی دەڵێن بەش. ئەو کەڵبەشەش نێوەکەی، بەو مەزهەبەوە بەستراوە.

هەمزە ئاشەوانێك کە لە باڵخچی بووە. لە دێی باڵخچی کە قەدیم باڵخچی دێی ئێمە بووە، لەساڵی ١٣١٤ بابم کڕیی بە ١٤ هەزار تمەن پووڵی نوقرە. هەمزە ئاشەوان لە دێی مە بوو، لەو باڵخچییەی ئەوە سەردەمداری مەزهەبی کەڵبەش بووە، وە چون بۆ خۆی کەڵەوان بووە، یانی کەڵی بۆ شەڕ ڕاگرتووە، ئەو دەمی لە قەدیمی لە مەنتەقەی ئێمەدا شەڕەکەڵ بووە، کەڵی ڕاگرتووە بۆ شەڕ، مەخسووسەن کەڵەکانیشی هەموو نێوچاوان سپی بوون.

ئەو خەلیفەی دینی کەڵبەشان بووە، مەزهەبەکەشیان بە نێوی مەزهەبی کەڵبەش نێو ناوە. لەبەر ئەوەی ئەو کەڵەوانە، **هەمزە ئاشەوان**

کەڵەوان بوو، کەڵی ڕاگرتووە بۆ شەڕە کەڵ، کەڵەکانی نێوچاوانیان سپی بووە، پێیان گوتووە ماڵە کەڵبەش و چون خەلیفەی ئەو مەزهەبی کەڵبەشیش بووە، ئەو جەریانە مەزهەبییە پێیان گوتووە مەزهەبی کەڵبەش.

کتێبی مەزهەبی ئەوانەش مەسنەویی مەولەوی بووەو عەجایبە کە هەمزە ئاشەوان کە شەخسێکی بێسەواد بوو، وەکوو ئەو موسڵمانانەی کە بێسەوادن، بەڵام قورئان دەخوێنن و فێر دەبن، حافز ئەلقورئان یا ئەشخاسی دیکە کە قورئان دەخوێنن، نازانن بنووسن، بخوێننەوە. ئەو هەمزە ئاشەوانەش زۆر عەجیب شیعرەکانی مەسنەویی بە مەعنا دەزانی و دەیخوێندەوەو ئەمن موحەسڵی دەبیرستان بووم، کە دەچووم بۆ باڵخچی، بانگی دەکردم بۆ ماڵێ و دەیگوت وەرە ئەو کتێبە بخوێنەوە. بەڕاستی شیعرەکانم کە دەخوێندەوە بەشی زۆری مەعنای شیعرەکانی تێنەدەگەیشتم، ئەو مەعناکانی پێدەگوتم و بۆی لێك دەدامەوە، بێسەوادیش بوو.

ئەو مەزهەبی کەڵبەشە ئەو کتێبەیان هەبوو. یانی دەر حەقیقەت عارف بوون؛ سۆفیگەری بوو، شکڵێکی سۆفیگەرییە، بەڵام نە سۆفیگەریی عیرفانیی ئیسلام، نەوعێك تەسەوف کە شەراب لەنێو ئەوانەدا حەڵاڵە، لە ماڵە خۆیان شەرابی دادەنێن، دەیخۆنەوە، نوێژ ناکەن مەگەر لە ترسی موسڵمانان نوێژ بکەن، بۆ حەفازەتی خۆیان ڕۆژوو بگرن، بۆ حەفازەتی خۆیان گەرچی خۆیان بەڕۆژوو و نوێژی موعتەقد نین. جەریانێکی فکری موعتەقدن کە هەموو شتێك لە باڵی ئینسان خۆیدایە، خوداش هەر ئینسان بۆ خۆیەتی. شەیتانیش هەر لە نەفسی خۆیدایە. بە تەبیعەت عەلاقەتمەند بوون، بە کاسبی عەلاقەتمەند بوون، بە زەراعەت عەلاقەتمەند بوون، یانی

تەحتی تەئسیری جەریانێکی دینی زەردەشتی و عیرفانی ئیسلامی بوون، وەکوو یەزیدییەکان، بەڵام ئەو کەڵبەشە لەگەڵ یەزیدییەکان فەرقیان زۆرترە، یەزیدی مومکینە شەرابی بۆ حەرام بێ، نەیکا، بەڵام ئەوانە شەرابیان بۆ حەڵاڵە. ئەوە جەریانێکی مەزهەبی بوو کە لەوێ هاتە دەرێ. ئەو حەمە هەتیو و ئەوانەش موتەئەسیر بوون لەو جەریاناتەی ئەوەلییەی ئەو مەزهەبە. هەر خودی ئەو حەمە هەتیو و ئەوانە کە بە ناوی باڵشویك بوون، بەڵام چون نەیانزانیبوو باڵشویك چییە، تەحتی تەئسیری شێخی غەوساباتێ و ئەو جەریانە مەزهەبییە بوون. بە نەزەری من هاتووەو پەرەی ساندووەو گەیشتۆتە ئەو دەورەیەی کە ئێستا هەیە. ئێستاش فەعالییەت دەکەن و ئەو مەزهەبی کەڵبەشە پەرە دەستێنێ.

بەشی زۆری ئەو کەڵبەشانە لە حەرەکەتی حزبی دێموکراتی کوردستان‌دا ئەو دەورەی کە ئێمە بووین، بەشی زۆریان لەوێدا شیرکەتیان هەبوە، یەکێك لە نامدارترینیان ئەحمەدی ئاهەنگەرییە، بابی خێزانی کەریمی حیسامی. ئەحمەدی ئاهەنگەری کە پارەکە وەفاتی کرد، لەگەڵ من لە زیندانێ بوو. ئەوە یەکێك لە سەردەمدارانی مەزهەبی کەڵبەش لە سندووسێ بوو. جەریانی حەمە هەتیوی ئەوە بوو.

پاشان کە حکوومەتی تزاری ئێرانی چۆڵ کرد، حکوومەت هات هجوومی هێنا ئەوانە دەستگیر بکات، لە داخڵی شاریدا مقاوەمەتی موسەلەحانەیان کردو کووچە بە کووچە، کۆڵان بە کۆڵان دوو ڕۆژ سێ ڕۆژ شەڕ ئیدامەی هەبوو لەنێو شاریدا، بەڵام چون هێزیان کەم بووە، زیاتر لە حەفتا هەشتا کەس نەبوون، ئەوانە هەموویان لە شاریدا کوژران.

برایم فەرشی: ئەو جەریانە تاریخەکەی دەبێتە کەی؟

مامە غەنی: تاریخەکەی دەبێتە (١٢٩٧) ١٩١٧ ئینقلابی ئۆکتۆبر. حەرەکەتی موسەلەحانەکەیان پاش دەرچوونی ئینقلابی ئۆکتۆبر بوو کە کوژران، بەڵام خانەوادەی باڵشویکەکان لە مەهاباد هەر بوون، حەسەن باڵشویك دە مەهاباد ئاوگیری حەمامی میرزا ڕەسوول بوو. ئەو مابوو لە تایفەی باڵشویکەکان بوو، کە لە ڕەفیقەکانی حەمە هەتیو بوو. بەڵام لە تایفەی خودی حەمە هەتیو کەس نەمابوو. بەڵام حەسەن باڵشویك مابوو، کە پیاوێکی گەڕاوە بوو لە دەوروبەری چۆمی مەجیدخانیش ئێستا لەو دێهاتانە خانەوادەی باڵشویکەکان دەڵێن هەن، ئەشخاسێك کە ماڵی باڵشویکەکانیان پێدەڵێن، لە دێهاتیشدا ئەوانە فەعالییەتیان هەبوە و کاریان کردووە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنكەی ژین
www.zheen.org

کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

قشوونی شوورەوی و ڕامالینی هێزی شارەبانی مەهاباد

ساڵی ١٣٢٠ کە نیرووی (هێزی) موتەفیقین (هاوپەیمان) هاتن بۆ ئێران و قشوونی شوورەوی گەیشتە مەهاباد، حکوومەت نەما، ئەرتەش نەما، پۆلیس نەما. فەرماندارو حکوومەت بە تەواوی پایگای لە مەهاباددا نەما. ئەڵبەتە ئەوانە هەمووی دوابەدوای یەك تێك چوون، کە من لێرەدا بە گشتی باسی دەکەم. ئەرتەش چەك کرا، فەرماندار ڕۆیشت، تەنیا ئیداراتی حکوومەتی مانەوە؛ یەك لەوانە ئیدارەی شارەبانی بوو، بە چەند پاسەبانەوە، کە پاسەبانەکان پێچی کوردییان لەسەر دەنا، بەبی چەك دەهاتنە شاری و کڵاوی پاسەبانییان لەسەر نەدەنا. دەرکی شارەبانییان دادەخست و لە پشت دەرکەکەوە تفەنگچییان ڕادەگرت، بەبێ ئەوەی خەڵك بیانبینێ کە تفەنگچی لە بەر دەرگا ڕاوەستاوە. حکوومەت لە مەهاباد هێزی نەمابوو. ئەفسەرێکی شارەبانی سەرگوردێك بوو بە ناوی قوبادی خەڵکی کرماشان، ئەویان ناردبوو بۆ مەهاباد، چون کورد بوو، بە کوردی قسەی دەکرد بۆ ئەوەی کە مەوجودییەتی شارەبانییەکەی ڕابگرن. ئەویان ناردبوو کە شارەبانییەکەی ڕابگرێ ، بۆ ئەوەی نیشانەیەك لەو حکوومەتە نەمێنێ، شارەبانیش کەوتەبەر هێرشی خەڵك و پاسەبانەکان چەك کران.

عزیز خانی کرمانج:

بنکەی ژین
www.zheen.org

لە مزگەوتی هەباس ئەغا، عەزیز خانی کرمانج کە بە قەوم و خێش دەگاتەوە تایەفەی قازی محەمەد و خانەدانی ئەوان، لە بەگزادەکانی ئەتراق بۆکان، سوخەنرانیی کرد، کە حوسێنی فرووهەریشی لەگەڵ بوو. فرووهەر مەهابادی بوو.

باسی ئەو شارەبانییەی کردو بە نوتفەی (توخمی) حکوومەتی چەپەڵی تارانی لەقەڵم داو گوتی بۆ دەبێ لە کوردستان ئێمە بێڵین بمێنێتەوە! خەلکێکی زۆریش کۆ بوونەوە، منیش خۆم لەوێ لەنێو خەڵکەکەدا بووم، وەك تەماشاچی، زۆر دژی حکوومەت، دژی ژاندارم، جینایەتێکی کە ژاندارم کردوویەتی لە کوردستان، جینایەتهایەکی کە پۆلیس کردوویەتی لە کوردستان، ئەوانەی باس دەکرد. خودی ئەوە هەستی ئێمەی دەبزواند، کە ئێمە خەت وەرگرین. لەوێڕا حەرەکەتەکە دەست پێکرا، عەزیز خان و حوسێن فرووهەر کەوتنە پێش خەڵکەکە، ئێمەش بە دووایاندا چووین. لەبەر دەرکی شارەبانی تەقە کراو دیار بوو بەرگری دەکەن، بەڵام تەنها یەك کەس تەقەی کرد، ئەویش پاسەبانێکی مەهابادی بوو، ئەوانی دی هیچیان بەرگرییان نەکرد. تەنیا ئەو لە سەربانی ڕا تەقەی لە خەڵك کرد کە نێوی عەبدوڵڵا[1] بوو. لە خەڵکەکە یەك کەس بە دەستی ئەو پاسەبانە کوژرا، کە ئەویش هەر نێوی عەبدوڵڵا[2] بوو. دوای ئەوە شارەبانی بە دەستی خەڵك گیراو ٦ نەفەر پاسەبانی غەیرە کورد کوژران. ئەوانە کەسانێك بوون کە لە زەمانی ڕەزا شا خەڵکیان ئازار دابوو، نێفەکی خەڵکیان بڕیبوو، بەزۆر سەرکڵاوی پەهەلەوییان لە سەری خەڵك نابوو. من وەکوو جەوانێك ئەو ڕووداوانەو گوتنەکانی کاك حەمەدەمین، کاك مینە، ئەحمەدی زێنەبێ[3] و قسەکانی عەزیز خانی کرمانج، بۆ من بوون بە مایەی بیرکردنەوە.

www.zheen.org

[1] عەبدوڵلا خانە خەمیر، سەرچاوە ئاڵەکۆك، غەنی بلووریان.

[2] عەبدوڵڵا مینەخاڵندی، سەرچاوە ئاڵەکۆك، غەنی بلووریان.

[3] ئەشخاسی واشمان هەبوە کە یەکێك لەوانە ئەو شەخسە بووە بە نێوی مینەی ئەحمەدی زەینەبی، بەناوبانگ بوو، ئینسانێکی کوردێکی زۆر ساکار لە عەینی کاتدا بە

ڕێکخراوی لاوانی کورد:

شەخسێك ئەڵبەتە نێوی نەهێنین باشە، ئەفسەرێکی شوورەوی بە ناوی جەعفەرۆف کە لەو ئەفسەرانەی کوردی شوورەوی بوو، ئەغڵەب

قەوڵی خۆی سووتاو بوو، خۆی دەیکوت من لە کوردایەتیدا سووتاوم. ئەو زۆر زیددی ڕژێمی ئێران بوو، زیددی ژاندارم بوو، زیددی پۆلیس بوو، زیددی حکوومەت بوو. بە شکڵی ساکاری خۆی، چ حاڵی نەبوو لە سیاسەت، بەڵام بە خاتری ئەوەی هەستی کوردایەتیی هەبوو، زیددی ئەو ڕژێمەو ئەو حکوومەتە بوو، کە بەسەر مەنتەقەیدا حاکم بوو. ئەو زۆرتر تەرفداری عیراقی ئەو دەمی بوو، بە خاتری چیش تەرەفداری عیراقی ئەو دەمی بوو، چونکە لە مەرزو حدوود کە هاتوچۆی کردووە، ئیحساسی کردووە کە پۆلیس لەو دیوی کوردستان بە زبانی کوردی قسەیان لەگەڵ کردبوو، شیعری کوردییان بۆ خوێندۆتەوە، لە حدوود زبانی ئازاد بووە. لەوێ ئازاد بووە، ڕۆژنامەی کوردی و نەشریاتی کوردی ئازاد بووە. بەخاتری ئەوەی سەمپاتییەکی بە عیراق هەبوو، زیددی ڕژێمی ئێران بوو. هەموو جارێ ئەوەی بەحس دەکرد بۆ من و مەسەلەی سەربازیی خۆی بۆ من باس دەکرد. کە چۆن سەرباز بووە، عەجەمان چۆنیان بە عینوانی کورد ئیهانەت پێ کردووەو چۆن هەستی وەی تەحریك بووە بەر زیددی ئەوانە. باسی ئەوانەی بۆ دەکردم لە عیراقەوە چ خەبەرهایەکی بە گوێی دەگەیشت لەسەر مەسەلەی کوردایەتی. وەکوو داستانێك، وەکوو نەقلێك بۆی دەگێرامەوە شێخ مەحموود کێ بووە، چیی کردووە لە عیراق، حکوومەتی دروست کردووە، قیامی کردووە؛ شێخ سەعید کێ بووە لە تورکیە، شێخ عەبدولقادر کێ بووە. دوکتۆر فوئاد کێ بووە، ئیحسان نووری پاشا کێ بووە، شێخ عوبێدوڵلا کێ بووە. ئەو ئینسانە ساکارو سادەیە ئەوانەی گوێ بیست بووە، منێکی گەنجی کە ئەسڵەن دە خەتی نە مەسائیلی سیاسی نە مەسائیلی میللی بووم، نە ئاگام لە تاریخی میللەتەکەم بوو، هیچ شتێکم نەدەزانی. ئەو ئینسانە ئەو شتانەی بۆ من باس دەکردو ئەوە منی تەحتی تەئسیر قەرار دەدا. بە ئیستیلاح هیدایەتی دەکردم، بۆ خەتی فیکرێکی موشەخسی میللی، بێ ئەوەی کە ئەو بزانێ یا بێ ئەوەی من خۆم هەست بکەم وەکوو داستانێك ئەو شتانەی بۆ من نەقڵ دەکرد.

دەهات بۆ مەهاباد، تیمی واڵیبانی ئەفسەرانی جەوانی دێنا بۆ موسابقەی واڵیباڵ لە دەبیرستان. لەو تەریقەیەوە دەیویست کاری خۆی بکات. جگە لەوە، میقدارێکی ڕۆژنامەی "ڕیا تازە"ی کوردەکانی شوورەویی دەگەڵ خۆی دێناو دەنێو ئێمەدا پەخشی دەکرد. ڕۆژنامەکە بە پیتی لاتینی دەنووسرا، ئێمە بۆ ئەوەی بتوانین ئەو لاتینە ڕووسییە بخوێنینەوە، ئەلف‌و بێی ڕووسییەکەی فێر بین، داوامان لە ئەرمەنییەك کە بەرپرسی چرابەرقی مەهابادێ بوو، تکامان لێ کرد بێ لە دەبیرستان ئێوارانە بە قەرا ٦,٥ ڕۆژان کۆمەکمان پێ بکا ئەلف‌و بێکەی فێر بین. ئەو هات و یاریدەی داین و فێری ئەلف‌و بێی کوردیی ڕووسیی لاتینی بووین و ڕۆژنامەکەمان دەخوێندەوە. دە ڕۆژنامەکاندا باسی کۆمسۆمۆڵ ڕێکخراوی لاوانی حیزبی کۆمۆنیستی شوورەوی کرابوو. من لەژێر کارتێکردنی ئەو ڕێکخراوە بانگهێشتنی ڕەفیقەکانی خۆم لە دەبیرستان و دەروەی دەبیرستان کرد، بۆ ئەوەی ئێمەش ڕێکخراوێکی لاوان پێك بهێنین و نێوی ڕێکخراوی لاوانی کوردی لێ بنێین.

بانگهێشتنەکەم بە ئیمزای کۆمەڵێك لەو لاوانە گەیاند کە دەمناسین و لەگەڵیان ئاشنا بووم. ئیمزایەکی زۆرمان کۆ کردەوە. دەتوانم بڵێم ٢٠٠، ٢٥٠ کەسێك ئیمزای کرد. پاشان لازم بوو جێگەیەکمان هەبێ بۆ کۆبوونەوە، ڕووبەڕووی شێرو خورشیدی ئێستای مەهاباد، خانووبەرەیەك هەیە، ئێستا دەبێ دەستی لێ درابێ، وەك پێشوو نەمابێ کە هی ساڵح زادەی دەوافرۆش بوو.

www.zheen.org

چووین داوامان لێکرد ئەو خانووە بە ئیجارە بدا بە ئێمە. حەسارێکی چکۆلەی هەبوو، دوو نهۆم بوو، نهۆمی سەرێ ساڵۆنێکی

گەورە بوو، دەگەڵ وەتاخێکی چکۆلە لە تەنیشتی. ئەو خانووەمان لێ بەکرێ گرت بە ٣٥ تمەن.

داوامان لی برادەران کرد کە هەر کەس هەر چەشنە کتێبێکی هەیە بیهێنێ، بۆ ئەوەی کتێبخانەیەکی لێ دروست کەین. لە دەبیرستان تەختە ڕەشێکمان هێنا. پاشان من لەگەڵ چەند نەفەر لە ڕەفیقەکانی خۆم چووینە بازاڕ و قاوەخانەکان و داوامان لە قاوەچییەکان کرد، کۆمەکمان بکەن بۆ ڕێکخراوی لاوانی کورد. هەر قاوەخانەی نیمکەتێکیان دا پێمان‌و هێنامانەوە. بەڵام چونکە ئێمە پووڵمان نەبوو، پارەمان نەبوو. پووڵی گیرفانی کە بابمان دەیداینێ کەم بوو، نەماندەتوانی شتی پێ‌بکڕین و ئیمکاناتی پێ‌بکڕین. فێری ئەوەش نەببووین حەقی ئەندامێتی وەربگرین. لەڕاستیدا یارمەتیمان لە دەرەوەی خۆمان کۆ دەکردەوە، وەکوو کورسی‌و شت.

وێنەی شێخ عەبدولقادر، شێخ سەعید، شێخ مەحموودمان وەچنگ کەوت و هەڵمان واسی. پاشان وێنەی لەنین و ستالین و مارکسیشمان هەڵواسی، بێ ئەوەی لە مەسایلی ئیدیۆلۆژیك تێ‌بگەین و حاڵی بین. ئێواران دەچووین لەوێ هەموو چەشنە کتێبمان دەخوێندەوە. ڕۆژانی هەینی دەچووینە باخی مکائیل، لەوێ کۆ دەبووینەوەو هەر کەس تفەنگی هەبایە، لەگەڵ خۆی دەیهێنا. هەر کەس توانای ماڵیی نەبایە بۆ کڕینی فیشەك، بە درێژایی هەفتە پووڵمان خڕ دەکردەوە بۆ کڕینی فیشەك، بۆ ئەوەی تیرئەندازی فێر بین. وردە وردە چووینە پێشێ، هەتا ژمارەمان گەیشتە نزیك بە هەزارو هەشتسەد، هەزارو حەوسەد کەس.

ئەندامانی ئەو سازمانە پاشان ڕۆژانی هەینی کە دەچووینە دەرەوە، هەر کەس لە ماڵی خۆیەوە هەر خۆراکێکی دەهێنا دایدەنا، لە دەوری یەك

کۆ دەبووینەوە، چەند نەفەر بەرپرس دیاری کران بۆ وەرگرتنی خۆراکەکە، وەختی خواردنیش بە دوو سەف دادەنیشتین، خۆراکەکە تەقسیم دەکرا، ئەوەی شتی پێدەهات دەیهێنا، ئەوەی نەیدەتوانی، توانای نەبوو، نەیدەهێنا.

پاشان سروودمان دەخوێندەوە، ئەو سروودانەی کە فێر ببووین، ئەو سروودانەی لە عێراقێرا هاتبوو بۆ ئێران، وەکوو (خوایە وەتەن ئاواکەی، چەندە جوان و شیرینە). پاشان شاعیرێکمان هەبوو کە ئێستا بە داخەوە وەزعی تێك چووە، ئەو دەمی گەنجێك بوو لە مەدرەسە بوو، جەوانێك بوو شاعیر بوو، شیعری دەگوت بە نێوی عەبەیدوڵلای ئەیووبیان، ئەو شیعری نیشتمانیی دەگوت و دەخوێندەوە، ئێمە هەستمان دەجووڵاوەو بەعزێك حەتتا دەگریان وەختێك ئەو شیعرەکانی دەخوێندەوە. ئێوارانیش تێکڕا بە خیاباندا دەهاتینەوە، خەڵك لە چوارچرا کۆ دەبوونەوە، بە میتینگ و بە شکڵی دەمۆنستراتسیۆن دەهاتین و دەڕۆیشتین بەرەو مەیدانی ئازادی، چەند فیشەکمان ڕادەگرت بۆ ئێوارانە کە بیتەقێنین، بۆ ئەوەی سیاسەتی خۆمان ئەوە بوو، ئەوەی بتەقێنین زیاتر سەرنجی خەڵك ڕاکێشین، خۆمان بە خەڵك بناسێنین. شوعاریشمان بەخاتری سازمانی جەوانان دەداو دەعوەتمان دەکرد لە جەوانان بێن تێکەلاو بن لەگەڵ ئەو سازمانی جەوانانە، ئێمە سازمانی جەوانانمان بۆ ڕزگاریی کوردستان دروست کردووە، ئەو کارانەمان دەکرد.

www.zheen.org

کۆمەڵەی ژ. ك

ساڵی ١٣٢٢ (١٩٤٣) کۆمەڵەی ژ. ك، دەعوەتێکی لە ئێمە کرد کە بچین لەگەڵیان موزاکەرە بکەین. کۆمەڵەی ژ. ك وەکوو کوتراوە لە ساڵانی

١٣١٧-١٣١٨ [١٩٣٨-١٩٣٩] لە مەهاباد تەشكیل بووە، بەلاّم پۆلیسی ڕەزا شا هەستی بە جموجۆڵی میللی كردبوو. گەرچی جموجۆڵی ژ. ك زۆر وەسیع نەبوو و لە مەهاباد دەرنەچووبوو، بەلاّم پۆلیس هەستی پێكردبوو. لە ساڵی ١٣١٧ [١٩٣٨] وای هەست پێكردبوو كە ئەو قاچاخچییانەی لە مەهاباد و دەوروبەر لە مەنتەقەی كوردستانی ئێران دەچن بۆ عێراق و دەگەڕێنەوە، ئەو هەست و ئیحساساتی نەتەوایەتییە دێنن بۆ داخلی كوردستانی ئێران. **گۆواری گەلاوێژ** كە ئەو دەمی لە بەغدا دەردەچوو، هەر لە زەمانی ڕەزا شاوە، لە ڕێگای ئەو كەسانەوە دەگەیشتە داخڵی كوردستانی ئێران. من لەو دەمییەوە لەگەڵ **گۆواری گەلاوێژ** ئاشنا بووم.

پێش ئەوەی نیرووی موتەفقین واریدی كوردستان بێ، پۆلیسی ڕەزا خان بۆ ئەوەی پێش بە بلاّوكردنەوەی ئەو فیكرو بیروباوەڕە نەتەوایەتییە بگرێ، تەداروكی هێرشێكی بینی. هەر ئینسانێكی كە هەستی لێ دەكرد قاچاخچییە و هاتوچۆی عێراق دەكات و لە ڕێگای هێنانی **گۆواری گەلاوێژەوە** بیروباوەڕی نەتەوایەتی بلاّو دەكاتەوە، هێرشی كرایە سەر.

لە ناوچەی میاندواو و مەهاباد و دەوروبەر كۆمەڵێكیان گرت و لە كوردستان دووریان خستنەوە، بۆ باشوور و باكووری ئێران و شیرازو كرمانیان ڕەوانە كردن. لەنێو ئەوانەدا حوسێنی فرووهەر و محەممەدی حەمدی مەولوودی، ئەو دوو نەفەرە تەنها كەسانێك بوون كە لەو هێرشەدا دەستگیر كران كە دەستیان لە جەریاناتی كۆمەڵەی ژ. ك و هێنانی ئەو گۆوارە لە عێراقەوە بۆ داخڵی ئێران هەبوو. ئەو دوو كەسە، كە ئەو دەمی حوسێنی زێڕینگەریان پێدەگۆت دوایە شۆرەتی خۆی گۆڕی و كردیە حوسێنی فرووهەر، لە زیندانی برازجان لەگەڵ ئێمە بوو، ١٥ ساڵ حوكم درابوو، لەوێ مەسلوول بوو، دوایە هاتە دەرێ، ئازاد بوو، مرد!

دامەزرێنەرانی کۆمەڵەی ژ. ك

حوسێن فرووهەر یەکێك لە دامەزرێنەرانی کۆمەڵەی ژ. ك بوو. ڕەحیم لەشکری کارمەندی ئیدارەی فەرهەنگ، **حەمەدەمین خاتەمی** کارمەندانی پایەبەرزی سەبتی ئەحواڵی مەهاباد، **ڕەحمانی کەیانی، قادر قادری، قادر مودەرسی**، ئەو ئینسانانە بوون کە بنەمای کۆمەڵەی ژ. ك یان دامەزراند.

بەڵام ئەوانە هیچیان نەگیران، تەنها کەسێك کە گیرا حوسێن فرووهەر بوو لەگەڵ (**محەممەدی**) **حەمەدی مەولوودی**. ئەو دەم بازجوویی بەو جۆرە بەو شکڵەی نەبوو تەحقیق بکەن، بازجوویی بکەن، شکەنجە بکەن،، ئەسرار وەرگرن. حکوومەت نەیدەویست دەنگەکە بەرز کاتەوەو پەخش بێتەوە، کە ئەوانە لەسەر مەسەلەی میللی گیران، بەڵگە بە نێوی قاچاخچی ئەوانەیان گرت. هەرچی قاچاخچی بوو خڕیان کردەوەو ئەوەی تێدا بوو تێدا نەبوو و هاتوچۆی عێراقی دەکرد، گیرا، بۆ ئەوەی ئەو هاتوچۆیە ببڕن.

ساڵی ١٣٢٠ **[١٩٤١]** ئەوانە گەڕانەوە، هاتنەوە مەهابادو لە ساڵی ١٣٢٠ [١٩٤١]ەوە کۆمەڵەی ژ. ك سەری گرتەوە، سەرلەنوێ بە جیددیتر دەستی پێکردەوە. پاش ئەو هێرشە ئەوانەی نەگیرابوون و مابوونەوە، جموجۆڵیان نەماو پاشەکشەیان کردو کۆمەڵەی ژ. ك بێچالاکی مایەوە. بەڵام ئەوانە، بە عینوانی شەونشینی، حەفتەی جارێك شەوانە لەم ماڵ ئەو ماڵ لە دەوری یەك خڕ دەبوونەوە، تەنیا بۆ ئەوەی ئێرتباتیان بە یەکەوە نەپچڕێ.

www.zheen.org

گۆڤاری نیشتمان:

ساڵی ١٣٢٠ [١٩٤١] دەستیان کرد بە دەرکردنی گۆواری نیشتمان کە لە تەورێز لە چاپخانەی تەبرێز، **عەبدولڕەحمانی زەبیحی**، چاپی دەکرد، مەقالاتیش خۆی دەینووسی و مامۆستا هەژارو مامۆستا **هێمن** شیعریان تێدا بڵاو دەکردەوە.

قەڵەمبەدەستی تر کە بەشداریی کردبێ، شایەد **سەید محەمەد حەمیدی** بووبێت کە دە زەمانی **قازی محەممەد** لە جمهووریی مەهاباددا بوو بە مودیری ڕۆژنامەی **کوردستان**. گۆواری **نیشتمان** پەخش دەبوو، ئێمەش لە گۆواری نیشتمان ئیستفادەمان دەکردو دەمان خوێندەوە.

سینەما سەیارو ئینگلیسییەکان:

کە ڕێکخراوی لاوانی کوردمان دامەزراندو چالاك بووین و کارمان دەست پێکرد، ڕۆژێك ماشێنێکی ئینگلیسی هات، سینەما سەیاری هێنابوو بۆ چوارچرای مەهاباد. لەوێ جەنگی بەنیی ئاڵمان و ئینگلستانیان نیشان دەدا. ئێمە وا تەبلیغ کرابووین، ئەو ئەفکارەی کە هاتبوو دە مێشکمانەوە، وامان هەست دەکرد، وامان هەست کردبوو، وامان لەولاوئەولا بە گوێدا خوێندرابوو، موشەخەس [دیار] نییە ئینسانێکی موشەخەس تەبلیغی کردووین. زیاتر ئێمە ئینگلیسیمان بە دوژمنی کورد دەناسی، چونکوو وا باس دەکرا کە ئینگلیس بوو کە تەقسیمی کوردستانیان کردووە. نەیانهێشت کورد ببێتە شت و بە حکوومەت بگا. زۆرتر دژی ئینگلیسی ئیحساساتی ئێمەن دژی ئینگلیسی زۆر شەدید [توند] بوو. بەو بۆنەوە ئەوەش کە کوتیان ئینگلیسییەو هاتووە نمایش دەداو ئەوانە، معاونی کونسوڵی تەورێزن، ئێمە هاتین بە دژی ئەوانە دەمونستراسیۆنێکمان ساز کرد. عەکسی ئیستالینمان هێناو

لەسەر ماشێنیمان داناو هاتین بە دەوری چوارچراکەدا گەڕاین و بە دەوری ئەو کابرایەدا، سینەماکەمان قەتع کردو پەردەکانمان دڕاندو پەردەی سینەمامان سەنگ باران کرد.

خەبەریان بە **قازی محەممەد** دا کە جەریاناتێکیوا هەیە، قازی محەممەد هات و نەسیحەتی ئێمەی کردو گوتی ئەوە شەخسییەتێکی خارجییەو هاتۆتە وڵاتی ئێمە دەبێ ئێمە بەرخوردێکی عاقڵانەو نەجیبانە بکەین و نابێ ئەو جۆرە حەرەکەتانە بکەین و ئەو فیلمە دەدرێ، کێ پێی خۆشە تەماشای بکاو کێ پێی ناخۆشە تەماشای نەکا، بەرخوردی توند مەکەن.

ئەمەی ئارام کردەوە، بەڵام تەزاهوراتەکەمان کردبوو، کارەکەی خۆمان کردبوو. پاشان ئەو کابرایە چووبووە لەلای مەقاماتی شوورەوی شکایەتی کردبوو، کە مەنتەقەی ئێوە شلووقەو عەناسورێك بە تەحریکاتی شوورەوی وای تەوجیهـ کردبوو، هاتوون ئەو کارەیان کردووەو ئیهانەیان بە مەئمووری سیاسیی ئینگلیسی کردووە.

تیعدادێك ئەفسەری ڕووس هاتن بۆ تەحقیق [لێکۆڵینەوە] کردن، ئەڵبەتە من ئەوانە دەڵێم ئەوانە قابلی حەزفن، ئەوانە بۆ ئیتیلاع. هاتن تەحقیقیان لە ئێمە کرد، کە ئەو کارە بۆ کردووتانەو ئەو ئاڵا سوورە چییە هەڵوداوە لەسەر چوارچرایە، ئێمەش ئاڵایەکی سوورمان کە بۆ ئەو سازمانی جەوانانە دروستمان کردبوو، لەوێدا بوو، لەسەر بەردەکەو ئەو جێگایەی کە موجەسەمە دروست کرابوو لە چوارچرا.

کێ بە ئێوەی کوتووە ئەو ئاڵایە هەڵکەن و کێ بە ئێوەی کوتووە موزاحیمی خەڵك بن؟ کێ بە ئێوەی کوتووە بچن تەزاهورات بکەن و کێ بە ئێوەی کوتووە عەکسی ئیستالین بێنن و ئەو ئاڵا سوورە هی ئێمەیەو بە

ئێوە مەربووت نییە. منیش جوابم داوە ئەو ئالاّ سوورە ئالاّی شۆڕشی کوردەو هیچ مەربووت بە ئێوە نییە، چەکوچك و داسی ئێوەی پێوە نییە، ئەگەر چەکوچك و داسی ئێوەی پێوە بایە، ئێمە لێمان نەدەدا، ئێمە ئالاّی شۆڕشی خۆمانە، من بە زبانی ساکاری خۆم دیفاعم کرد.

منیان هێنا گرت و حوسێن فرووهەر و محەممەدی مەولوودی و تیعدادێکی دیکەشیان گرتن، بۆ ئەوەی نیشان بدەن کە ڕەسیدەگیمان کردو تەنبێمان کردن و فلاّنمان کردن، بۆ ئەوەی گوزارشێکی بدەنەوە بە مەقاماتی خۆیان. ٨، ٩، ١٠ لەو کەسانەیان لە قاوەخانەیەکی ڕۆژانە ڕادەگرت و شەوانە دەچوونەوە ماڵێ و ڕۆژانە دەهاتنەوە قاوەخانەکە، منیش سەرهەنگێکی ڕووس بوو، بڕێك گوێی کێشام و گوتی تۆ دەبێ دەرس بخوێنی و دەست لەو کارانە هەڵگرەو برۆ دەرس بخوێنەو ئەو ئالاّیەش بێنە خوارێ لەوێ.

ئەوان ڕۆیشتن و جوابمان نەداوە، ئالاّ ماوە لەسەر جێگای خۆی کە ئەوە بوو کۆمەڵەی ژ. ك دەعوەتی کردین، ئەو حەرەکەتەی ئێمە دەمانکرد، ئەو سازمانەی ئێمە تەشکیلمان دابوو، عەتفی خەڵکیمان بۆ لای خۆمان ڕاکێشابوو، خەڵك وەك ئینسانێك کە کوردەو بۆ کوردایەتی حەول دەدا لە بازاڕو کووچەو جێگایان گەلێك بە حورمەت و بە مەحەبەتەوە بەرخوردیان لەگەڵ دەکردین، خەڵك پێی خۆش بوو. بۆ ئەو کارانەی کە ئێمە دەمانکرد. چون کوردایەتیی تێدا بوو، سادە بە شکلێکی زۆر سادە.

www.zheen.org

دانیشتنی ڕێکخراوی لاوان لەگەڵ کۆمەڵەی ژ. ك

موزاکەرەی ئێمە لەگەڵ ژ. ك لە ماڵی **حەمەدی مەولوودی** کرا. نوێنەرانی کۆمەڵەی ژ. ك، **سەدیق حەیدەری**، **دڵشادی ڕەسووڵی** و

زەبیحی بوون. من و کوڕێکی تر بە نێوی **عەزیز فەرهادی،** نوێنەرانی سازمانی جەوانانی کورد بووین. پێشتر لەلایەن جەمعی خۆمانەوە لەنێو باخی هەڵبژێراین، کە بچین قسە لەگەڵ ئەوانە بکەین. ئەوان مەسائیلیان مەترەح کرد کە ئێوە چیتان دەوێ، دەرخواستو [داوا] چییە؟ ئێمەش بە شکڵێکی ساکار گوتمان: ئێمە خواستمان ئەوەیە کوردستانی ئازاد بکەین. کۆمەڵەی ژ. ك یش ئەودەمی شوعاری کوردستانی گەورەی هەبوو، لەگەڵ حزبی هیوا لە عێراق پێوەندیان هەبوو. پێشتریش لە سنوور زەبیحی و ئەوان دانیشتنیان لەگەڵ میرحاج و ئەوانە هەبوە. ئێمە گوتمان خواستەکەمان ئەوەیە موبارزە دەکەین بۆ کوردستان و ئیتحادی شوورەویش بە دۆستی میللەتی کورد دەزانین و دژی ئینگلیسین و ئینگلیس دوژمنی میللەتی کوردە.

سازمانی جەوانانی کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد

ئەوانیش تەوزیحیان بۆ ئێمە دا کە ئەو خواستانەی کە ئێوە مەترەحی دەکەن، عەینی خواستەکانی ئێمەیە. ئێمەش کۆمەڵەی ژ. ك ین و خواستمان ئیستیقلالی کوردستانی گەورەیە، کە لەگەڵ خواستی ئێنگۆ مونتەبیقە. دۆستمان وڵاتانی ئیشتراکی و دەوڵەتی ئیتیحادی شوورەوی‌یە، ئێمەش بۆ ئەوە حەرەکەت دەکەین. پێمان وایە ئێمە جیا نەبینەوە لەیەکتری باشترە، ئێوە وەك سازمانی جەوانانی کۆمەڵەی ژ. ك دەگەڵ ئێمە موتەحید بن، ئێمەش گوتمان بۆ خۆمان ڕازین، بەڵام ئەمە [ئێمە] ڕەفیقمان هەیە، دەبێ بچین لەگەڵ ڕەفیقەکانمان قسە بکەین. ئەو مەسەلەیان پێ ڕابگەیەنین و ئێمە بۆ خۆمان موافقین. ئەوە بوو هاتینەوە، برادەرانمان لە باخی میکائیل کۆ کردەوەو جەریانەکەمان پێ ڕاگەیاندن کە

مەسەلەیەکی ئاوا هەیە، کە بە زیندەباد و بە شادی و خۆشییەوە هەموو قەبووڵمان کرد کە ببین بە سازمانی جەوانانی کۆمەڵەی ژ. ك.

چاپخانەی کوردستان و گۆواری "نیشتمان":

کۆمەڵەی ژ. ك چاپخانەیەکی بچکۆلەیان هێنابوو. لە ماڵی **یۆنەتان**، کابرایەکی ئاسووری دایمەزراندبوو. کۆمەڵەی ژ. ك ئەو ماڵەیان بە ئیجارە گرتبوو. یۆنەتان ماڵی کۆچی کردبوو، چووبووە تەورێز، ماڵەکەی چۆڵ بوو. ماڵەکە دوو بەش بوو، لەوبەرو ئەوبەر. لە ناوەڕاستی دوو بەشەکە، حەسارێکی هەبوو. هەرتك ماڵیان ئیجارە کردبوو. چاپخانەیەکی چکۆلە بوو بە دەستی، بە دەست کاری دەکرد. لە سەرەوەی چاپخانە مەسئوولی چاپخانەکەی محەممەدی شاپەسەندی بوو، کە ئێستا محەممەدی شاپەسەندی [محەممەدی شاپەسەندی پارەکە کۆچی دوایی کرد] دەبێ لە عیراق بێ، چون ساڵی ١٣٢٧ [١٩٤٨] کە من لە شوورەوی گەڕامەوەو ساڵی ٢٦و ٢٧ [١٩٤٧و ١٩٤٨] خەباتی حزبی دێموکراتمان دەست پێ کردەوە، دەگەڵ من ڕۆیشتین بۆ مەئمووریەت، بۆ دەرکردنی ڕۆژنامەو ئیعلامییە، چووین بۆ عێراق کە لە پارتی دێموکراتی عیراق بۆ چاپی ڕۆژنامەو بەیانییە یارمەتی وەرگرین، بۆ ئیعلامی مەوجوودیەتی حزبی دێموکرات.

محەممەدی شاپەسەندی، دەگەڵ من هات، من گەڕامەوە بۆ کوردستانی ئێران، بڵاوکراوەکانم هێناوەو بڵاوم کردەوە، ئەو نەهاتەوە. **گۆواری ڕێگاش** کە دەگەڵ مامۆستا **قزڵجی** ئامادەمان کردبوو، هێناوە، کە دوایە دەگەینەوە سەری. محەممەدی شاپەسەندی مەسئوولی ئەو چاپخانە دەستییە چکۆلەیە بوو کە لە ماڵی یۆنەتان داندرابوو، وە حرووفچینیش کرابوو. محەممەدی شاپەسەندی، دوایە لە **"ڕۆژنامەی کوردستان"**ی

سەردەمی کۆمار کاری دەکرد، زەبیحی ئەو **"گۆواری نیشتمان"**ی کۆمەڵەی ژ. ک ی چاپ دەکرد، کۆمەڵەی ژ. ک لە ئێمەش دەعوەتیان کرد کە دوو کەس لە جەوانەکان دیاری بکەین بۆ ئەوە لە چاپخانە کار بکەن و فێری حرووفچینی و ئەوانە بن.

خۆئاشکراکردنی کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد:

ماوەیەك پاش چاپ و بڵاوکردنەوەی "گۆواری نیشتمان"، کۆمەڵەی ژ. ک هێدی هێدی ئاشکرا کرد، مقەڕی حزبیان دامەزراند. قازی محەممەد هاتوچۆی ئەوێی دەکرد. ئاشکرا بوو کە ئەوێ مەقەڕی حزبە. قازی محەمەد لە ئێمەی دەعوەت کرد کە شوێنەکەی خۆمان بەرئەلاً بکەین و بگوێزینەوە ئەوبەری بیناکەی کۆمەڵەی ژ. ک، کە کۆمیتەی مەرکەزی نیشتەجێ بوون.

ئێمە وەك ڕێکخراوی لاوان هاتین لەوێ دامەزراین. ئەو دەمی **"میرحاج و مستەفا خۆشناو"**یش هەر دە داخڵی حزبدا هەر لەوێ بوون. لە مقەڕی حزب وەتاغێکیان دابوونێ کە لەوێ دەژیان. کە ئێمە سوودمان لە بوونیان لەوێ وەردەگرت. مستەفا خۆشناو ئەفسەرێکی میللیی ناسیۆنالیستی کورد بوو، بەڵام میرحاج سەرەڕای ئەوەی کوردایەتییەکی بەقووەتی هەبوو، ئیتلاعاتی مارکسیستیشی هەبوو. لە بەعزە مەواردێکدا بەحسی بۆ دەکردین. من بە تەوسییەی قازی محەمەدی –هەروەك کە گوتم– پێش ئەوەی بچین لە کۆمەڵەی ژ. کافەوە، دەگەڵ ئەوان ڕابیتەم هەبوو. لە باخی **سەعی حەمە قالە** شەوانە دەچووم لەوێ بوون، مەخفی لەوێ دەژیان. دەچووم لەوێ هاتوچۆم دەکردن. قسەیان بۆ دەکردم، ئیستیفادەم لێ دەکردن. کۆمەڵەی ژ. ک لەڕاستیدا نێوی لە ناوچەکە بڵاو

www.zheen.org

نەببووە، بەڵام لە مەهاباد دەستی کردبوو بە حەرەکەت. کە ئەوە بوو، حاکمیەت لە تاران هەستی بەوە کردبوو.

قەرەنی ئاغای مامەش:

قەرەنی ئاغای مامەش، کە یەکێك لە سەرانی عەشایری مامەش بوو، بە عینوانی فەرمانداری مەهابادیێ دیارییان کرد. مەبەست لە دیاریکردنی ئەو وەك فەرماندار ئەوە بوو، کە کەسی غەیرە کورد جورئەتی نەبوو بێ لە مەهاباد ببێتە فەرماندار، یا حەتتا ڕۆشنفکرێکی کورد بنێرن ببێتە فەرماندار، لەبەر ئەوەی کەس قەبووڵی نەدەکرد.

خەڵك ئازاد بوو. هەر کەس بۆ خۆی ساحەب ئیختیاری خۆی بوو، تفەنگی هەبوو، لەبەر ئەوە فەرماندارێکی ڕۆشنفکر نەیدەتوانی وەك نوێنەری حکوومەتی ناوەندی لێ هەڵبکا. لازم بوو ڕەییس عەشیرەتێك بێنن بیکەنە فەرماندار، کە هێزی چەکداری هەبێ و بتوانێ جێگیر بێ و ئەرکی فەرمانداری ئەنجام بداو دەستووراتی حکوومەتی ناوەندی جێبەجێ بکات و بوونی حکوومەت ڕابگرێ و بیسەپێنێتەوە. قەرەنی ئاغای مامەش هات بۆ مەهاباد و خۆی وەك فەرماندار ڕاگەیاند، ۳۰۰ چەکداری لەگەڵ بوو.

قەرەنی ئاغا، ناردبووی لەدوای بابم، بە کوڕەکەت بڵێ ئەو بەساتەی کە دروستی کردووە لەو شوێنە، خڕ کاتەوە، ئەگەر خڕی نەکاتەوە، دەستوور دەدەم پێی خڕ بکەنەوە. دوایە بابم بانگی کردم، کوتی: ڕۆڵە، من لەگەڵ عەشیرەتی مامەش تەرەف دەکەی، نە سوارم هەیە، نە تفەنگم هەیە، نە هیچم هەیە، ئەو شتەت بڕۆ کۆکەرەوە، با تووشی کێشە نەبین، ئێمە دەگەڵ ئەوانە ناتوانین تەرەف بین، عەشیرەتن و چەکدارییان هەیە، منیش جەوان بووم و زۆریش نەدەڕۆیشتمە ژێر باری ئەو جۆرە بڕیارانە.

ئەو عەشیرەتی هەیە، منیش سازمانی جەوانان و چەکدارم هەیە. ئەو دەمی ٣٠٠ تفەنگمان هەبوو.

ئەڵبەتە تفەنگەکان هی کوڕەکان نەبوون، هەر کەس لەماڵی خۆی تفەنگی دێنا، بەڵام دەمانچە و شتمان بوو. گوتم من جوابیشی نادەمەوە، سازمانی خۆم هەیەو دەتوانێ بێ، چ دەکات با بیکات. ئێوارەیەك خەبەریان بۆ من هێنا کە ڕێکخراوی لاوان لەلایەن قۆڵێ سپییەکانی فەرمانداریییەوە گەمارۆ دراوە. ئێمەش بانگمان لە کوڕەکان کرد خۆیان چەکدار کەن، ٧٠، ٨٠ نەفەرێك هاتن. بیناکەی ئێمە دوو دەرگای هەبوو، دەرگایەکی بە ڕووی خەیاباندا دەکراوەو دەرگایەکی لەو بەری حەمامی سوور دەکرایەوە. لە کووچەوە، دەستەیەکم بەو لایدا نارد، گوتم بڕۆن بەسەر دیوارەکەیدا بچنە حەسارێ، لە پەنجەرەو سەر سەربان سەنگەر بگرن، ئێمەش بە خەیاباندا دێین. من هەشت نۆ نەفەرم وەدوای خۆم داو چەکیان بەدەستەوە بوو، ڕاست بە خەیابانێدا چووین، لەبەر دەرکی مەحکەمەی قازی دە دوازدە چەکداری قەرەنی ئاغای فەرماندار پێشیان پێ گرتین و کوتیان بۆ کوێ دەچن؟ دەچینەوە ماڵێ، کوتیان بەو کووچەیەدا بڕۆن، ئەو لایە قەدەغەیە، ئێمە ماڵمان لەو سەرەیە بەو لایەدا دەڕۆین. کێشەکێشمان لێ پەیدا بوو. لەو کێشەکێشەیدا بوو ئەوان دەستیان برد بۆ تفەنگێ، تفەنگیان داهێنا، ئێمەش تفەنگمان داهێنا. قازی محەمەد، لەسەر پەنجەرەی مەحکەمە هاواری کرد ڕاوەستن، من ئەوە هاتمە خوارێ، تەقە مەکەن پێك هەڵمەپڕژێن.

هاتە خوارێ و پرسیی: چییە؟ کوتمان قوربان، قازی محەمەد دەیزانی ئێمە چکارەین، دووسێ کەڕەت هاتوچۆی ئەوێی کردبوو. ئەو داستانە پێش ئەوەیە کە ئێمە بچینە نێو کۆمەڵەی ژ. ك. کوتمان ئێمە

دەچینەوە ماڵی خۆمان، ئەوانە پێشیان پێگرتووین. قازی محەمەد، ڕازیی کردن ئێمە بچینەوە ماڵە خۆمان و بچینەوە ئەو شوێنە. وەبوو چووین دەرگامان کردەوەو چووینە ژووریٚ و ئەوان دەوریان دابووین و یەکدوو تەقە پەیدا بوو بەینی ئێمەو ئەوان. ئەڵبەتە تەقسیری برادەرانی ئێمە بوو. لەسەر سەربانی، یەکیان بەزۆر کوتی لێم گەرێ تفەنگێکی لەبەر پێی ئەو کابرا قۆڵ سپییەی دەدەم، جوابی نەداینەوە، تفەنگێکی هاوێشت، ئەوانیش دوو تفەنگیان هاویشت.

دووسێ تفەنگ تەقە ڕەدو بەدەڵ بوو، دیار بوو وەزعی شارەکەی شڵەقابوو، موددەتێك بوو لەو خەیابانەی چەکداریان دانابوو، خەڵك گوێقولاخ بوون، هاتبوون بزانن چییە، لە دەوری چوارچرا خەڵکێکی زۆر کۆببونەوە، کە بزانن چ باسە، ئەو چەکدارانە ئەو دەوروبەرەیان بۆ گرتووە.

ئەو جەریانە سەبەب بوو، عەبدولاٚئۆف ئەفسەرێکی ڕووس بوو، ئاگاداری ئەو جەریاناتانە بوو، پێیان گوتبوو، تەقە بووە لێرە، تفەنگچی لێرەن، تفەنگچیی قەرەنی ئاغا. عەبدوڵاٚئۆف بەجێب هاتو دەستووری دا کە ئەو تفەنگچییانە بگەڕێنەوە، بە ئێمەشی دەستوور دا بێینە خواریٚ، لەسەر پەنجەرەو لەسەر سەربانان. لەوێش ڕا ڕۆیشتبوو بۆ ماڵی قەرەنی ئاغا پێی گووتبوو، ئێرە ناوچەی ئەمنیەتی ئێمەیە، ئێمە بەرپرسی ڕاگرتنی ئەمنیەتی ئەو مەڵبەندەین، تۆ هاتووی بۆ گێرەشێوێنی، لە ماوەی ٢٤ سەعاتاندا دەبێ مەهاباد بەجێبهێڵێ. ئەو کوتبووی حکوومەتی ئێرانیٚ ناردوومی، کوتبووی ئێمە حکوومەتی ئێرانی ناناسین. بەیانی کە هاتن ڕۆیشتن بە خەیابانێدا خەڵك بەدوایان کەوتن و فیتوویان بۆ لێ دانو ئیهانەیان دەکردن، شاربەدەریان کردن. پاش ئەو ماجەرایانە بوو کە کۆمەڵەی ژ. ك داوایان لە من کرد، لە دەفتەری حزب بۆ کاری

پەخشنامەو کاری دەفتەری یارمەتیی **دڵشاد** و **زەبیحی** بدەم و لەبەر دەستی ئەواندا کار بکەم، بۆ ئەوە ئاگاداری مەسایل ببم وشت فێر بم. [لێرەدا مام غەنی باسی شانۆنامەی دایکی نیشتمان دەکات، کە پێشتر بڵاو کراوەتەوەو پێویست نییە لێرە دووبارەی بکەمەوە.]

سازمانی جەوانان:

برایم فەرشی: مامە غەنی، باسی دروستبوونی سازمانی جەوانانتان کرد لە سابلاخ، ویستم پرسیار بکەم ئەو دەمە تەمەنتان چەندە بوو، ئەو کەسانەی لەگەڵ ئێوە سازمانی جەوانانیان پێك هێنا کێ بوون؟ ئەگەر دەکرێ نێوەکانیان بڵێن.

مامە غەنی: ئەو دەم تەمەنم [حیسابی دەکات] ۱۳۰۳، ۱۳۲۲ [۱۹۲٤، ۱۹٤۳] تەمەنم ۱۸، ۱۹ساڵ بوو. کوتم تەحتی تەئسیری ڕۆژنامەی "**ڕیا تازە**" بووم، حرووف ئەلفبای ڕووسی فێر بووم، ئەو ڕۆژنامەم دەخوێندەوە، لەو ڕۆژنامانە ئەوە بە زیهنی مندا هات، کە من دەعوەتم کرد لە عیددەیەك لە ڕەفیقەکانی خۆم، هەمچی شتێکی بکەین. بانگەوازەکە ئەمن نووسیم، چەند سەترێکم نووسی، ئەوەی کە دەقیقەن لە بیرم بێ، بە چ شێوەیەك نووسیم، نووسیم: ((هەروەکوو لە وڵاتانی دیکە سازمانی جەوانان هەیە، ئەمەش کە کوردین لازمە سازمانێکی جەوانان دروست کەین، بە ئەو سەوادو مەعلووماتانەی کە ئەو دەمی هەمانبوو، بە سادەگی، لازمە ئەمەش ئەوەی دروست بکەین، بۆ ئەوەی بتوانین ئەو سازمانە ببێتە وەسیلەیەك بۆ داواکردنی حەقی میللەتەکەمان و بەرزکردنەوەی دەنگ و داخوازی خەڵکەکەمان. لەبەر ئەوەی داوا دەکەم لەو جەوانانی کە عەلاقەمەندن بەو مەسەلەیە، بێن کۆمەك بکەن بۆ تەشکیلی ئەو سازمانە)).

ئەوەڵین کەسێ کە موراجەعەم پێکرد کە بێ کۆمەك بکا **دوکتۆر مەولەوی** بوو. **دوکتۆر عەلی مەولەوی**، **ئەحمەدی ساڵحیان** بوو، **دوکتۆر ئاسۆ** بوو، **دوکتۆر قادر مەحموود زادە** بوو، ئێستا لە مەهابادە لە شوورەوی هاتۆتەوە، **سەدیقی سیاسەری** بوو، **کا وسێن** بوو، **هوسێنی ساڵحیان**، **سەید عەبدوڵای زەکی** بوو، **سەدیقی خاتەمی** بوو، **عەبدوڵای حەکیم زادە** بوو، **عەزیزی فەرهادی** بوو، کە دوایە لە شوورەوی خۆی لە دار دا، خۆی کوشت لە باکۆ، ئەو ئەشخاسە بوون کە لە بیرم بێ.

زۆر بوون، ئەوەی ئەوەڵین ئیمزایان لەژێر ئەو داخوازیە دا ئەوانە بوون: **عەزیزی فەلاحی** بوو، ئەوە درا بە **سەدیقی خاتەمی** و **سەدیقی سیاسەری** و ئەوانە، هەر کەس بە نۆبەی خۆی بچن لە گەڕەکێ بە خەڵکی دیکە بەو جەوانانە ئیمزا بکەن، دەوروبەریان بۆیان بخوێننەوەو دەعوەتیان لێ بکەن، بێن ئیمزای بکەن. ئەوەڵین ئیمزا کە سازمانەکەمان دامەزراندو چووین ماڵەکەمان گرت. تیعدادمان گەیشتبووە ٢٥٠ کەس. کاغەزەکە بە ئیمزاکان پڕ ببوو. وەختێکی دیتمان ئیحساسمان کرد ٢٥٠ کەسمان هەیە، چووین ئەو خانوەمان گرت و بۆ خۆمان لە گیرفانی خۆمان پووڵمان داناو خانووبەرەکەمان گرت. تیعدادەکە کافی بوو بۆ پووڵ کۆکردنەوەی. دامانمەزراندو لە جێگایان مێزو سەندەڵیمان کۆ کردەوە، موشەخەسەن ٢٥٠ کەس بووین کە ناوی هەموویانم لەبیر نەماوە. **مستەفا ساوجبلاغیش** بوو، ئەوانە بوون. پاشان بۆ بەڕێوەبەری ئەو سازمانە کە هەڵبژێردران هەر **دوکتۆر مەولەوی** بوو، ئەمن بووم، **ئەحمەدی ساڵحیان** بوو، **قادری مەحموود زادە** بوو، **عەزیزی فەرهادی** بوو، ئەو پێنج کەسە بووین هەڵبژێردراین.

پاشان له جەریانی نمایشی دایکی نیشتمان که دەستی پێکرد، ئێمە داوامان کرد لە هەیئەتی بەڕێوەبەریی سازمانی جەوانان بێن لە گەڵمان بۆ نەغەدەو شنۆ لەگەڵمان شیرکەتی بکەن، بەڵام ئەوان ئامادەگیی خۆیان نیشان نەدا کە بێن شیرکەتێ بکەن، بێن بۆ نەغەدەو شنۆ، چونکوو کوتیان ئێمە نایەین بۆ نەغەدەو ئەو جۆرە جێگایانە، قەرەپەپاغی لێیەو خەتەرە. هەموو عالەم موسەلەحەو ئێمە بە دەستی بەتاڵ بچین. کوتمان ئێوە بیلاخەرە سازمانی جەوانانن، ئێمە پێنج شەش تفەنگچیمان لەگەڵە، خۆ ناچین بۆ شەڕ، دەچین نمایشی دایکی نیشتمان دەدەین، دەعوامان لەگەڵ کەس نییە، لەسەر ئەوەی کە ئەوانە نەهاتن جەلەسەیەکی عموومیمان گرت لە باخی میکائیلی، مەترەحمان کرد کە ئەو ڕەفیقانەی ئێمە ئامادەگیی خۆیان ئیعلام نەکردووە بێن بۆ ئەو جێگایە، لەبەر ئەوەی ئەوانەیان لە سازمانی جەوانان ئیخراج کرد بە ڕای عموومی. بەڵام ئەو تیعدادە موشەخسەن **دوکتور مەولەوی و ئەحمەدی ساڵحیان، قادری مەحموود زادە** بوون، ئەو سێیانە قەبووڵیان نەکرد، ئەمن و **عەزیزی فەرهادی** ماینەوە پاشان لە جەوانانی دیکەمان ئیستفادە کرد. **سەدیقی سیاسەری** و ئەوانە، **سەدیقی خاتەمی** بە جێگای ئەوانە.

کارو تێکۆشانی ڕێکخراوی لاوانی کورد:

برایم فەرشی: مامە غەنی لە کۆبوونەوەکان زۆرتر باسی چی دەکرا، بۆ وێنە جەلەساتی عموومی؟

غەنی بلووریان: وەڵا جەلەساتی عموومیمان بەو شێوە کە ئاگا بین کۆبوونەوەی ڕەسمی بکەین و شکلێکی خاس و وێژەی هەبێ، نەبوو. چون کەس نەبوو، لە حەقیقەتدا ڕاهنمایی بکات، سازمانی جەوانان چۆن

www.zheen.org

تەشكيل دەبێ، ئاييننامەی هەبێ، بەرنامەی هەبێ، ئەساسنامەی هەبێ، شتێكی ئاواش بێ، كارەكەی ئێمە دێمی [خۆڕسك] بوو.

بۆ خۆمان خودساختە بووين. لەو شتانەدا وارید نەبووین. كەسیش نەبوو ئێمە بۆ ئەو كارەی ڕانومایی بكات، موتەئەسفانە. بەڵام ئەمە كۆبوونەوەی ئەسڵیمان ڕۆژی جومعان بوون. كە دەستەجەمعی بە سەیران دەچووینە باخی میكائیل، لەوێش سرروود خوێندنەوە بوو، یا **عوبەیدی تەها** زادە شیعری دەخوێندەوە. كوڕێكی دیكە شیعری شاعیرانی دیكەی دەخوێندەوە: **فایەق بێكەس**، **قانع**، **حاجی قادری كۆیی** و **مەلای كۆیی** و ئەشوعاری ئەوانەیان دەخوێندەوە. مەسائیلێكی سازمانیمان نەبوو دانیشین لەسەری باس بكەین. دەفتەرمان هەبوو، نێوی هەموانی تێدا بوو، بە نۆبە دەنووسرا ئەو جومعەی ١٥ كەس دەتوانێ تیرئەندازی بكەن، بە عیللەتی فیشەكێكی بكڕین ئەو ١٥ كەسە هەر یەكی سێ تیریان تیرئەندازی دەكرد. هەفتەی ئایەندە ١٥ كەسی دی تیرئەندازییان دەكرد بەو تفەنگانەی كە ئەوانی دیكە هێنابوویان. كارەكەمان شتی ئاوا بوو، زیمنەن هەموو ئێواران لە مەركەزەكەمان -مقەڕەكەمان- خڕ دەبووینەوە، كتێبی لێ بوو، ڕۆمان بوو، تاریخ بوو، تاریخی كورد نا، ئەنواع و ئەقسام تاریخ بە زمانی فارسی و كوردی. ئەو دەمی هیچ كتێبمان نەبوو، بە غەیرئەز [جگە] لە مەجەلەی **گەلاوێژ** و **ڕێیا تازە**، ئەو دوانەمان هەبوو.

تەختە سیای لێ بوو، ئەوانەی دەهاتن بە عزێك شاگردی قەویتر بوون، كۆمەكیان دەكرد بە شاگردەكانی دیكە، دەرسی مەسەلەن ڕیازیاتی سبحەینێیان ڕەوان دەكرد. دیارە مەرحەلەیەك پێش ئەوەی قەرەنی ئاغا بێ، ئەو جێگایەمان پێ تەحتیل كا، شارەبانی ئەوەڵین ڕۆژی دامەزراندنەكەی مخالەفەتی كردبوو. كە دوایە شارەبانی تێك چوو، ئێمە

موزاحممان نەما. کارمان ئەوە بوو، کارێکی دیکەمان نەبوو. جار جارە تەزاهوراتمان دەکرد. بە جومعان دەهاتینە خیابانێ. کە دەهاتینەوە بە تەزاهورات و بە سروود خوێندنەوەو بە شوعاردان و بڵاوەمان دەکرد. جومعە بە جومعە ئەوە بوو. ڕۆژەکانی دیکە عادی بوو هەر کەس دەیتوانی بێ، یان نەیێ. بەڵام مەعموولەن ئەمە بۆ خۆمان لەوێ بووین. بەوەی کە مەسئوول بووین، هەمیشە لەوێ بووین. کلیل بە دەست ئەمەوە بوو. یەك بە من بوو، یەك بە ڕەفیقێکی دیکە دەبوو. دەگۆڕدرا، کلیلێکی سابت هەمیشە بە من بوو. ئەوی دیکە بە دەست ڕەفیقەکانی مەسئوول یان ئەوانی دیکە دەگەڕا. نەزافەتی ئەوێشمان تەقسیم کردبوو، بۆ خۆمان دەمانکردو ئەوانی دیکە یاریدەیان دەداین. موشەخەس نەبوو ئەوڕۆ کێ بێ و سبەینێ کێ بێ، هەر کەس دەستی دەدایە. ئاوپاشمان هەبوو، ئاوپاشێنمان دەکرد. گەسکمان لێ دەدا.

برایم فەرشی: سازمانی جەوانان تەنیا توانیبووی لە سابڵاخ کار بکات، یاخود حەوڵی دەدا لە شارەکانی دیکەش یان لە دێهاتەکان کار بکات. ئەگەر حەوڵی دابوو ئایا شوعبەی هەبوو؟

مامە غەنی: نەخێر ئێمە زۆر زەمان نەماینەوە، سازمانی جەوانان کە ساڵی ٢٢ [١٩٤٣] تەشکیل بوو، نەپەرژاین بچینە شارەکانی دیکە، کە ئەسڵەن ئەو فیکرەمان نەبوو بچین لە شارەکانی دیکە شوعبە دابمەزرێنین، پاش ساڵێك مولحەق بوین بە کۆمەڵەی ژ. ك. شایەد ساڵی ٢٣ [١٩٤٤] بە کۆمەڵەی ژ. ك مولحەق بووین. کۆمەڵەی ژ. ك یش ئەو فکرەی نەدا بە مە کە بچین لە شارەکانی دیکە شوعبە دابمەزرێنین، ئەوان زۆرتر ئەهەمیەتیان بە کۆمیتەی کۆمەڵەی ژ. ك دەدا، کە بچن لە شاران دایمەزرێنن. تەوەجوهیان نەدا بە ئێمە، ئەمەش بۆ خۆمان ئەو فکرەمان نەبوو، بتوانین

لەو شارانەش شوعبەی سازمانی جەوانان دابمەزرێنین. چون ئەواخری ساڵی ۲۳ [۱۹٤٤] چوومە تارانی بۆ دانشسەرای موقەدەماتی بۆ تەحسیل و سازمانی جەوانان کەوتە بەر دەستی میرزای خوسرەوی و ئەوانە کە دوایە تەبدیل بوو بە حزبی دێموکرات. کۆمەڵە بوو بە حزبی دێموکرات و سازمانی جەوانانیش بوو بە سازمانی جەوانانی حزبی دێموکرات.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنكەی ژین
www.zheen.org

حیزبی دێموکرات

لە کۆماری کوردستانەوە

هەتا کۆماری ئیسلامی ئێران

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

زیندووکردنەوەی حیزبی دێموکرات

سالّی ١٣٢٦ [١٩٤٧] کە هاتینەوە **دوکتۆر ئاسۆ** و **عەزیز فەرهادی** و **محەمەد شاپەسەندی** و **سەدیقی خاتەمی** و **سەدیقی سیاسەری** و ئەوانەم دەعوەت کرد بۆ ئەوەی حزبی دێموکرات لەسەرڕا زیندوو بکەینەوە، موبارزەی حزبی دێموکرات دەست پێبکەینەوە. ئەوە ٦ مانگ پاش ئیعدامی قازی و ئەوان بوو لە سالّی ٢٦ [١٩٤٧]. لەبەر ئەوەی ئەمن ئیدی لە سازمانی جەوانان و ئەوانەدا نەمام، سەرنویشتم گۆڕا. سازمانی جەوانان بوو بە سازمانی جەوانانی حزبی دێموکرات و **میرزای خوسرەوی** بوو بە مەسئوولی سازمانی جەوانان، دوایی چی بەسەر سازمانی جەوانان هات، ئەمن ڕۆیشتم بۆ شوورەوی.

چاپی گۆڤاری "ڕێگا":

کە ئێمە مەجەلەی **ڕێگا**مان چاپ[٤] کرد، من گەڕامەوە بۆ ئێرە، بۆ مەهاباد. مەجەلەی ڕێگا دوو مەقالەی تێدا بوو: یەکیان "مەسەلەی میللی" بوو کە **مامۆستا قزلّجی** بە تەفسیل نووسیبووی، یەکیشیان مەقالەیەکی کورت بوو بە نێوی "ارتش شاهنشاهی یا حربە دیکتاتۆری" کە من نووسیبووم. دیارە لە کوردییەکەیدا **مامۆستا قزلّجی**ش کۆمەکی کردم. ئیتلاعییەکمان نووسی وەکوو ئیعلامییە، بانگەواز بۆ پشتیوانیی خەلّك لە ئێمە. بەداخەوە من ئەو ئاسارەم نەماوە. زەمانێکی دوورودرێژی بەسەردا چووە، موتەئەسیفانە خۆشم دەفکری ئەوەیدا نەبووم ئەو جۆرە شتانە کۆ

---

[٤] بە وتەی مام غەنی ((شێخ لەتیف چاپخانەیەکی ئاوای بۆ دامەزراندین)). شێخ لەتیف کوڕی شێخ مەحموود یارمەتیی داون بۆ دامەزراندنی چاپخانە.

کەمەوە. گەرچی زەمانێك بەو فکرەی گەیشتم میقدارێکی زۆر "مەجەلەی نیشتمان"، "ڕۆژنامەی کوردستان" هی زەمانی جەمهووری و "مەجەلەی گەلاوێژ"، بەعزە کتابێکی شیعرم کۆ کردبۆوە، چونکوو نەمدەتوانی لە ماڵی خۆم ڕایبگرم. بلاخەرە لە موبارزە بووم، هەر لەحزە ئیمکانی هەبوو بێن ماڵێ بگەڕێن. ئەمن ئەوەم لە ماڵێ **خەلیفە ئامین قەمتەرەیی** دانابوو.

خەلیفە ئامین قەمتەرەیی، یەکێك لە خەلیفەکانی **حاجی شێخ مستەفای** بوو، کە لە سابلاخێ زۆر نفووزی هەبوو، خەلیفە ژنێکی زۆر دڵسۆز بوو. هەر ئەویش لە کاتی نمایشی "**دایکی نیشتمان**"دا زۆری ژنان هان دەدا بۆ ئەوەی کە بێن بۆ دیتنی نمایشی دایکی نیشتمان. ساڵیانی درێژ ئەو ئاسارو کتێبە لەکن خەلیفە ئامین مابوونەوە. حەتتا وەسیەتی کردبوو لەلای کچەکەی **مریەم** ئەگەر مردم، ئەوانە بۆ ئێمە بە ئامانەت ڕابگرێ.

بە هەر سوورەت پاش چاپکردنی مەجەلەو شتەکان، ئەمن بە کۆمەکی **حەمزە عەبدوڵلای** هاتمەوە مەهاباد، **هەمزە عەبدوڵلا** ئەودەم دەبیری پارتی دێموکراتی کوردستانی عیراق بوو. **محەممەد مەحموود**[*] هەبوو کە ئەویش عوزوی پارتی دێموکراتی کوردستانی عیراق بوو، پیاوێکی باش بوو، کارمەندی حکوومەت بوو، پێم وایە معەلیم بوو، پاڵتۆیەکی دامێ کە لە ڕێگایە ئیستیفادەی لێ بکەم. هەمزە عەبدوڵلا دەمانچەیەکی چکۆلەی ٦ تیری دامێ کە پێم بێ لە ڕێگایە.

دوو نەفەر ئەعزای پارتی یەکیان **قادر تەگەرانی** بوو کە دوایە باسی دێت، یەکیان **حەمە پۆلیس** بوو، ئەڵبەتە ئەوانە قاچاخچی کوتاڵیان

---

[*] ئەوە " **مەحموود ئەحمەد شەنگەی ڕەواندزی**"ی ڕۆشنبیرو نووسەری چالاك و نزیکی شێخ لەتیفی حەفیدە.

دەکرد، چا و عەترجات و پەڕە سیغارو سابوون و شتی ئاوایان دەهێنا بۆ خەریدو فرۆش. دەهاتن بۆ لای بۆکان، زۆرتر لە ئەتراف بۆکان شتەکانیان لەو دێهاتەی دادەناو خۆیان دەچوونە شارو لەوێ مشتەرییان دەهێنا بۆ کوتاڵ و شتەکانیان. ئەمن لەگەڵیان هاتم بە ئالانێدا هاتین، هەتا هاتمە گەردیگلان.

لە گەردیگلان لە ماڵی **سەید کامیل** کە دیارە **سەید کامیل** شاعیرێکی دڵسۆزی کوردە، پیاوێکی موحتەرەمە، وە هەتا بووە هەر خەباتی کردووە بۆ میللەتەکەی خۆی و بە هەموو توانای یاریدەی ئێمەی دەدا. من لە گەردیگلان دەگەڵ **سەید کامیل** قسەم کرد کە ئەو نەشریاتەم بۆ ڕابگرێ. مەجەلەی ڕێگاو تەلیعەی مەجەلەی ڕێگا هەتا من **کاکە مینەی** خۆمان دەنێرم بیهێنێتەوە. دیارە لەگەڵ **سەید کامیل** لە کادێنێدا نەشریاتەکانمان شاردەوە. من باڵتۆکەو دەمانچەکەم بە ئەمانەت لەلای کاك عەلی دانا، **عەلی قارەوا چکۆلە**، کاك عەلی لەگەڵ ئێمە بوو لە شوورەوی و بە **قادر تەگەرانی**شم کوت کە بە ئەمانەت لێرە بۆت دادەنێم. ئەگەر هاتییەوە باڵتۆکەو دەمانچەکەی بەرەوە. ئەمانەتە بیدەوە بە **هەمزە عەبدوڵڵا و ئەحمەد مەحموودی***. بەڵام بەداخەوە دوایە بۆم دەرکەوت کە کاك عەلی باڵتۆکەی داوەتەوە، بەڵام دەمانچەکەی حاشا لێ کردبوو.

بە هەر سورەت هاتمەوە مەهاباد، بە ڕۆژ لای ئێوارەیەکی درێژ گەیشتمەوە، ئەو دەمانە هاتمەوە سەر **کانی پیرێژنێ**، پشتی **داشا مەجید**، کە ئەو کانی پیرێژنە لە شیعری شاعیرانیشدا مەشهوورە. **جەعفەری شێخولئیسلامی** لە شیعرەکانیدا لە شینی هێمندا کوتوویەتی، زۆر جاران

* ڕاستیەکەی هەر ئەحمەد مەحموود شەنگەیە.

باسی کانی پیرێژنی دەکات. لەسەر کانی پیرێژنێ خەوم لێ کەوت. دەست و چاوم شوشت، خەوم لێ کەوت. بە سەرمای ئێوارە وەخەبەر هاتم. دیارە سەڵت بووم، هیچم پێ نەبوو. شەو هاتمەوە بە **کانی مام قەنبەران**دا هاتمەوە. کانی مام قەنبەران، کانییەك بوو کە ئێستاش ئاساری ماوە، لە ئەتراف نزیك **ئەسحابەی سپییە**. لە دەورانی جەوانیدا ئێمە لە کانی مام قەنبەراندا جێگای هەڵپەڕین و شادی و خۆشیی گەنج و لاوانی شار بوو لە جێژناندا، بەڵام ئێستا شوێنەواری کوێر بۆتەوە. بە کانی مام قەنبەراندا هاتمەوە، سابلاخم لێ وەدەرکەوت.

هاتمە ماڵی **سەدیقی سیاسەریی** ڕەفیقی خۆم. لە دەرکەم دا، چوومە ژوورەوە. سەدیق تازەی ژن هێنابوو، بابی نەمابوو. ئیستیقبالێکی گەرمی لێ کردم. کوڕێکی جەسوورو نەترس بوو. خاتراتێکی زۆر خۆش و شیرینم لەو ڕەفیقەی هەیە. ئینسانێکی زۆر میهرەبان، پاك، بەشەرەف، کوردێکی ساخ بوو. بەداخەوە پارەکە وەفاتی کرد، یادی هەمیشە هەیە لە دڵی ئینسانی. خەبەرم لێ پرسی ڕاجع بە من چ خەبەرێك هەیە. کەس تەعقیبی نەکردووە، کەس سەرو سۆراخی نەگرتووە. کوتی باشترە ئەو شەو بنووین، سبەینێ ئەمن دەچمە دەرێ، لای خانەوادەو براکانت پرسیار بکەم، بزانم وەزع چۆنە، بتوانی بێیە دەرێ. ئەوە بوو چووبوو تەحقیقی کردبوو. هات و کوتی هیچ کەس لێی نەپرسیوی. دەفعەیەك حەوزە هاتۆتە سۆراخی. کوتوومانە لە تارانێیە، دەخوێنێ. ئەوە بوو ئەوێ ڕۆژێ پاش نەهارێ چوومەوە ماڵی خۆمان. پێش ئەوەی بنێرم ئەو مەجەلەو شتەکان بهێنمەوە، وام بە باش زانی بچم سەرێکی لە بازاڕی بگەڕێم. هاتمە بازاڕێ گەڕام، لە بەر دووکانێ دانیشتم، تەسادوفەن **برایمی ئاژان** بەوێدا هات و **برایمە ڕەش** مەشهوور بوو، لە ئیتلاعاتی شارەبانی

کاری دەکرد. چاوی بە من کەوت و گوتی یالاّ قوربان دیار نەبووی، گوتم دیارم، هەمیشە لێرەم، کوتی وەلاّهی ڕەنگ و ڕووت لەوەی دەچیّ لەبەر تاوو ئەوانە سووتاندبیّ، لەوەی دەچیّ لەبەر تاویّ بووبیّ. لە سەفەرو مەفەران بووی. کوتم ناوەلاّ کوهنەوەردی دەکەم، بۆیە لەویّ حەمامی ئافتابم گرتووە. دیار بوو مەسەلەیەك نەبوو چەند ڕۆژێکی پاشان **کاکە مینە**م نارد کە بچێتە ماڵی **سەید کامیل** و ئەو مەدارك و ئیعلامییەو نەشریاتانە بێنێتەوە. قەرارمان دانابوو لەگەڵ سەید کامل کە لە کورتانی کەرێدا جاسازی بکریّ و کورتانەکەش ئاوا یەکدوو بەستەو بوخچەو ئەوانەی لەسەر دابندریّ، یا توورەکەی کاو شت بۆ ڕەدونکردن. کاکە مینە چوو، دوو ڕۆژی پیّ چوو. گەڕاوە، هاتەوەو ئیعلامییەکانمان هێناوەو قەرارمان دا، لە کۆبوونەوەیەکدا کە کردمان هەر ئەو ئەفرادانە، فەقەت محەمەد شاپەسندی نەهاتەوە لەگەڵم، لەویّ ماوە، دوایە ڕێگای خۆی داگرت، چووە بەغداو ئێستاش هەر لە بەغدایەو ژنی هێناوەو منداڵی هەیەو زندەگییە دەکات، لە سیاسەت کەنار ڕۆیشت.

بلاّوکردنەوەی "ڕێگا"و هێرشی ڕوکنی دووی ئەرتەش بۆ گرتنی خەڵك لە شارەکانی سابلاّخ و بۆکان و میاندواو

کۆبوونەوەمان کردو قەرارمان دا لەپێشدا مەجەلەکان پەخش کەین. بۆ ئەوەی پۆلیس هوشیار نەبێتەوە، چون مەجەلە دەست بەدەست دەڕوات، ڕاحەتتر پەخش دەکریّ. بەلاّم ئیعلامیە دەبیّ لە کووچەو کۆلاّنان پەخش بکریّ، لە مالاّن بهاوێژریّ. قەرارمان دا ئەشخاسێك لە مزگەوتەکانی شاری بەیانی بە بەهانەی نوێژی بچن، لەویّ بلاّوی کەنەوە، پەخشێکی لە بەعزە ماڵێکی باوێن کە سەوابقێکی نەبیّ، بەو شێوەیە بلاّو

بێتەوەو هیندێکش لەنێو بازاڕی مەیدانی ئاردی، مەیدانی مەنگوڕان، کە شوێنی جەمعییەتە، بەیانان خەڵك زوو دەچن لەوێ بڵاو بکرێتەوە. کە بتوانێ وەسیعتر لەنێو خەڵکدا پەخش بکرێ. بڕیارمان دا کە لەو هاوالأنەو لەو ڕەفیقانەی کە ئاشنایان هەیە لە دێهات، کەڵك وەربگرن و بەعزە دێیەك نوسخەیەکی بۆ مەلای بنێرن، مەلای دێیەکەی کە سەوادی هەیە، با بە دێهاتیش بگاو وەسیعتر بڵاو بێتەوە. دیارە دوایە مەعلووم بوو کە لە مەنتەقەی **شارویران** و لە **محاڵ** و لە مەنتەقەی **مەنگوڕان** لە ئەتراق نەغەدە بە دەست هێندێك کەس گەیشتبوو.

پاش پەخشی ئیعلامییەکەی، حکوومەت وریا بۆوە، بەڵام مەجەلەیەك کە درابوو بە **عەزیزی یۆسفی**، **سەدیقی خاتەمی** دابوویە عەزیز، چەند تیعدادێکی دابوویە بڵاویان بکاتەوە، عەزیز ئەوانەی بڵاو کردبۆوە، نوسخەیەکی دابوو بە ڕەفیقێکی خۆی **برایمی**... کە ئەو دەمی جەوان بوو، زۆر گەنج بوو، ئەویش بردبوویە ماڵێ. لە ماڵیاندا سەرگوردێك بە نێوی **فروتن** ڕەئیسی ستاد بوو، کرێنشێن بوو، ئەو موتەوەجیهی ئەو مەجەلەی ببوو. **برایمیان** لەسەر ئەو مەجەلەی گرت. ئەویش کوتبووی ڕەفیقێکم هەیە و بۆیان لە ماڵی هاوێشتووەو ئەویش بە منی داوە، کوتوویەتی ئەوەیان لە ماڵی هاوێشتووە، شتێکی دیکە نازانم. دیارە زیاتر لەوەشی ئیتیلاع نەبوو. لەو ڕابیتەدا **عەزیزی یۆسفی** گیرا، بردیانە سەربازخانە، موددەتی سێ مانگان لە سەربازخانە بوو، سوئالیان لێ کردبوو، ئەویش هەر تەقریبەن شتێکی نزیك بەوەی کوتبوو کە بۆیان لە ماڵێ هاوێشتووە. برایمیش ڕەفیقم بوو، پێ‌نیشانم داوە. قسەکانیان هەماهەنگیی هەبوو. برایمیان بەردا چون مندالْ بوو، بەڵام عەزیزیان ڕاگرت. لەسەر ئەو ئیعلامیە یۆرشێکی سەرتاسەرییان هێنا. بلاخەرە

www.zheen.org

دەبوو ئیقداماتێك بكات چون ڕەدیان نەدیتۆتەوە، هیچ مەسەلەیەكیان وەدەست نەكەوتبوو. یۆرشێكی سەرتارسەرییان هێنا كە نیشان بدەن ئیقداماتیان كردووە لە لایەكیەوە، لەلایەكی دیكەوە دووكانێكی باش بوو بۆ پووڵ دەرهێنان. سەركیسەكردنی خەڵك، شایەد نزیكەی ۳۰۰ كەسیان لە **میاندواوو بۆكان** و **مەهاباد** و دەوروبەر گرت.

لەو بازجوویانەی كە كرا لە حەقیقەتدا ئەودەم ئەشكەنجە نەبوو، ئەڵبەتە لێدان و تێهەڵدان و زلەلێدان كەمێك هەبوو، شتێك نەبوو كە كەس بترسێنێ. شتەكەش وا بەدیقەت بڵاو كرابۆوە كەس هەستی نەدەكرد كە كێیە. ئەمنیشیان وەك سیاهی لەشكر گرت، بێ ئەوەی بزانن چۆنیان ئەمن گرت، بە چ حیسابێك، بە سابیقەی ئەوەی كە من لە شوورەوی بووم دەورێكی و سابیقەیەكم هەیە لە سازمانی جەوانان و كۆمەڵەی ژ. ك و حزبی دێموكرات. ئەشخاسی جۆربەجۆریان گرتبوو كە ئەسڵەن دە فەعالیەتدا نەبوون. لەنێو ئەوانەی كە فەعال بوون تەنیا كەس كە گیرا ئەمن بووم، **سەدیق خاتەمی** بوو و **عەزیزی یۆسفی** بوو. ئەڵبەتە **عەزیزی یۆسفی** لە حاشیە بوو، **سەدیقی خاتەمی** لەگەڵ مەبوو، جوزوی هەستەی شار بوو. مونتەها عەزیز وەك عوزوێك لە ئیرتیبات لەگەڵ **سەدیقی خاتەمی**دا بوو. بەڵام هەریەك سابقەی زەمانی دێموكراتیان هەبوو، یان بە دەلایلێك گرتبوویانن.

دادگای ئەوەڵ بە سێ ساڵ مەحكووم بووم. لە مەهاباد وەختێك گەیشتینە دادگا، لە حەقیقەت تیعدادێكی مەعدوود مابوونەوە، بەقیەیان هەموو بە ڕەشوەو پووڵ و سەركیسەكردن و دەست بڕین و ئەوانە، ئازاد كردبوو. هەر بۆ ئەوەشیان گرتبوون كە بتوانن پووڵ و پەڵەیەكیان لێ بەدەست بێنن. مەئموورینی ڕوكنی دوو پووڵێكی چاكیشان خوارد لەو

ڕابیتەیەدا. ئەوەی کە مانەوە مەحکووم بوون، **مستەفا سوڵتانیان** بوو، **جەعفەری کەریمی** بوو، کە ئەوانە سابیقەی دێموکراتیان بوو، بە زیندان مەحکووم بوون. **میرزا مستەفا** لە دادگای ئەوەڵ سێ ساڵیان دایە، لە دادگای دووەم، دادگای تەجدیدی نەزەر کە لە ڕەزاییەڕا هاتبوون، بە سەرپەرشتی **ئەمیر دیوانی**، لەویٚ سێ ساڵەکەیان تەئید کردەوە؛ هەستا ئیتعترازی کرد، کوتی ئەمنتان بۆ گرتووە، ئەمن چیم کردووە، چ گوناحێکم کردووە؟ هاواری کرد. ڕەئیسی دادگا تووڕە بوو، کوتی دانیشە دانیشە، بۆ هەرا هەرایە دەکەی؟ ڕەئیسی مونشی بیکوژێنەوە بیکە بە دوو ساڵ، یانی گوایە چووبوون شەوریان کردبوو ئەرزیابییان کردبوو، پەروەندەکەیان خوێندۆتەوە، گوایە گەیشتوونەتە ئەو خاڵەی کە ئەوە موجازاتەکەی سێ ساڵ دەبێ ببێت. وەختێکی دەڵێ بیکوژێنەوە بیکە بە دوو ساڵ، مەعلوومە گۆترەیی بوو. لە ڕووی هیچ ئوسووڵ و پرنسیپێکی دادگاوە نەبوو، چون هیچ بەڵگەیەکیان پێ نەبوو. **عەزیز یۆسفی** بە چوار ساڵ مەحکووم بوو، **سەدیق خاتەمی** بە چوار ساڵ مەحکووم بوو. **حەسەنی موفتی** بە ٦ ساڵ مەحکووم بوو، ئەڵبەتە **حەسەنی موفتی** کتێبی **کوردو حەق** یان لێ گرتبوو بە زمانی فەرەنسی، لە پاریسڕا بۆیان ناردبوو. ئەو دەم سانسۆر لە کوردستان هەڵنەگیرابوو، یانی سانسۆر هەمیشە هەبوو. ئەو کتێبە کە لە فەرەنسەڕا هاتبوو، دەیکەنەوە کتێبەکەی سانسۆر دەکەن، تەماشا دەکەن بە زمانی فەرانسەیە **"کورد وحەق"** ەو کتێبەکە دەچەسبێننەوەو وەك خۆی لێ دەکەن و بۆی دەنێرن و بیلا فاسیلە پاش ماوەیەك دەچن دەیگرن. حەسەن لە هیچ خەتێکدا نەبوو، ئیرتباتی لەگەڵ ئێمەش نەبوو. فەقەت لەسەر ئەو کتێبە گرتیان. نزیك چوار ساڵی کێشا، دوو ساڵیان سەرفی نەزەر کرد. دوایە کە لە زیندان هاتە

دەرێ، ئیدی وەدوای سیاسەت نەکەوت. **سەدیق خاتەمی** ٤ ساڵەکەی کێشا، عەزیز یۆسفی ٤ ساڵەکەی کێشا، **جەعفەر ئاغا** دوو ساڵی کێشا، **میرزا مستەفا** دوو ساڵی کێشا، جەعفەر ئاغا دوو ساڵی کێشا، میرزا مستەفا دوو ساڵی کێشا، سەید پیرە تەبعید کرا بۆ **بەندەر عەبباس**. **عەبدوڵای نەهری** تەبعید کرا بۆ خورەم ئاباد. ئەو لەسەر سەوابیقی "دایکی نیشتمان" گیرا. **سەیدە پیرە** لەبەر ئەوەی دێموکرات بوو و ڕەئیسی شارەبانیی دێموکرات بوو، هەموو سەمپات بوون شایەد ٩٩ و نیو دەرسەد هەموو سەمپات بوون، بەڵام دەلیل و مەدرەك نەبوو، بە سیرفی سەوابق گرتبوویان.

تەبعیدەکەی وا بوو ناردیانن خۆیان بچنە تەبعید، نەك مەئموور بیانبات، چون بۆ خۆیان دەیانزانی بە خۆڕایی تەبعیدیان کردوون. ئەوە بوو زەحمەتیشیان لەسەر دانەنان. ئەوان خودتەبعید بوون. دیارە جێگاکەیان بۆ دیاری کرابوو، **بەندەر عەبباس یا خوڕەم ئاباد**. **عەبدوڵای نەهری** ڕۆیی بۆ خوڕەم ئاباد. **سەید محەمەدی ئیسحاقی** ئەویش بە سیرفی ئەوەی دێموکراتی بوو، تەبعید کرا بۆ بەندەر عەبباس. بەڵام نەچوون، چوونە نێو **مەنگوڕان**، ماوەیەکی کارو کاسبییان دەکرد. لە زەمانی موسەدیقدا بە تەدریج گەڕانەوە.

پەروەندەکەی ئێمە موسادیف بوو لەگەڵ تیرئەندازی بە شا. ئێستا دادگا تەشکیل نەببوو ئێمە گیرابووین، بەڵام ئەو گرتنەی ئێمە ماوەیەك پاشان **ناسر فەخرئارایی** کە تیرئەندازیی کرد بە شای و بە عیللەتی ئەو تیرئەندازییە بوو حیزبی توودەیان غەیر قانوونی ئیعلام کرد. ڕەهبەرانی حیزبی توودەیان دەستگیر کرد، لە زیندانیان کردن. پاشان بە وەسیلەی

www.zheen.org

یەکدوو ئەفسەری وابەستە بە خۆیان لە زیندان هەڵاتن. فەراری دران و هاتنە خارج، هەمزەمانی ئەو پەروەندەی ئێمە، لەگەڵ ئەو حادیسەیە سەبەب بوو پەروەندەکەی ئێمە قورستر بێ، وەزعی ئێمە سەنگینتر بێ. بەڵام ئەمن بە عیللەتی فوقدانی هیچ گونە دەلیل و مەدرەکێك و بە عیللەتی ئەوەی **سەرهەنگ دیوانی** لەگەڵ **میرزا ڕەحمەتی شافعی**، کە پیاوێکی ماقووڵی سابلاخێ بوو، ئاشنایەتیی لەگەڵ ئەمیر دیوانی هەبوو، ئەوەش کۆمەکی کرد بۆ ئەوەی ئەمن ئازاد بم لە زیندانێ. دیارە ناوی میرزا ڕەحمەتم بۆیە هێنا، قەدری ئەو ئینسانانەی کە هەر کەس لە مەقتەعێکی موبارزەدا یاریدەی پیاوی دەدا، ئینسان چاکەکەی فەرامۆش نەکات. وەلی ئەساسی مەتڵەب ئەوە بوو کە هیچ گونە مەدرەکێك لە من بەدەستەوە نەبوو، هیچ ئیقرارێك لە پەروەندەدا نەبوو، کەسێك و هیچ ڕەفیقێك ناوی منی نەگوتبوو. ئەوە بوو تەبرەئە بووم، بەڵام یەکڕاست تەحویلی سەربازخانەیان دام. لە سەربازخانەی مەهابادێ بووم، لە سەردەشتێ بووم، پاشان لە سەردەشت دەستگیر بووم. بە ئیتیهامی ئیرتباط با عەشایر. ئەوەش بەرئەساسی گوزارشاتێکی کە دژبانی ئی سەردەشتێ. کە ڕەئیسی دژبان سەروان ڕەنجبەر بوو، کرماشانی بوو، دابووی. ئەمنیان دەستگیر کرد هێنایانەوە مەهابادێ، ماوەیەك لە زیندانی سەربازخانەی مەهابادێدا بووم. تەبعیدیان کردم بۆ تەورێز، ماوەیەك لە زیندانی دژبانی تەورێز بووم، لەوێش ڕا مونتەقیلیان کردم بۆ زیندانی ورمێ. لە زیندانی ورمێ، لە حەقیقەتدا نزیك بە ساڵێك دەورەی سەربازییەکەم لە زینداندا بووم. هەر لە زیندانیش بەرگەی خاتمەی خدمتیان بۆ هێنام و خارجیان کردم لە زیندان.

دەستپێکردنەوەی

کاری حیزبی دێموکرات:

ئەڵبەتە قەبل ئەز ئەوی بچمە زیندانیٚ، **قادری مەحموود زادە** دەگەڵ **عەزیزی فەرهادی** قەراریان دابوو کە بڕۆن بۆ شوورەوی. هاتن دەگەڵ من مەترەحیان کرد. گەرچی من موافەقەتم نەکرد، گوتم موبارزە باشترە. هەتا چوون بۆ شوورەوی. ئێمە لە شوورەوی بووین هاتووینەوە ئێرە. ئەی بۆ هاتووینەوە؟ مابینەوە لەویٚ، ئێستا لەبەر چی دەچینەوە؟ ئەمن موخالفەتم کرد، بەڵام ئەوان ڕۆیشتنە شوورەوی. قادری مەحموود زادە لەوی ماوە، ڕشتەی دوکتۆریی خوێند، لە زەمانی ٥٧ گەڕاوە ئێرانیٚ. ماوەیەکی لە ئێراق بوو لە هەولێریٚ تەبابەتی دەکرد. پاشان گەڕاوە شوورەوی. **عەزیز فەرهادی** لە باکۆیە مەعلووم نەبوو بە چ عیللەتێك خۆی لە دارداو خۆی کوشت. ئەمن کە لە سەربازخانەی هاتمە دەریٚ، موبارزە ئیدامەی هەبوو، دیار بوو لە سەربازیش ئەو دەمەی ئازاد بووم ئیرتباتم هەبوو. لە سەردەشتیٚ لەگەڵ کۆمیتەی سەردەشت، لە مەهابادیٚ لەگەڵ کۆمیتەی ئیرتباتم هەبوو. موبارزە ئیدامەی پەیدا کرد، تا ئەو وەختەی کە مەسائیلی خەلعی یەد لە نەفتی ئێران مەترەح بوو. کە لە خەلعی یەددا، موبارزەی ئێمە لە شێوەی مەخفی هاتە دەریٚ، جەنبەی عەلەنیی بە خۆی گرت. ئەمە [ئێمە] لە مەسەلەی «میللی شودەنی نەفتی ئیستفادەمان کرد» و مبارەزەی عەلەنی و مەخفیمان بەیەکەوە تەرفیق کرد، کە دیارە ئەگەر وەختێکی دیکە بوو لە سەری باس دەکەین و ئیدامە دەدەین.

کۆمیتەی سابلاخ یان کۆمیتەی حیزبی دێموکراتی کوردستان؟

براییم فەرشی: باستان کرد کە دوای ئەوەی گەڕانەوە بۆ ئێران، مەجەلەی ڕێگاتان هێناو دوای ئەوە گیران، لەو موددەتەی هەتا ئەو دەمە

کە ئێوە لە زینـدان هاتنـە دەرێ، حیزبـی دێمـوکرات چـیی دەکـرد، چ کەسانێك ڕابەرییان دەکرد؟

غەنی بلووریان: پاش گرتنی من، حیزبی دێموکرات بە مبارەزەی خۆی ئیدامەی دابوو. ئەو دەمی کۆمیتەکە لەسەر کار مابۆوە. **ڕەحیمی سوڵتانیان، کەریم وەیسی، ڕەحیمی خەرازی، عەبدوڵای ئیسحاقی** بوو، عەزیز گیرابوو. ئەڵبەتە عەزیز لە کۆمیتەیدا بوو. عەزیز پاش ئەوەی لە زینـدان هاتـە دەرێ، هاتـە کۆمیتـە. ئەوەنـدە نەفـەرە بـووین. ئـەمن ئـەو موددەتە کە لە سەربازی بووم، هەر جزوی کۆمیتە بووم. لە سەردەشتێش کارم دەکرد. بەڵام لە **سەردەشت** کۆمیتە هەبوو، لە **سەقز** کۆمیتە هەبوو. لە شارەکان و لە دێهات کۆمیتە هەبوو، هەستە هەبوو، هەر کەس کاری خۆی دەکرد. بەڵام لە مەهابادێ ئیدارەی کۆمیتەی ئەسڵی **عەبدوڵای ئیسحاقی، ڕەحیم سوڵتانیان، کەریم وەیسی، ڕەحیمی خەرازی، عەزیزی حیسامی** بـوو، ببەخـشە، **عــەزیزی حیــسامیش** عــوزوی کۆمیتــە بــوو. ئەوانــە هەڵسووڕێنەری ئەو جەریانە بوون.

ساڵی ٢٢ [دەبێ مەبەستی مامە غەنی ساڵی ١٣٢٩بێ] [١٩٥٠] کە من هاتمە دەرێ، دیسان دەستمان پێ کردەوە، مبارەزەمان ئیدامەمان دا. جەریانی شیرکەتی میللی شودەنی سەنعەتی نەفت، ئەمن لە کۆمیتەیدا بووم و ئەوانـەش عـوزوی کۆمیتـە بـوون. بـەڵام ئـەو دەم ماوەیـەك بـوو **ڕەحیمی خەرازی** کەنار ڕۆیبوو، بەڵام ئەوانی دیکە مابوونەوە.

بـرایم فەڕشـی: دوای ئـەوەی ئێـوە چـوون بـۆ عێـراق و گەڕانـەوە مەجەلـەی ڕێگاتـان بڵاوکـردەوە، دیـسان گـیران، پرسـیارێك دێتـە پـێش، ئەویش ئەوەیە ئەو سەردەمە ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکرات لە کوردستان کێ بوون؟ دوایـە ئـەو بەشـەی لـە سـابلاخ سەرپەرشـتیی حیزبیـان دەکـرد

لەگەڵ ئەو بەشەی لە دەرەوە بوون، کە ئێوە باستان کرد مامۆستا **مەلا حەسەنی قزڵجی** و **زەبیحی** و **سەمەدی** بوون، ئەوانە چ ئیرتباتێکیان لەگەڵ یەك هەبوو؟ هەروەها باسەکە ئەوەیە کە حیزب تەنیا لەنێو سابلاّخ باس کراوە، شارەکانی دیکە یاخود کوردستان بە عام وەك حیزبی دێموکرات چۆناوچۆن بووە؟ حیزبی دێموکرات لە شارەکانی دیکەی کوردستان چۆن فەعالیەتی کردووە. پرسیارەکە ئەوەیە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، کە حیزبی کوردستانی ئێران بووە، ئەو سەردەمە لە ساڵی ١٣٢٦[١٩٤٧]ەوە هەتا ساڵی ١٣٢٩[١٩٥٠] وەزعیەتی سیاسی و تەشکیلاتیی چۆناوچۆن بووە؟

ساخکردنەوەی حیزبی دێموکرات لە ساڵی ١٣٢٦:

غەنی بلووریان: ساڵی ٢٦ [١٩٤٧] وەختێك ئەو هەستەیە زیندوو کرایەوە، یانی حیزب زیندوو کراوە، تەنها کەسێك لەو جەریانەدا شیرکەتیان کرد، ئەشخاسی قەدیمی حیزبی دێموکرات بوون. ئەوەی کە دەڵێم قەدیمی بە عینوانی عوزووی حیزبی دێموکرات کە لەگەڵ حیزبی دێموکراتیش هاوکارییان کردووە، وەکوو ئەمن، وەکوو **محەمەدی شاپەسەندی**، ئەو دووە ئەسڵ بوون. یانی ئەمە [ئێمە] سازمانی جەوانانمان دروست کرد، پاشان سازمانی جەوانانی ژ. ك مان دروست کرد و بووین بە عوزوی حیزبی دێموکرات. ئەو محەمەدی شاپەسەندیش عەینی لەگەڵ کۆمەڵەی ژ. ك ئیرتباتی هەبوو، کە مەسئوولی چاپخانەی بووە، چاپخانەی ئیدارە کردووە. یەکێك لە کادرەکانی کۆمەڵەی ژ. ك بووە، عوزووی حیزبی دێموکرات بووە. پاش شکستی حکوومەتی میللی و حیزبی دێموکراتی زەمانی قازی محەمەد، ئەو دووە، عونسری ئەساسی

بـووین، ئـەمن و شاپەسـەندی کـە لـە گوزەشـتەیڕا سـەوابیقێکمان هەیـە، هـاتووین ئـەز و ئـەو ڕشـتەی ئەسـڵی حیزبـی دێمـوکرات بـووین، کـە ئەشخاسـی جەدیدیـشمان لەگـەڵ خۆمـان هێنـاوە، کـە یـەکیان **قـادری مـەحموود زادە** بـوو، کـە لـە سـازمانی جـەوانانی کـورد ئیخـراج کـرا، کـە سوحبەتمان کرد، نەهات بۆ نمایشەکەی **"دایکی نیشتمان"**، لە مەنتەقەی شنۆ و نەغەدە.

ئەمما دەو مەقتەعەیدا کە لە شوورەوی گەڕاینەوە، هاتینەوە، **قادری مـەحموود زادە** دیسان قائیـدەی فەعالییـەت بـووە. لـە تەئسیـسی حیزبـی دێموکراتدا شیرکەتی کرد، فەعالیش شیرکەتی دەکرد. **عـەزیزی فـەرهادی** شیرکەتی کـردووە. **سـەدیقی خاتـەمی** شـیرکەتی کـردووە. ئەوانـە ئەسـڵی دامەزرێنەرانی پاشانی حیزبی دێموکرات بوون، لـە ساڵی ١٣٢٦ [١٩٤٧]. کـە ئوسـتخانبەندییەکە ئـەو دوو کەسـەن. ئەڵبەتـە سـەدیقی خاتـەمیش یەکێك لە قەدیمیترین ئەعزای حیزب بووە.

پـاش ئـەوەی ئـەو جەریانـەی هاتـە پێشێ، بچین ئیعلامیـەی بدەین، چـووینە عێـراق و هاتینـەوە، ئـەمن کـە هاتمـەوە سەرپەرسـتی ئیـدارەی ئومووری کارەکان لە مەنتەقەدا، ئەو دوو نەفەرەی خارج بوون: **محەمـەدی شاپەسندی**، لەگەڵ من نەگـەڕاوە، ئەمن کە هاتمەوە محەمـەد شاپەسـندی لەوێ ماوە، دوایە لەوێڕا چوو بۆ بەغدا، لە بەغدایە ماوە، کەنار ڕۆیی.

ئەمە ئیرتباتمان لەگەڵ ئەو سێ نەفەرەی دیکە، **زەبیحی** تەقریبەن لە سـەر ئـەو نەشـرییەی کـە قـەرار بـوو چـاپی بکـەین بـۆ **شـێخ لـەتیفی**، ئیخـتلاف لەگـەڵ مـە پەیـدا کـرد، ئـەو کـەنار مـا. دوو نەفەرەکـەی دیکـە مانەوە **قزڵجی و سەمەدی**، بەلاّم بەداخەوە هیچگوونە ئیرتباتیان لەگەڵ ئێمـە نەگرتـەوەو سەرنویـشتی ئـەو چاپخانەیە مـەعلووم نـەبوو چیی لێ

هــات. ئەمــە وەدوای چــاپخانە نەكەوتینەوە،هــەر بــۆ ئــەو ئیعلامیــە ئیستفادەمان لەو چاپخانەیە كرد.

پاشـانەكانیٚ مـن لـە زیندانیٚـدا كـەوتبووم، كـە هاتمـە دەریٚ لـە زیندانیٚ، **قادر مەحموود زادە** گیرابوو. ئەو سەرپشتەی كارەكەی هەر لە دەسـتدا بـوو. **عـەزیزی فـەرهادی** نـەگیرابوو، هـەر مـابۆوە، بـەلاّم **سـەدیق خاتـەمی** گیرابوو، چوار سالٚ مەحكوم كرابوو. ئەمن زوو هاتمەوە دەریٚ، بەشداریم كردەوە لـەنێو ئـەو هەسـتە سیٚ نەفەرییـە كـە ماینـەوە. **عـەزیزی یۆسفی** لـە زیندانێدا بـوو، عـوزوێكی نزیكـی ئـەو هەسـتەیە بوو، بـەلاّم لـە هەسـتەدا نـەبوو، پـاش چـوار سـاڵەكەی كـە هاتـە دەریٚ بـوو بـە عـوزوی هەستە، كـە ئینتخـاب كـرا و ئەڵبەتـە ئـەو ئینتخابكردنـە كۆمیتـە بـۆ خـۆی لەســەریٚ ڕا خــەڵكی هەڵدەبــژارد، قولابكەشــیی دەكــرد. ئینتخابــات و سوننەتێكی ئینتخابات نەبوو. دەرحەقیقەت سانترالیسم بە مەعنای كەلیمە بـوو. وەلی سانترالیـسمەكە نـەك ئـەو سانترالیـسمە كـوێرە بـیٚ، هـەر كـەس نەفەسی كێشا لێی دەی. ئەو ڕووحـی دێمـوكراتیكی كـە لـەنێو كوردەكانـدا هەیە، لەنێو كوردانـدا ئـەو ڕووحییـە هەمیـشە هەیـە، ڕووحێكـی دێمـوكرات هەیە. ئەو جەوهەرە لە دەروونیٚ حیزبی دێموكراتی ئێمەشدا هـەبوو، یـانی حەقمان دەدا بەوەی خەڵك نەزەر بدات. ئەمە كۆمیتەین، بەلاّم گاهێك دەبوو بـچین لەسـەر مەسـائیلی دێهقانـان، دەچـووین لەگـەلٚ **خاتـەمی** مەسـئوولی كۆمیتــەی دێهقانــان بــوو، مەشــوەرەتمان دەكــرد، كــە پێوەنــدی لەگــەلٚ سازمانهای هەبوو كە بەبیٚ مەشوەرەتی ئەوان كارێكمان نەدەكرد.

لـە سـالّی ٢٧ [١٩٤٨] كـە گەڕاینـەوە لـە زینـدانیٚ، هاتینـە دەریٚ، دیسان ئیدامەمان داوە بە موبارزە، ئەو جارە كەسانێك لە كۆمیتـەی ئیزافە كـران. **ڕەحیمـی سـوڵتانیان** هاتـە گـۆڕیٚ، **كـەریمی وەیـسی** هاتـە گـۆڕیٚ،

ڕەحیمی خەرازی هاتە گۆڕێ. **عەزیزی حیسامی** هاتە گۆڕێ، **عەبدوڵای ئیسحاقی** هاتە گۆڕێ. ئەوانە هاتن تێکەڵاوی ئەو جەریانە بوون. ئەو جەریانە پاش ساڵی ٢٩ [١٩٥٠] دوو نەفەری لێ خارج بوو، یەکیان **قادری مەحموود زادەو** ئەوی دی **عەزیزی فەرهادی** بوو، کە ڕۆیشتن بۆ شوورەوی. **سەدیق خاتەمی** تا ساڵی ٢٩ [١٩٥٠] لە زیندانێدا بوو. ئەوەی کە تازە هاتنە مەیدانێ، ئەو چەند نەفەرە بوون کە تازە نێوم بردن. دەگەڵ من دەستمان کردنەوە بەکار.

هەر ئەو دەمی کە قودرەتمان هەبوو، خەڵك پشتیوانیی لێ دەکردین. ئەو دەم شایەد عوزووی حیزب لە سابلاخێدا مەجمووعەن ١٥٠ کەس دەبوون. بەقییە خەڵك هەموو هەواداری حیزب بوون. هەموو خۆیان بە حیزبی دەزانی و جالب ئەوە بوو ئەمە بە عینوانی پەیك لەو خەڵکی عادی ئیستفادەمان دەکرد. خەڵکێك کە شناختێکی نسبیمان لێی هەبوو کە ئینسانێکی سالمە، نامەمان دەدایە، ڕۆژنامەمان دەدایە، دەیبردە سەردەشتێ، دەیبرد دەیگەیاند، ڕەسیدی دەهێناوەو دەهاتەوە. ئەوە بۆ خۆی پەدیدەیەکی جالب بوو. کە بیدونە ئەوەی ئێمە خەرجێکمان بێ، پەیکی بنێرین. لە خەڵکی ئیستفادەمان دەکرد، لەو ئیرتباتانەدا.

ئێمە ئیرتباتمان لەگەڵ نەغەدەی هەبوو. لە نەغەدەی کۆمیتە هەبوو. دیارە ئەمن ناتوانم چون قەت ئامارمان نەدەگرت، نێوی ئەشخاس بێنین. **سەعدە** مەسەلەن، عوزوی کۆمیتە بوو، ئەمن ئەوەم وەبیر دێت کە ئیرتباتمان لەگەڵی هەبوو. لە پیرانشارێ هەمانبوو، لە سەردەشتێ کۆمیتەمان هەبوو، لە سەقزی کۆمیتەمان هەبوو، لە سەردەشتێ کۆمیتەمان هەبوو، لە سەقزێ کۆمیتەمان هەبوو، **کاکە نەسە** و ئەوانە

بوون، له سنه **ڕەحمەتی شەریعەتی** و **جەماعەتی قوسەیری** و ئەشخاسی دیکە بوون. ئەوە ئی سنەیی بوو، کە سنەمان وەرگرتەوە، ئەڵبەتە سنە پاش ساڵی ۳۰ [۱۹۶۱] مولحەق بوو بەمە°.

ئەسناف و حیزبی دێموکرات

موبارزەی مە لەنێو خەڵکدا هەبوو. ئەو دەمە ئەمە ئەسنافمان تەشکیل دابوو. سنفی سەڕاجمان هەبوو، زینەدروومان هەبوو، سنفی کەوشفرۆشمان هەبوو، سنفی قەنادیان هەبوو. ئەسنافمان شکڵ دابوو. لە تەریقی ئەسنافەکانەوە عەمەلمان دەکرد.

لە دێهاتیشدا ئیرتیباتاتمان لەگەڵ دێهات هەبوو، ئەوانەی کە سابیقەن خۆیان بە دێمۆکرات دەزانی، ئەوانە هەستەکانیان ژیاندبۆوە. هەر ئەو **سەید کامیل** لە مەنتەقەی **گەردیگلان** شاعێرێك بوو، شێخێك بوو، سەیدێك بوو، ئینسانێکی ڕووحانی بوو، لەوێ تێکەڵ ئێمە بوو، مەسئوولیەتی مەنتەقەی لە عۆدەی ئەو بوو و نموونەهای ئاوا. ناتوانین موشەخەساتی ئەفراد بڵێین کە کێ بوون –مەسەلەن– بۆ ئەوەی ئەمە لە دێهاتیدا بتوانین نفووز بکەین.

° [مام غەنی لە قسەکانیدا باسی کۆمیتەی بۆکان ناکات، بە تایبەت ئەو کۆمیتە زۆر چالاك بوون، بەرپرسی کۆمیتەکە **میرزا ڕەئووف حافیز ئەلقورعان** و **حاجی قاسم** دوو کەس لە ڕابەرانی جووڵانەوەی بۆکان بوون. هۆی ئەو باس نەکردنە ڕەنگە ئەوە بێ کە کۆمیتەی بۆکان لەگەڵ حاجی قاسم بوون و ئەویش سەر بە جەبهەی میللی بوو، کۆمیتەی مەهابادی حیزب لەو سەردەمەدا، واتە سەردەمی دوکتۆر موسەدیق، سەر بە حیزبی توودەی ئێران بوون، کە دانوویان لەگەڵ موسەدیق نەدەکولا.]

www.zheen.org

سەرەك عەشیرەكان و حیزبی دێموكرات

موتالەعـەمان دەكـرد لەسـەر ئـەوەی كـە تیرەكـان لـەنێو عەشـیرەی مـەنگوڕدا تیرەكانیـان كـێن، سەرپـەرەسـتی ئـەو تیرانـە كـێن. سەرپـەرەسـتی تیرەكـەمان گرتبـا، تـەواوی ئـەفرادی تـیرەی دەگـەڵ مـە بـوو. مەسـەلەن لـە تایفەی شەمێ یەكێكمان گرتبا لە سەرەوە، لە تایفەی مرۆتـی نێـو مـەنگوڕان ئاغامان گرتبان، تیرەكانی لەنێو ڕوستاییەكاندا [لەگەڵمان] دەبوون.

یـا ئەشخاسـی وەكـوو ئەمـەر پاشـای جەنگـەڵی، كـە سـابیق سـارق موسەلەح بووە زەمانی ڕەزاخانی. ئەو شەخصە لـەنێو خەڵكیدا حورمـەتی هەبوو. بە عیللـەتی ئـەوەی كە سارق موسـەلەحێك بوو. سارق موسـەلەح لــەنێو كــوردەواریی زەمــانی ڕەزاشــای، بــە ئینــسانێكیان نــەدەگوت ئینسانێكی خراپ بێ، ئەو سارق موسەلەحانەی كە دە عورفی فەرهـەنگی فارسـیدا هەیـە، لـەنێو عـورفی كوردسـتانێدا سـارق موسـەلەح بـەو مانایـە نەبوو. هەمان گونە كە قاچاخچیش ئەو مەعنایەی نەبوو.

"سارق موسەلەح"، "قاچاخچی"و مەسەلەی نەتەوایەتی

لـە كوردسـتانی ئـەو دەمـی ئێمـە[دا] قاچاخـچیی هیرۆیـن و تریـاك نەبوو، عەناسورێك بوون ماڵولتجارەیان وارید دەكرد. ئەوانە ئیرتیباتاتی حیزبیـشیان بەرقـەرار دەكـرد. نەشـریاتێ كـە لـە عێراقـەوە دەهـات، بـە وەسـیلەی ئـەو قاچاخـچیانەوە دەهـات. حوسـێن زێڕینگـەران، حوسـێن فرووهـەر بـۆ خـۆی یـەكێك لـەو قاچاخـچیانە بـوو، كـە بـۆ خـۆی یـەكێك لـە موئسیسینی كۆمەڵەی ژ. ك بوو و تەفەكوری مەسەلەی میللی لە عێراقێ دەرك كـرد، لــە قاچــاخیگەریدا ئــەو ئــەفكارەی هێنــاوە؛ لــە ســابڵاخێ عیددەیـەكی لـە خـۆی كـۆ كـردەوە، كۆمەڵـەی "ژ. ك"یـان تەشـكیل كـرد.

www.zheen.org

حەمەدی مەولودی یەکێك لەو قاچاخچیانە بوو. بەنابەرین قاچاخچی بەو مەفهوومی نەبوو. قاچاخچی لە بازاڕی مەهابادێ ئیعتیباریان هەبوو. قاچاخچی لە مەرزی عێراقێ ڕا هەتا واریدی **پیرانشار** دەبوون، واریدی مەهابادێ دەبوون، دەو مەسیرەیدا دە دوازدە ماڵیان دەژاند. بێجگە لە شاری، ئەسپیان دەنارد ماڵوتجارەیان موتەفەرق دەکرد. لە ماڵی موختەلیف لە دێی موختەلیف پەخشیان دەکرد، بۆ ئەوەی گومرگ نەیانگرێ، ژاندارمەری بیانگرێ. دەهاتنەوە مەهابادێ ٦، ٧ ڕۆژان لە مەهابادێ دەبوون، خۆیان بە مەئموورەکان نیشان دەدا و لە بازاڕی دەگەڕان و شەوانە بە قاچاخ دەینارد، بۆ خۆی نەدەچوو، دەستەیان هەبوو، ئەو دەستانەیان دەنارد ئەو ماڵوتجارەیان دێناوە، واریدی شاریان دەکرد.

سارق موسەلەحیش لەنێو کوردستانێدا، لە عورفی کوردستانێدا ئەوە بووە، سارق موسەلەح چونکوو لەگەڵ ژاندارمی بە شەڕ هاتووە، چون موخالیفی حکوومەتی مەرکەزی بووە، خەڵك حیمایەتی لێ کردووە.

ئەمەر پاشای سارق موسەلەح یان **حەمەتاڵی مەشهوور**، یان **مام ڕۆستەمی مەشهوور** کە ئەوانە سارق موسەلەح بوون. ئەوانە لە زەمانی ڕەزا شا سارق موسەلەح بوون لە سۆسنایەتی و ناو مەنگوڕان و گەورکایەتیی ئەترافی سەردەشت، ئەوانە نفووزیان هەبوو لەنێو جەنگەڵێدا دێهقانان کۆمەکیان پێدەکردن. چاویان بوون، ئیتلاعاتیان پێ دەکوتن. ژاندرم هاتبان خەبەریان پێدەدان. ئەوانە دەگەڵ خەڵك خراپەیان نەدەکرد. خەڵکیان ڕووت نەدەکرد، ئەوان ڕێگایان بە ژاندارمەری دەگرت، نەیاندەهێشت ژاندارم ئەمنیەتی هەبێ لە مەنتەقەیدا، جلوەگیرییان دەکرد.

ئەو سارق موسەلەحانە تەفەکوری ناسیۆنالیستی و ڕووحی میللییان هەبوو، بەڵام بەو شکڵەی ڕووحی میللی عەرزی ئەندامی دەکرد.

بەو عیللەتەش ئەو سارق موسەلەحانە وەختێك تفەنگێكیان ئەستاندایە، یان ئەسپی ماڵێكیان ڕفاندبایە، كۆمەكیان دەكرد بەو دیهقانە فەقیرانەی كە یەتیم ماوەتەوە، باب و كەس‌وكاری نەماوە، یەتیمەكانی ئیدارە دەكرد. یا **"عەشەهەمیِّزی"** لە ئەترافی سنەی كە یەكێك لە سارق موسەلەحەكانی گەورەی ئەترافی سنەی بوو، ئەترافی مەنتەقەی بەینی سنە و مەریوان. بوو، مەشهوورە عەشەهەمیِّزی. ئەو شەخسە ئینسانێك بوو ١٤، ١٥ ساڵان سارق موسەلەح بوو. زەمانی ڕەزاشا سارق موسەلەح بوو. زەمانی **محەمەد ڕەزاشا** سارق موسەلەح بوو، كابرایەكی بە حورمەت و ساحەب ئیحترام بوو، ئیستیفادەمان لەوانە دەكرد. ئەوانە لەنێو ڕوستاییاندا نفووزیان هەبوو، نفووزی كەلامیان هەبوو.

ئەمە موتەوەجهی ئەو جەریانەی ببووین. دەچووین ئەو تیپە ئینسانانەمان دەگرت، دەمانكردنە عوزوی حیزب؛ ڕەوشەنمان دەكردنەوە، كە ئەمە حەرەكەتمان ئەوەیە و ئەوان زوو جەزبی مە دەبوون، لەگەڵ مە هەمكارییان دەكرد. دیهقانانمان دەعوەت دەكرد بۆ ئەوەی لەگەڵ مە هەمكاری بكەن، دەچوون پرسیان بەوانە دەكرد: كە عیددەیەك هاتوون دەڵێن ئێمە دێموكراتین، ئیدامەی ڕێگای **قازی محەمەد** و ئەوانەین، هاتووین لێرە كار دەكەین، كۆمەكمان پێبكەن. پرس‌و ڕایان پێدەكرد.

یان یەكدوو نەفەر **بەحرولعلووم میرزا قاسمی ئەحمەدی، عەلی عەجەم**، ئەوانە ئەشخاسێك بوون ئەفسەرانی فیرقەی دێموكراتی ئازەربایجان بوون، لە زەمانی **پێشەوەری** هەڵهاتبوون، هاتبوونە مەنتەقەی كوردستان، لە دێهاتان لەنێو ماڵە ئاغایان خۆیان شاردبۆوە؛ ئاغایان ئەوانەیان پەنا دابوو، بە عینوانی میرزا مابوونەوە، دەرسیان بە منداڵەكانیان كوتووە، لە كوردستان ژنیان هێناوە، كوردی فێر بوون. لە محاڵی

سەردەشت و مەنتەقە بڵاو بوونەوە و ئەوانە پایگایەك بوون بۆ ئێمە. ئەمە ئەوانەمان دەگرت، دیهقانان ئیحترامیان دەگرتن. هەمووش بە نێوی عەجەم نێویان دەبردن. **عەلی عەجەم، قاسم عەجەم**، ئەوانە خزمەتیان بە خەڵك دەکرد، لەگەڵ خەڵك تێکەڵاوییان هەبوو، نامەیان بۆ خەڵك دەنووسی، یان پینەچیەتییان دەکرد و کەوشیان بۆ خەڵك چاك دەکردەوە. **بەحرئەلعلووم** یەکێك لەوانە بوو کە لە دێهاتی کوردستانێ، لە ئەترافی سەردەشت و سۆسنایەتی و گەورك و مەنگوڕدا، دەگەڕا، کەوشی بۆ خەڵك چاك دەکردەوە، بۆ ماڵی خەڵکی دەچوو پووڵیشی نەدەستاند. ئەوانە نفووزیان هەبوو لەوێدا. ئەوانەمان دەگرت، دەمانکردنە عوزوی خۆمان، دێهقانەکانی مەنتەقەمان جەزب دەکرد.

شێوەی کار لە حیزبی دێموکراتدا

ئێمە حەوزەمان نەبوو، کوردەکە هەموو عەلاقەمەند بوو، پۆلیسی لێ هەڵنەدەکەوت. حەتتا ئاغاکان کە لەگەڵ ڕوکنی دوو ئیرتباتیان هەبوو، مەزاحمی ئێمە نەبوون، لەو دەورانەیدا کە ئێمە فەراری بووین. **حەمەدی کیسەڵان** یەکێك لەوانە بوو کە خۆی بە عوزوی ڕوکنی دوو دەزانی، عەلەنەن دەیگوت ئەمن لەگەڵ ڕوکنی دوو کار دەکەم. بە بەر دێیەکەیدا ڕۆشتباین و لامان نەدەبایە و لە ماڵەکەی نەهارێکمان نەخواردبا، گلەیی لێدەکردین. بە شۆخی شۆخی مەنگوڕ بوون دەعوەتیان دەکردین، دەیانگوت وەرن بابەگیان ئەمەش ماڵین و ئاغاین و بلاخەرە پیاوین لە ماڵی خۆمان، دەچووین ٤ نەفەر ٥ نەفەر فەراری کارمان دەکرد لە دێهاتیدا، پەڕاکەندە بووین، هەر دەفعەی لەو جێگایانە کە میوان دەبووین، ڕوومان لە ماڵی ئەو شەخسەی دەکرد. [هەرچەند] دەمانزانی لەگەڵ

ڕوکنی دوو ئیرتباتی هەیە. بەڵام لە لحازی ئیعتمادێکی کە لە لیحازی ڕووحییەوە بەو ئەشخاسانەمان دەکرد، دەچووین میهمانیشی دەبووین. پەزیراییشی لێ دەکردین. دوایە بە شۆخی دەیگوت، کاکە ئێوە بڕۆن حەلالّم کەن، ئەوە بۆیان دەنووسم کە فلان کەس و فلان کەس بە نێو مەنگوڕاندا هاتوون و ڕۆیشتوون.

یا وەختێکی ئەمە لەگەڵ **عەزیزی یۆسفی** دەچووینە سۆستانێ، لە سۆستانێ کۆمیتەمان هەبوو، دەچووینە ماڵی ئاغای سۆستانێ، بۆ سەرەخۆشی بە عیللەتی ئەوەی پەنای دەداین، **عەولاغای مەنگوڕ** کابرا ڕەییسی ئێلی مەنگوڕ بوو، بۆ خۆی سەرهەنگی ئیفتخاری بوو. فەرماندەی تیپ **موزەفەری** نامەی دەنووسی، کە ئەو ئەشخاسە، لیستی ئێمەی دەدا فەرارین، دەستگیریان بکەن. ئێمە دەچووین عەینی نامەکەی پێ نیشان دەداین. کاکە ئەوە نێوی ئێنگۆیە دەستووریان داوە بتانگرین. پاشان دەمانگوت ئەگەر دەمانگرن، ئەمە چمان پێدەکرێ، ئەسلەحەمان پێ نییە. ئەمە بە دەستی خاڵی هاتووینەتە نێو خەڵك. ئەو دەیگوت نە تەنیا ئەمە ئێوە ناگرین، بەڵکوو ئەو دەرەجەی کە داویانە بە ئێمە، یا ئەو تفەنگەی کە شا داویە بە ئێمە، ئەمە ئەوەی مەدیونی ئەنگۆین، ئەگەر ئەنگۆ وجوودو نەبێ لێرە، ئەمە نە تەنیا ئەو دەرەجە و ئەو تفەنگەمان ناداتێ شا، بەڵکوو دەبێ وەك زەمانی ڕەزاشا کە دەورەی کڵاوی پەهلەوی بوو، کە ئەمە دەهاتینە نێو شاری، ئاژانان نێفەکیان دەبڕین، دەبێ دوو لینگەی لەپێ کەن. شاڵواری کوردیو بۆ لەپێدایە، بە مەقەستەوە لەبەر خەیابان ڕادەوستان، خشتەکی خەڵکیان دەبڕی. دەگەڕێینەوە سەر ئەو دەورەیە. بەو عیللەتەی ئەمە مەڕهوونی ئەنگۆین و ئەنگۆ قەدەموو سەر چاوی مەیە.

ئەمانە ڕووحی میللی و دڵسۆزییان بۆ کورد هەبوو. دەیانزانی ئێمە بۆ میللەتی خۆمان کار دەکەین. بەنابەرئێن ئەو مەسایلەمان هەبوو. لەنێو کوردستانێدا، لە حەقیقەت کاری مە ئاسان بوو بۆ نفووز لەنێو خەڵکیدا.

بۆ مبارەزە، شکڵی هەستەییمان لە دێهاتەکان [هەبوو]. فەقەت هەستەی سێ نەفەریمان دادەنا. هەر [دێیەك] هەستەیەکی سێ نەفەریمان دادەنا، ئەو هەستەی سێ نەفەرییە مەسئوولی ئەو دێیە دەبوو. تەواوی ئەو دێیە خۆی بە عوزوی حیزب دەزانی. ئەوە سیستمی کاری ئێمە بوو.

ئەڵبەت ئەمە ناپوختە بووین. لە لیحازی تەشکیلاتی بەڕاستی وارد نەبووین، بەڵام میللەتەکەمان ئەوندە ئینسانی باعاتیفەو بامحەبەت بوون، عەلایقی میللییان هەبوو، ڕووحی میللییان قەوی بوو، ئیمکانیان بەمە دەدا، لە عیتمادی وان ئیستیفادە بکەین، لەباتی ئەوەی حەوزە تەشکیل بدەین و لە جەلەسەی حەوزەیدا مەخفیانە قسە بکەین، دەچووینە سەر خەرمانی دادەنیشتین، وەختی ئیستراحەتیان کە دورویێنەیان دەکرد، یان دەچووین لە جەمعی کۆڕ و کۆمەڵێکدا، ژن و پیاو سی چل نەفەر لەوێ دادەنیشتن، قسەمان بۆ دەکردن. قسەکانمان ڕاجع بە مەسەلەی کورد بوو، قسەکانمان ڕاجع بە حەقی میللەتی کورد بوو، گەڕاندنەوەی حکوومەتی میللیی کوردستان بوو.

شێوەی تەبلیغمان ئەوە بوو زیندەگی بۆ دیهقانان دروستکردن، بیهداشت و مەدرەسە بۆ دیهقانان دروستکردن، ساحەبی سەرزەمینی خۆمان بین. شێوەی تەبلیغمان مەسایلی میللی بوو. مبارەزە مبارەزەی تەبەقاتی نەبوو.

ئەڵبەتە لە سەتحی ڕەوشەنفکرەکانی کە هەستەکەی شارەکانیان ئیدارە دەکرد، ئەمە کلاسی ئامووزشیشمان هەبوو، مەسایلی عیلمیشمان

www.zheen.org

باس دەکرد، مەسایلی تاریخیشمان باس دەکرد. کتێب و ئاساری لێنینمان دەخوێندەوە، فێری دانشی مبارەزە دەبووین. بەڵام لە سەتحی باڵای ڕەوشەنفکرانێکی کە لە هەستەی شارەکاندا زیاتر ساحەب نفووز بوون یا لە بەدەنەی تەشکیلاتی شارەکاندا عوزوو بوون، ئەو کتێبانەمان خارج لەو مەحدوودەی نەدەدا بە خەڵك.

شێوەی مبارەزەمان لەنێو شارەکاندا لە هەموو ئیمکاناتێکی ئیستفادەمان دەکرد، بۆ ئەوەی بتوانین خەڵك جەزب کەین. خۆمان مەترەح کەین و خەڵك لە حکوومەت جودا بکەینەوە، یەکێك لە عومدەترین مەسەلەی مە، جوداکردنەوەی خەڵك لە حکوومەت بوو، نەماندەهێشت حاکمیەت نفووزی مەعنەویی خۆی بەسەر خەڵکدا بسەپێنێ.

سێڵاو و حیزبی دێموکرات

مەسەلەن فەرز بکە، ئەوڕۆ سێڵاو هاتووە لە فلان محەلەی، دیارە لە هەر محەلەی شار فەقیرترین ئینسان زەرەر دەبینێ، ئێمە بیلافاسلە تەواوی نیرۆکانی خۆمان [بەسیج] دەکرد، دەنارد. هەموو ڕۆشەنفکر، موحەسل، معەلیم، ئیداریمان دەنارد، کۆمەکیان بە خەڵکی دەکرد. پاشان دەهاتین سندووقی ئیعانەی کۆمەك بە سەیلزەدەگانمان وەخڕ دەکرد. پێش ئەوەی فەرماندار دەست بکات بە عەمەل، مەجبوور دەبوو لیستێك بگرێ، ئەعیان و ئەشرافی شار دەعوەت بکات، سێڵاوهاتوو کۆمەك بکەن، ئێمە عەمەلی خۆمان دەکرد. سەریع سەندووقمان بە سینگی منداڵی مەدرەسەی هەڵدەواسی، هەر سندووقەی نەفەرێك دوو نەفەرمان لەگەڵ دەنارد، لەنێو بازاڕیدا خەڵك ئەو چیهرانەمان دەنارد کە خەڵك دەیناسین، کە مبارەزەیان دەکرد، ئەو چیهرانەمان لەگەڵ ئەو سندووقانە دەنارد، لەنێو بازاڕیدا پووڵیان وەخڕ دەکرد.

ئێمە پووڵمان وەخڕ کرد، دەقیقەن نازانم چ ساڵێك بوو، ساڵی ٣٠ی [١٩٥١] بوو یان ساڵی شایەد ساڵی ٣٠. کە ئەو سێڵاوە هات، ئەمە هەشتاو چەند هەزار تمەنمان هەر لە بازاڕی کۆ کردەوە، ئەو پووڵەمان هێنا لە **مزگەوتی حاجی سەید سمایلی** عیددەیەکمان مەلا و ڕدێن سپی هێنا، کە یەکێك لەو سەیدانە **سەیدە گوڵەی دۆعانویس** بوو. هێنامان پووڵەکانمان لەکن کردنەوە، **عەبدوڵای ئیسحاقیش** وەکوو سەیدێك، کوڕە سەیدێك کە بابی سەیدە، لەکنمان دانا، کە کاکە سەندووقەکان بکەنەوە سەریان هەڵپچڕن، بزانن چەندی پووڵ تێدایە بیبـژێرن، بیبەن کۆمەکی بکەن بە خەڵك. ئەوانە دەچوون کۆمەکیان دەکرد.

حیزبی سادات لە مەهاباد

ئەو زەمان، زەمانێك بوو کە حیزبی ساداتیان لە مەهابادێ دروست کردبوو، عەلەی [دژی] مە، بە وەسیلەی ڕوکنی دوو. ئەو حیزبی ساداتە لە مانگی ڕەمەزانێدا تەشکیل بوو. حیزبی سادات تەبلیغیان دەکرد، مەنشەئی ئەو حیزبەی ڕوکنی دوو بوو، بە دەستی **سەید عەلی حوسێنی**، ئەو حیزبە تەشکیل بوو. سەیدەکانی سابلاخێیان خڕ دەکردنەوە، لە ماڵە ئەو سەیدەی کە ئیمکاناتی ماڵییان هەیە، زیاتر دەوڵەمەندن، مانگی ڕەمەزانێ **مەشکەفی و فرنی و پالوودەی** بخۆن. تەبلیغ بکەن بەر عەلەی مە کە ئێمە لە دین بێبەرین، موسڵمان نین، بۆ ئەوەی خەڵکمان لێ بتەکێننەوە، لە خەڵك جودامان کەنەوە، دەقیقەن ئەو مبارەزەی ئێمە دەمانکرد خەڵکی لە حکوومەت جودا کەینەوە، حکوومەتیش لە تەلاشی ئەوەیدا بوو ئێمە لە خەڵك جیا کاتەوە. تەبلیغی حکوومەت لەسەر ئێمە مەسەلەی مەزهەب بوو، کە بە دژی ئێمە ئیستیفادەی لێ دەکرد. کە ئەو سێڵاوە بوو، کە ئەو

پووڵە خڕ کراوە، ئەو مەلا و سەیدانە چوون تەقسیمی ئەو پوڵانەیان کرد، ئەو سەیدە گوڵەی کە دوعانووس بوو، لەنێو ژنی سابلاخێدا نفووزی هەبوو بۆ دۆعانووسین، ئەوەڵێن کەسێك بوو کە پاش سێلاوەکە، پووڵ دابەش کرا بەسەر خەڵکیدا، بە فەقیر و فوقەرا کۆمەك کرا، چوارپایەی لە قاوەخانەی سۆفی حەسەنی هێنا دەرێ، لە نێوەڕاستی مەیدانی مەنگوڕانی دانا، چووە سەری، کوتی کوا ئەو سەیدانەی بەوانە دەڵێن ئەوانە کافر و بێدینن، بۆ خۆیان دینیان نییە، دین ئەوانە هەیانە، ئەگەر ئەوانە دینیان نەبێ، ئەمن قەت لەگەڵ ئەو سەیدە گەردەن کلوفتانە نایەمە بەهەشتێ. حیزبی سادات بێ ئەوەی مبارەزەی لەگەڵ بکەین، بۆ خۆی لەبەین چوو، یانی نەیانتوانی لەنێو خەڵکدا عەرزی ئەندام بکەن. ئێمە ئیجازەشمان نەدەدا عەلەی سەیدان تەبلیغ بکەن.

حیزبی دێمموکرات و حەزرەتی عومەر

مبارەزەی مە لەگەڵ حکوومەت ئاوا بوو، جوداکردنەوەی خەڵك لە حکوومەت. نەهێڵن حکوومەت لەنێو خەڵکدا پایگای هەبێ. یان مەسەلەی ئیهانەتێك کە گرووبانێکی ئەرتەش لە مەیدانی ئاردی بە **حەزرەتی عومەری** کردبوو، ئێمە دیفاعمان لە موقەدەساتی خەڵك دەکرد، وەختێکی خەبەرمان زانی هەمچین ئیهانەتێك کراوە، حەمبالێك بە شەپ لێدراوە، ئێمە چووین بووین بە مودافیعی.

ئەمە **هاشمی حوسێن** زادەمان دانا لەسەر چوارپایەیەکی لە مەیدانی ئاردی، سوخەنڕانی بۆ خەڵك بکات. بۆچی دەبێ بە حزووری ئەنگۆ ئیهانەت بە باوەڕی مەزهەبیی ئێوە بکرێ، جورئەتوو نەبێ حەرەکەت بکەن، لە چی دەترسن.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کابرایەکی ڕەوشەنفکری فوکل کراواتی لە مەیدانی ئاردی هەستێ و دەستوور بدات بە خەڵك دووکان و بازاڕی داخەن، بە عینوانی ئیعتراز بەو ئیهانەتەی بەو حەمباڵەی کراوە، بە شەپ لێدراوە و بە موقەدەساتی تەوهین کراوە، ئەو گرووپانەی کە ئەو تەوهینەی کردووە، دەبێ موجازات بکرێ. تەواوی بازاڕی مەهابادێمان تەحتیل کرد. سێ ڕۆژی تەواوی بازاڕ تەحتیل بوو، پاش سێ ڕۆژان حاکمیەت جورئەتی نەبوو، نەیوێرا [کەس] بنێرێتە نێو بازاڕێ، چون خەڵك یەکپارچە بوو. ئیدارات شل ببۆوە، نەیاندەوێرا خەڵك بچنەوە ئیدارە. بە دزیی بەعزێك کارمەند دەچوونەوە ئیدارە. بەقییە بە بەهانان خۆیان لە ئیداران دەدزییەوە. خەڵك هەموو شیرکەتی کرد، پاش سێ ڕۆژان لە چوارچرایە تەسلیم بوون، گرووبانەکەیان هێنا لە بەر چوارچرایە کە شلووق بوو، ڕەییسی ئیتلاعات **سالاری زادە** هات، کوتی ئاغا چوو دەوێ، فەرموو ئەو کابرایە ڕۆیشت، دەرمان کرد لە شاری. بڕۆن دووکانەکانتان دانێنەوە. ئێوارە کە ئەویان وەدەرنا بۆ مەراغەی، ئێمە دەچووینە نێو بازاڕی دەمانگوت حاجی ئاغا بە قوربانت بم دووکانەکەت بکەوە. دەیکوت نایکەمەوە، تەکلیفی خۆم لەگەڵ حکوومەتێ ڕۆشن دەکەم. حاجی گیان ئێمە ئەو دەمەی سەرکەوتین، پیرۆز بووین داینێییەوە. لەو بازاڕ و لەو بازاڕ بە خواهیشت و تەمەنا بازاڕمان پێدەکردنەوە. لە سورەتێکی ڕەییسی دژبان دەهات، فەرماندار دەهات، خواهیشی دەکرد، خەڵك جوابییان نەدەداوە. کە سەرگورد **هوما** ڕەییسی دژبان بوو، کوتی جەنابی فەرماندار ئەمە بە خۆڕایی زەحمەت دەکێشین، زاری خۆمان بۆ ئەو خەڵکەی شل دەکەین. ئەتۆ بچۆ ئەو حەمباڵە بنێرە نوتقی بکات بە قسەی ئەوەی دەکەن، بە قسەی ئێمە ناکەن. ئەوە نموونەیەکی زۆر بارزی جودایی خەڵك لە حکوومەت بوو.

لــه بــارەی مەســایلی ســازمانیدا، هــەروەك باسمــان کــرد، پــاش بڵاوکردنــەوەی مەجەلــەی "ڕێگا"و هێنــانی یــۆرش و گرتنــی عیددەیــەك بــە عیللــەتی ئــەو حەملــەی کــە کــرا، فەعالیــەت نوســت، دەقیقــەن موشــابهی ئــەو جەریانەیــە کــە کۆمەڵــەی ژ. ك لــە ســاڵی ١٣١٧ [١٩٣٨] فەعالیــەتی دەســت پــێکرد، کــە هەســەتەکەی تەئســیس بــوو. بــە مەحزی ئــەوەی حەملیــان هێنــا بــۆ عیددەیــەك، قاچاخــچییان ســەراســەر جــەم کــردەوە، ئیحــساسیان کــرد فەعالیەتێك بە چاو دەخوا، هەتا ساڵی ١٣٢٠ [١٩٤١] فەعالیەتی کۆمەڵەی ژ. ك نوست.

بــەو شــکلەش عەینــەن لــە ســاڵی ٢٧ [١٩٤٨] تیکــرار کــراوە، ئــەو سێــسەدو پــەنجا کەســیان گــرت، مەخــسووسەن کــە ئێمــە فــەعالینی ئــەو هەستەی بووین، گیراین فەعالیەت نوست. **قادر مەحموودزادە** فەعالیــەتیان ئیدامە نەدا، تا ئێمە لە زیندان هاتینە دەرێ. ئەمن لە زیندان هاتمە دەرێ و تەحویلی سەربازخانەیان دام، لە سەربازخانەی مەهابادێ مامەوە. بەڵام ئیرتباتم لەگەڵ **قادر مەحموود زادە** و **عەزیز فەرهادی** بەرقەرار کردەوە. کە دەست بکەین بە کاری سازمانی، ئەوەلین جەلەسەشمان لە ماڵە مە گرت، لەگــەڵ ئــەو دوو نەفــەرەی کــە ئــەفراد شناســایی بکــەین بــۆ فەعالیــەت، لــە حەقیقەتدا فەعالیەتی بەو شێوەمان نەبوو. بە عیللــەتی دەمــی ئیمکانــات و تــەعقیبات و موراقیبەتهایــەکی کــە دەکــرا لەســەرمان، فەعالیــەت زۆر کونــد بوو، زۆر ناچیز بوو. لەو هەستەی سێ نەفەرییە خارج نەدەبوو.

برایم فەڕشی: ئەو هەستەیە ساڵی ٢٩ [١٩٥٠] بوو؟

غەنی بلووریان: ساڵی ٢٧، ٦ مانگ بوو لە زیندان بووم. هاتوومە دەرێ تەحویلی سەربازخانەیان داوم. لە ٢٧ لە زیندانێدا بووم، جەریانی فەخرایی هاتە پێشێ، پاشان سێ ساڵ مەحکووم کرام و پاش ٦ مانگ

هاتمە دەرێ. دوای دادگای تەجدید نەزەر، هاتمەوە لەگەڵ ئەو دوو نەفەرەی دەستمان کردەوە بە فەعالیەت. ئەفرادمان شناسایی دەکرد بۆ ئەوەی لەگەڵیان کار بکەین؛ یەکێك لەو ئەفرادانە، مەسەلەن **قادری مەمەندی** بوو، شەخسیەتهای دیکە بوون کە ئەوان **فەرهادی** و ئەوان ئیرتباتیان لەگەڵیان هەبوو. تەعینمان کردبوو هەر کەس چەند نەفەرێکی بەدوای خۆمانەوە بکێشین، نەك شکڵی سازمانی بە شکڵی ئینفرادی و فەردی. فەعالییەتمان لەسەر ئەو کارەی موتەمەرکز کرد. بەڵام ٦ مانگ ئەو حەرەکەتەمان دەست پێکرد، ناردرام بۆ سەردەشتێ.

ئەوەڵی ساڵی ٢٨ [١٩٤٩] ئەمن چووم بۆ سەردەشتێ. لە ساڵی ٢٨ ئەمن لە پادگانی سەردەشتێ بووم. ئەمن لەوێ فەعالییەتی خۆم دەست پێکرد، ئەوەڵیین ئیرتباتم لەگەڵ **فەتاحی غولامی** گرت. فەتاح غولامی کە مەسئوولی سەردەشتێ بوو. لە تەرەف مەوە مەسئوولی سەردەشتێ بوو. فەتاحی غولامی هەستەهایەکی هەبوو لە داخڵی سەردەشتێدا، ئیرتباتی لەگەڵ ئەو هەستانە هەبوو. هەم لە خارج و هەم لە داخڵی سەردەشتێ ئیرتباتی هەبوو. فەتاحی غولامی بەزازێك بوو. لە زەمانی دێموکراتی کوتم سەردەشت لە دەست حکوومەتدا بوو، بەڵام ئەو هەستەی سەردەشتێ لە زەمانی **قازی محەممەدا** بە وەسیلەی فەتاحی غولامی بە وجوود هاتبوو. پاش شکستی حکوومەتیش ئەو هەستە هەر مابۆوە. کە گوردانی مە مونتەقل بوو بۆ سەردەشتێ، ئەمن لەگەڵ فەتاحی غولامی ئیرتباتم دروست کردەوە. ئەوان ئیرتباتیان لەگەڵ عەشایر و خوردەمالك و خەڵکی دیکە هەبوو، چوار مانگان ئەمن لە سەردەشتێ فەعالیەتم بوو.

برایم فەڕشی: ئەو فەعالیەتە چی بوو؟

غەنی بلووریان: ئەو فەعالیەتە، جەلەساتێك بوو كە لەگەڵ فەتاحی غولامیمان دەگرت. تەشكیلی هەستەها وەكوو كۆمێتە لە داخلی شاریدا یا ئیرتباتات لەگەڵ عەشایر. كە فەتاحی غولامی دەچوو لەگەڵیان ئیرتباتی دەگرت، چون ئەمن سەرباز بووم، تەحتی تەعقیب بووم، زیاتر مەخفیانە لەگەڵ فەتاحی غولامی ئیرتباتم هەبوو. لە سەردەشت زەربەیان نەدیت، كەس نەگیرا. چونكوو سەردەشت بەدەست حكوومەتەوە بوو. ئەو ئەفردانە مابوونەوە. پاش چەند مانگ گوزارشاتێك كە لە منیان دا، منیان گرت.

برایم فەرشی: باری سیاسیی فەعالیەتەكە چ بوو؟

غەنی بلووریان: باری سیاسییەكی دیاری نەبوو. لە حەقیقەتدا ئیرتباتاتی ئینفرادی بوو. ئەو ئیرتباتانە شكلێكی سازمانیی بە خۆی نەگرتبوو.

برایم فەرشی: ئیرتبات لەنێوان سابلاخ و سەردەشت نەبوو؟

غەنی بلووریان: ئەو ئیرتباتە لە نێوان سابلاخ و سەردەشت نەبوو.

رابیتەكە ئەمن بوو. دەفعەیەك فەقەت ئیرتبات بووە، بەینی سەردەشت و مەهابادێ بە وەسیلەی **قادر یۆسفی** برای **عەزیز یۆسفی** كە نامەیەكی لە سەردەشت ڕا ناردبۆوە بۆ عەزیز، ئیرتباتی گرتبوو ڕاجع بە مەسایلێك بوو، نامەكە گیرا. كە عەزیزیان گرت، لە لابەلای ئەو نامە شەخسیەدا بە ناوی پیواز شتهایەكی نووسیبوو، كە ئەو نامەیە پاش گرتنی عەزیز ئاشكرا بوو. نامەكە گیرا، لەسەر ئەوە قادر یۆسفیشیان لە سەردەشتێ، كە سەرباز بوو، گرتیان، هێنایانە مەهابادێ. ئەو موددەتە كە من لە زیندانی مەهاباد بووم، ئەویش لە زیندانی دژبانی مەهاباد بوو. بە دەستگیری قادری یۆسفی ئیرتباتی سەردەشت و مەهاباد قەتع بوو. **عەزیزی یۆسفی** ئیرتباتەكەی لەگەڵ **سەدیقی خاتەمی** بوو، سەدیق

www.zheen.org

خاتـەمی ئیتلاعاتەکـەی بـە مـە دەدا. کـە سـەدیق خاتـەمی و ئـەمنیش دەستگیر بووین، عەزیز یۆسفی دەستگیر بوو، **قادر یۆسفی** لـە سەردەشت دەستگیر بوو، ئەو ئیرتباتـە قەتع بوو هەتا من چوومە سەردەشتێ. ئەمن ئەو ئیرتباتـەم بۆ خـۆم شەخسی بەرقـەرار کـردەوە. بـەڵام لەگـەڵ **عـەزیزی فـەرهادی** و **قـادر مـەحموودزادە** لـە مـەهابادێ ڕابیتـەم بەرقـەرار کـردەوە. نامەیەکی کە من بە وەسیلەی پۆستی بۆ قادر مەحموودزادەم نووسیبوو، ئـەو نامـە لـە پۆسـتخانە وەدەسـت مـەرزبانی سەردەشـتێ کـەوتبوو. قـادر مـەحموودزادەیان مـەوردی تـەعقیب قـەرار دابـوو، کـە دوایـە ئـەمن ئیـتلاعم پێدا، هەمچین جـەرەیانێك هەیـە، مـوازبی خـۆی بێـت. ئـەو ئیرتباتـە لەگـەڵ **فەتاحی غولامی** و قادر مەحموودزادە بوو بە سەبەب کە من لـە سەردەشت دوور کەنــەوە، بمنێرنــەوە مــەهاباد و لــە مــەهابادەوە بمنێرنــە دژبــانی تــەورێزێ. مانگێـك لـە زینـدانی تـەورێز بـووم، دوایـە هاتمـە ورمـێ، کـە بەحسی زیندانی ورمێم کرد. بەنابەرئین هەتاساڵی ٢٩ [١٩٥٠] فەعالیەتی ئێمە بە شکڵی تەشکیلاتی نەبوە، ئیرتباتانی ئینفرادی بووە.

برایم فەڕشی: سیاسیش؟

غەنی بلووریـان: حەرەکەتێکی سیاسیش، ئیعلامیـە و نەشریە لـەو دەمیـدا نـەبوە. ئـسوولەن ئەمـە ئیعلامیـەمان نـەبوو پەخـشی کـەین. ئێمـە ڕۆژنامـەمان نـەبوو پەخـشی کـەین. ئێمـە ئیرتباتـاتی تـەبلیغی شـەفاهیمان بووە. بەو شێوەیە عەمەلمان کردووە.

برایم فەڕشی: تەواوی ئەوانە کۆ کەینەوە، دێتەوە سەر ئـەوە کـە، لـە ئیسفەندی [ڕەشـەممە] ٢٩ [١٩٥٠] بـەولاوە سـەرەتای سـاڵی ٣٠ [١٩٥١] ورده ورده فەعالیەتی سیاسی دەست پێدەکات.

غەنی بلووریان: بەڵێ دەست پێدەکرێتەوە، کە بە مەرەخەسبوونی من لە سەربازی و هاتنەوە بۆ مەهابادێ فەعالیەت دەست پێدەکرێت و شکڵ دەگرێ. کۆمێتە شکڵ دەگرێ. دەو حەرەکەتەدا **قادر مەحموودزادە** و **عەزیز فەرهادی** لەوێ نین، ئەوان چوون بۆ شوورەوی. دیارە من شەخسەن موافق نەبووم بۆ ڕۆیشتنیان، بەڵام سەربازیی من تەواو نەبووبوو کە ئەوان ڕۆیین. ئەمن کە هاتمەوە، هەستەکەمان دامەزراندەوە، هەستەکە **عەبدوڵای ئیسحاقی** بوو، **ڕەحیم سوڵتانیان** بوو، **ڕەحیم خەرازی** بوو، **عەزیزی حیسامی** بوو، **سەدیق خاتەمی** مەسئوولی ئیرتباتاتی دێهقانی بوو.

برایم فەڕشی: لە سەرەتای قسەکانەوە باسی چاپخانە لە سابلاخ دەکرێ، بەڵام زۆرتر باسی **شاپەسەندی** دەکرێ، کە لە چاپخانەدا کاری دەکرد، لەنێو قسەکانتدا باسی ئەوەتان کرد کەسانێك، لە چاپخانە کاریان دەکرد. بۆ ئەوەی ڕوون بکرێتەوە ئەو کەسانە کێ بوون، نێوەکانیان بڵێن باش دەبێ؟

غەنێ بلووریان: ئەوەی کە ئێمە ناردمان لەلایەن سازمانی جەوانانەوە لەوێ کار بکات **قادر حەمیدی** بوو، کە ئێستا کتابخانەچییە و کتێبخانەی هەیە. نەفەرەکەی دیکەم لەبیر نییە، ئێمە دوو نەفەرمان نارد. [لێرەدا باسێك لە ئەفسەرانی کورد و بارزانییەکان دێتە گۆڕێ کە لە بەشی کۆماری کوردستاندا، بڵاو دەکرێتەوە.]

هەیئەتی مەسئوولینی کوردستان ١٣٢٩ [١٩٥٠]

٢٩ی تیری ساڵی ٢٩ [١٩٥٠] خزمەتی سەربازی تەواو بووم، هاتمە دەرێ. ئەو دەم فەعالییەتی کۆمیتەی کوردستان کە وەك هەیئەتی مەسئوولین نێو دەبردرا، ئەو کۆمیتەیە "هەیئەتی مەسئوولینی

کوردستان" شامیلی ڕەحیم سوڵتانیان بوو، **کەریم وەیسی** بوو **عەبلای ئیسحاقی** بوو، ئەمن بووم، **عەزیزی حیسامی** بوو. ساڵی ١٣٢٩ [١٩٥٠] ئەودەم فەعالیەتمان دەست پێکردەوە. حاڵەتی مبارەزەمان شکڵێکی تازەی بە خۆیەوە گرت، یانی تەشەکولی زۆرتر لە کۆمیتەیدا بوو. ئەو جەمعە، هەماهەنگی زیاتری بوو. فەعالیەتی مە هەروەکوو کوتم زیاتر حزبی بوو، تەشکیلاتی بوو. ئیرتبات لە شارەکان [هەبوو] بەڵام ئیعلامیە و ڕۆژنامە نەبوو.

میللیکردنی نەفت و خۆپیشاندان لە مەهاباد

لە جەریانی شیرکەتی نەفت ئیستفادەمان کرد و دەعوتمان لە خەڵک کرد بۆ تەزاهوراتێکی عەلەنی. ئەو دەم فەرماندەی پادگان، **سەرهەنگ وەفا** بوو، ڕەییسی شارەبانی **سەرگورد پەنبەبەگوش** بوو، ئازەربایجانی بوو.

ئەمن چوومە شارەبانی، کوتم ئەمە عیددەیەك جەوانی مەهابادین، پێمان خۆشە نەفت میللی کراوە، ئێمەش شیرکەتێ بکەین وەکوو جێژنێك. فەرماندار دەعوەتی کردبوو لە مەقاماتی مەحەللیی شاری کە بێن شیرکەتێ بکەن. ڕۆژەکەشیان دیاری کردبوو، کە ئێوارە بێن لەکن شیرکەتی نەفت، لەوێ دابنیشن مەراسمێك بێ. لە مەلاکان و ئەعزای ئەنجومەنی شار و موعتەمدینی شار و ئەشخاسی مەعقووڵی شار، فەرماندەی تیپ و ئیدارات و ڕوئەسای ئیدارات دەعوەتیان کردبوو.

پەنبەبەگوش موخالفەتی کرد، کوتی ئەمن نازانم خەریکی چین، ئەوە جێژن هەیە و ئەتۆ دەچی دادەنیشی دوو نەفەر سێ نەفەر دەچن دادەنیشن. کوتم نا بە شێوەیەکی عموومی، جێژنی میللی "شودەنی" [کردنی] نەفت جێژنی مەقاماتی ماقوول و بالا نییە، جێژنی هەموو

خەڵکە، خەڵکیش حەقی هەیە لەو جێژنەدا شیرکەت بکات. هەر ئێوە نین دانیشن جێژن بگرن. خەڵك موبارزەی کردووە بۆ میللی "شودەنی" شیرکەتی نەوت. خەڵك زیاتر لە مەقاماتی ماقووڵی ئێرە فەعالیەتی کردووە. کوتی ئەمن قەبووڵی ناکەم، هەر کەسیش ئەو کارە بکات دەیگرم. دەستوور دەدەم بە ئینتیزاماتی بیگرن.

هاتینەوە جەلەسەمان تەشکیل دا، **عەبلاّی ئیسحاقی**، **عەزیزی حیسامی** تەعین کران بچنە کن **سەرهەنگ وەفا** فەرماندەی پادگان، ئەڵبەتە سەرهەنگ **پەنبەبەگوشیش** کوتی [من] تەنیا مەقامی سابلاّغێ نیم، فەرماندەی تیپ لێرە هەیە مەسئوولە. کوتم ئەگەر وابێ بە وی موراجەعە دەکەین. کوتی مەیلی خۆتانە.

عەزیزی حیسامی و **عەولاّی ئیسحاقی** چوونە لای **سەرهەنگ وەفا**، لەگەڵ وی سوحبەتیان کردبوو، ئەویش کابرایەکی دانشمەند و ئەهلی موتالەعە و لە بارەی فەلسەفەدا بەحسی بۆ کردبوون. ئەوان جەوان بوون. موتالەعەی کردبوو، فەلسەفەی باش دەزانی. قسەی لەگەڵ کردبوون، پیاوێکی میهرەبان و بازەوق بوو. پاشان ئەوان پافشارییان کردبوو، کوتبوویان ئێمە موحەسلین و جەوانین، چ ئیشکالی هەیە ئێمە بێین کۆبینەوە. چەپڵەی لێدەین و هورایە بکێشین، جێژنی بگرین ! ئێرانین، نەفتی ئێمە ساڵهای ساڵە ئینگلیس خواردوویەتی و غارەتی دەکرد، ئێستا کە میللی بووە ئێمە بۆ حەقمان نییە شیرکەتێ بکەین ئەوە چ قانوونێك و چ ئوسووڵێکە. بۆ جێژنی ئینگۆیە و جێژنی ئێمە نییە. ئەنگۆ خۆتان دەبێ لە میللەتی دەعوەت کەن بێن شیرکەتێ بکەن. **سەرهەنگ وەفا** وای ڕێگا دابوو کە تەهدیدی نەکردبوو وەك **پەنبەبەگوشی** نەی کوتبوو نا.

مبارزە ئیدامەی پەیدا کرد، جەریانی میتینگی خەلعی یەد کە تەرتیب درا، جەماعەتێکی زۆر هاتنە دەرێ، کە ئێمە وەسایلی میکرۆفۆن و ئەو ئیمکاناتەمان نەبوو. ئەمە [ئێمە] لە "بووقی" [شەیپوور] **قاوەخانەی عیمادی** کە گەرەمافۆنی قەدیمی هەبوو، چووین "بووقەکەمان" لەوی ئەستاند. ئەو شوعارانەی کە نووسیبوومان، ئەو بووقەی لێدەدا و شوعارەکانی دەدا. میتینگەکەمان بەو جۆرەی تەشکیل دا.

تێعدادێك لە **مەیدانی ئاردی** خڕ بوونەوە. تێعدادێك لە **مەیدانی ئاسنگەران** خڕ بوونەوە. تێعدادێك لەسەر بەرداشی خڕ بوونەوە. تێعدادێك لە **مزگەوتی هەباس ئاغای** خڕ بوونەوە، کە مزگەوتی هەباس ئاغای هەمیشە جێگای مبارەزە بووە، کە بە حەق نێوی مەیدانی ئازادی لێ نراوە. عێددەیەك لە داخڵی حەساری مزگەوتێدا خڕ بوونەوە. کە پاشان بە تەدریج ئەوانە هاتن بۆ تەرەفی **چوارچرایە**. هەدەفمان ئەوە بوو کە ئێمە لە چوارچرایە تەمەرکوز بکەین. لە چوارچرایە تەزاهوراتەکەی دەست پێکەین. بڕۆین بە تەرەفی شیرکەتی نەفت. لە مەیدانە گەورەکەی **مەلا جامی** کە بۆ لای تەورێزێ دەچێ، شیرکەتی نەوت لەسەر ڕێگای تەورێزی بوو. یانی تەقریبەن قەراغ شار بوو. **تەکیەی باباخەڵیفەی** لێیە. ئەوبەری بەتاڵ بوو، مەیدانی فوتباڵی لێ بوو کە ئەلعان بۆتە **مەنتەقەی سێ ئاشان**. بەنابەرئێن [بنابراین] لەوێ ئەو میتینگە درا. هەر وەکوو سوحبەت کرا موراجعەمان کرد. مخالفەتێکی جیددی نەکرا لەسەر ئەوەی. بەڵام فکریان نەدەکردەوە بە شکڵی دمونستراسیۆن بێتە دەرێ. پێیان وابوو عیددەیەك جەوانن، دەچن لەوێ شیرکەت بکەن. ئێمە مەسەلەکەمان وا مەترەح نەکرد کە دمونستراسیۆن و ئەوەی بکەین. ئەوە بوو [هەموو خۆپیشاندەران] لەبەر چوارچرایە خڕبوونەوە. لەوێ بە شکڵی دومنستراسیۆن حەرەکەتمان

کرد، ڕۆیشتین. شوعارەکانیشمان زیاتر مەسەلەی شیرکەتی نەفت بوو. دەستوورمان دابوو خارج لە شوعارەکانی شیرکەتی نەفت، بۆ ئاموزش و پەروەرش، بێهداشت بۆ تەرقی و تەعالیی فەرهەنگ، بۆ ئابادانی و عمران دەبێ نەفتەکەی سەرف بکرێ.

قەتعنامەیەکی کە تەهییەشمان کردبوو، ساختارەکەی هەر ئەو شوعارانە بوو. میتنگەکە درا، ڕۆیشتین. **پەنبەبەگوش** و ئەفسەرانی شارەبانی زیاتر بۆ ئینتزامات، چووبوونە بەر شیرکەتی نەفت، ڕەییسی شارەبانیش بۆ خۆی شیرکەتی بوو. دەعوەتەکە کە کرابوو هەموو لەوێ خڕ ببونەوە، فەرماندەی تیپ لەوێ خڕ ببووە، مەقاماتی دەوڵەتی و ئیداری هەمووی لەوێ بوون. مەیدان بۆ ئێمە لە شاریدا خاڵی بوو، ئێمە میتنگەکەمان کە گەیشتە نزیکی فەرمانداری، ئەو مەیدانەی کە ئێستا هەیە **قەبری مەلا جامی**، گەیشتینە سەر قەبری مەلا جامی، لەوێ پاسەبان پێشیان پێگرتین. ئەمن لە پێشەوە بووم. سوحبەتمان لەگەڵ ئەفسەرەکەی کرد، کوتمان کاکە ئێمە لەگەڵ ڕەییسی شارەبانیش قسەمان کردووە، دەگەڵ فەرماندەی تیپیش قسەمان کردووە، هاتووین شیرکەتێ بکەین لەو جێژنەیدا. ئەوانیش موخالفەتێکیان لەگەڵ ئێمە نەکردووە. ئەتۆ دەتوانی، ڕەییس شارەبانی لەوێ دانیشتووە، بچی لێی بپرسی. لە ڕەییسی شارەبانییان سوئال کردبوو، ڕەییسی شارەبانی لە موقابلی عەمەلی ئەنجام شودە[شدە] قەراری گرتبوو. تەماشای کرد جەماعەتێك هاتووە، شایەد نزیکەی ٣٠٠٠ ئینسان، ئەو مەوجە کە ئەو دەم **سابلاخ** ٢٥، ٣٠ هەزار جەمعەییەتی هەبوو، زۆرە بۆ سابلاخی ٢٥ هەزار نەفەری. خەڵك دووکان و بازاڕ داخستبوو. پێی نەدەکرا ئەوانە ڕەدکاتەوە، قەبووڵیان کرد.

ئێمە بۆ ئەوەی ڕێگای نوتقمان بدرێتێ، لە مینبەرێکی دەگەڕاین. کە نوتقی لەسەر بکەین، چون ئێمە ئەوانمان لە محاسەرە خستبوو. ئەوانەی کە دانیشتبوون ئەوان سەندەڵیان دانابوو. مقاماتی حکوومەتی و ئیداری لەوێ دانیشتبوون، ئێمە لە دەوری وان ڕاوەستاین. ئەمە لە منبەرێکی دەگەڕاین. ئێمە شەخسێکمان هەبوو ئازەربایجانی بوو، تەورێزی بوو، مەشتی برایم شیر بەرماخیان پێدەگوت، مەشتی برایم شیربەرماخ فرقەیی بوو، هەواداری فیرقەی بوو، بەلام نە بڵێی کادرێکی پوختە بێت. یەك ئازەربایجانی میللی بوو، هەوادری فرقەی بوو. ئەوە ڕانندەی میهەن تور بوو. ئەمە دەگەڵ ئەوەی ئاشنایەتی قەبلیمان هەبوو، بەعزە ڕۆزنامەیەك کە لە تارانێ ڕا دەهات وەکوو عەزل و زەفەر و ئەو ڕۆزنامانەی کە حیزبی توودە چاپیان دەکرد، ئێمە ئەو ڕۆزنامانەمان وەردەگرت. چون ئێمە ئۆرگانمان نەبوو. ڕۆزنامە نەبوو. ئەمە حەتتا قەڵەم بزەنیشمان نەبوو بۆ ئەوەی ڕۆزنامە تەهیە بکەین. ئەگەر بمانویستا ڕۆزنامەی مونتەشیر بکەین، دەبوایە بگەڕێین قەڵەم زەنی پەیداکەین، هەم کوردی زان بێت، هەم قەڵەم زان بێت، هەم بتوانێ ڕۆزنامەکەی ئیدارە بکات. ئەوایلی کار لەو بارەیدا زەعیف بووین.

مەشتی برایممان بانگ کرد، ئێمە لەو ڕۆزنامانەمان ئیستفادە دەکرد، هەتا ڕۆزنامەی فرقەی کە دەهات. یان ڕۆزنامەی حیزبی توودە کە چاپ دەبوون. ئەو ڕۆزنامانە دەیانتوانی خەتی سیاسی بە مە بدەن، ئیستفادەی لێ بکەین، بیخوێنینەوە و فێری بین. وەسیلەیەکی دیکەمان نەبوو، ئورگانێکمان نەبوو. کتێب لە بارەی کوردستانێدا نەبوو، کەم بوو، گیرمان نەدەکەوت، لە ئێرانێ نەبوو، قەدەغەن بوو. کتێبی کوردی قاچاخ بوو. لەسەر مەجەلەی "**نیشتمان**"ی **قازی محەمەدی** خەڵکیان دەگرت، بە

سێ ساڵ زیندان مەحکوومیان دەکرد. بەنابەرئین ئێمە لەو ڕۆژنامانە ئیستفادەمان دەکرد. ئەو مەشتی برایمە ئەو ڕۆژنامانەی بۆ دێنایین. ئەو ڕۆژنامانە دەهاتنە گاراژێ، بە وەسیلەی **سوارەی سیامەندی** کە دەلاڵی گاراژێ بوو، هاواری دەکرد بۆ موسافیر بۆ **نەغەدەی**، بۆ **میاندواوێ بۆ تەورێزێ**، ئەو شەخسە لەگەڵ ئێمە ئیرتیباتی هەبوو. مەشتی برایم ئەو ڕۆژنامانەی دەهێنا دەیهاویشتە عەمباری، سوارە خەبەری دەدا بە **مەحموودی مەنگوڕی**، مەحموودی مەنگوڕی دەچوو لە گاراژێ لە تەلیسی دەنا و دەیهێنا.

ئەو میتینگە دەستی پێکرد، مەشتی برایمان بانگ کرد، کوتمان ئەتۆ عیددەیەکی لە کوڕەکانی ئێمە سوارکە بە ناوی موسافر، کە دەڕۆی بۆ میاندواوێ، ئیحتیاجمان بە ماشێنەکەتە کە بچین لە سەری نوتقێ بدەین. مینبەرمان دەویست، لەوێش مینبەر نەبوو. مەشتی برایم قەبووڵی کرد، جادەی ماشێنیش ڕاست بەوێدا دەرۆیشت کە خەڵك لەسەر سەندەڵی دانیشتبوون. کوتمان ئێمە مەیدانەکەی دەگرین. پێیان دەڵێن مەیدانەکە بگرن، جادەکەی بگرن، نەهێڵن ماشێن بڕوا. ئەتۆ دێی لەنێوخەڵکییەوە بووق لێدەدەی، ئێمە دێین لەگەڵت بەشەڕ دێین و تۆ وادار دەکەین عەقەب نیشینی بکەی، بۆلای دیواری شیرکەتی نەفت، لەوێ ڕایبگرین و نەهێڵین بڕۆی. ئەتۆ حەقت نییە منتینگی تێك دەی، با میتینگ خەلاس بێ، جا ئەودەمی بڕۆ. قەبووڵی کرد هەر بەو شکڵەی. ئەڵبەتە ئیجازەیان نەدا ئێمە سوخەنرانی بکەین، ئێمە تەقازامان کرد یەکدوو نەفەرمان سوخەنرانی بکەین. فەرماندار قسەی کرد، **مەحموودی سدقی** مودیری دەبستان بوو، ئەو سوخەنرانیی کرد، ئەڵبەتە لە بارەی میللیکردنی شیرکەتی نەفت قسەی کرد. دیارە سدقی کۆمەکی کرد لێمان گەڕین ئێمە قەتنامەکەمان

www.zheen.org

بخوێنینەوە، ئیجازەی قەتنامەکەشیان نەدەدا. بەڵام ڕەحیمی خەرازیمان نارده سەر ئوتوبووسەکەی و چوو قەتنامەکەی خوێندەوە.

چەند مادەیەك بوو، عومدەتەن لەسەر ئەو مەسایله بوو کە عەرزم کردی، مەسەلەی شوعارەکان. کە شیرکەتی نەفت نابێ بە ئەسلەحە بدرێ، نابێ ئەسلەحە بکڕدرێ. دەبێ لە مەسایلی بیهداشتی و عومرانی و فەرهەنگیی مەناتقی ڕوستایی، بیهداشت، ئیستفادەی لێبکرێ، لە دەرامەدی نەفت. قەتنامەکەمان مەتنی ئەوە بوو. دیارە بە باشی بەرگوزار بوو، هیچ موزاحمەتێك ئیجاد نەکراو فەقەت ڕەییسی شارەبانی هات خواهشی کرد لێرەڕا بە دمونستراسیۆن مەگەڕێنەوە، لێرەڕا پەڕاکەندە بن. ئێمە بە خەڵکەکەمان کوت کە بڵاوەی کەن، بە کووچەکاندا موتەفەرق بن بیدونە شوعار. دیارە خەڵك لە ئێمەی قەبووڵ دەکرد. ئەو عالەمە کە شیرکەتی کردبوو هەموو عوزوی حیزب نەبوو.

حیزبی توودەو

حیزبی دێموکرات ساڵی ١٣٢٩ [١٩٥٠]

وەرگرتنی ڕۆژنامەی ئۆرگانەکانی حیزبی توودە لە ساڵی ٢٩وە دەست پێکرا.ئەم دەم ئیرتبات لەگەڵ حیزبی توودە بە تەدریج شکلی دەگرت. ئەو ڕۆژنامانە، [لە ناو] ڕۆشنفکرانی دەروونی تەشکیلات پەخش [دەکرا]، موتاڵەعە بکرێ و هەر لە ساڵی ٢٩شەوە کلاسی ئامووزشیمان دانا، کلاسی ئامووزشی کە بۆ خۆیان موتالەعەی کتێبان بکەن، [لە] حەوزەکان و هەستەکان لە داخڵی شاریدا. [دەدرا بە] تێعدادێك ئەفراد کە ئیحساس دەکرا بۆیان قابلی پەزیرشە.

ئێمە لەو فەعالیەتانەدا دەگەڵ ئەسنافی تەرەف بووین، تەشەکولی سێنفەکانی مەهابادێمان بە وجود هێنا. هەر ئەو دەم بە سورعەت ئەو مەسەلەیە مەترەح بوو، کە بۆ ئەوەی لە شاریدا تەسەللوتی زۆرترمان هەبێ سنفەکان شکڵ پێ بدەین. ئەوەبوو سازمانی ئەسنافمان دروست کرد: ئەسنافی ئاهەنگەرەکان، سەڕاجەکان و کەفاشەکان، خەیاتەکان و ئەوانەمان لە شاریدا شکڵ پێدەدا.

ئەو دەم ئێمە وا تەشویق بووین کە لەگەڵ **عەزیزی حیسامی** بچین بۆ شوورەوی، یانی هاتە سەرمانەوە کە سەفەرێکی شوورەوی بکەین. بۆ مانەوە نەك بۆ سەردان. بە دونبالی **قادری محەمەدزادە** و **عەزیزی فەرهادی** کە ئەوان ڕۆیشتبوون. دیارە ئەوان لەوێ نێوی مەیان دابوو. نێوی من درابوو موشەخەسەن. کە ئەوەش مومکینە بێتەوە. مومکینە خەڵکی دیکەش لەگەڵ خۆی بێنێت. ئەوە بوو ئێمە چووینە **ئەردەوێڵی** و لە نزیکی ئەردەوێڵی پیلە سەواری گیراین، دیارە ئێمە لۆ درابووین. ئیحساس دەکرا لە مەرزی شوورەوی پیلە سەوار ئێمە لۆ دراوین، چونکوو بە مەحزی ئەوەی وانێت بارەکە گەیشتە ئەوێ، نێوی مەیان خوێندەوە، کە فلان کەس و فلان کەس لە ماشێن بێنە خوارێ. دیار بوو، موددەتێك بوو، لەوێ ئینتزاریی مەیان دەکێشا. جێگاکەی کە لێی گیراین پاسگا نەبوو، جێگایەکی بەتاڵ و خاڵی بوو. بەڵام مەئموور هاتبوون لەوێ بە ئینتزار ڕاوەستابوون، چونکوو جادەکە زۆر نزیك ببۆوە لە سیمە خاردارەکانی مەرز. ئیحساسیان کردبوو ئێمە لەو نزیکانە بپەڕینەوە ئەوبەری، ئەوە بوو دەستگیر کراین.

هێنایانین بۆ پادگانی مەرزبانی نەمین، لە مەرزبانی نەمین ڕا هێنایانین بۆ **ئەردەوێڵ**، زیندانی شارەبانی ئەردەوێڵ. موودەی ٧ و ٨ دە

ڕۆژێك لە زیندانی ئەردەوێڵ بووین. پاشان هێنایانینە **تەورێز**، دوو ڕۆژ لە زیندانی سەربازخانەی تەورێز بووین، دوایە هێنایانییەوە **مەهاباد**. بە قەرا ١٥، ٢٠ ڕۆژێك زیندانی بووین، بردیانین بۆ **تاران**. لە زیندانی دژبان، موددەتی ٤ هەتا ٥ مانگ لە زیندانی دژبان بیلاتەکلیف ڕایان گرتین. من ئیعتسابی [مانگرتن] غەزام کرد. ئیعتیراز بە ڕاگرتنمان لە حالەتی بلاتەکلیفی، تەقازای ڕەسیدەگیم کرد. ئەودەم دادستانی ئەرتەش **سەرتیپ سارم** بوو و **سەرهەنگ موبەشری** معاونی دادستانی ئەرتەش بوو، ڕەییسی دژبان **سەرلەشکر عەزیمی** بوو. کە عەزیمی هات بۆ زیندان مەسەلەی ئیعتسابەکەی سوئال کرد، کوتم عیللەتی ئیعتیسابەکە ئەوەیە کە ئیعترازم بە ئینفرادیی خۆم هەیە. تەقازای ڕەسیدەگیی پەروەندەکەم هەیە. کوتم هەتا نەمبەنە دادستانی ئەرتەش، تەکلیفم ڕوون نەبێتەوە، ئیعتسابم ناشکێنم.

ئەوە بوو بە کۆمەکی سەربازان بردیانم بۆ داستانی ئەرتەش، بردیانمە وەتاخی **سەرتیپ سارم** کە دادستانی ئەرتەش بوو، سوئالاتێکی لێکردم: بۆچی ئیعتسابت کردووە؟ کوتم نزیك بە ٥، ٦ مانگە گیراوم، ئینفرادیم، تەکلیفم ڕوون ناکەنەوە. پەروەندەکەم نادەن بە دادستانی ئەرتەش، لە دژبانی ڕایانگرتووم.ئەوە بوو **سەرهەنگ موبەشری** معاونی سەرتیپ سارم بوو، دەستووری دا بە موبەشری بە کاری من ڕەسیدەگی بکا. موبەشری منی بردە وەتاغی خۆی، لەوێ **سەرهەنگ ٢ وەزیریان** هەر لەوێ لە وەتاغی وی بوو. موبەشری کوتی بۆ چوویتە مەرزی شوورەوی؟ بۆ تەفریح [لە] ئەردەوێل و ئەو مەنتەقەی ئاوی گەرم. پاشان چووینەتە **پیلە سەوار** شارێکە وەك ئەردەوێڵ، بەلاّم لە ڕێگایە گیراوین. **سەرگورد ئیمامی** تەعین کرد، بازجوویی موقەدەماتیم لێ بکات و قەولی دا، ئەگەر

ئیعتسابەکەم بشکێنم، پاش بازجوورییەکە ئازادم بکات. پاش ئەوەی لەگەڵ بازجوویی موقایسەی کرد، موبەشری کوتی بڕۆ. غەزای بخۆ، سبەینێ دەستووری ئازادیت دەدەم. من کوتم باوەڕ ناکەم، هەر وەخت دەستووری ئازادیتان دا، غەزای دەخۆم. هاتمەوە زیندانێ، دیاربوو ئەو بە قەولی خۆی وەفای کرد و بەیانی حوکمەکەی نارد و لە زیندان ئازاد بووم. دیارە من نەمدەزانی سەرهەنگ موبەشری و وەزیریان عوزوی سازمانی نیزامیی حیزبی توودەن. بەڵام بۆم موسەلەم بوو ئەوانە کۆمەگیان بە من کرد، موبەشرێ مەخسووسەن بۆ ئازادکردنم بەو سورعەتەی. لە زیندانی ساڵی ۳۸دا [۱۹۵۹] کە گیرام چوومە **زیندانی قەسر**، لەوێ چاوم بە **سەرهەنگ وەزیریان** کەوت کە مەحکووم ببوو بە زیندان.

یەکی ئایار ساڵی ۱۳۲۹ [۱۹۵۰] مەهاباد و چاپی تەمری حیزبی دێموکرات لەلایەن حیزبی توودەوە

هاتمەوە مەهاباد، لە مەهاباد دەستمان کردەوە بە فەعالیەت. دەبێتە چ مانگێك، کە ئێمە هاتووینەوە، دەبێتە بەهمەن [ڕێبەندان]. لە بەهمەنێ شکڵمان بە مبارەزەی خۆمان دا. لە مانگی فەروەردین [خاکەلێوە] فەعالیەتمان دەست پێکردەوە لە جەنبی کۆمیتەی شار. قەرارمان دا تەدارك ببینین بۆ ئەوەڵین تەزاهوراتی عەلەنی، تەزاهوراتی ماهی مە ۱۱ی ئوردیبەشت [گوڵان].

ساڵی ۲۹ [۱۹۵۰] بوو کە ئیرتباتمان لەگەڵ **حیزبی توودەی** بەرقەرار ببوو. کوتم ڕۆژنامەجات و ئۆرگانی حیزبی توودەمان بۆ دەهات. ئێمە ئەو ڕۆژنامانەمان موتاڵەعە دەکرد و ڕەدمان دەکرد بۆ حەوزەکان بۆ ئامووزش، بۆ حەوزەکانی تەشکیلات کە جەوانەکان بیخوێننەوە،

ئیستفادەی لێ بکەن. ئێمە ئۆرگانمان نەبوو، ڕۆژنامەمان نەبوو، هەر ئەو ساڵی بوو کە ئەوەڵین بار تەمرمان چاپ کرد بە نێوی تەمری حیزبی دێموکراتی کوردستان بە شکڵی تەمری پۆستی، مقدار پوولێکی کە لەسەر تەمرەکان نووسرابوو، کەسێك کە کۆمەکی دەکرد هەر مقدارێکی دابایە لە مقابلدا دەدایە، تەمری حیزبی بۆ کۆمەك. ئەو تەمرانەمان بە سەراسەری کوردستاندا پەخش کرد، بۆ سنە، بۆ سەردەشت، بۆ نەغەدە، بۆ مەهاباد، بۆ سەقز، بۆ ئەو مەنتەقانە، بۆ بانە، کە لەو تەمرانە ئیستفادە بکەن بۆ وەرگرتنی کۆمەك. ئەو تەمرانە ئەوەڵین کۆمەکی چاپی بوو کە حیزبی توودە بە ئێمەی کرد. ئەو تەمرانەی بۆ چاپ کردین. ئێمە تەقازامان کردبوو، قەبزمان بۆ چاپ کەن. قەبزی ئەعانە، بەڵام ئەوان تەشخیسیان دابوو، تەمرمان بۆ چاپ کەن. قەبزەکان تەرحەکەمان بە نێوی حیزبی دێموکرات ناردبوو. کە ئەوان بە شکڵی تەمر دەریانهێنابوو، بۆ مەیان ناردەوە.

فەعالیەتی ئێمە لە داخڵی شار تەشکیلاتی و تەبلیغاتی بوو. حەوزەی ئامووزشی هەبوو. چون ئێمە مەعەلمی بامەعلووماتمان نەبوو لەو سەتحەیدا، بتوانێ بۆ خۆی ئیدارەکوننەدەی کلاس بێ. حەوزەکان موەزەف کرابوون بۆ خۆیان دابنیشن کتێب بخوێننەوە و سوئال لە یەکتر بکەن و موتاڵەعە بکەن. زمنی [جگە لە] کیتابی تئووریك، ڕۆمانی "چ گونە پولاد ئابدیدە شد" و ڕۆمانهای ئینقلابیمان پەخش دەکرد لە حەوزەکاندا، بۆ ئەوەی بیخوێننەوە. ئەو کتێبانەش بە عینوانی کۆمەك لە حیزبی توودە ڕا بۆ ئێمە هات.

فرقەی دێموکرات و حیزبی توودە فەراخوانێکیان [بانگەواز] دابوو بۆ کۆمەکی کیتاب و نەشریات بە کوردستان. تیعدادێکی زۆریان کتێب بۆ

ناردبووین. ئەو کتێبانەمان لە حەوزاندا پەخش دەکرد، کە بگەڕێ، بۆ بەعزێك لە شارەکانیشمان دەنارد، بەڵام سەتحی پەخشی ئەو کتێبانەمان مەحدوود کردبوو بە عەناسوری ڕۆشەنفکر و نەگاتە دەست ئەشخاسی دیکە. بە غەیرئەز ڕۆمانەکان کە ئازادانە بڵاو دەکراوە، کتێبی "چ باید کردی" "لینین"مان ئازادانە پەخش دەکرد. وەلی ئاساری کلاسیك لە سەتحی گوستەردەدا [بەربڵاو] پەخش نەدەکرد. کتێبی تاریخ و کتێبی دێموکراسی "مائوتس تونگ"مان هەبوو، پەخشمان دەکرد. "چگونە کۆمۆنیست خوب باید بود" تەداروکمان بۆ ئەوەڵی ماهی مەی، ئەوەڵین تەزاهوراتێك بوو کە پاش شکستی ساڵی ٢٥ [١٩٤٦] لە مەهاباددا بەرگوزار بوو.

تەزاهوراتەکە لە **باخی خەلیلی مچەی** بوو. کوڕێك بە ناوی **سەعید** ئەو مەقالەیەکی بۆ تەهیە کرابوو لە بارەی ئەوەڵی ماهی مەدا، خوێندیەوە. بەڵام سوارەنیزامێکی زۆر محاسەرەی کردبووین لەو باخەیدا. ئەوتەزاهوراتەیان محاسەرە کردبوو، چونکوو متەوەجیە نەبوون چۆن تەزاهورات بێسەروسەدا دەستی پێکردبوو. فەراخان درابوو بە هەموو ئەفرادی حیزبی، کە هەر کەس دەتوانێ و ئیتمینانی پێ دەکات لەگەڵ خۆی بیهێنێ بۆ موشارەکەت لەو میتینگەیدا. شایەد ئەودەم ٥٠٠، ٦٠٠ کەس شیرکەتی کردبوو. دیارە ئەعزای حیزب ئەودەمی نەدەگەیشتە سەد کەسی، هەر ئەو حدوودانە بوو. بەڵام هەر کەس ئەفرادێکی لەگەڵ خۆی هێنابوو. ڕەفیقی نزیك[و] دۆستی [خۆی هێنابوو]. تیعداد زۆر بوو، پۆلیس موتەوەجیە بوو تەزاهورات هەیە. هەموو ئەوانەی کە شیرکەتیان کردبوو جەوان بوون. تەنیا کەسێك سین و ساڵدار لە قەدیمیانە شیرکەتی کردبوو، **حوسێنی فرووهەر** بوو. ئەویش بە تەقازای خۆی کوتمان

شیرکەتی بکات. پۆلیسی سەوارەنیزام هاتن محاسەرەیان کردین، بەڵام دەخالەتیان نەکرد لێمان دەن، یان تەهدیدمان کەن، یا دەستووری تەفرەقەمان پێدەن. فەقەت لە دەوروبەرمان سەوارەنیزام ڕاوەستا بوو. ئێمەش بێسەروسەدا ئەو برادەرەمان مەقالەکەی ڕاجع بە ئەوەڵی ماهی مەی خوێندەوە و بە چەپڵەلێدان خاتمەی پەیدا کرد. بەڵام ئێمە بۆ ئەوەی ئیحتیاتمان کردبێ، کارێکمان نەکرد ئەوانە فرسەتێکیان دەست کەوێ، حەملەمان پێ بکەن. دەستوورمان دا هەر لەو باخەی موتەفەرق بن. بۆ خۆشمان دەگەڵ **حوسێن فرووهەر** و ئەوانە بە خەیابانیدا هاتینەوە نێو شاری. حادیسەیەك نەقەوما.

بڵاوکردنەوەو فرۆشتنی ڕۆژنامەکانی حیزبی توودە
لەلایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە

فەعالیەتی پاشی ئێمە مەسئەلەی میللیکردنی سەنعەتی نەوت بوو، ڕۆژی خەلعی یەد بوو. ساڵی ٣٠ [١٩٥١]، موسەدیق ساڵی ٢٩ی [١٩٥٠] لە حکوومەتدا بوو. (٢٩ی ئیسفەندی ١٣٢٩) بۆ بەشداریی خەڵك لە تەزاهورات، ئەو تەزاهوراتە بەبێ حادیسە گوزەرا. بەڵام هەر دەو ساڵەدا بوو، کە ڕۆژنامەهای عەلەنی **حیزبی توودە**، وەکوو **شەهباز** و **بسوی آینده** و **جەوانانی دێموکرات** لە **تاران** مونتەشر دەبوون. دەبێ دیقەت لە ئینتشاری ئەوانە بکەین، کە ئەوە بە شکڵێکی زۆر گوستەردە دەهات بۆ مەهاباد و بە شکڵی عەلەنی دەفرۆشرا، پاش تەزاهوراتی خەلعی یەد ئێمە بونگاهی **"لالە درەخشان"**مان دانا. بە مەسئولیەتی **ئەسعەدی خوایاری** و کارتی خبرنگاری **"مصور و کەیهان"**ی وەر گرتبوو، کوتبوومان بچێ وەر بگرێ، بە عینوانی خەبەرنگاری ئەوانە بێ. دیارە لە **مەهاباد**

خەبەرنگارێکی دیکە هەبوو، خەبەرنگاری **ئیتلاعات و کەیهان**، **محەمەدی حەبیبی** بوو. ئەسعەد خودایاری "**تهران موسەوەر**"ی وەرگرتبوو. بەڵام خەبەرنگاری "**شەهباز و بسوی آینده**"شی وەرگرتبوو، کە ئەو ڕۆژنامانە دەهاتن. دەورێك هات کە دەستوور درا عەلەنەن بفرۆشرێ بە ئەعزای حیزب و کەسانێك کە زیاتر موحەسیل بوون. سازمانی موحەسلینمان هەبوو، کە **عەولای ئیسحاقی** و ئەوانە لە دەبیرستانی دروستیان کردبوو. مەسئوولەکەشی خودی عەبدولای ئیسحاقی بوو، چون عەبلای ئیسحاقی بۆ خۆی سالی ٥ی دەبیرستان و ئەو حەدە بوو.

مەسئوولیەتی ئەو سازمانە **[لالە درخشان]** بە عۆدەی **ئەسعەدی خودایاری** بوو، **مەحموودی مەنگوڕی** بە عینوانی ڕۆژنامەفرۆش بوو. مەحموودی مەنگوڕی کارگەرێکی زەحمەتکێش بوو. کارگەری دوخانیات بوو لە بەخشی ئەمباری تووتنی دوخانیات. ئەوانە بەشکلی عەلەنی ڕۆژنامەکانیان دەفرۆشت.

مەخسووسەن **جەوانی دێموکرات** دەفرۆشرا و بۆ شارەکانیشمان دەنارد. بۆ ئەو شارانەی کە کۆمیتەمان لێی هەبوو. زۆر وەسیع لە کوردستانێ پەخش دەبوو و هەر فەردەی حیزبی، لە داخلی شاریدا moوزەرەف بوو، ٥ شمارە **جەوانانی دێموکرات** پێنج شمارە **بەسوی ئایندە** و ٥ شمارە **شەهباز** بفرۆشێ، چون ئەو ڕۆژنامانە لە مقایسە لەگەڵ ڕۆژنامەکانی **کەیهان و ئیتلاعات** فکریان دەدا بە خەڵك. مەتالبی تێدابوو بۆ خەڵك جێگای ئیستفادە بوو. کاری تەشکیلاتی ئێمە بە تەدریج ڕوشدی دەکرد. لە داخلی شاریدا ڕووبەڕوو بووین لەگەڵ جەرەیاناتێکی دیکە کە حەوادیسی **بۆکانێ** قەوما. عیللەتەکەی تەقازای جووتیارانی مەنتەقە بوو لە مالکەکان بۆ ٢٥٪ دەرسەدی کە **موسەدیق** دیاریی کردبوو، کە بە

سوودی دێهقانان لە دەرامەتی مالك كەسەر بێتەوە، خەرجی مەسائیلی بێهداشتی لە دێهات بەكار بهێندرێ. دیارە موبارزەیەكی توند و شەدید لە بەینی دەربار و موسەدیق هەبوو لە سەرتاسەری ئێرانێ.

جووڵانەوەی جووتیارانی ناوچەی بۆكانو
خەباتی جەماوەری شاری بۆكان

لەو ڕابیتەیەدا میقدارێك فەزایەكی نیسبەتەن موناسیب بەوجوود هاتبوو بۆ فەعالییەت، كە نەتیجەی ئەو فەزایەی دیهقانەكانی بۆكانێ و **حاجی قاسم** لە بۆكانێ، دەگەڵ عیددەیەكی دەستیان بە فەعالیەت كرد، عومدەتەن خواستەكانی حاجی قاسم و ئەوان لە بۆكانێ ئەوە بوو، كە مالكەكانی كە ساحەبی زەمینەكانی بۆكانێ بوون و قەبلەن زەمینەكانیان فرۆشتبوو بە خەڵك، سەنەدیان نەدابوو، فرۆشتبوویان، ئەوان خانوویان دروست كردبوو، بەڵام سەنەدی زەمینەكەیان نەبوو. عومەدەتەن لێرەڕا [جووڵانەوەی] هی شاری بۆكانێ دەستی پێكرد. ئیعتراز بە مالكەكان و تەقازا [لە] حكوومەت بۆ ئەوەی مالكەكان وادار بكات. دەرباریش لەو لاوە هەمیشە سەعیی دەكرد لە سەتحی ئێرانێدا نائەمنی بەوجود بێنێ، ئیعتساب بە وجوود بێنێ، شلووغی بەوجوود بێنێ.

بەختیاریەكانی لەولا تەحریك دەكرد. كە بەعزە حەرەكاتێكی بكەن بۆ ئەوەی حكوومەتی مەركەزیی موسەدیقی تەزعیف بكەن. لەو شەرایتەدا بوو كە دەهقانەكانی ئەتراقی بۆكانیش بۆ تەحەقوقی ئەو خواستەی ٢٥٪كەی بەر عەلیەی مالكەكان دەستی پێكرد. ئەمە لە كۆمیتەی بۆكانێ ڕا بە كەتبی ئیتلاعمان بۆ هات كە حەوادسێك لە بۆكانێ دەگوزرێ. زۆر حەوادسەكە توندە، دەهقانان تەجەموعی زیادیان هەیە، ئێمەش لە

جەلەسەیەکیدا کۆ بووینەوە، وامان بە باش زانی کە ئیقدام بکەین لەسەر ئەوەی نەهێڵین دەهقانەکان حاڵەتێکی توند بە خۆی بگرێ. ئیعتراز بدەن و چونکوو خەبەرمان زانیبوو کە دهقانەکان خەریکن موسەلەح دەبن. وا تەشخیس درا کە ئێمە بچین شکڵ بدەین بەو حەرەکەتەی، شکڵی سیاسیی پێ‌دەین. دەهقانان وادار کەین بێن لە تەلەفونخانە و تەلگرافخانە موتەحەسن بن، لە بۆکانیش حاڵەتی تەحەسون پەیدا بکات کە ئێمە لە تارانێ لەگەڵ **سارم ئەدینی سادق وەزیری** لە **موسافرخانەی حەقیقەت** لەگەڵ **حاجی قاسمی** ملاقاتمان کرد، دیار بوو حاجی قاسم ئیرتباتاتی لەگەڵ **جیبهەی میللی** بەرقەرار کردبوو. لە تەرەف جەبهەی میللییەوە هان دەدرا بۆ ئەوەی فەعالیەت بکات، ئێمە لەگەڵ سادق وەزیری زۆرمان لەگەڵ **حاجی قاسم** قسە کرد. حاجی قاسم میقدارێك شکلی سیاسی بدا بە کارەکەی، لە حاڵەتی ئینفجار دەریبهێنێ. ئەو حاڵەتە حاڵەتێکە دەربار ئیستفادەی لێ دەکات عەلیەی حکوومەتی موسەدیق. لە شەرایەتێکی وادا نییە ئێمە بتوانین پشتی بەردەین. دیارە حاجی قاسم زاهیری قەزیە ڕام ببوو، بەڵام لەو لاشەوە دەربار مالکەکانی تەحریك دەکرد عەلەی حاجی قاسم و هەم عەلەی دەهقانەکان کە ئیدعای ٢٥٪ کەیان دەکرد.

ئەمن هەڵبژێردرام بۆ سەرو سامان دان بەو حەرەکەتەی کە نەهێڵین بە حاڵەتی ئینفجاری دەربێ. ساڵ ساڵی ١٣٣١[١٩٥٢]ە **عەزیزی یۆسفی** تازە لە زیندان هاتۆتە دەرێ، من پێشنیارم کەرد عەزیز یۆسفی بێت لەگەڵم بۆ **بۆکان**. ئەمە نەمانتوانی بە ماشێن بڕۆین بۆ بۆکانێ، ژاندارمەری و ئەوان لە داخڵی بۆکان حاڵەتێکی فوقلعادەیان دانابوو، دەروازەی شاری کۆنترۆڵ دەکرا و ماشێن کونترۆڵ دەکرا، وامان بە سەلاح زانی بە قسمەتی **بەیرەم** و ئەوانەدا لەوبەری **چۆمی بۆکانێ** ڕا بە بەلەمەکە کە هەبوو، بپەڕینەوە.

www.zheen.org

برایم فەڕشی: بە جادەی بورهاندا؟

غەنی بلووریان: بەڵێ بە جادەی بورهاندا. بە جادەی بورهاندا بە پێیان بچین بۆ بۆکان. لەگەڵ عەزیزی بە پرسیار، بە بێ ڕاهنما چووین. من فکر دەکەمەوە فەسڵی سەرما بوو، سارد بوو، بۆیە دەڵێم کە جادەکە بە بەر کێوێکیدا دەڕۆیشتین لوورە لورەی گورگان دەهات، گورگ مەعمولەن زستانان دێتە نزیك ئاوایی، کە ئەمە ڕەد بووین، بەڵام بەفر لە زۆر عەرزی نەبوو. چ مانگێکی بوو دەبێ پیاو تەحقیق بکات. بەڵام ئەوەی نزیك زستان و ئاخری پاییز بووە، یان ئاخر مانگی زستان، چون بەفر کەم بوو لەسەر عەرزی. موسەلەمەن بە بەفری سەنگین لە زستان ئەو کارەمان نەدەکرد. معەلیمێکی سابڵاخی لە بۆکان بوو، **ئەحمەدی ساڵحیان**، خزمی خۆم بوو. ئێمە محەلی ئەومان پرسی کە پەڕینەوە لە **چۆمی بۆکان**. لە ماڵی ئەو بووین، دەعوەتمان لە **حسێنی فاتحی** مەسئوولی بۆکانێ کرد، هاتە لای ئێمە لە ماڵی ئەحمەدی سالحیان. لەگەڵی قسەمان کرد لەسەر **حاجی قاسم** و ئەوانە [کە] کۆمیتەی ئێرە ئیرتباتیان لەگەڵ بگرێ. ئارامیان بکات کە ئەوانە کارەکانیان شکڵێکی قانوونیی پێدەن، حاڵەتی ئیعتساب و تەحەسون و تەنزیمی شکایەت و لەوایح بەو شێوەیەی لە حکوومەتی موسەدیقیان بوێ، ئەو حەقەیان بۆ تەئمین بکات. ئەمە بە وەسیلەی کۆمیتەی بۆکان لەگەڵ دەهقانەکانی ئەترافی بۆکانێ، کە سلسلە جونبانی ئەو حەرەکەتەی بوون، نێوم لەبیر نەماوە، چون من نەمدەناسین، تەماسمان لەگەڵ گرتن. تەقازامان لێکردن. کە لەگەڵ شاری هاوکاری بکەن موشتەرەکەن، نمایەندەی خۆیان بنێرن بۆ تەحەسون لە شاردا. ئێمەش لێرەین، یاریدەیان دەین، ڕاهنماییان دەکەین. کارێکی وا نەکەن شەڕ هەڵئایسێ و کێشە ببێ. دیارە ئێمە مەئمووریەتی سەقزیشمان هەبوو کە

بچینه **سەقز**. بازرەسی لە سەقزیش بکەین. پاش ئەوەی بازرەسی لە سەقزی بکەین. بچین بۆ **سنەی**. کە سنە تازە تەحویل وەرگیرابۆوە. بچین تەماس بگرین لەگەڵ تەشکیلاتی سنە. ئیرتباتی موستەقیم بەرقەرار بکەین لەگەڵ سنە. سنە ئەودەمی **حیزبی توودە** تێدا فەعالیەتی کردبوو، هەستەهایەکی تێدا بەوجوود هێنابوو. ئێمە تەقازای کوردستانمان لە حیزبی توودە کردبوو، بە **کرماشان** و **کوردستان** و هەموو ئەو مەنتەقەیە، دەبێ بێتە ژێر پووششی **حیزبی دێموکرات**. دیارە لەسەر ئەو مەسائیلە لەگەڵ **فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان** دەرگیریمان هەبوو. لەسەر ئەو بەشە کوردستانەی کە دەوروبەری **ورمێ** و **ماکۆ** و مەنتەقانە. ئێمە موعتەقد بەو مەنتقەی بووین لە زەمانی حکوومەتی **قازی محەمەدی**، **جمهووری مەهاباد** تەوافقی لەسەر کرابوو، هەم لە ئەترافی **میاندواوێ**، هەم لە ئەترافی **ورمێ**. ڕوفەقای ئازەربایجانی ئەو مەنتەقەیان بە **ئازەربایجان** حیساب دەکرد. ئێمە لەسەر حیسابی جمهووری مەهاباد حیسابمان دەکرد. کە کۆمیتەی موستەقلی هەبێ بۆ بەشی کوردستان، ئەترافی ورمێ، کە ئەو کۆمیتەیە **سەنار** و ئەوان جزوی ئەو کۆمیتەیە بوون. بەڵام کۆمیتەی بەخشی "**کوردستان**"مان لەگەڵ کۆمیتەکانی ئازەربایجانێ پێکەوە هەماهەنگمان کردبوون، شکڵی مەرزەکەی جۆرێك هەڵکەوتبوو کە ئازەربایجانی و کورد ئاوا پێکەوە هەمسایە بوون بە یەکەوە.

زۆرمان نەسیحەتی ئەو برادەرانەی **بۆکان** و دیهقانەکان کرد، بەڵام ئەوان زۆر پیس گوڕوویان گرتبوو، مالکەکانی ساحەبی ئەملاکی مەنتەقە، ئەوەی کە ئەملاکیان لە داخڵی بۆکانێ، زەمینیان فرۆشتبوو بە خەڵك، لە تایەفەی **حاجی ئێلخانیەکان** بوو. دیارە ئەوان تەحریکاتیان دەکرد بە پشتیوانی تیپی مەهاباد بە فەرماندەهی موزەفەر زەنگەنە، **سەرتیپ**

www.zheen.org

موزەفەری زەنگەنە. ئێمە تەوجوهمان پێدابوون بە دیهقانەکان، کە ئەگەر حەرەکاتی توند بکەن، ئەرتەش لە پشتی فوئودالەکانە. دیارە فوئۆدالـەکان تـەجاوزیان کردبوو بە دیهقانەکان. دیهقانـەکان لـە ئاوایـی‌یـەك حەملـەیان کردبـوو، چـاڵە گـەنمیان دەرهێنـابوو و هـەقی خۆیـان بـوو، داوای هـەقی خۆیان دەکرد. بلاخەرە چون مالکەکان تەسلیم نەدەبوون، ئەوان حەملـەیان بە دێهـاتی کرد و بەعزە چاڵە گـەنمێکیان دەرهێنـابوو. بەعزێك لـە بەعزە دێیـەکی ئەساسـی فۆئۆدالـەکانیان بردبـوو. ئەسـپ و وەسـایل و ئەوانـەیان بردبـوو. زۆری چـاڵە گەنمـەکانیان دەرهێنـابوو، عـەمبارەکانیان تـالان کردبوو، لەباتی حەقی خۆیان مەسادرەیان کردبوو. دیارە ئـەوان موسـەلەح نـەبوون. بـەلام شـەنە و داس و شـتی ئاوایـان پـێبوو. بـە تـەحریکی ئێلخانیزادەکان ماڵی **حاجی قاسم** لە بۆکانێ ئاوری تێبەردرا. کە حاجی قاسم بۆ خۆی لە تارانێ بوو. کە پاش ٢٨ی موردادی ٣٢[١٩٥٣] حـاجی قاسم لـەو فاسلـەیدا هـەلاتبوو، چووبوو بـۆ زێنـوێی **شێخی** کـە مـن لـەوێ حـاجی قـاسمم دیتـەوە، خەیاتخانەیـەکی دانـابوو. حـاجی قاسـم بـۆ خـۆی خەیات بـوو. بلاخـەرە ئەمـە لـە سـەقزێ بووین کە خەبـەری ئاتەشسووزیی مـاڵی حـاجی قاسـم و حەملـە بـە دێهقانـانی مەنتەقـە هـات. عیدەیـەك کچـی مەنتەقەی بۆکان خۆیان لە چۆمی هاویشتبوو لە ترسی حەملەی مالیکان و ئەوانە، خەفە ببوون لە چۆمیدا. جونبشی دیهقانان لەوێ سەرکوت کرا. کە وەبوو ئێمە چووینە **سنە** و گەڕاینـەوە، ئیرتباتمـان گـرت لەگەڵ کۆمیتـەی سنەی. دەگەڵ **ئەحمەدی شەریعەتی** و **قوسەیری** و ئەوانەی کە مەسئوولی سنە بوون، سەرو سامانێك درا. ئیرتباتێك بەرقەرار کرا. دەگەڵ عەزیزی گەڕاینـەوە مـەهابادێ. تیعـدادێکی زۆریـان لـە دهقانـان دەسـتگیر کردبـوو، ٧٠، ٨٠ کـەس دهقـان دەسـتگیر ببـوون، هێنابوویانـە زینـدانی مـەهابادێ.

تیعـــدادێکی دیکـــەش لـــە کەســـوکاری ئـــەو زیندانیانـــە هـــاتبوون لـــە کاروانسەراکانی **کۆسـە** و ئـەو مەنتەقەیـەی میهمـان بـوون. ئێمـە وەکـوو حیزب تەماسمان دەگەڵ دەگرتن، دڵنەواییمان دەدانەوە و پشتیوانیمان لێ دەکردن. دەو ڕابیتەیەدا ئیمام جومعەی مەهابادێ ئەو دەمـەی مـەلا حـاجی مەلا خالید بوو، **حاجی مەلا خالیدی دەربەندی** ئیمـامی جومعـە بـوو. ئێمـە دەگـەڵ ئـەوی ئێرتباتمـان هـەبوو، عـوزوی حیـزب بوو بـە نهێنـی. پیـاوێکی شـوجاعیش بـوو، ئـەومان تەشـویق کـرد کـە ئیعتراز بکـات بـە گرتنـی ئـەو دیهقانانـە و تیعـدادێکمان لـە خـەڵکی مـەهابادێ موتەحەسـین کـرد، لـە تیلگرافخانەی بە عینوانی ئیعتراز ئەو جنایـەتی کە لە بۆکانێ کراوە. دەو ڕابیتەیـەدا بـوو کـە مالیکـەکانیش هاتبوونـە مـەهابادێ، دیارەمالکـەکانم دەقیـق نەدەناسـی کـە ئـەو ئاغایانـەی **چۆمی مەجید خـان** و **بـرایم ئاغـا** و ئەوانـە نـازانم شـۆرەتی چ بـوو، ئـەوان بـرایم ئاغایـەکی درێـژە بـوو. ئـەو ئاغایانـەی ئیلخـانی زادە لـە مـەهابادێ بـوون. لـە **موسـافرخانەی گوڵشـەن** میهمان بوون.

برایم فەڕشی: ئاغای ئێلخانی؟

غەنی بلووریان: **برایم ئاغای عەلیار** ناڵێم، برایم ئاغایەکی دیکە بوو لای چۆمی مەجید خان، برایم ئاغای عـەلیار ئـەترافی بۆکانێیـە. دیـارە ئـەو ئاغایانە ئـەترافی **تالاو** و **هـەمزە خـەلیل** و **حسێنە زەرد** و ئەو ئاغایانـەش هـەر پـشتیوانییان لـەو ئاغایانـەی ئـەترافی بۆکانـێ دەکـرد، یـەك بـوون بـۆ سـەرکوبی دیهقانـان، تەقوییـەتیان کردبـوون، پیاویـان نـاردبوون. ئێمـە خەبەرمان زانیوە کە ئەو ئاغایانە شەخسێك لە مەهابادی هەبوو بە نێوی **عەلیـە شـەلە** قوماربـاز بـوو، یـەکی گـەردەن کولفـت بـوو، زۆر چاپوك بـوو، گـەردەن کولفـت بـوو. ئـەوە سەردەسـتەی قومارباز و چەقۆکێشان بـوو لـە

مەهاباد و **میاندواو** و **بناو** و **مەراغە**، لە حەقیقەت دەگەڵ ئەوان هەم پەیوەندی هەبوو، وەکوو سەردەستەیەکیش بە حیساب دەهات. ئەڵبەتە تەسادوفی ڕۆژگار وابوو کە قەبل ئەز ئەو حەوادیسە لە بۆکانێ بە وجوود بێ، من ڕۆژێك بە بەر گاراژدا دەهاتم. کە ئەو عەلیە شەلە لەگەڵ عیددەیەك لە نەوچەکانی خۆی لەبن دیواری دانیشتبوو، تۆویان دەقرتاند. یەکێك لەو ئەفرادەی کە لەگەڵ عەلیە شەلەش ئیرتباتی هەبوو بە نێوی **سمایل تیتی** بوو، بە خزمەوە دەگەیشتەوە مە، برای ئەو **کاکە مینە** بوو کە لە ماڵی مەدا بەحسم کرد.

شێری عەشیرەتی بوو، **سەدیقە درێژ** بوو، ئەوانە لە گەردەن کولفتی سابڵاخێ بوون.ئەو ڕۆژە کە من بە بەر ئەوێدا هاتم، بڵاخەرە **سمایل تیتی** هەستا لەبەر پێم و ئەوانی دیش هەستان. دەستم لە دەستی نان و کوتم چی دەکەن لەبەر ئەو تاوەی دانیشتوون، بێکارو بێبار. ئەو تەماشای ئەوی کرد و ئەو تەماشای ئەوی کرد و پێکەنین. کوتم چ خەبەر. کوتیان وەڵا هیچ، شایی هەیە لە **وسووکەند**، ئێمەش پووڵمان نییە بچین. منیش کوتم چەندو لازمە ٥٠٠، ٦٠٠ تمەن. منیش سمایلی تیتیم بانگ کردو بردمە لای **حەمە غەریبی دەباغی**، بەقاڵ بوو، کوتم ٥٠٠ تمەنیان بدەیە بە قەرز بە حیسابی من. لە شایییان مەعموولەن لە سابڵاخێ یان لە دێهاتی قومار دەکەن. لە قومارێ ئەوان دوو هەزار تمەنیان بردبۆوە. کە **عەلیە شەل** و **سمایل تیتی** هاتنە ماڵە مە، تەشەکوریان لە من کرد و کوتیان ئەمە پووڵمان بردۆتەوە. ئەمە حازرین، نیوەی بە حیزب کۆمەك بکەین. قوبووڵم نەکرد، کوتم بۆ خۆتان هەڵیگرن، فەقەت ٥٠٠ تمەنەکەی بدەنەوە بە حەمە غەریبی. ئەو مەسەلەیە بە کۆمەکی مە هات، وەختێکی خەبەرم زانی کە ئەو دێهقانانەی بۆکانێ، کە هاتوونە مەهابادێ پەناهەندە بوون و ئێمە لە

www.zheen.org

ئیرتباتداین لەگەڵیان، کۆمەکمان پێ دەکردن، کۆمەکی ماڵی. **عەبدوڵای ئیسحاقی** و ئەوان مورەتەب ئامەد و ڕەفتیان بوو لەگەڵیان. ئەمن کە خەبەرم زانی، ناردم بەدوای سمایل تیتیدا، کوتم پێی بڵێن لەگەڵ عەلی و وان بێن بۆ ماڵی ئێمە، بە سورعەت ئەوانە هاتن. شەش، حەوتێك بوون وەژوور کەوتن، پاش نوێژێ سەعات دووی پاشنیوەڕۆ دەبوو. منیش بۆم تەوزیح دان مەسەلەی حەوادیسی بۆکانێ، زوڵمێکی کە ئەو مالیکانە کردوویانە لەو دیهقانانە کوشتارێکی کە لێیان کردوون، خنکانی عیددەیەك کچ. پاش ئەو سوحبەتانە، کوتم موتەسفم ئێنگۆ چوون لەو ئاغایانە پووڵوو ئەستاندووە بۆ ئەوی ئیهانەت بکەن بەو دیهقانانە. دیهقانەکان پەنایان هێناوە بۆ ئەو شارەی، بۆ ئەوەی ئەو ئومێدەی لە ئەوان کوێر کەنەوە، ئینگۆ مەهابادین، ئینگۆ تەحریك بکەن بە عینوانی مەهابادی بچن ئەوان عەزیەت بکەن. ئەمن تەوەقوعم نەبوو ئەنگۆ ئەو کارەی بکەن. بلاخەرە ئەنگۆ هەمشاریی منن. عەلی کوتی کاکە ئەمن نەمدەزانی مەسەلە ئەوەیە. ئێمە کابرایەکی بێسەواد و تێنەگەیشتوو و بێعەقڵین. هەموو کەس دەتوانێ فریومان بدات. ئەلان تۆ ڕوونت کردووینەوە، دەزانین مەسەلە چییە. تەوهێنێکی بە ئاغاکان کرد و کوتی ئەمن تەکلیفی ئەوانە ڕوون دەکەمەوە. ئەو دەم ڕەییسی ئاگاهیی مەهاباد شەخسێك بوو بە ناوی **فەتحی**. خەڵکی ورمێ بوو. **عەلیە شەلە** بەو دارودەستەیەوە لە ماڵی ئێمە کە وەدەر دەکەوێ، دەچێتە کافەی گولشەنکە هەمان **موسافرخانەی گولشەن** بێ، کافەیەکی هەبوو. ئاغاکان لەوێ دەبن، ئەو ڕەییسی ئاگاهییەش لەگەڵیان دادەنیشێ. عەلیە شەل وەژوور دەکەون. تەوهینیان پێدەکەن. دەڵێن ئەنگۆ پووڵوو بە مە داوە بچین ئەو بەدبەختانە عەزیەت بکەین. ئەمە نەمزانی ئەنگۆ ئێمەتان فریو

داوه و زوڵموو لەوانە کردووه. ئەمن کابرایەکم ئەوه ڕەییسی ئاگاهییە، تەوهینێکیش بە ڕەییسی ئاگاهی دەکەن. لەپێش چاوی ئەوان، کە ئەوه ڕەییسی ئاگاهییە پیاوی خۆمانە. ڕۆژێك ئێمە ئارەقی بۆ نەکڕین، ئارەقی نییە بیخواتەوه. فلانە فلانە تەوهینی پێدەکەن. دەبێ ئێوه بزانن لە حکوومەتیش ناترسین. ئابڕووشمان نییە و پاییەند بە ئابڕووش نین. تێمان هەڵدەن، زیندانیمان کەن. پاییەندی ئەوانە نین، ئەمما ئینگۆ ئاغاواتن. خۆتان بە ماقووڵ دەزانن، خۆتان بە شەخسیەت دەزانن، دەنێو خەڵکدا خۆتان بە ئیعتیبار دەزانن. ئەمن دەتوانم لەگەڵ ئەوانە ئێواران لە چوارچرای مەهابادێ کە پڕە لە جەمعیەتە، خشتەکو دەرهێنم. گەورەترین تەوهین کە قەت سەرو هەڵنەیات بێنەوه مەهاباد. ئێمە ئەوی دەکەین و لەوانەش ناترسێین. وەدەر دەکەون، دەچن کاروانسەرای کۆسە و عێددەیەك لە دێقانەکان هەڵدەگرن، دەیانهێنن کەبابخانەی حەمەشەلی، کەبابیان بۆ دەکڕن. دەیانبەنەوه مەنتەقەی خۆیان. بۆ خۆشیان لەگەڵیان دەچن. ئاغاکانیشیان تەهدید کردبوو. دەستیان لێدەن لە مەهابادێ خشتەکو دەبڕین. بە حکوومەتیش بڵێن زایندانمان دەکەن بلاخەرە دێنە دەرێ. ئەنگۆش دێنە مەهاباد. مالکەکان نەیانوێرابوو خۆیان تێبگەیێنن. بەڵام بە وەسیلەی حکوومەت ئەوانەیان وادار کرد کۆچ بکەن لە دێهاتەکانی ئەوێ. موشەخەسەن بەعزە خانەوادەیەك بە عینوانی موحەرك ناسرابوون.

جەلەسەیەك دەبێ لە فەرمانداری، کە ئاغاکانیش دادەنیشن لە مەهابادێ، موافقەتێ دەکەن کە ئەو دهقانانە بەردەن. ئەوانەش کە بە عینوانی موحەرك بوون، ئەوانە بە خانەوادەوه کۆچ بدەن بۆ ئەو مەنتەقە، پاشان تەحەسونەکە شکا. دێیەکیان دروست کردبوو لەو مەنتەقەی، نێویان نابوو، نێوەکەم لەبیر چۆتەوه، ئێمە نێوی دێیەکەمان نابوو دێی

سوور. دێیەکەم وەبیر دێتەوە. ئەوانەیان مونتەقیل کرد بەوێ، هەمووی ئەو دیهقانە شۆڕشیانەی بۆکانێ بوون. لەوێ موستەقەریان کردبوون. ئێستاش ئەو دێیە هەر هەیە **داشخانە**. دیارە ئێمە لە داشخانەش فەعالییەتمان هەبوو، کۆمیتەمان بۆ دروست کردبوون. هەروەکوو کوتم **حاجی مەلا خەلیلیش** لە نوێژی جومعەی لەسەر مینبەرێ ئیعترازی کردبوو بە حکوومەت، حەملەی کردبوو بەو ئاغایانە، لە خەڵکی داوا کردبوو کۆمەك بکەن بەو دیهقانانە، لە ئیعترازاتدا شیرکەت بکەن. عیددەیەك لە جەوانەکان لە تەحەسون شیرکەتیان کردبوو. دە پانزدە ڕۆژێکی تەحەسون بوو. ئەوانە بەربوون. ئەوەش جەریانی حەوادسی بۆکانی.

برایم فەڕشی: ئەو دێهاتانەی کە لە جووڵانەوەکەدا بەشدار بوو کێها بوون؟

غەنی بلووریان: بەداخەوە ناوم لەبیر نەماون.

حیزبی دێموکرات ساڵی ١٣٣١ [١٩٥٢]و ڕیفراندۆمی موسەدیق

برایم: ساڵی ٣١ بەولاوە وەزعی حیزبی دێموکرات چۆن بوو؟

بلووریان: ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ فەعالییەتی مە لەسەر ئینتخابات، ڕفراندۆم ببخشە، پاشان ئینتخابات. ڕیفراندۆم دەبێ موشەخەسەن تاریخی چ وەختێك بێ؟ ساڵی ٣١یە. ڕیفراندۆم ئەوە بوو، **موسەدیق** نەیدەتوانی هیچ لایحەیەك لە مەجلیس بگوزرەێنێ. مەجلیسی شوورای ئێران زیاتر دەربارى بوون. موسەدیق تبقی قانوون لەو لایحەیە ئیستفادەی کرد کە باسی ڕیفراندۆم دەکات. ڕێفراندۆمێکیان دانا لە سەرتاسەری ئێرانێ، ئایا ئەو مەجلیسە مونحەل بێ یان نا. دەربار

موخالیفی ئینحلالی مەجلیس بوو، موسەدیق موافق بوو. دوو سەندووقیان دانـابوو، سـەندووقی ئـاری سـەندووقی نـە مونحـەل بـێ یـان نـەبێ. لـە مەهابادیش دوو سەندووق داندرابوو، یەکیان لە **مزگـەوتی هـەباس ئاغـای "ئـاری"**، یـەکیان لـە **مزگـەوتی حـاجی سـەی بـایز "نـە"**. یـانی سـەندووقی تەرفداری شای و سەندووقی تەرفداری بەرەی موسەدیق. ئیمـە فەعالیـەتی گوسـتەردەمان لـە **سـابلاخ** دەسـت پـێکرد. بـۆ ئـەوەی خـەڵك بـە ئیـنحلالی مەجلیس ڕای بدەن. دیـارە فەرمانـدار تیعدادێکی لـە موعتەمیـدینی شـار و مەئموورینی شار لەسـەر سەندووقەکان دانـابوو. کـە بـە ئـازادی ڕای خـۆی بدات. دیارە ئەمن دیاری کرام، لەنێو شاردا میتینگی مەوزعی بدەم لەسـەر مەسەلەی ڕێفراندۆم. **عەبلای ئیسحاقی** دیاری کرا کە لە مەنتقەی مەیدانی ئازادی قسە بکات. ئـەمن دیـاری کـرام لـە سـایری مـەناتقی سابلاخ **مەیـدانی ئاردی و مەیدانی مەنگوڕان**، خەیابانی **بەر گاراژ** و ئەوانە سوخەنڕانی بکەم. **هاشمی حوسێن زادە**یان دیاری کرد بۆ ئەوەی لە **مەیدانی حەمـە خرچـەی** و لـە **سەربەرداشـی** سـوخەنڕانی بکـات. میتینگـی مـەوزعی دەسـت پـێکـەین. میتینگی مەزوعیش بە میتینگی سەرتاسەری تەبدیل بکەین. کە من هـاتم لـە دوو نوقتەی مەیدانی مەنگوڕان دیارە هەشت و نۆ و دە کەسم لەگەڵ بوو. چوارپایەیەکیان هێنابوو لە قاوەخانەیەکی کە من ئەوەڵین سوخەنڕانیم لەبەر دووکـانی **حەسـەنی پـیرە** بـوو، خـەڵکم دەعـوەت کـرد و بـۆم تەوزیحـدان ڕێفراندۆم چییە، مەنزوور لە ڕێفراندۆم چییە، ئیشارەم بە قانوونی ئەساسی کـرد، کـە قـانوونی ئەساسـیی دەربـار پـایمـاڵی دەکـات. ئیـنحلالی مـەجلیس تەڵەب دەکەین، بەرئەساسێکی کە لە جەریانی **مەشرووتە**یدا بڕیاری لەسەر درا. لە مەیدانی مـەنگوڕان لـە دوو نوقتـان، لـە مەیـدانی ئـاردی لـە بـەر گـاراژ، **مزگەوتی مەلا ڕەسووڵ**، **حەمامی میرزا ڕەسووڵ**، دیارە لەبەر گاراژێ پۆلیس

www.zheen.org

حەملەی هێنا کە زانی ئەمن میتینگی مەوزوعیم داناوە، لە زارکی **مزگەوتی سوور**، بەڵام لەو بەرێوە، ئەو قسمەتی خەیابان، پۆلیس حەملەیان کرد، خەڵك موقاومەتیان کرد. بلخەرە بێ شەڕ و شوور میتینگەکە تەواو بوو. خەڵکمان هان دا، دوایە هاتینە بەر چوار چرایە، سوحبەتم کرد. مورەتەب خەڵك بەدوامانەوە بوو. لە هەر جێگایەك سوخەنرانیمان دەکرد، خەڵك لەگەڵمان دەکەوت. هەر زۆر دەبووین تا ئەو میتینگە مەوزعیانەمان لەگەڵ میتینگی مزگەوتی هەباس ئاغا تێکەڵ کردەوە. خەڵك ڕایان لە سەندووقان دەهاویشت. نەتیجەی ئارا یەك ڕای بە نەفعی سندووقی شای، بەقیەش لە مزگەوتی هەباس ئاغا بە نەفعی ئینحلال [بوو]. جالب ئەوە بوو ئەو تاقە ڕایە لە مزگەوتی حاجی سەید بایز تێهاویشتبوو، شەخسێك تێیهاویشتبوو بە نێوی **ئیسماعیلی شافعی**.

لەسەر سەندووقی کە خەبەرم زانی **سمایلی شافعی** ڕەیی تێهاویشتووە، چونکوو **ئەحمەدی نەمەشیری** خەبەری پێدابووین، کە تەنها کەسێکی کە هاتووە ڕەیی تێهاویشتووە، سمایلی شافعی بووە، کە ئەوە بوو لەبەر **دەواخانەی ساڵح زادەی گرتم**، کوتم ئەتۆ بۆچی هەستاوی چووی لە سەندووقی شاری ڕەییت تێهاویشتووە، مەجلیس بمێنێتەوە. کوتی وەڵاهی بە خاتری ئەوەی کە **هاشم حوسێن** زادە هات بە منی کوت ئاغای **ژیگول** بۆ دەستت لە گیرفانی ناوە، لە خەیابانێ قەدەمان لێدەدەی، ناچی ڕەیی تێباوێ! ئەمن لەو کەلیمەی خۆشم نەهات، پێم بێئەدەبی بوو، ئەمنیش کوتم بەڵێ قوربان ئەوە دەچم تێدەهاوێم، ئەمنیش ڕاست ڕۆیشتم بۆ **مزگەوتی حاجی سەید بایز** و بۆ شام تێم هاویشت. وەگەرنە تەسمیم نەبوو ئەسڵەن لە ڕەییدانێ شێرکەتێ بکەم، نە بەولایداو نە بەملایدا. بەڵام چون ئەو قسەی پێگوتم، ئەمن چووم تێم هاویشت. دوایە

ئەمە ئینتقادمان لە **هاشمی حسێن زادەی** کرد. کە لە شەرایتی ئاوا حەساسدا ئینسان ئاوا بەرخورد ناکات. بلاخەرە ئەگەر بە سەمیمییەتەوە پێت گوتبا، بۆ ئەو لایەی تێدەهاویشت، یان ئەقەلەن نەدەچوو. بە هەر سوورەت ڕێفراندۆم لە **مەهاباد** زۆر وەسیع بوو، شکڵی تەزاهورات و سوخەنرانیی مەوزعی بوو. پاشان حاڵەتی میتینگێکی ڕێکخراوەی لەبەر **مەیدانی ئازادی** وەسیعتر بوو. خەڵکێکی زۆر کۆ بوونەوە، گەرچی ئەو دەمی ژنان حەقی ڕەییان نەبوو، بەڵام ژنێکی زۆریش لە **مەیدانی هەباس ئاغا** کۆبوونەوە. ئەوە تەشویقێك بوو بۆ خەڵك، چونکوو لەلایەن کۆمیتەی هەیئەتی مەسئوولینەوە، دەستووریان دا ئێمە سازمانی ژنان هان بدەین بێن بۆ میتینگەکە. من مەسئوولی **سازمانی ژنان** بووم، هەوەڵێ **عەزیزی یۆسفی** مەسئوولی سازمانی ژنان بوو، پاشان ئەمن بووم بە مەسئوولی سازمانی ژنان. خوب خەڵك ببێنێ ژن لە تەزاهوراتی شیرکەتی کردووە، تەشویق دەبێ بۆ ئەوەی پیاویش زۆرتر وەسیعتر شیرکەتێ بکەن. کە ئەوە تەئسیرێکی زۆر زۆری هەبوو. ئەوە ئەوەڵین تەزاهوراتێك بوو ژنان شیرکەتیان کرد، بە شکڵی عەلەنی و وەسیع، لەبەر مەیدانی ئازادی. دیارە ئەو ڕیفراندۆمە لە شارەکانی **نەغەدە** و **پیرانشار** و **شنۆ** و **سەردەشت** و **سەقز** و **بانە** و **سنە** و ئەوانەش بە شێوەهای موختەلف خەڵك شیرکەتیان کرد. ئارایەکی لە سەرتاسەری ئێرانێ درا بە سوودی ئینحلالی مەجلیس: مەجلیس **موسەدیق** مونحەلی کرد.

حیزبی دێموکرات

لە شارەکانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان

برایم فەڕشی: مەسئوولینی ئیرتباتات لەگەڵ شارەکان کێ بوون؟

www.zheen.org

غەنی بلووریان: مەسئوولی ئیرتباتات لەگەڵ سەردەشت و سنەی ئەمن بووم. مەسئوولی ئیرتبات لەگەڵ سەقز و بۆکانێ عەزیزی حیسامی بوو. مەسئوولی ئیرتبات لەگەڵ بانەی لەبیرم نییە کێ بوو. بەڵام هاشم حسێن زادەش کە یەکێك لە کادرەکانی پیرامونی هەیئەتی مەسئوولین بوو، یەك دەور ناردرا بۆ سەقزی بە سورەتی مەخفی ماوە، کۆمەکی دەکرد بە تەقویەتی کۆمیتەی سەقزی، دابەش کرابوو بەینی ئەفراد. لە خوارەوە ئیرتباتی ڕوستایی دابەش کرابوو، مەسەلەن چۆمی مەجید خان و مەنتقەی شامات و محاڵ، بە دەستی هاشم حوسێن زادە بوو مەنتقەی مەنگوڕان بە دەستی سەدیق خاتەمی بوو، سەدیق خاتەمی و هاشم حوسێن زادە عوزوی کۆمیتەی ڕوستایی بوون.

هاتنی عەبدولڕەحمان قاسملوو

کادری حیزبی توودە بۆ ناو حیزبی دێموکرات

دە ساڵی ٣٠دا [١٩٥١] بوو کە ئەوەڵین بار عەبدولڕەحمانی قاسملوو لە تارانەوە هات، دیدارێکی لەگەڵ ئێمە کرد. جەلەسەکەش لە ماڵی ئێمە بوو. بەعزە سوئالاتێکی کرد: ئەوەی چ کۆمەکێك لە دەستی حیزبی توودە دێ، چ تەقازایەکتان هەیە لە حیزبی توودە کە کۆمەکوو پێ بکات، مەسەلەی تەمرەکان بوو، مەسەلەی ڕۆژنامە بوو، مەترەحمان کرد. مەسەلەی ئیرتبات بوو، کە ئەمە پێمان خۆشە ئیرتباتمان هەبێ. لە پێشووشدا لە ساڵی ٢٧دا [١٩٤٨]، ناردمان ڕابتە بگرین لەگەڵ ئیحسان تەبەری، نەگونجا [و] کۆمەکیان بە ئێمە نەکرد. مەسەلەی داوای ڕۆژنامەمان بوو، کە کۆمەکمان بکەن چاپخانەیەکمان لە ئیختیار بنێن، یاخود ڕۆژنامەیەکمان بۆ چاپ بکەن، ئیمکانی فەراهەم بکەن بۆ ئینتشاری

ڕۆژنامەیەك بە كوردی. ئەو داخوازییانەمان دا. ئەو هاتبوو ئیرتباتی **حیزبی توودە** لەگەڵ ئێمە فەعالتر بكات. هەتا ئەو دەمەی قاسملوو نەهاتبوو، ئێمە ئیرتباتێكی موشەخەسمان نەبوو. بەڵام ڕۆژنامە دەهاتن بۆ **فرقەی دێموكرات** لە تەوریز، لەوێش ڕا میقدارێك دەناردرا بۆ ئێمە، چ عەلەنی و چ مەخفی، هەتا ئەوەی بونگای ئیدارەی **درەخشان**مان دانا و ڕۆژنامە عەلەنیەكان لەوێ دەفروشران.

قاسملوو كە هات، ئەو ئیرتباتە شكلێكی ڕەسمیی بەخۆیەوە گرت. پاش ڕیفراندۆم حیزبی توودە ئیرتباتەكەی لەگەڵ ئێمە فەعالتر كرد، چون ئیحساسی حەرەكەتی مونەزەم و تەزاهوراتی گوستەردە لە كوردستان كرابوو، دەنا پێشوو تەلاشی نەكردبوو كە ئیرتباتێكی دەقیق و ڕەسمی لەگەڵ ئێمە بەرقەرار بكات. عیللەتەكەی نازانم چ بوو، ئایا كادرێكی وای نەبوو، كە بتوانێ دەست و باڵی ئاواڵە بێ. وەختێ قاسملوو گەڕاوە لە خارج، ئەویان لە نەزەر گرت كە بێ ئەو كارەی بكات. لەو تاریخەوە قاسملوو دەگەڵ ئێمە فەعال بوو و لە تەواوی زەمینەكاندا دەگەڵ ئێمە هاوكاریی دەكرد. لە ساڵی ١٣٣٠ [١٩٥١] مەخسووسەن، لە ساڵی ٣١ـەوە [١٩٥٢] بە شكڵێكی جیددیتر لەگەڵ ئێمە كاری دەكرد. هەتا هاتینە سەر ئینتخاباتی دەورەی ١٧.

برایم فەڕشی: جگە لە **قاسملوو** كێی دیكە لەگەڵ ئێوە ئیرتباتی هەبوو لەلایەن حیزبی توودەوە؟

غەنی بلووریان: دەفعەیەكیان تەقازامان كرد كادرێكمان بۆ بنێرن، كە لە لیحازی تیئۆریكەوە كۆمەك بە ئێمە بكات، ئەڵبەتە قەبل ئەز [قبل از] ئەوەی ئەو تەقازایە لەوان بكەین، هەیئەتێكمان دیاری كرد بەر ئەساسی ئەو ڕابیتەی كە **حزبی دێموكراتی كوردستان** لەگەڵ **فیرقەی دێموكراتی**

ئازەربایجان هەیبوو، بەر ئەو ئەساسە ئەمە عیددەیەکمان دیاری کرد، کە بچین بۆ ئیرتیبات لەگەڵ فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان.

ئەمن و **ڕەحیمی سوڵتانیان** بووین. چووینە تەورێزێ، لەگەڵ **موهەندیس ئیرانشەهر** ڕابیتەمان گرت, مەسئوولی فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان **هومام** (نێوی تەشکیلاتی هومام بوو). چووین تەقازامان لێ کرد کە کادرمان بدەنێ کۆمەکمان بکات بۆ کاری تیئۆریك. مەعلووماتمان باڵا بەرین، هی خودی هەستەی خۆمان. لە حەقیقەتدا ئێمە بۆ خۆمان کەمبوودمان [کمبود] هەبوو، لە لیحازی ئیتلاعاتی و لە لیحازی تیۆری لەدوا بووین. موتالەعەمان کرد، بەڵام پێویست بوو موعەلیمێك هەبێت بۆمان تەوزیح بدات، ڕاهنومابییمان بکات و کۆمەکمان بکات. وەگەرنە لە موتالەعەدا کۆتاییمان نەدەکرد. کە چووین ملاقاتمان لەگەڵ موهەندیس ئیرانشەهر کردو نامەیەکی کە نووسیبوومان دامانێ، نامەکەی خوێندەوە دوو کەس بوون هاتبوون. موهەندیس **ئیرانشەهر** و **ڕەشید خان** کە نێوی تەشکیلاتی بوو، کە نامەکەی خوێندەوە کوتی: ئەو کەسەی کە ئەو نامەیەی نووسیوە دەتوانێ ئەو کارەش بکات. کوتمان ئێمە بۆ خۆمان ئەو نامەیەمان نووسیوە و بۆ ئەوەی نابین ئێمە ئەو کارەی بکەین. دیار بوو ئەوان تەوجیهیان کرد ڕەدکردنەوەکەیان تەوجیه کرد بۆ ئەوەی کەسێکی ئەو نامەیەی نووسیوە دەتوانێ ئامووزش بدات. کە ئێمە وەکوو فۆرمێکی شێوەی ئامووزش کتێبەکانی کە موقەدەمەتەن [مقدمتا] دەبێ بگوترێ، ئەوی بدەین و ئەو شەخسە بۆ خۆی ئەوەی بکات. ئەو شەخسەش غەیرەئەز من [نەبوو]، ئەمن نامەکەم نووسیبوو، کە منیش بۆ خۆم ئەو سەتحەم نەبوو، بتوانم ئەو ئامووزشەی بە هەستەی مەهابادێ بدەم. کە من ڕەدم کردەوە، کوتم ئەمن نووسیومە، بەڵام لە خۆم ڕانابینم ئەو کارەی

بکەم. ئەمن بۆ خۆم دەتوانم موتالەعە بکەم فێر بم، بەڵام دیگەران [دیگران] ئامووزش بدەم، ئەوە دەو سەتحەیدا نیم. دیار بوو ئەوانیش یان پیاوێکی وایان نەبوو و ئیحساس دەکەم نەیانبوو، بەڵام دوایە کە **قاسملوو** هات تەقازامان لێ کرد بە مەرکەزیەتی خۆیان بڵێ کە ئێمە دەمانەوێ هەماهەنگیی موبارەزاتیمان هەبێ دەگەڵ یەکتری، داوای یاریدەشمان لە پێشدا کردووە، بەڵام جوابیان نەداینەوە. ئێستاش دەمانەوێ یاریدەمان بدەن، ئەوەندەی کە پێیان دەکرێ کۆمەکمان بکەن. بۆ خۆمان ئەوەندە لە خۆمان ڕانابینین ڕەهبەریی ئەو مەنتەقەی بەعۆدە بگرین. ئەگەر ئەوان زاهنوماییمان بکەن شایەد بتوانین چاکتر فەعال بین و چاکتر عەمەل بکەین، دەنا حیزبێکی پێشڕەو لە ئێرانێ، حیزبی توودەیە، هەیەتی ئێمە کۆمەك بکات، کۆتایی کردووە. ئەوە بوو کە قاسملوو گەڕاوە، کەسێکیان نارد موهەندیسێکی **شیرکەتی نەوت** بوو. لە شیرکەتی نەوت تەحتی تەعقیب بوو لە **ئابادانێ**، بۆ ئەوەی مەخفی بێ و هەمیش جێگای شاراوە بێ و بتوانێ کۆمەك بە ئێمە بکات، ئەویان نارد بۆ مەهابادێ. نێوی **ئیحسانوڵا** بوو، بەهایی بوو. دیاربوو مەعلووماتی باش بوو، گەرچی جەوان بوو، بەڵام لە سەتحی زۆر باڵاتر لە خۆمان بوو، توانیی زۆرمان کۆمەك پێ بکات. کتێبی بۆ دیاری دەکردین بۆ خۆمان موتالەعەی بکەین و بێین لە جەلەساتدا، بەحسی لەسەر کتێبەکەی بکەین. موشکیلاتێکمان هەبێ ئەو بۆمان حەل کات. بەعزە ڕۆمانهایەکی دادەنا، ئەوانیش لە جەلەساتدا باسی دەکرا کە موتەئەسیفانە تەنها کەسێکی خۆی لە موتالەعە نەدەدا **ئەحمەد تەوفیق** بوو، یانی سەعیی نەدەکرد ئاگاهی خۆی بەرێتە سەرەوە، زۆریش ئەمە لەگەڵی کەلەنجار [کلنجار] دەڕۆیشتین، حەولمان لەگەڵ دەدا ئینتقادمان لێ دەکرد، بەڵام ئەو ئینسانی عەمەلی بوو. زۆرتر لە کاری

تـەزاهورات و شوعارنووسـیندا شـیرکەتی دەکـرد، کـە ئێمـە ئینتقادمـان لێدەکرد کە تۆ حەقت نییە لـە شوعارنووسیندا شیرکەت بکەی. پەخشی پلاکارتو ئەوانە وەزیفەی تۆ نییە. لێیـان گەڕێ ئەو کوڕانە لەسەر پێی خۆیـان ڕاوەسـتن، وەلی جـوابی نەدەدایـنـەوە. دیـسان گوزارشمـان بـۆ دەهاتەوە، دیسان لـە فلان محەلـە شوعارنووسـی کـراوە، **ئەحمەد تەوفیق** چـووە بـۆ خـۆی لـە مەنتەقـەی قەڵەمەکـەی لێوەرگرتـوون، ئـەوانی دانـاوە تەماشای کەن بۆ خۆی قەڵەمەکەی بەدەستەوە گرتووە. ئەوە تەنیا کەسێك بوو نەتیجەتەن پاش ساڵی ٣٢ و ٣٤یش [١٩٥٣ و ١٩٥٥] جەریاناتێك بوو هـەڵات بۆ عێراق و لەوێ باری فکری ئەسڵەن گۆڕا، بوو بە یەك **کاژیك**. نەتیجە ئەوە بوو کە قەبلەن ئەسڵەن هیچ موتالەعەی نەدەکرد. زۆریش ئەو موهەندیسە فشاری بۆ دێنا، دەیگوت بابە تۆ عوزوی کۆمیتەی ئێرەی، کتێبەکە بخوێنەوە، بەڵام باوەڕ ناکەم تائێستا دوو کتێبی خوێندبێتەوە، نەیدەخوێندەوە حازر نەبوو. ئەو عیشقی زیاتر بە کاری عەمەلی و وەدوای ئەو جۆرە کارانە کەوتن بوو، تەزاهورات بێ و فەعال بێ لەوێ. بەڵام ئینسانێکی زۆر نەترس بوو، ئینسانێکی زۆر شوجاع بوو، ئینسانێکی سادق و سەمیمیش بوو، بەڵام موتەئسیفانە بە ڕێگای ئینحرافیدا کێشرا.

ئێمە بە هەر سوورەت بەو جۆرە ڕابیتەی ئێمە لەگەڵ حیزبی توودە وەسیعتر بووە. **قاسملوو** هات بۆ مەهاباد و وەك کۆمەکێك لەگەڵ ئێمە ماوە. بەڵام بە عینوانی عوزوی کۆمیتەی شار نەدەژمێردرا. پاش ئەوەی قاسملوو موددەتێك کاری کرد و موهەندیسەکە هات و کوردێکی دیکەشیان خەڵکی سنەی بوو، نێوی **جەوهەری** بوو، کە جەوهەری لە کاری تەئاتر و ئەوانەدا شیرکەتی بوو، لە **تاران** ئینسانێکی پوختەش بوو، دیاربوو کارگەرێکیش بوو لە لیحازی حیرفەوە کارگەر بوو، بەڵام لە کاری

تەئاتریشدا دەستی هەبوو، زەوقی هەبوو. ئەویش هات یەك دەور لە مەهابادێ بوو، بەلام کەم ماوە، زیاتر لە مانگێك نەماوە. بەڵام ئەو ئیحسانە زیاتر لە شەش مانگان لە مەهاباد ماوە. کۆمەکی بە ئێمە کرد و باش بوو. بلاخەرە ڕاهنمایی کردین کە شێوەی موتالەعە چۆن بێت لە داخڵی حیزبدا. بە چ شێوەیەك ئاموزش ببینین. بۆ خۆشمان کەڵکمان لێ وەرگرت.

برایم فەڕشی: ئەو دەم کوردەکان کێ لەگەڵ **حیزبی توودە** بوون؟

غەنی بلووریان: ئەودەم لە کوردەکان عەرزم کردی بە غەیرئەز [غیراز] **سادق وەزیری و سەدیق ئەنجیری ئازەر** کە لە تارانێ بوون، سادق وەزیری قازیی دادگوستەری بوو، سەدیق ئەنجیری ئازەر کارمەندی ڕوتبە نۆی وەزارەتی فەرهەنگ بەخشی نیگارش بوو، قاسملووش بوو کە لە خاریجی هاتبۆوە. ئەوانە لەگەڵ حیزبی توودە بوون، بەڵام هەر یاریدەیەکی بمانویستبا، کۆتاییان نەدەکرد. گەرچی یاریدەیەکی وا موشەخەسیش نەبوو تا ساڵی ٢٣ [١٩٥٤] کە سەدیق هەنجیری لە کاری ڕۆژنامەییدا ڕۆژنامەی "**کوردستان**"دا، لەگەڵ ئێمە هاوکاریی هەبوو.

لە ئینتخاباتی دەورەی ١٧ هومدا ئێمەیان دەعوەت کردبوو، دوو نەفەرمان چووین بۆ تاران لەگەڵ **سادق وەزیری و ڕەحیم سوڵتانیان** قسەیان کردبوو، کە ئەگەر ئێمە کاندیدێکی بنێرین بۆ مەهاباد، ئێوە فکر دەکەنەوە ئەو کاندیدەی بەرەندە بکەین؟ دیارە ڕەحیم سوڵتانیان جوابی موسبەتی دابۆوە کە ئێمە ئەگەر کاندیدێکی کورد بێ، ئێمە حەمایەتی لێ دەکەین و دەتوانین بەرەندەی بکەین، ئەگەر حاکمیەت بە سەرنیزەی جلوگیری نەکات، تەواوی ئارای مەنتەقەی کوردستان دەتوانین تەعەهود بکەین، بەدەست بێنین. بەڵام ئەگەر حاکمیەت فشار بێنێ و قولدوری

بکات، بازهەم دەتوانین زۆر زۆر نەخشی فەعالمان هەبێ و حەتتا ئیمکانی ئەوە هەیە کە لە شاری مەهاباد ڕەییەکان هی ئێمە بێت.

دیارە پێشبینییەکەی وی دروست بوو. بەرئەساسی ئەو نەزەرەی ئەوان سادق وەزیرییان نارد بۆ مەهاباد خۆی کاندید بکات، **سادق وەزیری** هات بۆ مەهاباد لە ماڵی **ڕەحیم خەرازی** جێگامان بۆ دیاری کرد، لەوێ بۆ خۆمان ئیرتباتمان لەگەڵ دەگرت، جەلەساتمان لەگەڵ تەشکیل دەدا بۆ شێوەی کاری ئینتخابات. سادق وەزیری ڕاهنومایی دەکردین کە فەعالییەتی ئینتخاباتیمان چۆن بێت. کۆمەکی فکریی پێ‌دەکردین. ئێمەش بۆ خۆمان بەعزە ئیعلامیەهای چکۆلەمان دەنووسی بۆ تەشویقی خەڵك. خودی سادق وەزیریش ئیعلامیەی دا کە لە مەجلیسی شوورای ئیسلامی لە حەقی خەڵکی کورد لە خواستەکانی خەڵکی کورد حمایەت دەکەم. ئەو دەم لە مەهاباد **دوکتور محەممەد موکری** بە عینوانی کاندیدی **جیبهەی میللی** هاتە **مەهاباد** کە **دوکتور شیرازی** فەعالییەتی بۆ دەکرد.

دوکتور شیرازی پاش ساڵی ٣٢ [١٩٥٣] دیارکەوت عوزوی حیزبی توودەیە و عوزوی ئیتلاعاتی حیزبی توودەشە. بەخشی ئیتلاعاتی کە **دوکتور یەزدی** مەسئوولی بەخشی ئیتلاعاتی حیزبی توودە بوو. کە ساڵی ٣٢ [١٩٥٣] پاش کودەتای ٢٨ی مورداد ٩ مانگان گیرا، پاش دەستگیری سازمان نیزامی حیزبی توودە. ئەو فەعالیەتی کرد بۆ **دوکتور موکری**، بەڵام دوکتور موکری ناردیە دووی من، بە عیللەتی ئاشنایی قەبلی کە لەگەڵ منی بوو. کە کوتم وەختی نمایشی **دایکی نیشتمان** لە مەهاباد ڕەییسی فەرهەنگ بوو. ناردی لە دووم و چووم لە ئیدارەی فەرهەنگ دیتم، کوتی من هاتوومە مەهاباد بۆ کاندیدی مەجلیس. یاریدەم بدەی، کە من خواهشتم لێ کرد سەنگینتری ئەگەر بڕۆیەوە لە مەهابادێ کاندید نەبی،

چون حەقیقەت ئەوەیە ڕەیی ناهێنی، نەیکەی باشترە. دیارە **هاشم شیرازی** ئیعلامیەکـەی بـڵاو کردبـۆوە ئـی کاندیـداتۆری وی، یـەکێکی دیکـەش **ئەنوشـیروانی** خـەڵکی سـەقز بـوو کـە خـۆی کاندیـد کردبـوو، مـودیری ڕۆژنامەی **زەفەر** بوو. لە **تاران** ڕۆژنامەیەکی بە نێوی زەفەر دەردەکرد.

فەعالیـەتی ئینتخبـاتی زۆر شـەدید دەسـتی پـێکرد، لێرەشـدا بـاز **عەلیە شـەل** مـەترەح دەبێ، چـون لـە ڕوکنـی دوو عەلیـە شـەلەیان دەعوەت کردبوو، پووڵێکیـان دابوویـە کـە **سـادق وەزیـری** ئێوارانـە دێتـە نـاو خـەڵك، عەلیە شەلە ئیهانەی پێ بکات، لەنێو خەڵکدا ئوبوهەتی بشکێنێ، بە قەولی خۆیان. دیسان عەلیە شەلەمان بانگ کردەوە، تـەوجووهمان پـێدا کـە ئـەو کـارەی نـەکات و فریـوی ڕوکنـی دووی نـەخوات. لێـی قوبـووڵ کـردین و چووبووە ڕوکنی دوو پوولەکەی ڕەد کردبۆوە، کوتوبووی ئەو کارانە بە من ناکرێ و من دەخالەت لەو کارانـەدا ناکـەم. کاری خـۆم دەکـەم و زینـدەگیی خۆم دەکەم. دەورەی ئینتخاباتی دەورەی ١٧ هـەم دەزگا بۆ ئـەوەی خـەڵك بترسێنێ، عیددەیەکی زۆری دەستگیر کردبوو، لە حدوودی ٢٠ کەسێکیان دەستگیر کردبوو، وەزعێکی فەوقلعادەیان لە مەهابادێ بە وجود هێنـابوو. ئینتزامات لە بازاڕ و خـەیاباناندا، دژبان و پاسـەبان و ئەوانـەیان هێنـابووە خەیابانان بۆ ئەوەی زەهر چەشمی لە خەڵك بگرن. خەڵکی بپرینگێنەوە لـە شیرکەت لە ئینتخاباتێ. ئەو کوڕانەی ئێمەشیان کە گرتبوون لـە زینـدانێ، دەیانهێنانـە دەرێ. دەسـتەجەمعی بـە بەهانـەی ئـەوەی دەیانبەنـە شـێرو خورشید، دەیانبەنە جێگای وا، دەیانهێنانـە دەرێ بە دەستبەندو شتەوە کە خـەڵك بترسـێ، کە ئەوانە گیراون. بـەڵام ئەوانە شوعاریان دەدا. دەیـان گـوت هـیچ نییـە ئـەو تەهدیدانـە، بەتاڵـە مەترسـن. ڕەیـی بـە نـەفعی **سـادق وەزیری** بدەن. ترسوو نەبێ، لەبەر ئەوە گیراوین کە ئەنگۆ بترسێنن. دەگەڵ

سەرباز و پاسەبان دەیانهێنانە دەرێ. لێیان دەدان کە بۆ شوعاران دەدەن و بۆ قسە لەگەڵ خەڵك دەکەن. بەلاّم حەقیقەت خەڵك نەدەترسا. چون خەڵك پوختە ببوو لەو تەزاهورات و ئەوانە. ئێمەش نفووزمان زۆر بوو لەنێو خەڵکدا. پاشان کە ئینتخابات دەستی پێکرد، ڕەیی گیرا، فەعالییەتی مە لە داخڵی شاریدا فەوقلعادە شەدید بوو، هەتا بە ئیداران موراجەعەمان دەکرد، لە بازاڕی دووکان بە دووکان مەراجەعەمان دەکرد. ئێعلانیەمان دەدا بۆ ئەوەی ئینتخاباتێکی ئازاد ببێ. **موسەدیق** ئیعلامیەیەکی دابوو بە هەموو فەرمانداریيەکانی سەرتاسەری ئێرانێ، کە فەرماندارەکان نەزارەت بکەن بەسەر ئینتخاباتێکی ئازاد، کە خەڵك بتوانێ فەعالانە شیرکەتێ بکات. ئێمە مەتنی ئەو بەخشنامەمان لە فەرمانداری هینابووە دەرێ، کە ئەمن بە ڕاهنمایی **سادق وەزیری** چوومە فەرمانداری، لەگەڵ فەرمانداری قسەم کرد کە ئەمە عیددەیەك خەڵکی شاری مەهابادێ دەمانەوێ سازمانێکی دروست کەین بەنێوی **سازمانی دیفاع ئەز ئازادیی ئینتخابات**، ئێمە تەقازا دەکەین لە فەرمانداری کە موافەقەت بکات ئەو سازمانە مەئموور بنێرێتە سەر سەندووقەکان، بۆ نەزارەت لەسەر ئینتخابات. فەرماندار موخالفەتی کرد. بەلاّم ئەمن بەخشنامەکەم بۆ دەرهێنا. کوتم ئێمە تەحەسون دەکەین و ئیعتیراز دەکەین بە تۆ کە تۆ ئیجازە نادەی ئینتخابات ئازاد بێ، ئەوەش بەخشنامەکەیە و ئەتۆ مەسئوولی لە بەرانبەر ئەوانەدا، تەئکیدی کردەوە **موسەدیق** بۆ فەرمانداران کە ئازادانە شیرکەت بکەن لە ئینتخابات، موراقبی ئازادیی ئینتخابات بن. ئەویش کوتی ئاغای غەنی بلووریان ئەمن ئەتۆ بە نمایندەی خەڵك ناناسم. نمایندەی کێی، ئەتۆ هاتووی نەفەرێکی تەقازاییەکی وا دەکەی. کوتم ئەگەر عیددەیەکی هاتن و پشتیوانییان لە من کرد و من سازمانی

پاسدارانی ئینتخاباتم دروست کرد، ئەو دەم جەنابت چی دەفەرمووی؟ کوتی بەڵێ ئەگەر بزانم عیددەیەکی زۆر هەیە، بلاخەرە حیسابی لەسەر دەکەم. هاتمەوە جەریانم بە **سادق وەزیری** کوت. جەلەسەمان گرت، ئێمە خۆمان کۆمیتە قەرارمان دا **سازمانی پاسدارانی دیفاع ئەز ئازادیی ئینتخابات** تەشکیل بدین.

ئەمن مغازەیەکم گرت نزیکی چوارچرایە، لەو مغازەیە میزێك و سەندەڵێکم دانا، دەفتەرێك و کورەکان لە کۆمیتەی ڕا دەستووریان دا بە سازمانەکان، کۆمیتەی شار لە خوارەوە شاخە شاخە بوو، هەر یەکە بە شاخەیەکەوە وەسڵ بوو. هەر کەس بە شاخەکانی خۆمان خەبەر دا کە لەنێو خەڵکدا فەعال بن، خەڵکی دەنگ بدەن مەخسووسەن جەوان کە بێن نێوی خۆیان بنووسن لە ئەو سازمانەیدا، شناسنامە لەگەڵ خۆیان بێنن، ئیسمنووسی بکەن بۆ ڕۆیشتن بۆ سەر سەندووقەکان، سەندووقی کە دەنێردێن بۆ ڕووستاکان. خەڵکێکی زۆر هاتن ئیسمنووسیان کرد. دەفتەر خەتکێشیمان کردبوو، ئیسم و شۆرەت و شمارەی شناسنامە و تاریخی تەوەلود و ئادرەسی شەخسی تەقازا کونەندە، دەفتەرێکی گەورە بوو. نزیکەی ١٥٠٠ نەفەر نێوی خۆی نووسیبوو. دەفتەرەکەم هەڵگرت، بردمە فەرمانداری و لەپێش فەرماندارم دانا. کوتم ئەوە خەڵك، نامانەوێ نێوی تەواوی خەڵکی شاری بنووسین، ئەگەر دەتەوێ نێوی تەواوی خەڵکی شاری بنووسین، ئیجازە بدە ڕیفراندۆمێکی بکەین. لە هەموو شاریدا ڕەیی بدەن، بزانن خەڵك موافقن ئەو پاسدارانەی دروست کەین یان نە. ئەوە نمایندەی ئەو خەڵکەیە، ئەوە ئادرەس و موشەخەسات. دیارە برێکی خوێندەوە. کوتی موافقم. دیارە حوکمێکیان نووسی. ئاغای **مستەفای نیژادی** لە فەرمانداری کاری دەکرد، پێی گوت حوکمێکی بنووسە، مۆری

فەرمانداری لێبدە، کە ئەو شەخسە دەتوانێ موەقەتەن بۆ دەورەی ئینتخابات سازمانێکی دروست بکات. حوکمەکەم وەرگرت و تابلۆمان نووسی بوو. تەسمیمان گرتبوو ئەگەر فەرمانداریش موخالفەت بکات بەزۆر ئەمە تابلۆکەی لێدەین و ئەو سازمانەی دامەزرێنین و بەزۆریش بچینە سەر سەندووقەکان، ئەگەر بە قیمەتی تەحەسون و ئیعتیسابیش تەواو بێ. تەهدیدمان کردبوو کە بازاڕی دادەخەین، دیار بوو لەنێو بازاڕیدا ئەو دەنگەمان بڵاو کردبۆوە کە [بە گوێی] حاکمیەت بگاتەوە کە خەڵك ئامادەگیی هەیە بۆ ئەوە بازاڕ تەحتیل بکات. ئەگەر بێتوو فەرمانداری موخالفەت بکەن لەگەڵ ئازادیی ئینتخابات. لەنێو خەڵکدا تەبلیغ[مان] کردبوو. بە گوێی مەقامات گەیشتبۆوە. قۆڵ سپیمان دروست کردبوو، لێمان نووسیبوو، پاسدارانی دیفاع ئەز ئازادیی ئینتخابات. بۆ هەر سندووقەی دوو کەسمان دیاری کردبوو و هەرکەسەی دووربینێکی عەکاسیی پێ بوو. یەکێکیش بە عینوانی خەبەرنیگار جەریانی حەوادس بنووسێت. دەفتەر و دەستەکی پێ بوو، ئەوانە ڕەسمەن لە تەرەف فەرماندارییەوە جزوی ئەو هەیئەتەی بوون کە دەچوونە سەر سەندووقەکان وەك نمایەندەی خەڵك. شیرکەتمان دان لە مەنتەقەی مەهابادی. دیارە لەگەڵ عەشایر و ئاغاوات و ڕەییس عەشایر تەماسمان گرتبوو.

دێموکراتەکانی قەدیمی و
یەکەمین بەرپرسیارەتیی ڕەسمیی
قاسملوو لە حیزبی دێموکراتدا

تەقازامان لێکردن دێموکراتەکانی قەدیمیی وەك **حوسێنی فرووهەر** وەکوو **خوسرەوی** وەکوو **مستەفای سوڵتانیان** وەکوو **وەهابی بلووریان**،

زنجیرەی ژین
www.zheen.org

سەدیق حەیدەری کە لە زەمانی دێموکراتدا بوون، دەعوەتمان دەکردن بچن فەعال بن، دیارە ئێمە کۆمیتەیەکی جەنبیشمان دروست کردبوو، کۆنە دێموکراتمان پێ دەکوتن هی زەمانی **قازی محەمەدی**. ئەوانە داوایان بوو لە کۆمیتەی هەیئەتی مەسئوولیندا شیرکەتێ بکەن. بەڵام ئێمە موشارەکەتمان نەدەدان بە عیللەتی ئەوەی کە زەروورەتمان نەدەزانی. ئیتلاعاتێکیان نەبوو کە شتێکی بدەن بە مە. دەرسانی [درثانی] لەنێو خۆیاندا ڕووحییەی موخالفیان هەبوو، بەڵام ئەوانەمان بە عینوانی کۆمیتەی جەنبی دروست کردو **قاسملوو**مان کردە مەسئوولی ئەوانە. کوتمان ئەوانە زۆریان پێخۆشە ئینسانێکی نەناسراو بێ، فلان بێ و ئێمەیان قەبووڵ نییە وەکوو منداڵی خۆیانین، دیارە **سوڵتانیان** دوویان لە کۆمیتەیدا بوون، کوڕی خۆی بێ، بچێ مەسئوولی بابی بێ، قەبووڵیان نەدەکرد. ئەتۆ غەریبی و هاتوویە ئێرە و خەڵکی مەهابادیش نی، ئەتۆ بچۆ لەگەڵ ئەوانە ئیرتبات بگرە. ئەو شوغڵەمان دا بە **قاسملوو** کە جەلەسەی لەگەڵ تەشکیل دابوون و قسەی لەگەڵ کردبوون. ئەوە نوقتەی ئاغازی قاسملوو بوو بە تەوری ڕەسمی دەگەڵ مە.

ئەوانەمان نارد لەگەڵ ئاغاوات قسە بکەن، تەقازامان لێکردن کە داوا بکەن پشتیوانیمان لێ بکەن، ڕەیی دێهات بە نەفعی **سادق وەزیری** بدەن. ئەوانە [ئاغاوات] جوابیان داوە: ئەگەر ئەرتەش موستەقیمەن دەستوورمان پێنەدات کە بۆ ئیمام جومعە **خۆیی** کاندیدی مەهابادێ بوو، ڕەیی تێباوین، ئێمە ڕەییەکانی خۆمان دەدەین بە ئێوە. بەڵام ئەگەر ئەوان دەستوورمان پێدەن، ناتوانین ئەو کارەی بکەین. دیارە ئێمە لەگەڵ بەعزە شێخێکی مەنتەقەی قسەمان کرد وەك **شێخی بورهانی**، **شێخ محەمەدی شێخی بورهانی**، پیاومان نارده لای، تەقازامان لێکرد بە خەلیفەکانی خۆی

بڵێ و بۆ مەناتق بنووسێ، کۆمەك بە ئێمە بکەن. وابوو نامەی نووسی بۆ خەلیفەکانی، ناردمانە لای **شێخ حەسەنی غەوسابادێ** کە ئەو کۆمەکەی بکات، دیدارمان لەگەڵ **خەلیفە ئامین قەمتەرەیی** کرد، کە ژنەکانی دێن، خڕ دەبنەوە ڕۆژی چوارشەمان، دەچوونە ئەوێ خڕ دەبوونەوە، ژنان دەچوونە خەتمێ، لەوێ تەبلیغی دەکرد. کە مێردەکانیان تەشویق کەن ڕەیی بە نەفعی **سادق وەزیری** بدەن. سازمانێکی ژنانی وەسیعمان هەبوو لە مەهابادێ، گاهەن جێژنی هەشتی مارسێمان تەشکیل دەدا، ژنانمان دەعوەت دەکرد، کۆڕی مۆسیقیی مەهابادێمان بۆ دەناردن، وەکوو شاییەکی شایییان دەگرت. پاشان یەکێکمان دەگرت سوخەنڕانییان بۆ بکات، یان ڕۆژی جێژنی کودەك ژنێکی زۆرمان کۆ دەکردەوە. بۆ ژنان ئیمکانات نەبوە، سینەما نەیاندەتوانی بچن، نەیاندەتوانی وەدەر کەون. ئەوە بۆ وان تەفریحێکی زۆر خۆش بوو. زۆر وەسیعەن شیرکەتیان دەکرد. لە نوقاتی موختەلفی شاری ئەو مەراسیمەمان بۆ تەشکیل دەدان. ژن لەو ڕابتەیەدا زۆر فەعال بوون، تەئسیریان لەسەر پیاوەکانیان دادەنا یاریدەی ئێمە بدەن. ئێمە لە سازمانی ژنان باسمان لە حەقی ژن و پیاو دەکرد. ئەوان باش بە شێوەی کاری ئێمە ئاشنا ببوون. ئەو فەعالیەتە ئینتخاباتییەمان کرد. ئینتخابات کە دەستی پێکرد. زیندانیەکانیان بەردان. وا ئیحساس کرا کە تەواوی ڕەییەکانی مەهابادێ بە نەفعی مەیە. لە ڕووستاکان، لە مەنگوڕان، لە **گوێچکەدەر عەبدوڵای ئیسحاقی** بۆ خۆی سەرپەرەستیی دەکرد. ئەڵبەتە ئەو پاسدار نەبوو، کوتم ئەو بۆ خۆی ئەو جۆرە فەعالییەتانەی دەکرد. گەرچی لە گوێچکەدەر دوو نەفەری دیکە لەسەر سەندووق بوون.

هەڵبژاردن و فێڵ و تەڵەکەی هەڵبژاردن

لە مەناتقی موختەلف ئەکسیان هێنابۆوە، دیهقانەکانیان بە سەف کردبوون، دەستیان پێ بڵند کردبوون. بە خەتیان دەکردن تەحتی نەزەری ژاندرم، ئاغاوات هەموویان بە خەت دەکردن دەستیان پێ هەڵدێنان. هەر کەس دەگەیشتە سەر سەندووق ڕەییان دەدایە، دەستی بەو دەستەی ڕەییەکەی تێهاوێ. دەوحەڵەتەیدا عەکسیان گرتبوون کە زۆر دیهقانەکان، ڕای **سادق وەزیری**یان لەبن گوێیان نابوو، کە دەگەیشتنە سەر سەندووق ئەویان دەخستە ناو سەندووق. دیارە لێیان دەدان حەتتا پەینیان دەرخوارد دەدان. عەکسمان گرتبوو، شناسنامەهایەکمان وەچنگ کەوتبوو مۆر کرابوو، شناسنامەی سەغیری ١٢ ساڵە. دیارە عەشایر بۆ ئەوەی سەندووق پڕ کەن و خۆیان نیشان بدەن کە عەشیرەی مەنگوڕ، یان عەشیرەی دێبوکری، مامەش فلان ڕەییان زۆر داوە، بێخەبەر لەوەی کە ئەوە خیلافی قانوونی ئینتخابات بوو منداڵی دوازدە ساڵە بێت و ڕەیی تێباوێ. تێعدادێك لەو شناسنامانەمان دەست کەوتبوو کە مۆری لێ درابوو، سورەتجەلەسە کرابوون، حەتتا لە **گوێچکەدەرە** پاسگای لێ بوو، **عەبدوڵا ئیسحاقی** بە کۆمەگ و ڕشوە بلاخەرە لوولە تریکێکیان دابوویە، مۆری لە سورتجەلەسەکە دابوو کە ئەو شناسنامانە ئیستفادەیان لێ کراوە، مۆری پاسگای ژاندارمەری لێ درابوو. ئەو جۆرە مەدارك و ئەسنادەمان هێناوە، لە مەهابادێ **ساڵح شاتری** کە بۆ خۆی ڕەییسی ئەنجومەنی شاری مەهاباد بوو، لە تەرەف فەرمانداریيەوە بە عینوانی ڕەییسی نیزارەت بەر ئینتخابات دیاری کرابوو، شەوێ ناردی لەدوای من. ئەو دەمی ڕادیۆی **فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان** قسەی دەکرد، کە دوایە بوو بە **ڕادیۆی سەدای میللی**، ئەودەم ڕادیۆی فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان بوو، هەم

بە کوردی قسەی دەکرد و هەم بە ئازەری. زۆر جاران ناوی بەعزە ئەشخاسێکیان دەهێنا بە خۆڕایی، مەعلووم نەبوو ئیتلاعاتیان لەکوێ بوو لە مەنتەقە، کێ ئیتلاعاتیان دەداتێ لەسەر کوردستان. زۆر حەملە کرابوو بەو ساڵح شاترییە، کە ئەوە نۆکەری شیرکەتی نەفتە، بە عیللەتی ئەوەی عاملی شیرکەتی نەفت بوو لە **مەهابادێ** و لە **میاندواو**. زۆر جاران نێو بردرابوو، گەرچی ئێمە ناڕازی بووین لەو کارەی، بەڵام کرابوو. ئەو شەخسە میرزاکەی کە نێوی حەسەن بوو مەشهوور بە **حەسەن چۆلەکە** بوو، ناردی لەدوای من شەوێ، بەفرێکی زۆر توند دەباری، سەعات یازدەی شەوێ بوو، گوتی حاجی دەڵێ هەرچی سەریعتر بێتە ئێرە کارم پێیەتی. هەستام چووم، گوتی خەبەرم هەیە ئەو شەو سەندووقەکەی ئێوە دەگۆڕن، سندووقی مەهابادێ دەگۆڕن. خەریکن سەندووقێکی عەینی شت دروست بکەن و ڕایەکانیان نووسیوە، خەریکی ئامادەکردنی سەندووقەکەن. ئەگەر کارێك نەکەن، لەوانەیە ئەو شەو سەندووقەکە بگۆڕن. کە من چوومەوە ماڵی **خەرازی** کە **سادق وەزیری** لەوێ بوو، دیارە شەوانە دژبانیان بە لیباسی شەخسی دادەنا، ٥، ٦ گرووبان بە لیباسی شەخسی دەوری ئەو ماڵە دادەندرا. هەر کەس هاتوچۆی ئەوێی کردبا، لە تاریکیدا کوتەکێکی چاکیان لێ دەدا. بەڵام ئێمە دەستەجەمعی دەچووین. چووم پێم کوت کە حاجی شاتری وادەڵێ. خەبەر هەیە کە سەندووقەکان دەگۆڕن. کوتی بەو نیوە شەوە چ دەکرێ؟ دەبێ کارێکی وا بکەن عیددەیەکی خڕ کەنەوە بچنە بەردەرکی فەرمانداری. دەگەڵ فەرمانداری سوحبەت بکەن. موافەقەت بکەن پاسدار بنێرنە سەر سەندووقەکان. پاسدار شیرکەتی هەبوو لە عەینی ڕەییداندا. پاش ئەوە سەندووقمان تەحویلی فەرمانداری دا. هاتینە دەرێ، کوڕەکانمان لە خەو هەڵستاند و لە

مەناتقی موختەلف و کوتمان هەر کەس بێنە بەر دەرکی فەرمانداری. ئەو شەوە لە حدوودی ٢٠٠ کەسمان هێنا دەرێ. سەعاتی دووی شەو چووینە فەرمانداری سەر بەفرەکە، ئیعترازمان کرد، کوتمان فەرماندارمان دەوێ. **مستەفای نژادیان** تەسادوفەن کێشك بوو، دەرکەی کردەوە و کوتم کاکە فەرماندارمان دەوێ، قسەی لەگەڵ بکەین، یا تەلەفونی یا بۆ خۆی حوزووری هەبێ. تەلەفونی بۆ فەرماندار کردبوو، کوتبووی کە جەمعییەتێك لە مەهابادڕا هاتوون، خەڵکی شاری داوای دیتنی تۆ دەکەن. بۆ خۆی نەهات، ئەمن چووم بە تەلەفون قسەم لەگەڵ کرد، کوتم حاڵ و قەزییەکی ئاوا هەیە، ئیحساسمان کردووە سەندووقەکەی عەوەز دەکەن. ئێمە قەبووڵ ناکەین، ئەمە ئێوە بە مەسئوول دەزانین. ئێمە دەمانەوێ سێ نەفەر بنێرینە سەر سەندووق تا سبەی دەخوێندرێنەوە. نەزارەت بکەن موراقەبەت بکەن. کوتی ئەنگۆ نیو سەعاتی دی تەلەفون لە من بکەنەوە. مەعلووم بوو تەلەفونی لەگەڵ **سەرلەشکر موزەفەری** قسەی کردبوو. موزەفەری کوتبووی مەئمووری بنێرن لێیان دەن. دیارە بۆ خۆشی موزەفەری تەلەفونی کردبوو بۆ ژاندارمەری، ژاندارمە هاتن، ئێمە دەستمان حەلقە کرد، ڕاکێشاین لە خەیابانێ. لەسەر بەفران هێندێکیان لێداین بە قونداغە تفەنگان. هاوارمان کرد، تۆپبارانی فەرمانداریمان کردن. لەگەڵ فەرمانداری قسەمان کرد، کوتمان ژاندارمت ناردووە، ئەمن ئیتلاعم نییە. کوتم فەرماندەی لەشکری تیپ ناردوویەتی، کوتی دەخالەت لە کاری ئەواندا ناکەم. پاش ئەوە موافەقەتیان کرد ئێمە چەند کەسێك بنێرینە سەر سەندووق. کە یەکیان **مستەفا بارنجی** بوو، دوو کەسی گەردەن کولفت بوون. سبحەینێ بەیانی دەستوورمان دا بەو کوڕانە، تەشەکورمان لە خەڵکەکە کرد، خەڵك گەڕانەوە ماڵێ. سبەی هاتین دەروازەی بازاڕمان

گرت، به خەڵکیمان گوت بڕۆن بەر دەرکی سەندووقی ئینتخاباتێ، دووکان دامەنێن. تەقازا بکەن هەرچی سەریعتر بخوێندرێتەوە. خەڵکێکی زۆر نزیك هەزار و پێنجسەد کەس لەبەر دەرکی فەرمانداری خڕبوونەوە، مەجبوور بوون قەرائەتی ئارا دەست پێبکەن. ئیمام جومعە ٣٢ ڕای هێنابوو، بەقیە تەواوی ئارای شاری هی ئێمە بوو. ئەوە ئیستنبات دەکرا کە ئەو ٣٢ کەسە بەشی زۆریان غەیری مەحەلی بن. ئێمە لە مەهابادێ کە مەرکەزی ئینتخابات بوو، موەفەق بووین. ئەو ئەسناد و مەدارکە **سادق وەزیری** لەگەڵ خۆی بردییەوە، موساحبەی مەتبووعاتیی کرد، ئەو ئەسنادەی نیشان دا و لە ڕۆژنامەدا چاپ کرا. تەقەلوبی ئینتخاباتی مەهابادێ، ئینتخاباتی مەهابادیان باتیل ئیعلام کرد. دوو ساڵان دەورەی ١٧هەم مەهاباد بێنوێنەر بوو. پاش ئینتخابات ماوەیەکی پێچوو، هاوین بوو، لە ئینتخابات هەتا هاوین شەڕە گرووبان بوو لەگەڵ ئێمە. لە خەیابان و کووچان بەهانەگیری و دەعوا و مورافەعە زۆر بوو.

هەڵبژاردن و
حیزبی دێموکرات لە شارەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان

برایم فەڕشی: حەرەکەتی سیاسی و جەریانی ئینتخابات لە شارەکانی دیکەی کوردستان چۆن بوو؟ ئێوە وەك حیزبی دێموکرات چ نەقشێکتان لە ئینتخاباتی شارەکانی دیکە هەبوو؟

غەنی بلووریان: وەڵا ئینتخاباتی دەورەی هەفدەهوم، فەقەت ئێمە لە مەهابادێ زۆر فەعال بووین، چوون مەرکەزی ئەسڵی مەنتەقە **مەهاباد** بوو. ئەوە بۆ مە ئەهەمیەتی هەبوو کە لە مەهابادێ پیرۆز بین، تەواوی فشار و زۆری خۆمان خستبوو سەر مەهاباد. دیارە **پیرانشار و سەردەشت**

هەمیشە یەك نمایەندەیان هەیە، لەوێش فەعالیەت هەبوو، وەنەبێ لەوێ فەعالیەت نەبووبێ، کوڕەکانی ئێمە لەوێش فەعال بوون. کوڕەکانی ئێمە لە جێگاکانی دیکەش زۆر فەعال بوون. چون بەخشنامەمان کردبوو، لە تەواوی شارەکان بەخشنامەمان کردبوو کە ئینتخاباتی دەورەی ١٧هەوم ڕوفەقای ئێمە وەسیعەن شیرکەت بکەن و فەعال بن لەنێو خەڵکدا. بە کاندیدی مەوردی عەلاقەی خەڵك ڕای بدەن. بەڵام مەرکەزی سقلی خۆمان خستبوە سەر مەهابادێ. چونکی ئیمام جومعە خۆیی پدەر خاندەی شای بوو [زڕبابی شا] و شکستدانی بابی شای بۆ ئێمە ئەهەمیەتی زۆری هەبوو. ئەوە بوو قودرەتی خۆمان لەسەر مەهابادێ دانا، چون تەنیا کاندید کە دەمانتوانی بینێرینە مەجلیس مەهاباد بوو. لە شوێنی دی گەرچی فەعالیەت هەبوو بەڵام بەو شیددەتە نەبوو. مەهاباد یەك دەست لە ئیختیاری ئێمەدا بوو. ئەوە بوو کوتم گرووبانان عەزیەتیان دەکردین و دەستوورمان دابوو کەمتر بێنە خەیابان. لە کووچە و باغ و ئەوانە بگەڕێن، دەستەجەمعی بگەڕێن، خۆ بپارێزن لە شەڕ. نزیکی هاوینێ ئەمن لەگەڵ ژنبراکەی خۆم کە لە ماڵە وان دەهاتمە دەرێ، لە کووچەی ٣٠ نەفەر گرووبان حەملەیان پێکردین، بە چەقۆ و دەمانچە موسەلەح بوون. بە دەسکە دەمانچان لێیان دەداین، ژنبراکەی من عەلی سەدیقی چەقۆیان لێ دا، لە سەمتی چەپ چەقۆیان لێ دابوو، خەڵك لەسەر سەربانان دەنوستن. هاوین بوو، ئێمە هاوارمان کرد خەڵك بە فریامان بگەن، لە نزیك مەیدانی ئازادی، ئەمیان ڕادەکێشا بۆ دژبانی. هێنایانین بۆ لای مەیدانی ئازادی، خەڵك ڕژا خەیابانێ، بەرخوردێکی زۆر شەدید بەینی خەڵك و دژبان کرا، دژبان سووتی کێشا کۆمەکیان ویست، کە پاسەبان هاتن بە کۆمەکیان، گرووبانی دیکە هاتن، شەڕێکی زۆر و کوتککاریی زۆر کرا، لە مەتەبی

دوکتور زولفەقاری ئێمەیان پانسمان کرد، دوکتور زولفەقاری لە شوورەوی خوێندبووی. لە بەگزادەکانی **بۆکانێ** بوو. پیاوێکی باش بوو، زۆریان کۆمەك پێدەکردین. ئەو ژنبراکەی منی عەمەل کرد. کە ئێمە هاتینە دەرێ، ڕەییسی ڕوکنی دوو هاتبوون. دەستووریان دا شەوێ ئێمەیان گرت، ١٠، ٢٠ کەسێکیان گرتین، بردیان بۆ زیندانی شارەبانی. بەسەر بریندار بردیانینە دادگوستەری بۆ بازجوویی، کە شاریان شولووغ کردووە و ئەمنیەتی شاریان تێك داوە. تیپ [تیپی مەهاباد] نامەی نووسیبوو بۆ دادگوستەری، کە ئەوانە خەریك بوون گرووبانان خەلعی سیلاح کەن. نێوی من وچەند کەسی دیکەیان دابوون: **ئەسعەد خودایاری**، **خەلیل سەدیقی**، خەریك بوون و گوربانان خەلعی سیلاح کەن. شەڕ بەو عیللەتەی بوو. دیارە عەکس و مەکسی مەش هەڵگرابۆوە کە موسەلەحن. عەکسەکان لە ڕۆژنامەی **بە سوی ئایندە** و **شاهباز** چاپ کرابوون. کە دوایە مەجبوور بوون ئازادمان کەن. من تلگرافێکم نووسی بۆ ڕۆژنامە "**شەهباز**" یان "**بەسوی ئایندە**"، یانی شەرایت جۆرێك بوو کە وا بە ئازادی نێوی دەربارمان دەبرد. نووسیبووم کە **موزەفەری** نۆکەری دەربار، لانەی جاسووسی ئینگلیس لێیان داوم و مەزرووبیان کردووم بە خاتری مەسایلی ئینتخابات، ئیعلامی جورمم کردبوو. عەینەن چاپیان کردبوو. شەرایت ئەو جۆرە بوو. لە دادگوستەری ئیعلامی جورمم کرد. ئیعلامی جورمەکەم توند نووسیبوو، کە چەقۆکەش و ئوباشی حرفەیی ئەرتەش ٣٠ کەس، **گرووبان مەنسووری**، **نەقەوی** و کێ و کێ ئەوانە ئەمنیان مەجرووح کردووە، دادستان کوتی ئەمن ئەو شێوە نامەیە ناتوانم قەبووڵ بکەم، ئەتۆ خەڵکت لەپشتە، ئەوانیش سەرنیزەیان هەیە. ئەوی لێرە بێقودرەتە، ئەمنم کە دادستانی دادگوستەریم. ئێوە وەکوو حیزب هەموو

www.zheen.org

کارەکانی ئێمەشتان بە عۆدەی خۆتان گرتووە. داوا و مورافەعە دەبێ، ئیختلافاتی ماڵی دەبێ، هەر شتێك دەبێ کە بە دادگوستەری مەربووتە، ئەنگۆ ڕەسیدەگیی پێدەکەن، خەڵك بە ئێمە موراجەعە ناکەن. دیارە بە عینوانی گلەیی ئەوەی مەترەح دەکرد. ئەوە نیشانەی ئەوە بوو مەوقعیەتی **حیزبی دێموکرات** لە سەتحێکی باڵادا بوو خەڵك حەتتا ڕوویان لە حکوومەت نەدەکرد بۆ موشکیلاتی خۆیان، ڕوویان لە حیزب دەکرد. ئەوەی ئەو دەیگوت حەقیقەت بوو. چون بونگای **لالە درەخشان** لە حەقیقەت جێگا بوو بۆ موراجەعەی خەڵك، بۆ شکایەتی خەڵك، ئەمە دەچووین ڕەسیدگیمان پێدەکرد. بە شکایەتهایەك کە دەکرا. ئەوە بوو فەعالیەت زۆر کرا. هەتا **موزەفەری**مان بە تەبعیدکردن دا بۆ **قوم**. لە **تارانێ**. کە عیددەیەك مەهابادی چووبوون بۆ دیدەنی، کوتبووی ئەگەر ئەمن بگەڕێمەوە بۆ مەهابادێ بۆ گیانی ئەو ئینسانە دێمەوە کە فەعالیتیان کردووە بۆ تەبعیدکردنی من دەرەجەکەشم دانابێ، بلاخەرە دەگەڕێمەوە بۆ گیانیان. خوب دیارە دەورێکی گەڕاوە و بەحسی دەکەین. ئەوەش فەعالیەتی ئینتخاباتی ئێمە بوو لەو دەوریدا.

پاش وی جەریانی ساڵی ٣٢ [١٩٥٣] بوو. ٢٥ی موردادی ٣٢. کە شا هەڵات، لە **مەهاباد** و لە **سەردەشت** لە **سەقز** و لە **نەغەدە** لە شارەکانی دیکەی کوردستان تەزاهوراتی شادمانی کرا. مەخسووسەن لە مەهابادێ فەوقولعادە وەسیع بوو، نوتق و سوخەنڕانی بوو. لەو حەددەیدا بوو کە ئێمە تەرتیبمان دا، حەتتا ڕەییسی پۆست و تلگراف **حشمەت** کە پێشوو نەیدەوێرا خۆی نیشان بدا، ئەو شیرکەتی کرد. سوخەنڕانی کرد. دادستان **حاجی سمساری** بوو، **موسەدیقی** بوو، شیرکەتی کرد. **حەسەن داودی** کە بە ئەفسەرێکی تەرەفداری حکوومەت مەشهوور بوو، عەلەیی شای

سوخەنڕانیی کرد. **مامۆستا هێمن** شیعرە مەشهوورەکەی خوێندەوە ((بڕۆ ئەی شاهی خائن بەغدا نیوی ڕێت بێ)). لەو میتینگەدا ژن و پیاوێکی زۆر شیرکەتیان کردبوو. زیاتر لە ٤ هەزار کەس. خەڵکێکی زۆر شیرکەتیان کرد لەو تەزاهوراتەیدا. لە حاڵێکدا دەورمان بە تانک گیرابوو. تانکێک لە مەیدانی ئازادی ڕاگیرابوو کە **سەرگورد هوما** ڕەییس دیژبان لەسەر تانکەکە دانیشتبوو ٦، ٧ ماشێن سەربازیش لەو دەوروبەرەی ڕاگیرابوون. بە حوزووری ئەوان عەلەیی شا شوعار دەدرا. لە هەر سوورەت ئەو ڕۆژە مەهاباد فەوقولعادە فەعال بوو، جێژنی شادیی فەراریی شا.

٢٨ی گەلاوێژ و

لەبەریەک بڵاوبوونەوەی حیزبی دێموکرات

بەڵام موتەسفانە ١٨ی مورداد لە فرسەت ئیستفادەیان کرد و **شا** و **زاهیدی** کودتایان کرد و **موسەدیق**یان ساقت کرد. لە جەریانی ٢٨ی مورداددا ئەمە مەجهوول بووین، مەخفی بووین و هەتا خۆمان لە دەست پۆلیس ڕزگار بکەین، مەجبوور بووین لە شاری وەدەر کەوین. دوو ڕۆژ لە شاریداماینەوە بە مەخفی، پاشان بە تەدریج لە شاری وەدەرکەوتین. **عەبلای ئیسحاقی** گیرا، لە ماڵێ وەدەر نەکەوتبوو، چوون لە ماڵێ هێنایانە دەرێ. **حوسێنی فرووهەر**یان مەزرووب کرد. ئەو ڕۆژەی ئینتخاباتی کە لەبیرم چوو، لە جەریانی ئینتخاباتی دەورەی ١٧ پێش ئەو شەوەی لە ئێمە بدەن، **عەزیزی یۆسفی**یان لە چوارچرایە گرت، گرووبانان بە حەددێک لێیان دا مەزرووبیان کرد کە ڕەییسی پۆست و تلگراف بەوێدا هاتبوو، خۆی بەسەردا کێشابوو کە لە لێدانێ نەجاتی بدات، بە ڕاستی ئەگەر ئەو نەبایە کوشتبوویان. عەزیز تەقریبەن ١٥ ڕۆژ بەستەری بوو. ئێمە ساڵی

٣٢ [١٩٥٣] فەرارمان کرد. چووینە نێو **مەنگوڕان**، نێو مەنگوڕان ئەوەڵەن مەنتەقەی کوهستانی بوو و خەڵکەکەی میهمان نەواز بوون،پشتی عێراق بوو. کە ئەگەر خەتەرێك بایە بتوانین عەقەبنشینی بکەین بۆ تەڕەفی مەرز. خەڵکەکەشی وریا بوو، لەگەڵ مە بوو. زیاتر لە دوو ساڵان ئەمن لە دێهاتی **مەنگوڕان** و **پشدەر** و **گەورك**، **سوسنایەتی** و مەنتەقەی **بانە**و ئەوانە فەعال بووم. بارها و بارها واحیدەهای نیزامی بە دوامانەوە بوون. بەڵام دە ئەوەڵێن دێ وارید دەبوون، خەڵکی دێیەکە خەبەریان بە دێی باڵا دەدا، کە عەجەم هات. ئێمە لە دێ وەدەر دەکەوتین، دەچووین بۆ سەر شاخەکان. خۆمان حەشار دەدا، ئەو دێهاتەی کە گوزارشتیان دەدا ئێمە لەوێین، دەهاتن کوڕە ئاغاکانیان دەگرت، کوێخایان دەگرت. لەسەر سەربانی شەلاقیان لێ دەدان. ژاندارم و ئەرتەش شەلاقیان لێ دەدان [دەیان پرسی] نێویان چ بوو؟ کێ لە کوێیە، بەڵام موەفەق نەبوون کە بتوانن ئیقراریان لێ وەرگرن یا حەتتا ئێمە لەو بدەن. کە یەکبار ئەمن لەگەڵ **عەزیزی فەلاحی** لە سێ قۆڵی سەرێ، شەوێ ناگەهان مەحاسەرەیان کردین. دیار بوو ئەوەڵی شەوێ بە تاریکی حەرەکەتیان کردبوو بۆ ئەوە دیهقاتان موتەوجیه نەبن، خەبەرمان پێبدەن. چون ئەو تەجروبەیان وەچنگ کەتبوو، بە مەحزی ئەوەی کە دەردەکەون کابرای دێهاتی بە سواری ئەسپێ دەهاتن خەباریان دەدا. ئەڵبەتە ئەوە سوننەتی خۆیانە. زمنی ئەوەی کە دەشیانزانی ئێمە لەوێین. سوونەتی خۆیان بۆ ئەوەی عەجەم دێ بەرەو دێ ئەسلەحەیەکیان هەبێ، شتێکیان هەبێ، خەڵك هوشیار بێ. بەڵام چەند موحاسەرەیان کردین، نەیانتوانی ئێمە بگرن. لە خەڵکی زۆریشیان دا، ئەوانەی کە دەیان گرتن، ئەو ماڵ و ئەو ماڵیان دەبردین. ماڵ دەپشکندرا، دەیانگەڕاندینەوە بۆ ئەو سەری. هەموو ماڵەکانی دێی گەڕان، بەڵام

ئێمەیان نەدیتەوە. ئەڵبەتە لە ٢٨ی مورداد‌ێ کە ئێمە وەدرکەوتین لە شار، جەلەسەیەکی کورتمان گرت، من بووم **عەزیزی یۆسفی** بوو، **سەدیقی خاتەمی** بوو، **محەمەد ڕاتبی** بوو، **هاشمی حەق تەڵەب** بوو، "**قادر شەریف**"، **هاشم حوسێن زادە** بوو و تێعدادێکی دیکە لە کادرەکان، ئێستا لەبیرم نییە. جەلەسەیەکمان گرت نزیکی **چوارتای**، دێی چوارتای کە **قادرئاغای چوارتای** ئەویش یەکێك لە ئەندامانی حیزب بوو، ئاغای دێیەکەی بوو. زۆر دڵسۆز و زۆر فەداکار بوو و نیسبەت بە دیهقانەکانی خۆشی زۆر باش بوو، دێهقانان خۆشیان دەویست و لە خۆیان دەزانی. موددەتێکی زۆریش فەراری کرد بۆ عێراق و ئەوانە، دەربەدەریی زۆر دیت. لەو جەلەسەیەدا باسمان کرد کە ئێمە هەڵدێین بۆ دێهاتی، دیارە وەکوو منداڵی شار دەچین بۆ دەرەوە، چەند نوکتە مەسائیلی زۆر موهیم لەبەرچاو بگرین. یەکیان مەسەلەی نیشاندانی مەترسییە، چون هەمیشە وایە لە ئەغلەب جێگایان وایە، جەوانانی لادێی خۆیان بە جەسوورتر و نەترستر لە جەوانانی شارستان دەناسن. گەرچی ئەمە بە عینوانی سەرڕووت لەنێو دێهاتی مەنگوڕان مەشهوور بووین. یانی شایعەی موبارزەی ئێمە پێچرابوو لەنێو عەشایری. دیسان ئەوەمان لەبیر چوو باسی میتینگی ئەوەڵی ماهی مەی ساڵی ٣٢ [١٩٥٣] بکەین. خودی ئەو میتینگە نموونەی بارزی موقاوەمەتی خەڵکی شار لە موقابل نیرووی نیزامییدا بوو.

بنکەی ژین
www.zheen.org

ڕێپێوانی ڕۆژی یەکی ئەیار لە شاری مەهابادو
دروشمە سیاسیەکانی حیزبی دێموکرات

ئەوەڵی ماهی مەمان تەسمیم گرت لە **باخی مکائیل** بگرین، ئەوە میتینگێکی زۆر وەسیع بوو، ئەو میتینگە شایەد وەسیعترین میتینگی مە

بە حیساب دەهات لە مەهابادێ. بۆچی لە باخی عەزیز ئاغای ئەوەی کە نزیك شار نەبێن، ئەو دەفعەی لە باخی عەزیز ئاغای گرتمان، چون قەراخ شار بوو نزیك شار بوو. ئیتلاعات بە ئەرتەش گەیشتبۆوە، بەڵام با وەسفی ئەوەی ئێمە لە باخی میکائیلمان گرت و دوورتر بوو لە شار، پۆلیس حەملەی کرد، ئەڵبەتە ئەمن لە میتینگەکەدا نەبووم. **عەبلای ئیسحاقی** گەردانەندەی میتینگەکەی بوو، خەڵکێکی زۆری تێدا بوو، پۆلیس و دژبان حەملیان کرد، تیرئەندازییان کرد کە **حوسێن ڕەمەزانی** [؟] موحەسلێکی سازمانی موحەسلین بوو کوژرا و چەند نەفەرێك بریندار بوون. ئێمە جەنازەی حەسەن ڕەمەزانی [؟] لیباسی خوێناوییەکەیان بە دارییەوە کردبوو، هێنامانە خەیابانێ. ئەمەش خەبەرمان زانی کە حادسەیەکی وا قەوماوە، کوڕەکان هەموو هاتنە خەیابانێ و تەزاهورات کرا. ئەمەش چووین شیرکەتمان کرد، هەموو ئەعزای کۆمیتە. دەو تەزاهوراتەشدا ژنان زۆر شیرکەتیان کرد کە جەنازەکە دەگەڕا. دیارە پۆلیس حەملەی کرد جەنازەکەی ئەستاندەوە، بەڵام لیباسە خوێناوییەکانی **حسێن ڕەمەزانی** [؟] بەسەر داریدا کرابوو، تیرئەندازییەکی زۆریش لە خەیابانێ بەسەر خەڵکدا کرا. شووشە و پەنجەرەی خەیابانیان دەشکاند، بە قۆناغە تفەنگ لە خەڵکیان دەدا. تا وای لێهات دژبان و ئەرتەش و ئەوانە کە هاتبوون بۆ لێدان و ئەزیەتکردن، مەجبوور بەعەقەبنشینی بوون. پێم وایە وەسیعترین تەزاهورات ئەو لەحزەیە بوو کە جەنازەکەیان هێناوە نێو خەیابانێ. تەزاهورات لەبەر مەیدانی ئازادی ڕا دەستی پێکرد. ژنان کە زۆر بەشدار بوون، کە گەیشتنە بەر ستاد ژنان حەملەیان بە ستاد کرد، کە ئێمە موافق نەبووین، پێشمان پێنەگیرا، گرووبان و ئەوانە بە پەنجەرەیدا هەڵاتن، ستادیان چۆڵ کرد. ژنان ستادیان گرت، بە هەزار زەحمەت خەڵکمان

هێنادەرێ. چون حسێن ڕەمەزانی گیرابوو، ڕەییسی دژبان نەخشی دەرەجە ئـەوەڵی لـە کوشـتنی ئـەودا هـەبوو. تۆزێـك وەحـشەتیان کردبـوو لـەوێ عەکسئەلعەمەلی لەوە زیاتر نیشان دەن.پاش تەزاهوراتەکەی ئێمە مەخفی بووین. ١٠، ١٥ ڕۆژێك، بەڵام نەیانگرتین و تەعقیباتیان نەکرد.

برایم فەڕشی: مامە غەنی باسی ئەوە دەکەن کە چەندین تـەزاهورات لە مەهابادا هەبوە، بەڵام باسی ئەوە ناکەن، ئەسڵەن شوعارێکی سیاسی هەبوە یان نا؟

غەنی بلووریان: وەڵاهـی ئـەوەی کـە ئـەوەڵی مـاهی مـە مەعلوومـە کـە شوعارەکانی ئەوەڵی ماهی مە چییە، شوعارەکانی کە لە ئەوەڵی ماهی مە دەدرێ، دیـارە ئەمـە شـوعاری مەسـەلەی کوردمـان مـەترەح نـەکردووە، لـە **حیزبی دێموکراتدا**، زیـاتر موبارزاتی دێموکراتیك بووە. زیـاتر شـوعاری ئازادی بوو، شوعاری زیددی دەربار بوو.

برایم فەڕشی: ئەوانە بۆچی، ئازادی بە چ مەعنا؟

غـەنی بلووریـان: دێموکراسـی، ئـازادیی ئـەحزاب، ئـازادیی بـەیان، ئازادیی قەڵەم، ئازادیی مەتبووعات، ئەودەمی لە تارانێ ڕۆژنامەی **شەهباز** و **بەسـوی ئاینـدە** بـە ئاشـکرا پـەخش دەکـران، بـەڵام دەهاتنـە مـەهابادێ قاچاخ بوون. لە مەهاباد ئێمەیان لەسەر ڕۆژنامەی شەهباز دەگرت، لەسەر ڕۆژنامەی بەسوی ئاینده، لەسەر **جەوانانی دێموکرات** کوڕەکانی ئێمـەیان دەگـرت. تەوتئـەیان دەکـرد، حـەتتا هـاتن تەوتئـەییان کـرد، کابینـەیان تەشکیل دابوو، پۆلیس کابینەی دروست کردبوو، نێوی نوخست وەزیـر و وەزیـر هـەموویان دانـابوو، **ئەسـعەدی خوداریـاری**یـان کردبـووە وەزیـری خارجـە، قفڵەکـەیان شـکاندبوو، لـەوێیان نـابوو. لـەباڵ ڕۆژنامـە کۆنـەیان هاویشتبوو. دوا پۆلیس هاتن و ئیتلاعات هاتن و گەڕان و ئەو مەدرەکەیان

دیتەوە و ئەسعەدیان گرت و بردیان و دوایە مەعلووم بوو، دادستان ئیتلاعاتی مەورودی بازجوویی قەرار دا و ئەسعەد عەلەیی ئیتلاعاتی ئیعلامی جورمی کرد. ڕەییسی تەئمنیات فەتحی ڕەییسی ئیتلاعات ئیقراری کردبوو ڕوکنی دوو پێیکوتم بیکەم. ئەسعەدیان بەردا. ئەو ڕۆژنامەی لە تاران مونتەشر دەبوو، لە سابلاخ قەدەغە بوو. ئەو شوعارانە هەبوون، بەڵام شوعاری سەرنگوون بۆ ڕژێمی سەڵتەنەتیمان نەبوو، بەڵام بەر عەلەیی دەربار قسە دەکرا. دەربار دیکتاتۆری دەکات، قولدۆری دەکات، لەسەر مەسەلەی نەفت بەر عەلەیی دەربار شوعار دەدرا. میتینگ بێ شوعار نابێ، ئەڵبەتە ڕیزی شوعارەکان بە تەرتیب نییە، بەڵام شوعارەکان ئەو شوعارانە بوون.

برایم فەڕشی: مام غەنی دوای ٢٨ی مورداد، ئێوە وردە وردە لە شار چوونە دەرێ و چوونە دێهات، لەو دەورەدا کەسانێك گیران، ئەوانەی گیران کێ بوون؟ دوایە باسی ئەوەتان کرد دوو ساڵو نیو لە دێهات بوون، باسی کۆبوونەوەتان کرد کە زۆر مەعلووم نەبوو چییتان کردووە، یانی ناتوانم نێوی بەرنامەی لێ بنێم، بەڵام چۆنیەتی کار و حەرەکەت و پاشەکەشە بۆ دێهات چۆن بوو؟ دەتانتوانی چی بکەن. دوای ئەو دوو ساڵ و نیوە چ کارێکتان کرد؟

غەنی بلووریان: من سوحبەتەکەم پساند و چوومە سەر میتینگی ماهی مە چون نەمکوتبوو، ئەو جەلەسەی کە گرتمان کاتێك لە شاری وەدەرکەوتین.

www.zheen.org

برایم فەڕشی: کەی بوو ئەو جەلەسەیە؟

غەنی بلووریان: پاش کودەتای ٢٨ی مورداد. هەفتەیەك لە داخڵی شاریدا بووین، مەخفی بووین، پاشان دیتمان گرتن گرتن هەیە. خەبەرمان

زانی **عەبلای ئیسحاقی** و **حوسێن فرووهەر** گیراون، عیددەیەکی زۆریان لە خەڵك گرتبوو، **حسێن ساڵحیان**یان گرتووە، بەڵام موشەخەسەن من نێوی هەموویانم لەبیر نییە.

برایم فەڕشی: لە شارەکانی دیکە کێ گیران؟

غەنی بلووریان: لە شارەکانی دیکە حەملەیەکی ئاوا نەکرا، چون زیاتر لە مەهابادێ خەڵك گیرا. **گوڵە ڕیحان** لەنێو ژناندا گیرا، گوڵە ڕیحان مامان بوو، بەربووك بوو، مەشهوور بوو، هەموو کەس دەیناسێ، ئێستا نەماوە. گوڵە ڕیحان بۆ خۆی نەخشێکی زۆر عومدەی لە تەبلیغ بە نەفعی مە لەنێو ماڵاندا هەبوو. گوڵە ڕیحان لەنێو شاریدا نفووزی زۆر بوو. زۆر جیددی لایەنگری ئێمە بوو. لە خۆپیشاندان و میتینگان ئەغڵەب پێشڕەوی ژنان بوو. ئەوەڵین ژن کە لە کوردستان لەپاش ڕووخانی کۆماری کوردستان گیرا گوڵە ڕیحان بوو. بە ئیتهامی سیاسی گیرا و سێ مانگ لە زینداندا بوو. بەریان دا، چونکوو دەلیلێکیان بەر عەلەیی نەبوو. **حەسەن داودی**یان گرت، بەڵام ئێمە نەگیراین. لەنێو شار تەماسمان لەگەڵ یەك گرت و بڕیارمان دا دەرکەوین. گەرچی شار محاسەرە بوو. لەگەڵ دیهقانان کە دەهاتن بۆ کڕین و فرۆشتن و لە کاروانسەراکان دەمانەوە، تێکەڵ دەبووین و لیباسی کۆنەی کوردیمان لەبەر دەکرد و دەچووینە دەرێ. کوتم جەلەسەکەمان لە چوارتای تەشکیل دا، کە نێوم برد. لەسەر چەند خاڵ سوحبەتمان کرد کە یەکەم مراعاتی ئەخلاق لە دەرەوە، ئیحترام بە ئیعتقاداتی خەڵك، نیشاندانی جەسارەت و نەترسی. کە ئەو زەمان مەترەح بوو و بە نەزەری من ئێستاش مەترەحە. ڕەشادەت مەسەلەیەکی ئەساسییە لەنێو ڕووستاییانی کوردستاندا.

شوجاعەت و ڕەشادەت شایەد لە پرۆفسۆری گەورەتر بێت، لە شۆرەت و نامداری پرۆفیسۆری گەورەتر بێت. ئەوە فەرهەنگی میللەتی مەیە. دیهقانان خۆیان بە جەسوور و ڕەشید دەناسی و کەمتر لەسەر شارییان حیساب دەکرد و ئێمە ئەو فەرهەنگەمان دەزانی و دەمانویست لەگەڵ ئەو تەرزی تەلەقییەی موبارزە بکەین. نیشان بدەین لە عەمەلدا، کە وانییە. ئەو خاڵەمان دیاری کردبوو کە مەخسووسەن عەمەلی پێبکەین. ئەو خاڵە جێگای ئەهەمیەت بوو کە دوایە ئەمە عەمەلمان پێکرد بە کردەوەی خۆمان، کە نەتیجەتەن وای لێدەهات. کە پاش دوو ساڵان زستانان لە دوور ڕا نزیکی غرووبان ڕەشییان دیبایە دیهقانان، دەیانگوت یا ئەوە گورگە یا سەرڕووتە. کەس جورئەتی نییە ئەو وەختانە لەو نێو بەفر و قیامەتە لە گەورکایەتی بەو کوێستانانەدا بێت. بەو حەددەی زیهنیەتی ئەوانمان پاك کردبووە لەو وانێکەی. ئەمەیان بە نێوی سەرڕووت نێو دەبرد. کە بە بەردی لەگەڵ تانکی شەڕ دەکەن. لە زیمندا قەرار داندرا ئێمە جێگایەکی موستەقەرمان نەبێ، جێگایەکی ڕەوشەنمان نەبێ لەکوێ موستەقەر بین، بەڵام مەرکەزییەتێکمان هەبێ. **بێنگوین** دێی **سوارەی ئەحمەدی گوڵاویاغای** بوو. کە یەکێك لە ئاغایانی مەنگوڕ بوو. کە لە زەمانی قەدیمەوە پیاوێکی بەدەست و تفەنگ بوو، لە حاکمیەت ئەغڵەب قاچاخ بوو. لە دێیەکەی خۆیدا بە قاچاخی دەژیا، ئەگەر خەبەری زانیبایە عەجەم دێن، لە دێی وەدەر دەکەوت. زیاتر ئەوێمان کردبووە جێگای متمانە. جێگای ئیعتماد بوو کە ئەگەر ئێمە جەلەسەمان بێ و بمێنینەوە، زیاتر مەحفووزین. ئەوە بوو مەرکەزی من و **عەزیزی یۆسفی**، لە بێنگوێنی بوو. بەوانیشمان خەبەر دابوو کە مەرکەزمان بێنگوینە. ئەنگۆ بڵاو دەبنەوە لە مەناتقی موختەلف، کار بوو، شتێك بوو، نامە بوو، فلان بوو،

www.zheen.org

به وەسیلەی ڕووستاییانی مەوردی ئیتمینان دەنێردرێن بۆ بێنگوێنێ، کە ئێمە وەری دەگرین. دیارە ئێمە دایم لە بێنگوینی نەبووین، بەڵام دەڕۆیشتین و دەهاتینەوە. نامەیەك هاتبایە و دیهقانێك هاتبا تەماسمان لەگەڵ دەگرت. مەرکەزی ئیرتباتاتی مە بوو. دیارە ئەفرادمان تەقسیم کردبوو، بۆ مەنتقەی **گەورك** و بۆ مەنتقەی **سوێسنایەتی**، ئەترافی **بانە**، **نەغەدە** و **شاروێران** و **چۆمی مەجیدخان**مان ناردبوون. کە فەعال بن، فەعالییەتیش عومدەتەن تەبلیغاتی تەشکیلاتی بوو و خۆپاراستن بوو...

راونانی ئەندامانی حیزبی دێموکراتو

بەرنامەی کاری سیاسی و تەشکیلاتیی حیزب

بـرایم فەڕشـی: ببـوورن قـسەکەت پـێ دەبـڕم، قـسەکەت لـەبیر نەچێتەوە.ئێوە کۆبوونەوەتان کردو جەماعەت تەقسیم کران بە دێهاتدا و جەماعەتێك لە شار گیران. حکوومەتی **محەمەد ڕەزاشا** حاکم بۆتەوە لە ئێران، ئازادی وەرگیراوەتەوە، لە سەراسەری ئێرانیش زۆر کەس گیراون. ئایا بەرنامەیەکی کار هەبوو بۆ ئەوەی ئێوە فکر لەوە بکەنەوە مەسەلەن ئیرتبات لەگەڵ ئەو کەسانە بگرن کە گیراون، بۆ پاراستنی ئەو کەسانەی لەنێو شاردان، بۆ پاراستنی ئەو کەسانەی لەگەڵتان بوون حەول بدەن. لەلایەکی دیکە ئێوە هەروەکوو پێشتر باستان کرد نەشرییە و شتێکتان نەبوو کە لە نەزەر سیاسییەوە ئیرتبات لەگەڵ خەڵکی بگرن، بەڵکوو زۆرتر لە نەشریاتی **حیزبی تـووده** و نەشریاتێ کە تاران چاپ دەبوو ئیستفادەتان دەکرد، لەو دەورەیەدا ئێوە چ کارێکتان دەکرد. یانی ئەو مەسەلەیە چۆناوچۆنە؟

غەنی بلووریان: بەڵێ مەسەلە ئەوە بوو ئێمە بۆ پاراستنی خۆمان لە حکوومەت ناتوانێ خەتەرێك بۆ مە بێت. چون شناختمان هەبوو، کە ژاندارمری کە لە مەنتەقە پاسگای هەیە بە حەمایەتی خان و سەردار عێلەکان، دەتوانێ پاسگای خۆی دابنێ، ئەغڵەب پاسگاکان نزیکی ئەو رووستایانە بوون کە ئاغاکان تەزمینیان دەکرد. پاسگاکانیان لەوێ دادەنا، مەخسووسەن لەنێو مەنگوڕان، کە نەواری مەرزییە، لە سوێسنایەتی ئەسڵەن جورئەتیان نەبوو داینێن. یەك پاسگای ژاندارمری لە مەرزی عێراقی ئەوانەی کە لە زیندانێدا بوون دیار بوو ئەمە، لە فکری زیندانییەکاندا بووین، ئەوی کە لە شاریدا مەخفی بوو، لە شاریدا کەسمان مەخفی نەبوو، ئەوەی کە هاتبووە دەرێ هاتبووە دەرێ. بەڵام ئێمە بە شکڵی مەخفی دەچووینەوە نێو شاری بۆ کار، مەسەلەن ئەمن دەعوەت دەکرامەوە بۆ شار مەسئەلەیەك هەیە، دەچووم سێ ڕۆژ چوار ڕۆژ لە شار دەبووم، لە کۆبوونەوی کوڕەکانی شار شیرکەتم دەکرد و یا خێر بە وەسیلەیەکی یەك نەفەری ئیرتباتم دەگرت، کارێك بایە حەل و فەسڵمان دەکرد. ئەو کارانەمان دەکرد کە لازم بایە. بچینە نێو شاری، بەڵام بۆ کۆمەك کردن بە زیندانیەکان کە نیاز بە کۆمەك هەبوو کە دوایە عەرزت دەکەم، بەرنامەیەکمان دانا، بۆ کۆمەك بە زیندانیەکانی خۆمان ئێمە، بچین بۆ عیراق یاریدە وەرگرین لە پارتی کوردستانی عێراق، لە کوردەکانی عێراق. ئەوە نیشانەی ئەو پێوەندیەیە کە ئێمە جارێك دەچین بۆ ئەوەی ڕۆژنامەی (ئیعلامیەی) ڕێگا و تەلیعەی ڕێگا لە عێراقێ چاپ بکەین، لە کوردەکانی عێراقێ کەڵك وەرگرین. لەلای ئەولایە لە ئەحزابی موتەرەقی لە ئێرانێ نائومێدین، لە لایەکیەوە دیسانەکە لێرەش بە فکری ئەوەی هەین کە کۆمەك لە کوردەکانی عێراقی وەربگرین، هەتا بچین لە تارانێ

وەربگرین. کە من چووم بۆ عێراقێ، دیاری کرام. چووم بۆ عێراقی بۆ کومەك وەرگرتن.

پارتی دێموکرات و حیزبی دێموکرات

برایم فەرشی: کەی چووی؟

غەنی بلووریان: پاش موددەتێکی کە لە دێهات بووین، دیاری کرام چووم بۆ کۆمەك وەرگرتن لە عێراق.

برایم فەرشی: ساڵی ٣٢ [١٩٥٣]یان..

غەنی بلووریان: ساڵی ٣٢ نەبوو، چوون ئەمن ساڵی ٣٣ [١٩٥٤] **ئەسعەدی خودایاری** بەدوای مندا هات، هاتە **سولەیمانی**، ئەسعەدی خودایاری هات، ئەمن لەگەڵ **محەمەد ڕاتبی** بە عینوانی ڕاهنوما لەگەڵم هات، چون یەکێك لە کادرەکانی ئێمە بوو، کادر دێهقانی بوو.

برایم فەرشی: ساڵی ٣٣ [١٩٥٤]؟

غەنی بلووریان: ئەوایلی ساڵی ٣٣ بوو. ساڵی ٣٣ چونکوو وەختێکی من گەڕامەوە، ئیسفەندی [ڕەشەمە] ٣٢ گەڕامەوە.

برایم فەرشی: لەوێ چوونە لای کێ، چتان کرد؟

غەنی بلووریان: ئیسفەندی ٣٣ گەڕامەوە، ئەمن چوومە ماڵە **عومەر دەبابە**، ماڵی **ئیبراهیم ئەحمەد**، کۆمەکمان لە پارتی ویست و کۆمەکمان لە بەعزێك سەرداری ئێرانێ وەکوو **ئەحمەد ئاغای هێرۆیە** ویست، ئەوانەی حاجی ئاغای نازانم، بەڵام بە هەر سوورەت پشدەری بوون، لە ئاغای تەنگژەی پشدەری، کە پارتی دێموکراتی ناردەوە، پووڵەکەم پێدا ناردەوە، ئەو پووڵەی کە کۆمەکمان وەرگرتبوو، ئەو دەم ١٥، ٢٠ هەزار تمەنێکمان وەرگرتبوو، ئەو کۆمەکەم من بە ئەسعەدیدا ناردەوە، کە لەوێ کۆمەك

www.zheen.org

بکرێ بە خانەوادەی زیندانیان. دیار بوو ئەمن موددەتێکی مامەوە، لە **سولەیمانیە**. **برایم ئەحمەد** و وان تەقازایان لە من کرد بمێنمەوە لەوێ، کە کۆمەکیان پێبکەم، هەمفکرییان لەگەڵ بکەم. لەسەر مەسائیلی موبارەزاتی ئەو تەجرووبەی ئەمە هەمانە لە **کوردستانی ئێرانێ**، ئەو تەجروبەیان پێ مونتەقل بکەین. دیارە ئەو دەم برایم ئەحمەد مەخفی بوو. برایم ئەحمەد مەخفی بوو، لە **کەرکووک** بوو.ئەمنیان بردە کەرکووک لەگەڵ ئەسعەدی چووین، لە کەرکووک لە مەخفیگاکەی لەگەڵ برایم ئەحمەد تەماسم گرت. بۆ ئەو کۆمەك وەرگرتنە. ماوەیەك لە سولەیمانی بووم، لەگەڵ **پارتی** ڕەوابتمان باش بوو. ئەو ماوە کە لەوێ بووم **حیزبی شیوعی عێراق** ئەودەمێ سێ پارچە بوو، بە نێوی ڕۆژنامەکانیان نێویان دەبردرا. حیزبی کۆمۆنیستی عێراق. یەکیان بە نێوی **ئەلقاعیدە**، قاعیدە یانی ستوون پایە، ئەو حیزبە پایە و ئەساسی حیزبی کۆمۆنیستی عێراقە، کە ئەوانی دی لەوی جودا بوونەوە. دەبیری قاعیدەی سەلیم چەلەبی بوو. **ڕایەتل شەغیلە** یانی پەرچەمی کارگەر، ئەو ڕەهبەرەکەی **جەمال حەیدەری** بوو، کە کورد بوو، برای جەمشید حەیدەری. **وەحدەتو شیوعییون** بوو، ئیتحادی کۆمۆنیستها. کە ڕەهبەرەکەی **عەلی [عەزیز] شەریف** بوو. کە ئێستاش جوزوی ڕەهبەری حیزبی کۆمۆنیستی عێراقە. ئەوانە داوایان لە من کردبوو بچم لە مەخفیگایە تەماسیان لەگەڵ بگرم. ئەو دەم لەگەڵ بەرەی قاعیدەی **جەلال تاڵەبانی** موتەرجمم بوو، جەلال تاڵەبانی ئەو دەم دانشجووی ساڵی سێی حقووق بوو. هاتنی هریمەن تەزاهوراتێ کرا لەوێ. ئەو دوو دانشجوویەی یەکی توودەی و یەکی جیبهەی میللی [بوو].

برایم فەڕشی: ١٦ ئازەری ٣٢ [١٩٥٣]؟

www.zheen.org

جەلال تاڵەبانی و غەنی بلووریان

– پاییزی ساڵی ١٣٣٢ [١٩٥٣]

غەنی بلووریان: بەڵێ، ئەو دەمەی من لە عێراقێ بووم. لە **بەغدایە** بووم. کە جەلال تاڵەبانی ئیمزای جەمع دەکردەوە لە دانشگایە، دەگەڵ من گوتی با بچینە دانشگایە، ئەو ئیمزایانە هەیە بچم بیانهێنمەوە. کە چووم لەگەڵی، دانشکەدەی حقووق لەوێ ئەو ئیمزای جەمع ئاوەرێ دەکرد بۆ ئیعتراز بەو کوشتارەی لەوێ کراوە. لە سەتحی دانشجوویدا، لەگەڵ جەلال تاڵەبانی چووین بۆ لای **سەلیم چەلەبی**، دیار بوو حیزبی قاعدە نەشرییەیەکی چکۆلەی دابووە دەرێ، حەملەی بە **پارتی دێموکراتی کوردستان** کردبوو. نێوی نابوو حیزبێکی بورژوازیی کورد، کە شوعاری کوردستانی گەورەی ئەمریکای هەڵگرتووە. کە من ئەوەیان لە **سولەیمانی** بۆ خوێندمەوە، زۆر عەسەبانی بووم. ئەوانە ئەو بەرخوردەی دەکەن. کۆمۆنیستێك بی لەنێو میللەتی عێراقێدا موبارزەی بکەی، کوردێکی کە لە بەغل دەستت تاریخی نەناسی، سابیقەی نەناسی، ڕووحیە و پسیکۆلۆژیی نەناسی، خواستەکانی دەرك نەکەی، هەستی هەڵگری ئیعلامییەیەکی ئاوا بنووسی. ئەو حیزبانە موتەهەم کەی کوردستانی گەورە شوعارێکی ئەمریکاییە، بۆ من جێگای تەئەسوف بوو. بە پێویستم زانی یەخەیان بگرم و لەگەڵیان باس بکەم، لەگەڵ **جەلال تاڵەبانی** چووین لەگەڵی دانیشتین، کە بەڕاستی ئینسانێکی زۆر زۆر نەفام و تێنەگەیشتوو بوو. خوشك [وشك] و دوگم بوو، ئەمن پێم کوت کاکی خۆم ئەتۆ وەکوو کۆمۆنیستێك، لێرە ئەقلییەتهای میللی هەیە و دوو قەومی گەورەشی هەیە، عەرەب و کورد. کورد تاریخێکی هەیە، سەوابقێکی هەیە، مبارەزاتێکی هەیە. ئەوەی کە تۆ مۆنتەشیرت کردووە، یان نیشانەی بێ

ئیتلاعیی کامیلی تۆ لە تاریخی موبارەزاتی ئەو خەڵکەیە کە خواستێکی هەیە وەکوو میللەتێك، یان ئینسانێکی بە حوسن نیەت نیی کە هەمچوو شتێکی دەنووسی. کوتم ئەگەر تۆ وەك کۆمۆنیستێکی لە مەنتەقەی عەرەبنشین قیام بکەی، لە شنزارەکانی عەرەبستانێ تفەنگت پێوە نانین، هەرچەند ئیحتیاجی نییە تفەنگت پێوە نین، فەقەت ئاوت لێ قەتع دەکات، کە لەبەر تاوێ ببرژێی لە توونیان. قیام بێ قیام، پایگای ئینقلابی تۆ کوردستانە، خەڵکەکەیەتی، کێوەکانیەتی، جەنگەڵەکانیەتی، دەرە و نشێوەکانیەتی، ئەوە شوعاری ئەمریکایی نییە، ئەوە خواستی خەڵکی کوردە، خواستی میللەتی کوردە، حەقی هەیە. ئەو ئاواتەی هەبێ کوردستانی گەورەی تێك خاتەوە. گوناه نییە. ئەتۆ وەك کۆمۆنیستێك ئەوەی تێبگەی، بفامی. بەحسێکی زۆرمان کرد، موتەئەسفانە نەدەچوو لە مێشکییەوە. ڕووحی شۆونیستی عەرەبی کە هەبوو، حاڵی نەبوو.

دوایە چووم لەگەڵ **جەماڵ حەیدەری** قسەم کرد، دیار بوو خۆم بە تەنیا چووم، چون کورد بوو پێویستم بە موتەرجم نەبوو. کوڕێکی عەرەب بردمی نێوی **پارس** بوو. خەڵکی **بەسرە** بوو فارسیی دەزانی. بردمێ ماڵی جەماڵ حەیدەری، جەماڵ حەیدەری ئەودەم نەخۆش بوو، بیماری سللی هەبوو. پاش قسەکردنێکی زۆر لەسەر کورد و مەسەلەی وەحدەت، هەماهەنگی و جیبهە. ئەتۆ کوردی بەشێك لە حیزبی کۆمۆنیستی تۆ لە ڕەهبەری ئەو حیزبەدا قەرارت گرتوو، تۆ دەبێ میللەتی خۆت بناسی، دەبێ وەحدەت لەگەڵ ئەو حیزبە بکەی ئەوە حیزبێکی بورژوازی نییە، حیزبی میللەتی کوردە. داوای کرد لە پارتی داوا بکەم بینێرن بۆ **لوبنان**، بچێتە دەرێ لە عیراق. بۆ خۆی بە منی کوت کە **کازیاد** کە مەندووبی کوردستانێیە، بۆ خۆی لەگەڵ **پارتی** ڕابیتەی هەیە، بتوانێ یاریدەم بدات

بۆ دەرێ. ئەڵبەتە من تەوسیەم کرد، بەڵام دونباڵم نەگرت کە نەتیجە چی بوو. بەڵام قەولیان دا کە کۆمەکی پێ بکەن. فکر بکەمەوە کۆمەکیشیان پێکرد. دوایە چووم لەگەڵ **عەلی شەریف** تەماسم گرت، پێموایە لەوێ لەگەڵ عەلی شەریف، **هەژار** موتەرجم بوو یا **جەلال تاڵەبانی**، وەلی بە ئیحتمالی زۆر هەژار بوو. **عەلی شەریف**، هەژار بوو. عەلی شەریف زۆر موتەفاهمتر بوو لەسەر مەسەلەی کورد. باشتر تێدەگەیشت. ئەوانەی کە بۆ "**حسێن چەلەبیم**" **[سەلیم؟]** تەوزیح دا، بۆ ئەویشم تەوزیح دا، قەبووڵی کرد، کوتی ئەمن کاملەن دەرك دەکەم. قسەکان مەنتەقییە، ئەمن سەعی دەکەم لەسەر ئەو مەسەلەیە لەگەڵ کوردستان قسە بکەم. زمنی ئەوەی لەگەڵ هەرسێکیان بەحسم ئەوە بوو کە ئێوە هەرسێکتان وەکوو کۆمۆنیست بۆ لە ئۆرگانەکەتاندا زیاتر خەریکی جنێودان بە یەکترین، حەملەکردن بە یەکترین. ئەو جنێودانە کە ئێوە لە ئۆرگانەکانتاندا دەیکەن، لە خوارەوە بەدەنە دەکاتە دوژمن. ئیشارەم کرد کوتم لە سەتحی جیهانی سۆسیالیسم و ئەمپریالیسم لەگەڵ یەکتر دادەنیشن. بۆ حەل و فەسڵی مەسایل پێکەوە تەفاهوم دەکەن. ئەنگۆ وەکوو سێ حیزبی کۆمۆنیست چۆن حازر نین دەگەڵ یەکتر دابنیشنن، موزاکەرە بکەن. وەختێکی ئەمن تەماشا دەکەم خواستەکان و مەسایلوو هیچ جیاوازییەکی لەگەڵ یەکتر نییە، ئەمن نازانم نوختەی ئیختیلافی ئەنگۆ چییە. هیچی تێدا نابینم مەسایلی تەبەقیتان یەکە. دیدوو لەبارەی کوردستاندا موتەفاوتە. دەبێ ئەو دیدەش دروست بێ. [وەك] ئینسانی موتەرەقی ئەو مەسەلە دەرك بکەن و لەگەڵ یەکتریش تەفاهوم بکەن. دیارە ئەو دەمی بە منیان پێشنهاد کرد کە ئەتۆ لە ئێرانێرا هاتووی لەگەڵ **حیزبی توودەی** و ئێوە **حیزبی دێموکرات** لەگەڵ حیزبی توودە دۆستایەتیتان هەیە. ئەمە پێمان خۆشە

نامەهایەك كە دەینووسین بۆ حیزبی توودە ئێوە ئەو نامەیە بگەیێنن. من نامـەكانم وەرگـرت هـی هەرسـێ گـرووە لـە دەسـرێكی زەردی حـەریرم پێچابوو، دام بە **هەژار** كە من لە ماڵە هەژاری بووم. ماوەیەك لە ماڵی كوڕی **مـەلا عەبدوڵای كـانی مـارانی** بـووم. مـاڵی وریـا و **عەبدوڵا**. دوایـە بـەرەی قاعیدە **خوسرەو**، **دارا تەوفیق** ڕابیتم بوو لەگەڵ ئەوان، هـات بـە منـی گـوت ڕوفەقای ئێمە ماڵیان بۆ دیاری كردووی، كە تۆ میهمـانی وان بـی. وام فكـر كردەوە كە من لە ماڵی **مەلا عەولای كانی مارانم**، پارتین ئەوانە ئیحساس دەكەن، مومكینە ئەگەر من میوانی ئەوان بم زیاتر بە لای ئەواندا دابشكێم. بۆیـە دەعوەتم دەكـەن میهمـانی ئـەوان بم. ئـەوان ئـەمن بـشارنەوە، قـەبووڵم كـرد، بـەڵام حەوادسـێك بـۆ مـن هاتـە پـێش كـە جێگـای تەردیـد بـوو. مـاڵی كارگـەرێكیان بـۆ دیـاری كـردم، لەگـەڵ **خوسـرەوی** چـووم بـۆ ئـەوێ، موعەرەفی كردم، ئەو شەخسەی كە ئێمە كوتبوومان میهمانی تۆ دەبێ ئەو شەخسەیە، قیافەی بناسن ئەگەر هاتـە ئێرە، شـەوێ منـی مەعـەرەفی كـرد، بـەڵام ئـەو شـەوە نەمامـەوە. كـارم هـەبوو كـوتم لـە سبـەی شـەو ڕا دێـم. بـۆ سبـەی شـەوێ كـە قـەرار بـوو بـچم. **هەژار** كوتی پارتییـەكمان هەیـە چـەند نەفەرێكین، پێكەوە شەرابێكی دەخۆینەوە، ئەو شۆش [شەو] لەگەڵ مەبـە، جارێ مەچۆ. جالیب بوو، ئـەمن نەچـوومەوە. بـەڵام سـەعات دووی نیـسفی شەو پۆلیس دەوری ماڵەكـەیان دابـوو. ئـەو ماڵـەی كـە مـن قـەرار بـوو بـچم. كوتبوویان لە قاچاخی دەگەڕێن، ماڵی قاچاخ. مەعلووم و موشەخەس بوو كـە بـۆ مـن هـاتبوون. چـۆن بـوو ئـەوە، كـێ زانیـی ئـەمن لـەوێم، بەغەیرئـەز **خوسرەو**. خوسرەو هات بە منی گوت كوتی نەچی بۆ ماڵەكەی، كوتی ئەو شـەو دەوریـان داوە. كـوتم بـچن فكـر بكەنـەوە بـزانن چـەند كـەس دەزانـێ، ئەمن دەچمە ئەو ماڵە و خودی ئەو ماڵە بزانن، بچن، كە دەڵێن كارگەرێكە.

نەمزانی دونبالم نەگرتەوە. خۆلاسە ئەو نامانەم من هێناوە، بۆ ئێرانێ. پێم وایە دام بە **قاسملووی** بردی. یانی هاتمەوە **تەورێز** دام بە قاسملوو.

برایم فەڕشی: حاسڵی ئەو سەفەرەتان چ بوو؟

غەنی بلووریان: حاسڵی ئەو سەفەرەم ئەو نامانە بوو، ئەو ئیرتباتانە لەگەڵ ئەو ئەحزابانە بوون، مقدار کۆمەکێك بوو کە لە پارتیمان ئەستاند، کە ڕوفەقای حیزبی کۆمۆنیست چوون، من میوانی **پارتی** بووم، چووبوومە لای ئەوان یاریدەیان نەداین. فەقەت پارتی یاریدەی داین و مقدارێك لەو ئاغایانە کە نێوم بردن. حاسڵی ئەوە بوو کە قەرارمان دانا ئیرتبات بگرین لەگەڵ پارتی. ئەوان تەقازایان کرد من بمێنمەوە لەوێ، وەکوو ڕابتێك و نمایندەی حیزب و لەگەڵیان هەمکاری بکەم و تەجاروبێك لە کوردستانی ئێران موبارزەم کردووە، ئیستفادەی لێ بکەن. ئەوان لە کاری موبارەزاتی ئیجتماعیدا زۆر زەعیف بوون. بەڵام ئەوان لە باری ئەدەبییەوە، لە باری نوشتارەوە [نووسراوە] لە مە سەتحیان باڵاتر بوو. ئیمکاناتیان هەبوو، چاپخانەیان هەبوو. ئەوە بوو **ئەسعەدی خودایاری**یان نارد، **عەبلای ئیسحاقی**، یا **قاسملوو** یان **عەزیزی یۆسفی** نامەیان ناردبوو کە بگەڕێمەوە. خۆلاسە نامەیەکیان بۆ من نووسیبوو کە هەرچی سەریعتر بگەڕێوە. قەرارە ڕۆژنامەی **کوردستان** مونتەشر کەین. دەبێ تۆش شیرکەت بکەی.

دەرچوونی ڕۆژنامەی کوردستان

ئۆرگانی حیزبی دێموکرات ساڵی ١٣٣٢ [١٩٥٣]

برایم فەڕشی: چ ساڵێك؟

غەنی بلووریان : ساڵی ٣٢ قەبل ئەز کەشفی سازمانی نیزامی، ئیسفەند مانگ. **شێخ مەعرووف** نازانم شۆرەتی چییە، **شێخ لەتیف**، **برایم**

www.zheen.org

ئەحمەد و **عومەر دەبابە** ئەویان دانا لەگەڵ **ئەسعەد** و **محەمەد ڕاتبی** بمانباتەوە بۆ **سندۆڵان**، بە ماشێنی خۆی. لە سندۆڵان مونتەزر بمێنێ تا ئێمە سواری پاپۆڕ دەبین، کەشتی دەبین وەکوو هی بۆکانێ کە جاران بە بەلەم هاتوچۆیان دەکرد. کەشتێکی چکۆلە بوو، کەر و وڵاغ و ئینسان و ئەوانەی پێ دەپەڕێوە. لەوبەری **میرزا ڕۆستەم** هات لەگەڵمان هەتا پەڕینەوە، بۆ خۆی ڕۆیی و ئێمە چووینە ئەوبەری و هاتینە **قەڵادزێ**. هاتینە قەڵادزێ ماڵی **عەلی وەستا غولام**، کوڕێکی غولام لەگەڵمان هات بۆ حەسارێ، دێی **حەسار**. لە دێی حەسارێ، شەوێ لەوێ بووین، لەوێش ڕا هاتن لەگەڵمان هەتا **تەنگژە**، ماڵی **جوامێر ئاغا پشدەریی** دێی تەنگژە. هەتا ئەوێ لەگەڵمان هات. [لە] کوێستانەکانی کوردستان بەفر هەر هەبوو، تەنگژە لە دامەنی کوێستانی **بڵەسەنەیە**، مەشهوورە. لە مەرزی عێراق و ئێران، ئەو دیوی تەنگژەیە و ئەو دیویی دێی **زیوەیە**. کوێستانێکی زۆر پان و بەرین و بڵێندە، هەوارەکان کە هاوینان مەڕوماڵاتی زۆر دەچێ، کانیاوی زۆری هەیە، بەڵام زستانان زۆر خەتەرناکە کە ئەمە یەکدوو ڕۆژان لە **تەنگژە** ماینەوە و تەقازامان لە **جوامێر ئاغا** کرد کەسێکمان لەگەڵ بنێرێ. کە بە کویستانی بڵەسەنەوە بپەڕینەوە. جوامێر ئاغا ڕازی نەبوو، کوتی زۆر خەتەرناکە. ئەمە هیچ وەخت ئەو فەسڵانە جورئەت ناکەین بەو کوێستانەدا بڕۆین، هیچ ساڵێك نییە چەند کەسێك نەگرێ، چون ئێستا ئێرە تەماشا مەکە کە ئێرە ئافتابییە، بەڵام لەو سەرەی بەفر زۆرە، هاوینیش بەفر هەیە. ئەنگۆ بە جادەیدا بڕۆنەوە، پاسگای لێیە، مەسەلەیەك نییە. پیاوی خۆموو لەگەڵ دەنێرم. دیاربوو ئێمە قەبووڵمان بوو لەگەڵ جوامێر ئاغا بڕۆین، کەس ناتوانێ بمانگرێ، بەڵام ئیحتیاتیشم دەکرد. نامەیەکی زۆری ئەحزابی کۆمۆنیستم پێ بوو، بە سادە نەدەکرا

www.zheen.org

بەوێدا بچین، ئیحتیات دەبوو بکەین. پۆلیس دەهات بۆ خودی ئەوانەش، ناڵێم پیاوی خراپن، ئەوانە هەر ئەوانە ئەو ئاغایانە بوون کە لە حکوومەتی **قازی محەمەد** هاتن بەشدارییان کرد. جوامێرئاغا یەکێك لەوان بوو. **محەمەد ئاغای هێرۆ** یەکێك لەوان بوو، بەڵام ئێمە ڕازی نەبووین، بە کوێستانی بڵەسەنەیدا دەچینەوە، فەقەت کەسێکمان لەگەڵ بنێرە، کە لە کوێستانێ ڕەتمان کات. ئەڵبەتە ئێمە هاتینەوە **زیوە**، بەڵام پێویست ناکا بیگێڕینەوە، کە چ حەوادسێکمان بۆ هاتە پێش. با هەر لەلای خۆمان بمێنێتەوە، گێڕانەوەی خۆی ڕۆمانێکە، بە هەر سوورەت ئێمە هاتینەوە مەنتەقە. یەکسەر هاتینەوە **دێگە** و لە دێگەیرا هاتینەوە بۆ **ئاڵەوان** و لە ئاڵەوان بە **گاگەش**یدا هاتینەوە سیاقوڵ. لە سیاقوڵ لازم بوو ئەمن بچم بۆ تەورێز. هاتم بە مەنتەقەی **قزڵجە**دا، هاتمە **لاچین**، ماڵی **محەمەد ئاغای**، خاڵی **مامۆستا هێمن** بوو، کوتی کە پێم خۆشە هێمن کوتوویەتی ئەگەر هات خەبەرم لێی دا. ئەمن لە لاچین دیدارم لەگەڵ مامۆستا هێمن کرد. ساڵی ٣٣یە [١٩٥٤]. شایەد ئەواخری فەروەردین، پاش ئەو دیدارە جوێ بووینەوە، کە میقدارێکی شێعر بۆ خوێندمەوە، ئەو شێعرانەی کە ئێستاش چاپ نەکراون، شێعری هەزەلیات، زیمنی هەزەلیات ئینتقادی بوو. مامۆستا هێمن دەیکوت فکر دەکەمەوە ئەو شێعرانە ئەگەر ٥٠ ساڵ پاش مەرگیشم بڵاو بێتەوە جنێوم دەدەنێ. شتی وا عەجایبی تێدایە کە **ئیرەج میرزا**ش بە شاگردی نابێ. چەند شێعری لەو شێعرانە خوێندەوە. لەوێڕا هاتمە **پیرۆلی باغی**، چوومە پشت **کارخانەی قەندی میاندواو**. لەوێ بە وەسیلەی لەیلان چوومە **تەورێز**. لە تەورێز **قاسملوو** لەوێ بوو، **عەزیز** لە تەورێز گیرابوو. ئەمن و قاسملوو لە تەورێز بووین. ئەمن ماڵێکم گرت لە **گەڕەکی ئەرمەنیان**، **بارنەوای** و قاسملوو ماڵێکی دیکەی هەبوو، **سەدیق**

ئەنجیری ئازەر لە تارانێ ڕا هات بۆ تەورێز بۆ ماڵی من. ساحەب ماڵەکەم نێوی **مەروسیا** بوو، وەتاغێکم گرتبوو، ماڵێکی ئاسۆریش لە حەسارێدا بوو، ئەو ژنە مادام مەروسیا ئەرمەنی بوو، لەوێ جەلەسەیەکمان گرت بۆ کاری ڕۆژنامەکەی، عەزیز و پێش ئەوەی عەزیز بگیرێ. سەدیق ئەنجیری و ئەمن و قاسملوو تەدارکی ڕۆژنامەکەمان دیت، دیار بوو قاسملوو ئیرتباتی مەی لەگەڵ فیرقە بەرقەرار کرد، کە ئەمە لە چاپخانەی فیرقە ئیستفادە بکەین، مەسەلەکانی ئێمە مەترەحمان کردبوو چ یارمەتییەکمان لە حیزبی توودە دەوێ، پاش ۲۸ی مورداد، موافەقەتیان کرد کۆمەکمان بکەن. بەڵام ئەوایلی کار موافەقەتیان نەکرد. ئێمە ئەوەڵین شمارەی کوردستانمان دەرکرد. دەقیق نازانم چ مانگێك بوو. بەڵام فکر بکەمەوە مانگی ئەوەڵی تیر بوو. پێم وایە بە دونبالی شمارەکانی پێشووی **کوردستان** بوو، ڕەقەم لێ درابوو. مەقالەکان قاسملوو بە کوردی دەینووسی، من بە کوردی دەمنووسی. ئەمن بە تەوری کوللی تەرجەمەم دەکرد، **عەزیز یۆسفی** مەقالاتی دەنووسی، تەرجەمەم دەکرد. ئەگەر مەقالاتێکی کە لە کوردستانێ دەنێردرا من تەرجەمەم دەکرد. قاسملوو تەرجەمەکانی تەنسیق دەکرد. ئەمن تەحویلی چاپخانەی فیرقەم دەدا. ئیرتباتم بوو لەگەڵ چاپخانە و دەیانهێناوە بۆ غەڵەتگیری، ئەمن ئیسلاحم دەکرد. دەمناردەوە چاپیان دەکرد و محەلێك هەبوو بە نێوی محەلی پەخش بوو، ماڵێك بوو ماڵی **حسێن ئاغا**، کوڕێکی مهاجر بوو، خانەوادەی مهاجرینی شوورەوی بوو، بابی و خۆی و ژنی بوو، مندالی بوو. ماڵەکە لە نزیکی **بارنەوا** بوو. محەلی پەخش بوو، ئەو ڕۆژنامانەی فرقە و ڕۆژنامەی **کوردستان** دەهاتەوە ئەو ماڵە. ئەمە حەفتەی جارێك لەوێ کۆ دەبووینەوە، بەستەبەندیمان دەکرد و قەرارمان دانا پەیکێکی موشتەرەکمان دانا.

ژمارەی یەك و دوومان ناردەوە. لە قتووی پرتەقاڵمان دەنا و پووشمان دەباڵی دەکرد و لەسەر سەربانی ئوتوبووسمان دادەنا. ئەگەر گیراش خۆتی لێ بە ساحەب مەکە. بەڵام خەتەر هەبوو. **مەحموود** دەیبردە ورمێ و فکر دەکەمەوە دەیبردە ماڵی **عەبدوڵا عیزەت پوور**، کە ئێستا لەگەڵ جناحی قاسملوو و ئەوانە. دەیبردە ورمێ لەوێشڕا دەیبردەوە **مەهابادێ**، ئێمە سەهمییەی ڕۆژنامەی عێراقمان جودا دەکردەوە، چون هەم بۆ تورکیامان دەنارد، هەم بۆ عێراق. ئێمە پەنجا ژمارەمان بۆ تورکیا دەنارد، ٥٠ ژمارەمان بۆ عێراق دەنارد. ١٩٠٠ ژمارەشمان بۆ کوردستانی ئێرانێ چاپ دەکرد.

برایم فەڕشی: مەتالبی ڕۆژنامە چ بوون؟

غەنی بلووریان: دەتوانم بڵێم ئەسڵەن لەیادم نییە. دەزانی چەند ساڵی پێ‌چووە، کە بتوانم ئیشارە بە مەتڵەبێکی بکەم. بەڕاستی ئەسڵەن لەبیرم نییە. بەڵام ئەوەندە دەزانم مەوردی ئیستقبالی گەرم قەراری گرت. کە **مامۆستا هێمن** نامەیەکی بۆ نووسیبووین، نامەیەکی تەشەکورئامیز کە کوردییەکی جوان و سادە و ڕۆژنامەیەکی ڕێکوپێکە. لە عێراق داوایان لێ کردین کە ٢٠٠ ژمارەیان بۆ بنێرین. لە تورکیا داوایان لێ کردین زیاتری کەین. لە کوردستانیش داخوازی زۆرتر بوو. بەڵام ئێمە بەڕاستی پێمان نەدەکرا لە تەورێزێ ڕا بارێکی گران بوو بۆ ئەو برادەرەی زیاتر لە دوو هەزار ژماران بەرێتەوە. ڕۆژنامە قورس و سەنگینە. نەدەکرا ئیمکانی ئەوەش کە لە ورمێ بۆ خۆمان چاپخانەیەکی دانینن نەبوو، کە نزیکترە.

www.zheen.org

داخستنی چاپخانە و ڕاگرتنی ڕۆژنامەی کوردستان

ئێمە توانیمان هەشت ژمارە وەدەرخەین. بە عیللەتی ئەوەی پاش هەشت ژمارە چاپخانەی ئازەربایجان مەوردی حەملە قەراری گرت و

کەشف بوو. **جەعفەری قەوسی** کە مەسئوولی ڕۆژنامەکەی فیرقە بوو، دەستگیر بوو، چاپخانەکەش گیرا. ئێمە بە دونبالی کەشفی چاپخانەکەی ترساین، نیگەرانی ئەوەی بووین ماڵەکەمان لۆ بڕوا. دەگەڵ **قاسملوو** چووین بۆ **تاران**. پاش شمارەی ٢ی ڕۆژنامەکە **عەزیز یۆسفی** تۆزێکی بێ ئیحتیاتی کردبوو، لە **تەورێز** گیرا. ئەمە چووین بۆ تاران، لە تاران قاسملوو ماڵێکی گرت، ماڵە **دەردەشتی** کابرای جوولەکەی دەنگخۆش کە لە ڕادیۆش گۆرانیی دەگوت. ئەمن چوومە ماڵی **سەدیقی ئەنجیری ئازەر**. دیارە ئەو دەمە فەسڵێکە کە سازمانی نیزامی کەشف بووە. دەستەی ئەوەڵ و دووهەم و سوهەم تیرباران کرابوون . **خوسرەو ڕوزبە** ئێستا نەگیرابوو. ئەو دەم کە من چوومە تارانێ، وەختێکی چوومە ماڵی **سەدیق ئەنجیری**، **پەرویز حیکمەت جوو** لەوێ بوو. حیکمەت جوو ڕەفیقی زۆر نزیکی سەدیق بوو. ئەمنیش بەهۆی سەدیقیەوە لە ساڵی ٣٠یەوە لەگەڵ حیکمەت جوو ئاشنا بووم. چونکوو سیەمی تیری سی [٣٠ی مانگی تیری ساڵی ٣٠] لە **کافەی فیرووز** لە مخبرودەولەی دەگەڵ پەرویز حیکمەت جوو بە وەسیلەی سەدیق ئەنجیری ئاشنا بووم. کاك فیروز ساحەبی کافەکە کوردێکی تورکیا بوو، پیاوێکی زۆر باش بوو، محەلی ئامەد و ڕەفتی توودەییەکان بوو. سەدیق ئەنجیری و **قاسملوو** ئەغلەب لەوێ بوون. کە چووبایەن تاران، ئێواران حەتمەن یەك لەوانەمان دەدیت. ئەو دەمی **قەوام سەڵتەنە** هاتە سەر کارو موسەدیق یان ساقت کرد. ئەمن دەگەڵ حیکمەت جوو بووم لەوێ. کە سەعات دوو ڕادیۆ ئەخبارەکەی کوت، قەوام سەڵتەنە کوتی تریبۆنالی ئینقلابی دروست دەکەم بۆ کەسانێك کە موقاوەمەت بکەن لە حکوومەت. پەروێز حیکمەت جوو هاتە دەرێ، چووە سەر [دژی] شا و قوام ئەلسەڵتەنەی و خەڵکی هوشیار کردەوە کە کودەتا بووە. تەزاهورات

www.zheen.org

دەستی پێکرد، کە ئەمن لە تەواوی تەزاهوراتی سیی تیردا شیرکەتم هەبوو. بەڵام لە ماڵی سەدیق ئەنجیری نەمامەوە چوومە ساڵی **سادق وەزیری**. جەریانی سی ام تیر. ساڵێ ٣٤ [١٩٥٥] کە چوومە ماڵی سەدیق ئەنجیری، حیکمەت جوو لەوێ مەخفی بوو. ئەو دەمەی حیکمەت جوو لەوێ بوو، ٦ مانگ بوو سازمان نیزامی کەشف کرابوو. نازانم **خوسرەو ڕوزبە** کەی گیرا. دەقیق لەبیرم نییە تاریخەکەی. ئەمنیش یەکدوو مانگان لەگەڵی بووم لە ماڵ سەدیق ئەنجیری. دیارە ئیعترازمان بوو بە پەرویز کە تۆ لێرە دانیشتووی چ دەکەی. بچۆ خارج لێرە دانیشتووی دەمانچەیەکت لەسەر تاقە داناوە، هەشت تیر کە بەڵێ ئەگەر هاتن حەوتان بەوانەوە دەنێم و یەکیش بە خۆمەوە. قازانجی چییە؟ لە ماڵێ دانیشتووی، نە کاری ئیجتماعیت هەیە، نە کاری سیاست هەیە، نە ئیرتباتی حیزبیت هەیە. بە نەزەری مە بڕۆیە دەرێ باشترە. دیاربوو ئەو دەیگوت هەتا **خوسرەو ڕوزبە** لێرە، بێ ئێمەش لێرە دەبین. ئەو دەم دووسێ نەفەری دیکە لە سەرانی سازمان نیزامی لە تاران خارج نەببوون. ئێمەش کوتمان خوسرەو ڕوزبە ئیرتباتی هەیە، دەگەڵ سازنماهی مەخفی کە ماونەتەوە، قانیعمان کرد تەماسی لەگەڵ خوسرەو ڕوزبە گرت و مەترەحی کردبوو، خوسرەو کوتبووی ئەوانەی بە تۆیان کوتووە قسەیەکی دروستیان کوتووە. ئەوە بوو شەوێ من لەگەڵ **پەروێز حیکمەت جوو** هاتمە دەرێ، بردم بۆ ماڵی دایکی. سبەینێ دەچمە لای ڕوفەقای دی کە مەرکەزیان دەزانم. دەچمە ئەوێ، لەوێ تەسمیم دەگرین بڕۆینە دەرێ. من گەڕامەوە. تەسادوفەن ئەو پووڵی پێ نەبوو، ئەمنیش دە تمەنم پووڵ پێ بوو، ئەو تاکسییەی پیادەی کردین لە قولهەکێ، دە تمەنەکەم دایە. سەعات دەی شەو بوو. پووڵەکەم دایە. لەگەڵ پەرویز قسەم دەکرد کابرای تاکسی دە تمەنی بردو لێی دا

ڕۆیشت. وەڵا بێپووڵ ماینەوە. پەرویز کوتی پووڵت پێ نییە، بە چی دەچییەوە، وەرە ئەوشەو لێرە بە. کوتم وەڵا بە پێیان دەچمەوە. ئەتۆ بچۆ لای دایکت با نیگەران نەبێ. خوداحافیزینمان کرد و بەجێم هێشت. یەکترمان نەدیتەوە هەتا ئەو دەمەی کە هێنایانە زیندانی بەرزاجان.

کۆبوونەوەی حیزبی دێموکرات بە بەشداریی سەدیق ئەنجیری، ڕەحمان قاسملوو و ئەحمەد تەوفیق لە تاران

ئەمن بە پێیان گەڕامەوە. لە ماڵی **سەدیق ئەنجیری** بووم، دەعوەتێکمان کرد لە برادەران کە لە کوردستانەوە بێن بۆ جەلەسەی. ئێستا **خوسروە ڕوزبە** نەگیرابوو. تاریخەکەی چەندە ئەو جەلەسەیە، ساڵی ٣٤ [١٩٥٥]ە. دەقیق تاریخەکەی نازانم چ مانگێکە. دەبێ فکری لێ کەمەوە، بە دیقەت حیسابی بکەم. فەقەت ئەوەندەی دەزانم سازمانی نیزامی کە کەشف کرا، چ فەسڵێك بوو. تاریخی کەشفی سازمانی نیزامی دیارە، سێ چوار مانگ پاش کەشفی سازمان نیزامی دەبێتە مانگی چەندوم، کە چاپخانەی ئازەربایجان کەشف بوو، ئەو دەم لە **تەورێز** وەدەرکەوتین، ڕۆیشتین بۆ تارانێ، چوار مانگ پاش کەشفی سازمانی نیزامی، پاش ڕۆیشتین بۆ تارانێ، پاش ڕۆیشتنی **پەروێزی**. چوار مانگ، پێنج مانگ پاشان ئەو جەلەسەمان تەشکیل دا. **ئەسعەد خودایاری**، **سولەیمان موعینی**، **حەمەدی میر ڕاتبی**، **قادر شەریف**، **ئەحمەد تەوفیق**، ئەمن بووم، **قاسملوو**، **سەدیق ئەنجیری** شیرکەتیان کرد کە سەدیق ئەنجیری ئەودەمی جیددیتر لەگەڵ ئێمە هاوکاریی دەکرد. چون لە ڕۆژنامەی "**کوردستان**"دا جوزوی هەیئەت تەحریریە بوو. ئیرتباتیشی لەگەڵ حیزبی توودە قەتع کردبوو. زۆریش زیددایەتیی لەگەڵ **حیزبی**

تووده دەکرد. پەرویز هەر مابوو کە جەلەسەکەمان تەشکیل دا. تاقە وەتاغێك بوو ماڵی سەدیق کە ئەویش لە جەلەسەکە بەشدار بوو. کوتمان خوب ئیشکالی نییە.

مەوزووعی جەلەسە

١- قەتعی ئیرتبات لەگەڵ بەدەنەی حیزبی تووده بە وەسیلەی قاسملوو. ئێمە بە تەوری جیددی مەسەلەمان لەگەڵ قاسملوو مەترەح کرد. سەدیق ئەنجیری ئازەر ئیرتباتی خۆی قەتع کردووە، ئیعتقادی نەماوە. ئیحساس نەماوە. ئیحساس دەکەین ئەتۆ ئیرتباتی خۆت قەتع نەکردووە. **کیانووری** ئێستا وەدەر نەکەوتبوو، لە داخلی تارانێدا بوو. ئەتۆ ڕابیتەت هەیە. ئەگەر لەگەڵ ئێمە هەمکاری دەکەی وەك **حیزبی دێموکرات**، دەبێ لەگەڵ بەدەنەی حیزبی توودەی ئێران قەتعی ڕابیتەی بکەی و لەگەڵ ئێمە بی، چون بوونی تۆ لەگەڵ حیزبی تووده و ئیرتبات لەگەڵ ئێمە و ئامەد و ڕەفت لەگەڵ ئەوان، لەو شەرایتەدا کە مەخفیە، خەتەری زەربە لێدان لەمەش هەیە. ئێمە موعتەقیدین کە تۆ دەبێ قەتعی ڕابتە بکەی. **قاسملوو** قەولی قەتعی ڕابیتەی دا، ئێمە تەسمیمان گرت لەگەڵ حیزبی تووده هیچگونە ئیرتبات نەکەین. ئەو ئیرتباتەی کە سابق هەمانبوو قەتعی بکەین. ئەو ڕابیتەش فەقەت قاسملوو بوو. بەنابەرئین ئەگەر قاسملوو قەتعی ئیرتبات بکات، ئێمە هیچ ڕابتەیەکمان لەگەڵ حیزبی تووده نامێنێ. دیارە ئیستدلالمان دەکرد، سازمان حیزبی تووده لۆ چووبوون، پۆلیس نفوزی کردبووە ناو حیزب، شکنجە هەیە، گرفتاری هەیە و خەتەر هەیە. ئێمە نامانەوی لەو ئیرتباتانەدا وە خەتەر کەوین.

٢- جەریانی ٢٨ی مورداد تەحلیلی لەسەر بکەین، شیی کەینەوە، ڕەهبەری **حیزبی تووده** مەوردی ئینتقاد قەرار بدەین، بە نێوی **حیزبی**

دێموکراتی کوردستان. عەدەمی ڕووحیەی ئینقلابی و عەدەمی ئیقدامی ئینقلابیی حیزبی توودە لە موقابل کودەتای ٢٥ی مورداد، مەوردی ئینتقاد قەرار بدەین. دیارە ئینتقادەکان بە کۆمەکی هەموومان نووسرا. تەهیە کراو بە نێوی حیزبی دێموکرات قەرار بوو بیدەین بە قاسملوو بیدا بە ڕەهبەریی حیزبی توودە لە ئوروپا.

ئێمە ئەو تەسمیمەمان گرت، بەڵام **حیکمەت جوو**، دەگەڵ **قاسملوو** کە چوون جێگا نەبوو لەوێ. پاش چەند شەوان کە هاتەوە جەلەساتی بەعدیمان ئیدامەی هەبوو. لەسەر بەرنامەی کاری لە کوردستان و ئیرتباتاتمان. ئێمە قەرارمان دا لە تەریقی قاسملوویەوە لە ئوروپایەوە لەگەڵ شوورەوی ئیرتبات بگرین. ئەو قەرارەمان دا و ئەو ئینتقادانە فەقەت نەدەین بە حیزبی توودە. ئەسڵی ئینتقادەکان دەدەین بە شوورەوی و نوسخەیەکی دەدەین بە حیزبی توودە. ئەسڵی ئینتقادەکانمان بۆ شوورەوی‌یە، کە ئەو حیزبەی هەیە بە عینوانی حیزبی مارکسیست لەنینیست، ئەو وەزعەی بەسەر هاتووە. ئەو وەزعەش ناشی لەو بێعورزەگیەیە کە ئەو حیزبە هەیەتی. ئەڵبەت مەتنی کامیلی ئینتقادەکانم لەبیر نییە کە **حیکمەت جوو** هاتەوە، کوتی کە من لەوێ بووم ئیحساسم کرد کە **کیانووری** هاتۆتە ئەوێ و لەگەڵ **قاسملوو** دانیشتووە. ئێمە پێمان سەیر بوو کیانووری ماڵی ئەوی لەکوێ دەزانێ؟ کە قەرار بوو قەتعی ئیرتبات بکات. ئەوە بوو قاسملوومان دەعوەت کرد بە جەلەسە. دیسان هەموو حوزوورمان هەبوو. لە جەلەسە بە شیدەت مەوردی حەملەمان قەرار دا و من کوتم ئەوەی بە عوزوی حیزبی دێموکرات قەبووڵ ناکەین، هەر دەبێ لەگەڵ حیزبی توودەی بێ. حازر نیم قەبووڵی کەم. ئەوە دیارە ئیرتباتی قەتع نەکردووە. دە فکری پاراستنی حیزبی دێموکراتی

www.zheen.org

کوردستان نییە، هیچ سۆزێکی نییە، جەلەسەم تەرک کرد. کوتم هەتا ئەوە لە جەلەسەی بێ حازر نیم شیرکەتێ بکەم. جەلەسەم تەرک کرد، ڕۆیشتم. چوومە پارکی شار. **سولەیمان** لێی پرسیم بۆ کوێ دەچی، کوتم دەچمە پارکی شار. شەوێش ئەگەر بێمەوە لێرە بنووم دێمەوە. دیارە **عەبلای ئیسحاقی** هات، **قادر شەریف** هات، سولەیمان هات قاسملوو ئینتقادی لە خۆی کردووە. کوتوویەتی ئیشتبام کردووە، فلانم کردووە و تیکراری ناکەمەوە. بلاخەرە کادرێکە و کوردە و دڵسۆزە و قابلی ئیستفادەیە بۆ ئێمە، دەیەوێ بە تەوری جیددی لەگەڵ ئێمە هاوکاری بکات. پاڵ پێوەنانی دروست نییە. نابێ مەوزعی وا توند بگری. سەدیقیش قەبووڵی کردووە و بە تەزمینی ئەوان ئێمە قەبووڵی بکەینەوە. منیان قانع کردو گەڕامەوە بۆ جەلەسەی. قاسملوو بە حوزووری منیش ئینتقادی لە خۆی کرد. کوتی ئیشتبام کردووە و نەمفامیوە. کوتم کاکە **کیانووری** بە پیاوێکی خراپ نازانین، بەڵام جەریانی حیزبێکە زەربەی خواردووە. ئێمە لەگەڵ ئەو حیزبەی بە وەسیلەی تۆ ڕابیتەمان هەبوە. ئیدامەی ئەو ئیرتباتە لەگەڵ ئەوان لەو ڕاستایەدا مومکینە، ئێمەش زەربە بخۆین. تۆ تەعەهودت کردووە لەگەڵ ئەوان ئیرتبات قەتع کەی، لەگەڵ ئێمە بی. تۆ تەعەهودی خۆت شکاندووە. قەبووڵی کرد تەعەهودی شکاندووە، تیکراری ناکاتەوە و ئەو نامانەش دەبا و دەیدا بە ڕوفەقای شوورەوی. ئێمە پێشمان گوت نامانەوێ لە حیزبی توودە کۆمەك وەرگرین. ئەگەر ئەتۆ تەعەهود بدەی کۆمەکمان بۆ لە شوورەوی وەرگری، ئێحتیاجمان بە یاریدەی ئەوان هەیە. ئەڵبەت ئەمن لە جەلەسەیدا کوتم ئەو ئینتقادی کە من لەو برادەرم هەیە، ئەو برادەرە کە قەبووڵی کردووە تیکراری نەکاتەوە، بەڵام من باوەڕی پێناکەم. مەعتەقدم لێرە بچێتە دەرێ، هیچ کارێکی بۆ ئێمە ناکات.

کوتیان نا وانییه فلان نییه. خۆ نەزەرت ئەوەیە کێی دیکەی لەگەڵ بچێ. بۆ خۆت لەگەڵی بچی کوتم نەخێر. ئەمن لە چوونێ نیم. لە ئێرانێ دەر ناکەوم. برادەرێکی دیکەی لەگەڵ بنێرن. **عەبلای ئیسحاقیی** لەگەڵ بچێ. ئەوەبوو بەحس کرا. قاسملوو کوتی پاش ئەوەی ئەمن تەعەهودم کردووە باوەڕم پێناکەن دروست نییە. بلاخەرە منیان قانع کرد باوەڕ بکەم. بەبێ مەیلی قەبووڵم کرد.

پاش ساڵها کە ئیختلاف بەینێ ئەحمەد تەوفیق و قاسملوو بوو لە عێراقێ، ئەحمەد تەوفیق ئەو دەمی بە چاویدا دابۆوە کە غەنی ڕاستی دەکرد. ئینسانێکی کە لەگەڵ مە ڕاست نەبووی. بە هەر سوورەت قاسملوو ڕۆیشت، بەلام ئەوەی کە تەعەهودی کردبوو نەیکرد. نامەکەی نە تەنها نەدابوو بە شوورەوی، نە تەنیا ئیرتباتی نەگرتبوو، دابووی بە **ڕادمەنش**، ئەو ئینتقادانەی کە ئێمە کردبوومان یەکجانبە دابووی بە ئەو، بەشی شوورەیی نەدابوو. ئێمە لەو جەلەسەی گەڕاینەوە، هاتینەوە. **عەبلای ئیسحاقی** گەڕاوە بۆ **سنە**. ئەوانی دیکە گەڕانەوە بۆ مەنتقەی. ئەمن لە **تاران** مامەوە. بۆ ماوەیەکی مونتەزری **قاسم سوڵتانیان** بوو کە لە **هەمەدان** دیپلۆمەکەی وەرگرێ. دوایە ئەمن بچمەوە هەمەدان و هەڵیگرم بیبەمەوە کوردستان. بەلام ئەو دەم ماڵی **سەدیق ئەنجیری** تۆزێك دوچاری شەك و تەردید بوو، حیکمەت جوو ڕۆیشت ئیحساسی خەتەری لێ دەکرا. ئەمن چوومە ماڵی **ساڵح ئیقلیدۆس کە لە گەلوبەندەك** وەتاغێکی گرتبوو. لەوێ مامەوە، ساڵح ئیقلیدۆس یەکی قەد بڵیندی درێژ بوو ئەگەر ئێرەی ڕەنگ کردبایە [ئیشارە بەو ژوورەی کە لێی دانیشتووە] بە فڵچە نەردیوانی نەدەویست. حەمە ساڵح ئیقلیدۆس لە کۆمیتەی سنەیدا بوو، ئێستا مەخفییە هاتۆتە دەرێ، کارگەری نەقاشی ساختمانە، کارگەری وەرزیدە.

کوتم چ بکەم هەتا ئەو برادەرەی ئێمە ئیمتحانەکەی دەدا و دیپلۆمەکەی وەردەگرێ، ئەمن بەرە سەر کار با کار بکەم لەگەڵ تۆ. ئەوە بوو لەگەڵ ئەو دەچوومە سەر کاری نەقاشیی ساختومان، ئاوم دەکێشا و ڕەنگم ساز دەکرد و موددەتی دوو مانگ سێ مانگ لەگەڵ ئەو برادەرە بووم. پاش ئەو ماوەیە چووم بۆ هەمەدان. قاسم سوڵتانیانم دیتەوە و لە ماڵە مامی **ئەحمەدی سوڵتانیان** بوو، کوتم کاکە چی دی ئینتزاری تۆ بکێشم، با بڕۆین. دیار بوو پێی شل بوو، تازە لە کوردستانێ گەڕابۆوە بۆ هەمەدان، کاری دەکرد و دەرسی دەخوێند، نەیدەتوانی بێتەوە. بۆم دەرکەوت کە نایەتەوە.

ڕووداوەکانی ناو حیزبی دێموکراتی

پاش کۆبوونەوەی تاران لە مەهاباد و باشووری کوردستان

خوداحافیزیم کرد، بەجێم هێشت و هاتمەوە **تەورێز** و لە تەورێز هاتمەوە **کارخانەی قەندی میاندواو**، لە حاڵێکدا **قاسم سوڵتانیان** لە دێهاتێ بوو، فەراری بوو، بەعدەئەز ساڵی ٣٢ [١٩٥٤] جوزوی کادرهای مەنتقەی جوزوی کۆمیتەی ئەیالەتی **بڵباس** بوو، بۆ ئەوەی دیپلۆمەکەی وەرگرێ، ئیجازەی خواستبوو بچێ دیبلۆمەکەی وەرگرێ. وەبوو نەگەڕاوە. لیباسی کوردیم لە **موسافرخانەی شەبستری**، **ڕەحمانی عەشیرەتی** لەوێ بوو، لەبەر دەرکەی ڕاوەستا بوو کە من بەوێدا هاتم، بانگم کرد لەگەڵی چوومە وەتاغەکەی، لیباسەکانم لەبەر کرد و کۆت و شەڵوارەکەی خۆم دایە، هاتمە ماڵی **کاکە جەوانمردی قازی**. شەوێ لەوێ بووم، بۆ سبحەینێ ڕا هاتمە **پیرۆلی باخی** و چوومە ماڵی مەلای مەسئوولی دێی بوو. دەگەڵ وی دانیشتم ڕاجع بە مەسائیلی دێ و وەزعی خۆیان پرس و جۆیەکم کرد. لەوێڕا هاتمەوە **قزڵجەی**، لە قزڵجە کارمان هەبوو ئیرتباتمان

www.zheen.org

هەبوو لەگەڵ **ڕەزاق** و **مام حسێنی فەتاح** و ئەوانە. ماڵی قازی کە لەگەڵ ئێمە لە شوورەوی بوو، لەوێرا گەڕامەوە هاتمەوە نێو مەنگوڕان. ئەڵبەتە لە ماڵی **ساڵحی ئیقلیدۆس** کە بووم، نامەی ئەو **مەزهەری خالقی**یە کە هاتبوو بۆ براکەی، بۆ **عوبەیدی** بە وەسیلەی ساڵحی کە لە تارانێ بوو، خەبەری نامەکەم ئیحساسم کرد کە ئەو نامەیە، لە تەرەف ئەو کوڕەیەو هاتووە، ساڵەی ئیقلیدۆس کردبوویەوە، ئەمن خوێندمەوە. ئەو کوڕە مەزهەر ئیزهاری نیگەرانیی کردبوو لە وجوودی **عەبلای ئیسحاقی** لە ماڵی خۆیان بۆ براکەی نووسیبوو کە ئەمن دەمەوێ بە جورێکی ئەو برادەرە قانع کەم لەوێ بڕوا و جێگایەکی دیکە بچێ، خەتەرە و ئیحساسم کرد ترسیان هەیە. خەبەرم دا بە **عەبدوڵای ئیسحاقی** کە لەوێ بڕوا. دوای عەبلای ئیسحاقی هاتەوە ئەمن گەڕامەوە بەوێدا، ئەمنیان تەعین کرد بچم بۆ **سنە**، عەبلای ئیسحاقی بێتەوە ئەو مەنتەقەیە. ئەوە بوو ئەمن چوومە سنە و پێموایە جەریانی دەستگیری خۆم لە سنە باس کرد. لازم بە تەوزیح نییە. کە من لە تەشکیلاتی ئەوێدا هاوکارم دەکرد. ئەودەمی لە بەخشی ئامووزشیشدا کلاسم هەبوو ڕاجع بە مەسایلی میللی و مەسایلی سیاسی دەگەڵ ئەو برادەرانەی کە دادەنیشتین، قسەم بۆ دەکردن. موددەتی سێ مانگ چوار مانگ زیاتر دەوامم نەهێنا، چون کە چواری ئابان دەستگیر بووم کەوتمە زیندانی ئەوێ و کە داستانەکەم گێڕاوە. پاشان زیندانەکەم کێشا ساڵی ٣٧ [١٩٥٨] هاتمە دەرێ. ساڵی ٣٧ کە هاتمە دەرێ، ئیدامەم بە مبارەزەی دا، بەڵام ئەمن ئیرتباتم لە شاریدا نەگرت، ئیرتباتم لەگەڵ **قادر شەریف** بوو، **عەبلای عیزەت پووریش** جوزوی کادرهای مەنتقە بوو، فەعالیەتی دەکرد.

ئەسعەد خودایاری، ساواکی مەهاباد و عەبلّای ئیسحاقی

ساڵی ٣٧ کە هاتمە دەرێ لە زیندانێ، لە تەرەف عەبلّای ئیسحاقی خەبەرم پێدرا بە وەسیلەی **قادر شەریف** کە **ئەسعەدی خودایاری** بۆ خۆمان ناردۆتە سازمانی ئەمنیەت، نفووزییە تۆ دەگەڵی تەماست هەبێ. ئەگەر ئیتلاعاتێکی لازمی پێویست بێ، بۆ گومڕاکردنی ئی سازمانی ئەمنیەت، تۆ دەگەڵ ئەسعەد لە ئیرتباتدا بە، ئەسعەدیش دێ بۆ خاریج بۆ عیراق، من دەگەڵی ئیرتبات دەگرم. ئەو دەمەیە کە **مەلا مستەفا** گەڕاوەتەوە لە شوورەوی، کودەتای **قاسمی** بووە، عەبدوڵای ئیسحاقی لەوێیە و مورەتەب لەلای مەلا مستەفایە، ئەمن لەگەڵ ئەسعەد ئیرتباتم بەرقەرار کرد. **ئەسعەد خودایاری** دەرەجەداری ڕوکنی دوو بوو، لە زەمانی دێموکراتدا تفەنگی فڕاند لە **سەقز** هەڵات، هاتە **جەمهووریی مەهاباد**، لەوێ وەکوو دەرجەداری ئەرتەش هەمکاریی دەگەڵ جەمهووری کرد. لە جەمهووریی کوردستان بوو بە فەرماندەی نیزامی. پاش تێکچوونی حکوومەت، ئەسعەد ڕۆیی بۆ عێراق، ماوەیەك لە عێراق بوو، گەڕاوە، هاتەوە **مەهاباد** و لە مەهاباد نازانم چ ساڵێك گەڕاوە. دەستگیر کرا، پەروەندەی هەبوو بە زەمانەت بەر بوو، پاشان **عەوڵای ئیسحاقی** تەشویقی کرد لەگەڵ **ساواك** هەمکاری بکات. ساواك ساڵی ٣٦ [١٩٥٧] لە مەهاباد دامەزرا. ئەسعەد خودایاری ئیحتمالەن ساڵی ١٣٣٥ [١٩٥٦] گەڕاوەتەوە. کە هاتۆتەوە ماڵی **فەتەی چاو شێتی**، لەوێدا گیراوە. چونکی هیچی لەسەر نەبوو. مەدارکی لەسەر نەبوو، ئەسعەدیان بەردا. دیارە **شایعەشیان** دابوو حیزب کە ئەسعەد ساواکییە. پێش ئەوەی بچێتە ساواك لە پێشدا شایعەسازییان کرد، بۆ ئەوەی زەمینە بدەن بە ساواك ئەسعەد بگرێ. ئەسعەد موخالفەتی کردبوو، کوتبووی ئەمن ئابڕووم هەیە لەنێو خەڵکدا، خەڵك جنێوم

www.zheen.org

پێ‌دەدا. خەڵکی مەهاباد دەمناسن، هەموو عالەم دەیناسی، چون ئێمە مەشهوور بووین، ئەویش ئاوا ناسراو بوو. ئینسانێکی فەعال، شەریف و باشەرف. ئینسانێکی زۆر وریا، زۆر زیرەنگ، زۆر لێهاتوو، زۆر وشیار بوو. ئەسعەدیان وادار کرد تەسلیم بێت، مەئمووریەتی حیزبییە، کەسی دیکە ئەو تواناییەی نییە. ئێستاش تۆ لە زیندانێ هاتوویە دەرێ، پەروەندەت هەیە. ئەگەر ببیە ساواکی پەروەندەکەشت مالیدە دەبێ، مەحکوومییەتێکت بۆ نایەت. دەتوانی لە خزمەتی مەدا بی. لە ساواکی ئیتلاعاتی بۆ ئێمە بێنە و ساواکیش ئیتلاعاتی دەوێ لە تۆ. ئێمە ئیتلاعاتت دەدەینێ. دوایە کە من لە زیندان هاتمە دەرێ، بە منیشیان مەعەرفی کرد. ئەو برادەرە ئێمە وەزیفەمان داوەتێ بچێتە ساواک. ئیرتباتی لەگەڵ بەرقەرار بکەوە. ئیستفادەهای لازمی لێ بکە. دیارە ئێمە ئیستفادەیەکی زۆرمان لە **ئەسعەد خودایاری** کرد. چون ئەمن تەحتی نەزەر بووم لە مەهابادێ، ماڵی **ئەسعەد خودایاری**مان کردە پایگای کاری خۆمان. کە ئەو **ئامینەی** کە ژنی **محەمەدی ماملێ**یە، ئەودەمێ ژنی ئەسعەد خودایاری بوو. کە دوایە داستانەکەی دەڵێم کە ڕوفەقای خۆمان بەدەستی خودی **ئەحمەد تەوفیقی شەهید** بوو. پاشان مێردی بە محەمەدی ماملێ کرد. دیارە محەلی قەرار و مەلاقات و ئەوانەی لە خاریج لە دێ ڕا دەهاتن بۆ ئیرتبات لەنێو شاری، دەهاتنە ماڵی ئەسعەدی. ئەمنیش دەچووم لە ماڵە ئەسعەدی تەماسم لەگەڵ دەگرتن.

www.zheen.org

سیاسەت و ئەسپ و گامێش و ساواکی مەهاباد

بۆ ئەوەی بتوانم کار بکەم و کاسبی بکەم و لە شار وەدەرکەوم، چون تەعهودیان لێ‌وەرگرتبووم لە شار دەرنەکەوم. شوغڵی ئەسپ کڕینم

ئینتخاب کرد. ئەسپ بکڕم بفرۆشم. بتوانم بۆ جەلەسات بچمە خارجی شار. بەڵام ئەگەر مەغازەم هەبێ و ون بم لە شار، خەتی سەیرم لە شار دەبیننەوە، چونکە تەجروبە سابتی کرد کە بە دووچەرخە لە شار وەدەرکەوتم، چووم گامێشێکی بکڕم لە قاوەخانەی دێبوکری، گوزارشیان لێ دابووم. کە چوومە قاوەخانەی، کە دەگەڵ **بەهارمەست** بازپرسی مەهابادێ بەرخوردمان لێ پەیدا بوو. ەچییە دورێ فەعالیەت دەکەی. لەنێو مەیدانی مەنگوڕان. تەوهینی کرد، ئەمنیش تەوهینم کرد. **سەرهەنگ بەهارمەست**. خەڵکێکی زۆریش کۆبوونەوە. چووبوو بە دژبانی کوتبوو کە خەڵکی تەحریك کردووە کە لێم دەن. کار گەیشتە ساواك، ئەسعەد خودایاری هات، بە منی گوت لێت دەگەڕێن، خۆت بشارەوە. هەتا من مەسەلەکە حەل دەکەم. ماوەیەك خۆم شاردەوە. ئەسعەد چووبوو داستانەکەی گێڕابۆوە، ئەمنیش کە تەسادوفەن گامێشەکەم کڕیبوو، ڕەفیقی حیزبی بوو. ساحەبی قاوەخانەی دێبوکری. پێم گوتبوو کوتبووی ماڵی ئێوە پێنازانم.کوتم ماڵی ئەسعەدی پێ دەزانی، کوتی پێ دەزانم، کوتم گامێشەکە بەرە ماڵی ئەسعەدی. **ڕەشەی قاچاخچی** کە لەوێدا بوو، ڕەفیقی خۆمان بوو. ئەسعەد کوتبووی کابرا درۆ دەکات، بەهارمەست درۆی کردووە، ئەمن چووم تەحقیقم کردووە گامێشەکەش ئێستا لە حەوشی حەساری منە. چووە گامێشەکەی کڕیەوە و گەڕاوەتەوە. لە قاوەخانە معامەلەی کردووە، کوتوویە گامێشم هەیە، گامێشی لازم بووە ڕای بگرێ بۆ شیر و ماستی خۆی. ئەو کابرایە کوتوویە وەرە گامێشەکەی ببینە، ئەگەر پەسەندت کرد بیبە. ئەویش بە دووچەرخە گامێشەکەی دیوە و هاتۆتەوە. گامێشیش ئێستا لە ماڵی منە. بەنابەرئێن مەسەلە مونتەفی بوو. ئەسعەد ئەو مەسەلەی حەل کرد. دیارە ئەمن بدونە ئیجازەی

شارەبانی چووبوومە دەرێ، لە شارەبانیش بانگیان کردم، کوتم چووم لەو قاوەخانە ئەو گامێشەم کڕیوە. دیارە ئەوان تەحقیقاتیان کرد دروست بوو. تەزەکوریان دا و کوتیان حەقت نییە بێ ئیجازەی ئێمە وەدەرکەوی. ئەسپ کڕینم ئینتخاب کرد و چوومە شارەبانی و کوتم شوغلم نییە و سەرمایەشم نییە، دەمەوێ زیندەگی بکەم، ئەمن ژنم هەیە خوشکم هەیە، کەس‌وکارم هەیە، دەبێ ئیدارەیان بکەم. شوغڵی ئەسپ کڕینم ئینتخاب کردووە، چێوداری، مەجبوورم پێنجشەمە بازاڕ، یان جومعە بازاڕ بچم بۆ بازاڕی **قەباخکەندی** لەکن **میاندواو**. پاش هەفتەیەك جوابیان دامەوە کە هەر وەخت گەڕاشییەوە ئیتلاع بدەوە. بە وەسیلەی ئەو ئەسپ کڕینەی مانۆڕم هەبوو کە هەم دەچوومە بازاڕی **قەباغکەندی**، هەم جاروبارە نەدەچوومە بازاڕی قەباغکەندی، ئەوانە دەچوون شەریکەکان، ئەمن بەولادا دەچووم تەماسم دەگرت.

پەیامی نهێنی مەلا مستەفا و

بۆمبی عەبڵای ئیسحاقی (ئەحمەد تەوفیق)

لە مەهاباد کە کۆمیتەیەکی مەخفی هەبوو، ساڵی ٣٧ [١٩٥٨] مەسئوولی **هاشم حسێن زادە** بوو، **یۆسف ڕزوانی** بوو، ئێستا لە عێراقە، ئەوانە بوون. دەگەڵ ئەوانە ئیرتباتم هەبوو، دەگەڵ بەدەنەی ئیرتباتم نەبوو. لەگەڵ ئەو دوو نەفەرە ئیرتباتم هەبوو، جاروبارە لەگەڵ ئەم دوو نەفەرە، جەلەسەمان دەگرت. بۆ کاروباری تەشکیلاتی مەهاباد. ئیرتباتی ڕەسمیشم لەگەڵ **قادر شەریف** هەبوو. کە کۆمیتەی **بڵباس** بوو. ڕۆژێك **ئەسعەد** هات کوتی پەیغامیان ناردوە لە خاریجی کە تۆ بچییە دێبوکری. قادر شەریف دێتە ئەوێ لەگەڵی مولاقات بکە. ئەمنیش کوتم دەچمە

دەرێ، تۆ موراقەبەت بکە، هوشیار بی کە لە شاری وەدەر دەکەوم. کوتی بە نەزەری من بە ڕۆژ نابێ بچی، بانگی شێوان بچۆ بە سواری، جەلەسەکەت بکەو شەوێ بگەڕێوە. یا وا بڕۆ بە تاریکی واریدی شاری بی. موتەوەجیه نابن. ئەوەبوو چوومە دێبوکری لەگەڵ قادر شەریف قسەم کرد، کوتی من بەپەلە تۆم ویستووە، پەیامێك هاتووە لە **عەبلای ئیسحاقی**یەوە لە عێراقەوە، مەحرەمانە هاتووە. کە بێم لەگەڵ تۆ باسی بکەم. ئەڵبەتە دەمانزانی عەبلای ئیسحاقی ماجەراجووە، ڕووحییەی ماجەراجوویانەی هەیە، ئینسانێکی شەریف و ڕەشید بوو، ماجەراجوو بوو، ئێمە زۆرجاران پێشگیریمان لێ کردووە حەتتا لە ئەعمالی تیرۆریستی، دەفعەیەك جەرەیاناتی بۆکانێ بەوجوود هات، پاش ئەو حەوادیسە ئاغاکان لە مەنتەقەی **چۆمی مەجیدخان** خەبەریان دابوو بە **مەهاباد** کە جەلەسەکە بۆ چییە، بەڵام کۆبوونەوەیەکی گەورەیان هەیە. **عەبدوڵلای ئیسحاقی** چووبوو بۆمبێکی دروست کردبوو، دابووی بەو دێهقانەی خەبەرەکەی هێنابوو، لە جەلەسەی ئاغاکانی هاوێ. کە من خەبەرم پێزانی ئوتوبووس حەرەکەتی کردبوو، بەڵام بە ماشێنی دی چووم پێشم بە ئوتوبووس گرت و کابرام هێنا خوارێ، پیادەم کرد و هێنام بردمە گۆمی تەنەکەی، بۆمبەکەم لە گۆمی تەنەکەی مونفەجر کرد. یەك ئەوە بوو؛ یەك **ئوستوار مەنسوورپوورێك** هەبوو، ئوستوار ڕوکنی دوو بوو، ئوستوار تەعقیب دەکا و کاری ئەوەیە، ئەو ئوستوار مەنسوورپوورە کوردە، ئەوە نەبێ یەکی دیکە دادەنێ. تیرۆری مەنسوورپوور چ موشکلێکی ئێمە حەل دەکات. تەسمیمی گرتبوو ئەو کارەش بکات. بەرنامەڕیزی بۆ کردبوو کە پێمان زانی. ئەو جۆرە کارە ماجەرا جۆیانەی هەبوو. ئینتقادمان لێ دەکرد زۆر بە شیددەت و حەتتا تەزەکورمان پێدا، ئاخرین بار بیر لەو کارانە

بکەیەوە لە حیزب دەرت دەکەین. کە بڕێك خۆی جەم کردەوە. قادر شەریفیش لە جیبهەی وی دەگەیشت، کوتی سفارشی بۆ من ناردووە، خوێندمەوە خەتەکەی دوو سەتری زیاتر نەنووسیوە، پێم بەرنامەی خۆی بێ و **مەلا مستەفا** ئاگای لێ نەبێ. مەلا مستەفا شەخسی دووهەمی عێراقە، لە کاخی **نووری سەعید** دانیشتووە، کوتم چییە مەسەلە، کوتی **ئەحمەد تەوفیق** لە تەرەف مەلا مستەفاوە پەیغامی ناردووە، بۆ تۆ کە ئەگەر بتوانن تەدارکی نیروویەکی ببینن، ئێمە دەتوانین سیلاح تەئمین بکەین، بۆ حەرەکەت لە مەرزەکانی عێراق دەست پێبکرێ. ئەمنیش کوتم ئەگەر شەخسی مەلا مستەفا ئەوەی کوتبێ، دەبێ لازمە ئێمە جەلەسەیەکی سەرتاسەری ڕەهبەری بگرین. بەو شکڵەی نابێ. دیارە ئەو دەم ڕەهبەری تەغیراتی کردبوو. ڕەهبەری سابق نەمابوو. ئەوانەی کە قەبلەن سوڵتانیان بوو، کەریم وەیسی بوو، ئەوانە بوون **ڕەحیم خەرازی** بوو، ئەوانە هەر یەکە بە شێوەیەك کەنارەگیرییان کرد، دوای ساڵی ۳۲. هەتا لە بەعزێکیان زەعف بینرا. ئەودەم کۆمیتەی مەرکەزی **عەزیز یۆسفی** بوو، (لە تاران بوو) **ڕەحمەتوڵا شەریعەتی** بوو، **دوکتور مەولەوی** موشاور بوو، ئەمن بووم **عەبدوڵای ئیسحاقی** بوو، ئەو تێعدادە بووین قادر شەریف و عوزوی کۆمیتەی بڵباس بوون لە شەرایتی ویژەدا لە جەلەساتی ئێمە بەشدارییان دەکرد.

کۆبوونەوەی ڕابەرایەتیی حیزبی دێموکرات و ناکۆکی و کێشەکانی ناوخۆیی

www.zheen.org

کە وایە دەعوەتێکی بکەین عەبڵای ئیسحاقی بێتەوە، دوکتور مەولەوی و شەریعەتی لە تاران ڕا بێن، نەخێر ببەخشن عەزیز یۆسفی گیراوە، ساڵی ۳۷ [۱۹۵۸] گیراوە، ساڵی ۳٦ [۱۹۵۷]، گیراوە لە زیندانی

تارانێیە لە **قزڵقەلعەی**. کە ئێمە ئەو جەلەسە لێرە تەشکیل بدەین، تەسمیم گیری بکەین لەسەر ئەو پێشنیارەی کە کراوە. ئەمن دەعوەتم کرد بە جەلەسە. دوکتور مەولەوی و شەریعەتی بێنە مەهاباد، عەولا ئیسحاقی بێ، **هاشم** کە لە شاخییە ئێمە زۆر مەحرەمانە لەو سەتحە چکۆلەدا ئەو جەلەسە بگرین، چون مەسەلە موهیمە. سەتحی گوستەردە نەبێ.

پەیامەکەی کە من ناردم بۆ تارانێ، عیللەتەکەم بەیان نەکرد، ئەوەم باس کردبوو کە ئەو برادەرانەی کە لە تارانێ دانیشتوون، دوورن لە جەریانی موبارەزاتێ، ئەمن کە لە زیندان هاتوومە دەرێ، ماوەیەکە لێرە کار دەکەم، موتەوەجهی عەدەمی حزووری وان بووم لێرە. وا باشە کە ئەوان جاروبار بێنەوە لە جەلەسات شیرکەت بکەن، بە وەزعی مەنتەقە ئاشنا بن. ئیمکان و بەهانەش هەیە و ئەمە دەبێ کۆببینەوە، بەعزە مەسایلێکمان هەیە قسە بکەین. مەعلووم نییە بە چ عیللەت **دوکتور مەولەوی**، **خولەی ئیسحاقی** برای **عەبدوڵای ئیسحاقی** لە تاران تەشویق کردبوو کە بچۆوە مەهابادێ، خەبەر بدە بە عەبدوڵڵای کە داوی ئەو جەلەسەی غەنی نەکەوێ و نەیەتەوە، بێتەوە غەنی تەسمیمی هەیە ئەو بەرکەنار بکات. بەرنامەی غەنی ئەوەیە کە بەرکەناری بکات. بۆ خۆی وەك جاران تەسەلوتی بەسەر حیزبدا هەبێ. دیارە دوکتۆر مەولەوی نەزەری موساعدی لەگەڵ من و عەزیز نەبوو، چونکوو ئەمە جناحی کامیلەن چەپی ڕەهبەری حیزب بووین. دوکتور مەولەوی ڕووحێکی ناسیۆنالیستی پەیدا کردبوو.

www.zheen.org

قەبلەن لەگەڵ حیزبی توودەی وەختێك لە دانشگایە بوو، جزوی سازمان جەوانانی حیزبی توودە بوو، ئەسڵەن بە زیدی کۆمۆنیست تەبدیل بوو. نەك زیدی حیزبی توودە، زیدی کۆمۆنیست. ئەو ئەفکارەی

هەبوو. ئیخلالی دەو جەلەسەیدا کرد، ئەو جەلەسە نەیتوانی مووەفەق بێ، کە ئێمە زەربەمان خوارد.

هێرش بۆ سەر ئەندامانی حیزبی دێموکرات و دانیشتنی قاسملوو لەگەڵ ساواك و حیزبی توودە

عیللەتی زەربەت خواردنی ئێمە چ بوو؟ **ڕەحمان قاسملوو** لە ساڵی ١٣٣٦دا [١٩٥٧] ئەودەمی کە ئێمە ناردمان بۆ خارج و ئینتقادەکەمان دایە بڕوا ئیرتبات بەرقەرار بکات، پاش ساڵی ٣٦ هاتبۆوە، ئەمن لە زیندان بووم، لە زیندانی سێ ساڵەکەی بووم. عەزیز یۆسفی لە دەرێ بوو، **عەزیزی یۆسفیی** دیبوو، ١٥٠٠ تمەنیشی پووڵ دابوویە و پێکوتبوو، ئەو پوولەم لەلای ڕوفەقای ئەوەڵێ هێناوە [شوورەوی]، کە قەرار بووە. درۆی کردبوو. ئینتقادەکانیشم داوە بەوانیش [شوورەوی] و بەوانیش [حیزبی توودە] درۆی کردووە هەر داویە بەوان. ئەو پووڵەشی هەر لەوان ئەستاندبوو، لە حیزبی توودە. دیارە درۆی کردبوو. بەڵام ڕەحمان **قاسملوو** مەئمووریەتی درابوویە لە تەرەف ئەوانەوە، کە مەهێڵە حیزبی دێموکرات پەیوەندیی خۆی لەگەڵ **حیزبی توودە** قەتع بکات. دیارە قاسملوو کە قەراری دابوو لەگەڵ ئێمە بێ، لەگەڵ ئەو لای ڕابیتەی قەتع بکات و لەگەڵ ئێمە کار بکات، ئەو ئیرتباتەی حیفز کردبوو. ناردبوویانەوە تارانێ، دەگەڵ شەبەکەیەکی کە گۆیا هی حیزبی توودەیە لە تارانێ، فەعالیەت دەکات، کە هەم **شەهریاری** بوو، هەم ئەو جەناحەی **ئەرسەلانی پووریا**، ئەوەیان وەسڵ کردبوو بە ئەرسەلانی پووریا. ئەرسەلان پووریا عوزوی کۆمیەتی ئیالەتی حیزبی توودە بوو، کە دەستگیر کراوە، قەولی هەمکاریی داوە، هاتۆتە دەرێ، تەحتی نەزەری سەرهەنگ زیبایی، کە

یەکێك لە کادرەکانی فەرمانداری نیزامی بوو. دوایە سازمانی ئەمنیەت گرتی و یەکێك لە کادرەکانی فەعالی سازمانی ئەمنیەت بوو، بازجووی سازمانی ئەمنیەتیش بوو. ئەرسەلان پووریا دەگەڵ ئەو سەرهەنگ زیبایە هەمکاریی دەکرد، بە دەستووری ئەو سەرهەنگ زیباییەش، ئیرتباتی لەگەڵ ڕەهبەری حیزب لە خارج بوو، ڕەهبەری حیزبیش بێخەبەرە کە ئەوە موتەحدە بە ساواکییەوە، دەینێرن ئیرتباتی لەگەڵ بەرقەرار بکەن. گۆیا ئیرتباتی ئێمە و حیزبی دێموکرات، بەوی مونتەقل کەن، یانی ئیرتباتی بەدەنەی حیزبی دێموکرات، لەگەڵ بەدەنەی حیزبی توودە قەتع نەبێ. قاسملوو هاتبۆوە، چووبوو تەماسی لەگەڵ ئەرسەلان پووریا گرتبوو، ئەرسەلان پووریا دەعوەتی کردبوو بە جەلەسەی، قاسملوو کوتبووی ئەمن مونتەزری عەزیزی یۆسفیم لە مەهابادڕا بێت. پێکەوە بێینە جەلەسەی. لێرە نێوی عەزیز یۆسفیش بۆ ئەرسەلان پووریا مەترەح بوو، بۆ سازمانی ئەمنیەت مەترەح بوو، کە **عەزیز یۆسفی** هەنوز خەریکی فەعالییەتە قاسملوو کە دەیەوێ ئەوێ بێنێ، دیار بوو بۆ سازمانی ئەمنیەت هەنوز ڕۆشن نییە عەزیز یۆسفی فەعالییەتێ دەکات یان نا. بەڵام هاتبۆوە دەرێ لە زیندانێ. بەڵام قاسملوو کە ئەو دەعوەت دەکات بێت لە جەلەسەیدا شیرکەت بکات، دەبێ مەسائیلێك هەبێت. عەزیز یۆسفی پەیغامی بۆ دەنێرێ، ناتوانێ بێت بۆ تارانێ، قاسملوو لەباتی عەزیز یۆسفی، **سمایل قاسملوو** کە لە ساڵی دووی دانشکەدەی فەننی، کوڕی ئامۆزای بابیەتی، نازانم کوڕی کێی برای **حەبیبوڵڵا خانی قاسملوو** بوو، خزمیان بوو، لە خانەوادەی قاسملوو بوو. بۆ خۆشی لە ماڵی وی بوو، دانشجوو بوو، بەوی کوتبوو ئەتۆ وەرە دەتبەم بڵێ ئەمن عەزیزی یۆسفیم دەنگ مەکە، فەقەت بە نێوی عەزیزی یۆسفی لەوێ دانیشە با من وەدرۆیە

نەکەومەوە.چ زەرورەتێکی بوو، عەزیزی یۆسفی نەهاتووە، کاری بووە، ئەگەر ڕاست دەکەی. بە هەر سوورەت ئەو کوڕە قانع دەکات و ئەویش جەوانێکی دانشجوو بوو، کە هەر عوزوی حیزب بوو، بەڵام عوزوێکی سادە بوو، مەسئوولیەتی نەبوو. دێ لە جەلەسەکە دادەنیشێ، سەرهەنگ زیبایی لە جەلەسەکە دانیشتووە، ئەرسەلان پووریان لەوێ دانیشتووە و قاسملووش لەوێ دانیشتووە.

سەرهەنگ زیبایی بە نێوی سالاری، بازرەسی حیزب معەرەفی دەکات. دیارە سالاری سوئالاتێکی لە قاسملوو دەکات و: ((این رفیق عزیز یوسفی ما در کردستان، فقط این رفیق را در کردستان داریم که یك نام و نیشانی داشته باشد، اسم و رسمی داشته باشد، در مناطق دیگر شخصیت این چنینی نداریم که ڕوش حساب بکنیم، که در تودەها نفوذ داشته باشد، و شخصیت و احترامی داشته باشد، اینها برای ما خیلی اهمیت دارد، این نام و نشان و شخصیت و عنوان. و به اصطلاح سوابق، سابقه.))

ئەویش کوتبووی، ئێمە ئەشخاس ناناسین، دەبێ بچین شناسایی بکەین. بچین فەعالیەت بکەین، پاشان ئەفراد شناسایی بکەین. دیارە **قاسملوو** ئیتلاعاتێکی نەبوو، قاسملوو لە "حیزبی دێموکراتی کوردستان"دا فەعالیەتی گوستەردەی نەبوو، قاسملوو ڕابتێك بوو، بەینی حیزبی دێموکرات و حیزبی توودە، لە سەتحێکی زۆر مەحدوود لەگەڵ ئێمە، لە مەهابادێ کاری دەکرد. دەورێکی کەمیشی هەبوو، بەنابەرئێن شناختی لە کوردستان نەبوو.

بەڵێ جەلەسە تەواو دەبێ و کە دێنە خوارێ دەیگرن. دەیگرن دەیبنە تیپی زرەهی، لە تیپی زرەهی سمایلیش دەگرن. **زیبایی** سبحەێنێ

دەچێ، بۆ تەماس لەگەڵی دەڵێ من ناناسی، دەڵێ ئێوە ئاغای سالاری نین؟ «نەخێر من سەرهەنگ زیبابییم، فلان فلان شدە ئەمن سوئالم لێ کردی، لەوێ نەچوویە ژێر باری، ئیحساست کرد کە مەسەلەیەك هەیە.» دەڵێ نا من هیچ ئیحساسم نەکردووە و بەڵام ئیتلاعاتم نەبوو، لە خۆڕایی ئیتلاعاتی چی بدەم، ئەمن لە ئوروپا هاتوومەتەوە، قەبلەنیش لە کوردستان زەمانێکی مەحدوودی لێ بووم، ئاشناییم نییە. ئەو شەخسەش **عەزیزی یۆسفی** نییە، عەزیزی یۆسفی نەهاتووە سمایلی قاسملووە، دانشجووە و بەو نێوە ئەمن هێناومە. سەرهەنگ زیبایی متەوەجیە دەبێ کە ڕاستە قاسملوو ئیتلاعاتێکی نییە. بەڵام چ دەڵێ لە بارەی جەرەیاناتی خۆی کە بلاخەرە پەروەندەیەکی هەیە و سوئالاتێکی لێ دەکەن، چی کوتووە چی نەکوتووە، ئێمە ئیتلاعمان لە مەتنی پەروەندەکەی نییە. بەڵام بۆ خۆی کە لە زیندانێ ئازاد دەبێ گوزارش بە حیزبی توودەی دەداتەوە، حەوت هەشت سەفحان، لە هەشت نۆ دە سەفحاندا گوزارشت دەدا، ماجەرای خۆی تەوزیح دەدا، دیارە لەوێ قەولی هەمکاری دەدا، دەڵێن تۆ ئەگەر دەتەوێ بەربی، دەبێ قەولی هەمکاری بدەی، دەنا دە ساڵ دەبێ لە زینداندا بی. **قاسملووش** قەولی هەمکاری کەتبی دەنووسێ دەیانداتێ، بەڵام دێتە دەرێ. دیارە سمایلیش بەردەدەن. عەینی ماجەرایی گوزارش دەکا بۆ مەرکەزی حیزب. کە ئێمە گوزارشەکەمان دوایە وەچنگ کەوت. لە جەریانی ئینقلابێدا. قاسملوو کە دێتە دەرێ، بە سمایلی دەڵێ: سمایل گیان ئەمن قەولی هەمکاریم داوە، یا دەبێ هاوکاری بکەم، هەڵدێم. سمایل دەڵێ ئەمنت بۆ بەرباد دا، ئەمنت لەو جەریانە وەردا ئەتۆ هەڵدێی، تۆڵەی تۆ لە من دەستێننەوە، دەڵێ ئەگەر وایە ئەمن ژن و منداڵەکەم لێرەیە، ئەتۆ ژن و منداڵەکەم بێنە بۆ سولەیمانیە، ئەوەش ئادرێس، لە تەریق سنە و

بانەی ڕا وەرە، ئەوەش ئادرێس و عەلامەتی تەماس و ئەوانە کە لە **عەولای ئیسحاقی** لە عێراق وەریگرتبوو. منداڵەکانم بێنە ماڵی نژادی، لە **سولەیمانیە**، لەوێ من کارێکی وا دەکەم تۆ بچی لە چێکوسلەواکی ئیدامەی تەحسیل بدەی. سمایل قەبووڵی دەکا و قاسملوو دەڕوا بۆ ورمێ و لە ورمێ ڕا دەڕوا بۆ عێراقێ، دەچێتەوە سولەیمانیە، و سمایلیش لەوێڕا ژن و منداڵەکەی هەڵدەگرێ بە بانەیدا دەڕوا دەچێتە سولەیمانی، تەغیری لیباسیان دەدا و دڕوا. لەوێ قاسملوو ژن و منداڵەکەی وەردەگرێ و دەڕواتەوە چیکوسڵەواکی. عەبلای ئیسحاقی بە سمایل دەڵێ ئەتۆ کە هاتوویە ئێرە هەتا کاری پاساپۆرت و ئەوانەت بۆ دروست دەبێ، ئەتۆ بچۆ لە ئەترافی بانە کار بکە، بە عینوانی مەسئوول کار بکە، لەوێ هەتا بۆت دروست دەبێ. ئەوی دەنێرێتەوە مەنتەقەی بانە. لەوێ دەستگایەکی ڕۆنیۆش پۆلیکۆپی دەیداتێ لەگەڵ خۆی بیباتەوە، کە لەوێی دانێ. ئەگەر لازم بوو ئیعلامییەیەکی بنووسێ ئەوەمان هەبێ، ئەوە تەهیە دەکات لە عێراقێ. دەیدا بە سمایلی دەیبا لە ئەترافی بانەی لە شوێنێکی دایدەنێ و ماوەیەك لەوێ موبارزە دەکات.

عەزیزی یۆسفی کە دەگیرێ، عەزیزی یۆسفی کە لۆ چووە لێرە، لە سابلاغێ زیددی ئیتلاعات فشاری بۆ دێنێ، ئێستا سازمانی ئەمنیەت لە **سابلاغ** تەشکیل نەبووە. بلاخەرە فشاری بۆ دێنن کە لە سابلاخ نەمێنێ، عەزیز یۆسفی دێتە تارانێ، لە تاران دەچێتە دانشکەدەی کەشاوەرزی کەرەج، لەوێ دەبێتە کارمەند لە بایگانی کارێ دەکات، بە وەسیلەی ئەشخاس و پارتی و ئەوانە، بە وەسیلەی کاتبی و ئەوانە کە فرقەچی بوون و لە زیندانێ دەیناسین. بە وەسیلەی ئەوان کار پەیدا دەکات. لەوێ دەبێ، خەبەر لەوەی کە بە نەزەری ساواکی تارانێ فشاری بۆ هاتووە لە

سابلاخێ نەمێنێ، لە تارانێ تەحتی نەزەر دەبێ. وەختێکی **مەلا مستەفا** دەگەڕێتەوە بۆ عێراقێ، عەزیز یۆسفی لەگەڵ **عەولای ئیسحاقی** ئیختلافاتێکی لێ پەیدا دەبێ، لەسەر مەسایلی بەرنامەیی، عەولای ئیسحاقی بەرنامەیەکی تەدوین دەکات، کە لەو بەرنامەیدا لە ڕژێمی شای دەوێ، حەق و حقووقێکی بدات بە کوردان. بەڵام عەزیز یۆسفی بەرنامەیەکی تەدوین دەکات، بە کۆمەکی سەدیق ئەنجیری کە بەرنامەی ئێمە دەبێ، حکوومەتێکی جمهووری دێموکراتیك لە ئێران بێ، نە ڕژێمی سەڵتەنەتی. لەسەر ئەو بەرنامەیە ئیختلافیان لێ پەیدا دەبێ.

گرتنی **عەزیز یۆسفی** و فرسەتی بۆ هەڵدەکەوێ. فکر دەکاتەوە خۆ ئەمن چ بکەم لێرە ئەوە عێراق ئازاد بووە و ئیمکان هەیە، ئەمنیش بەرنامەم هەیە و تەدوینم کردووە، **عەبلای ئیسحاقی**ش ئەوە لە عێراقێیە، دەچم بۆ عێراقێ، لەوێ ئەو بەرنامەیە بە تەسویبی کوڕەکان دەگەیێنم و لە دێهات و ئەوانەش کوڕەکان فەرارین و جەلەسەیکی بۆ تەشکیل دەدەم و موبارزەی دەروون حیزبی بۆ سەپاندنی ئەو بەرنامەی خۆم [دەکەم]. دیارە عەبلای ئیسحاقیش تەبلیغات بۆ بەرنامەی خۆی دەکات، عەزیز لە تەدارەکی هاتنە دەرێ [دا] دەبێ، کە لە **بالانشی** دەیگرن. لە بالانشی دەگەڕێتەوە ورمێ، هەتا لە ورمێ دەیگرین، لە ورمێ تەغیری لیباس دەدا، عەزیز یۆسفی لە بالانش تەغییری لیباس دەدا. مەعلووم بووە عەزیز یۆسفی کە لە تارانێ حەرەکەتێ دەکات، لە **دانشکەدەی کەرەجێ** کار دەکات، تەحتی نەزەری ساواکی دەبێ بووبێ. وەختێکی لەوێ هاتۆتە دەرێ، تەحتی تەعقیب بووە، کە دێتەوە ورمێ تەحتی نەزەرە، کە لیباس لەبەر دەکات موتەوەجهی دەبن. تەماشا دەکەن ئەگەر لە مەنتەقەی بالانش ڕەد بێ، بچێتە مەنتەقەی کوردستانی، بچیتە **کۆکە** و ئەو مەنتەقەی

باڵانش موشەخەساتی دەدەنێ، ماشێنی ئوتوبووس کە دەگاتە ئەوێ، ئایا عەزیزی یۆسفی دەیەوێ لەوێرا هەڵێ، یان بچێتەوە، لە سابلاغی دابەزێ هەڵێ، بە هەر سوورەت لیباسی کوردی لەبەر دەکات، لە باڵانشی دیهێننە خوارێ، دەیهێنە خوارێ، ئەو بەرنامەیەی کە پێی دەبێ دەیجوێ، بیخوا بەڵام، ناتوانێ زەلام دەبێ، ژاندرمان بە مستان لە دەم و ددانی دەدەن، لە زاری دەیهێنە دەرێ و دەیگرن. دەیهێننەوە ژاندارمەری ورمێ. لە ژاندارمەی **ئوستوار محەمەدزادەیەکی** لێ دەبێ، کە دەگەڵ فرقەی دێموکراتی دەبێ، کە ئەودەم **کازم پرکار** مەسئوولی ئەشخاسی دیکە عوزوی کۆمیتەی **ورمێ** دەبن. ئیتلاع دەدا بەو کۆمیتەیە کە **عەزیز یۆسفی**، شەخسێك بە ناوی عەزیز یۆسفی کوردی مەهابادی، مەدارکی بەرنامەی لێ گیراوە و لێرەیە. خەریکن بیبەن بۆ **تاران**. بەڵام ئەو کۆمیتەی فرقەی ورمێ ئیتلاع ناداتەوە بە حیزبی دێموکرات، یا پەیوەندی نەبوە، کە من لە زیندانێ تەحقیقم کرد کە بۆچی ئەنگۆ خەبەر و نەداوەتەوە، کوتیان ئێمە ئیرتباتمان لەگەڵ حیزبی دێموکرات نەبوە. کوتم بابە ئەقەلەن کەسێکی مەهابادیتان نەدەناسی بڵێن بابە حیزبی دێموکراتێك هەیە، خەبەری پێبدەن کە ئەو شەخسە گیراوە، یان بە فامیلی عەزیزی یۆسفی خەبەر بدەن. بێئەهەمیەتیان کردبوو، ئیهتمامیان پێ نەدابوو، کوتاهییان کردبوو. عەزیز یۆسفی دەگرن دەیبەنە تارانێ، لە عەزیز یۆسفی دەپرسن ئەو بەرنامە چییە؟ دەڵێ ئەوە **عەبڵای ئیسحاقی** داومێ، عەبڵای ئیسحاقی لە تارانێ بووە، بۆ خۆی دەچوو بۆ کووەیتێ، ئەوەی دا بە من کە بینێرم بۆ **حسێن** نێوێکی لە **شەهرچای**، لەسەر پردی شەهرچای ئێوارەیەکی ڕۆژی فلان ئەو حسێن ناوە لەوێ دەبێ، موشەخەساتیشی ئەوەیە، لە ئەترافی بانەش مەسئوولە، ئەو بەرنامەی بدەم بە وی، تەحویلی ئەوی

بدەم، بە من مەڕبووت نییە. تەوجیهی ئەو بەرنامە لە پەروەندەی عەزیزی یۆسفیدا ئاوا هاتبوو. خووب ئەترافی **بانە حوسێن** نێوێکی لێیە، ئەو حسێن نێوە لە ئەترافی بانە کار دەکات، ساواک لە ئەترافی بانەیی عەواملی دروست دەکات بۆ دەستگیری وی. **ڕەحمان خانی ئەحمەدی**، **مەجید خانی ئەحمەدی**، **عەزیز خانی ئەحمەدی**، **ئەحمەدی ئەحمەدی** برای ڕەحمان خانی ئەحمەدیش کە ئەو دووانەش کوڕی مامینی، مەجید خان و عەزیز خان کوڕی مامینی. برای ڕەحمان خانی ئەحمەدی ئەو سییانەش عوزوی حیزبن، بەڵام ڕەحمان خان عوزوی حیزب نییە، لەگەڵ ساواکی هەمکاری دەکەن. بە وەسیلەی وی تەرتیبی دەستگیری سمایلی **قاسملوو** دەدەن. دەڵێن شەخسێك بە نێوی **حوسێن** هاتوچۆی مەنتەقەی ئەنگۆ دەکات، لەو دێهاتانە دەگەڕێ، مەسئوولیەتی هەیە. عەزیزی یۆسفی فکر دەکاتەوە، تەجروبەی هەبوە کە لە دێهاتی فەراری بووین پیاو ناگیرێ و ژاندارم ناتوانێ ئێمە بگرێ، فکری ئەوەی نەکردبۆوە ساواکیش موتەوجوهی ئەوەی هەیە کە ئەو ناتوانێ بە قووەی نیزامی ساواکی بیگرێ، بەڵکە عەوامل لە خودی خۆت دروست دەکات لە داخڵدا، کە سەری مەوقع بێنە سەرت. فکری ئەوەی نەکردبۆوە کە ساواك، ئێستا ساواك هەیە، ئەو دەورەی کە ئێمە فەراری بووین لە دێهات خەڵك پەنای دەداین، خەڵك ئیتلاعاتی دەداینێ و نیروو کە دەهات سەرباز کە دەهات بۆ گرتنی مە، لە دێهاتی خەبەریان بە ئێمە دەدا. ئێستا وا نەماوە، ئێستا ساواك هەیە، ئێستا ساواك لە دێهاتی عەوامل دروست دەکات، کە **عەزیز یۆسفی** موتەجهی ئەو نوکاتە نابێ. فکر دەکاتەوە کە ئەگەر بڵێم ئەو کابرایە لە کوێیە، خووب لێیان دەوێ [بڵێ] ئەو کابرایە لە ورمێ لە **سەرچاوی** ڕادەوەستێ لە تۆی وەردەگرێ، خەڵکی کوێیە، چ کارەیە،

موشەخەساتێکی کوتووە. موشەخەساتەکەش هەر ئەوە بووە، جا ئەوانە لە ئەترافی **بانەی** داوی بۆ دادەنێن بە وەسیلەی **ڕەحمان خانی ئەحمەدی**.

ماوەیەك پێدەچێ بلاخەرە گوزارشت دەدا ئەحمەدخانی ئەحمەدی بە سازمانی ئەمنیەتی بانەی، کە ئەو شەخسەی کە ئێوە دەڵێن لە فلان دێیە و لە فلان ماڵە، ماڵە فلان کەس. **ئەحمەدخان** نامەی دەنووسێ بۆ ساواك و خەبەریان پێدەدا. بە کوێخاکەیدا ئەو نامەیە دەنێرێ، کوێخا لەگەڵ عیددەیەك سەرباز و ژاندرم حەرەکەت دەکا بۆ تەرەفی ئەو دێیە کە **سمایلی قاسملووی** لێ دەبێ، نێوی دێیەکەم لەبیر چۆتەوە. بەڵام ناگەنە دێیەکە لە نیوەی ڕێگایە، سمایلیش لە دێیەکە وەدەر کەوتووە، لیباسی تەلەبی کوردی لەبەردایە، جانتایەکشی پێیە، دەسرەیەك بوخچەیەك کە لیباسی تێدایە و یەکدوو جوزوەی [قورعان] و کتێبی مەزهەبیی تێدایە، تێعدادێکیش (دمکراسی نوین و چگونە کمونیستی خوب باید بود). وە کتێبی دیکە و مقدارێکیش تەمری حیزبی، ئەوانەی پێیە. لەوێ کە ڕەت دەبن **سمایل** کە تووشی ئەو گرووهەی دەبێ، سڵاویان لێ دەکات و ڕەد دەبێ. کابرای کوێخا بە ئەفسەرەکەی دەڵێ ئەو کەسەی کە ئەمە گوزارشمان داوە لەو دێیە، ئەو شەخسە بوو. دەگەڕێنەوە سمایلی ڕادەگرن، دەڵێن بۆ کوێ دەچی، دەڵێ تەلەبەم دەچمە **نەمەشیرێ** دەرس بخوێنم. دەڵێن ئەوە چییە پێتە؟ دەڵێ لیباس و قورعان و شتە. دەیکاتەوە و تەماشای دەکەن بەڵێ لیباسە و بەڵام کتێبەکانی دیکەی لە لابەلای لیباسەکانی نابوو، ژاندارمەکە دادێتەوە دەست لە لیباسەکان دەدا تەماشا دەکا ڕەقە، دەریان دێنن، تەماشا دەکەن کتێبی دیکەشی تێدایە و تەمریشی تێدایە، دەیدا بە ئەفسەرەکە و سمایل دەگرن. سمایل دەگرن و

نێوت چییە. دەڵێ نێوم حسێنە کوڕەکانی ماڵی **ئەحمەدخان و مەجیدخان** و **عەزیزخان** و کۆمیتەی ئەمەشیرێ، **محەمەدی کەریمی** و ئەوانە کە محەمەدی کەریمی برای ئەو کەریمیەی کە ئێستا لەگەڵ جەلیل و ئەوانە، **هاشمی کەریمی** ئەوانە کە مەسئوولی بانە دەبن، خەبەر دەزاننەوە، بلاخەرە لە مەنتقەی دێهات کۆمیتەی ئەو مەنتەقەی خەبەر دەزانێ، سێ ڕێگایان دەگرن، کە بەشکم قاسملوو بسیتێننەوە، سمایل بستێنێتەوە و موسەلەحیش دەبن، بە ئەسلەحە دەچن. بەڵام ژاندارمەکان هوشیارتر لەوانە کە ئەوان فکریان کردبۆوە، ئەو ژاندارمانە سمایلی بە بێراهەدا دەبەن. دەیبەنە بانەی، لە بانەی ڕا دەیهێننە مەهابادێ، لە مەهابادێ دەیبەنە ڕوکنی دوو دایدەنێن. نێوی خۆی ناڵێ هەر دەڵێ، نێوم حسێنە، خووب بۆ شناسایی ئەو شەخسەی **خەلیلی موەفەقی** کتابفرۆش بانگ دەکەن، کە بێ شناسایی ئەوەی بکات. **سمایل** بۆ خۆی بۆ منی گێڕاوە: وەختێکی ئەمنیان دانابوو بەرانبەر پەنجەرەی دالانێ، خەلیلی موەفەقی بەوێدا هات، ڕەد بوو، تەماشایەکی منی کردو ڕەد بوو.

زانیم کە ناسراوم، چون خەلیل موەفەقی خزمایەتیشیان لەگەڵ ماڵی قاسملوو هەیە، بە هەر سوورەت دەیناسنەوە.پاشان قاسملوو دەڵێ بەڵێ ئەمن نێوم سمایلی قاسملووە، بەڵام لێرە بازجوویی بە ئێوە پەس نادەم، هەتا نەمبەنە لای بەختیاری، **تیموور بەختیار**، ڕەییسی سازمانی ئەمنیەت. بە هەر سوورەت سمایل هەڵدەگرن دەیبەنە **تاران**، کن بەختیار. مەدارك و شت لە پێشی دادەنێن، بەختیار پێی دەڵێ ڕەحمان و تۆ کلاوو لەسەری ئێمە نا، ڕەحمان فەراری کرد، ئەتۆ لەگەڵی فەرارت کردو دەستت کرد بە فەعالیەت بەر زیددی ڕژێم، ئەوەش ئەسناد و مەدارك. پێت خۆشە شکەنجەت بکەین یان دەڵێی، چون هەر دەبێ بیڵێی بلاخەرە. بە نەزەری

من شکەنجەکە لە گیرفانیدا دەمێنێتەوە، ئەگەر حەقایق بڵێ. وەگەر نە بە شکەنجە لێت دەردێنین. سمایلیش لە "ئەمپاددا" قەرار دەگرێ، چ بکات.

بلاخەرە سمایل ئەوەندەی بێعەقڵی کردبوو بە عیللەتی بێ تەجروبەگی کە بەرخوردی تەشکیلاتیی نەکردبوو لەگەڵ مەسەلەی، ئەگەر سمایل بەرخوردی تەشکیلاتیی کردبایە، لەگەڵ مەسەلەی فەقەت مەنتەقەی بانەی کوتبایە و کوتبای مەسئوولی مەنتەقەی بانەم و حیزبێکی مەخفییە، ئەمن فەقەت **عەبلای ئیسحاقی** دەناسم و لەگەڵ وی ڕابیتەم هەیە و مەسئوولی ئەترافی بانەم، ئەفرادی **بانەش** کۆمیتەکەی ئەوەیە، ئەفرادەکەشی ئەوەتا. ئەوەندەی کوتبا مومکین بوو، زەربە بە بانەی مەحدوودبێ، بە ئیحتمالی ۹۹ دەرسەد. بەڵام ئەو کە دوایە لە زیندانێ بەحسی کرد، کوتی ئەمن بێتەجروبەییم کرد، دەبوویا لە مەحدوودەی بانەیدا، مەسئولیەتەکەی خۆم بڵێم، ئێستا موتەجیه بووم، ئەودەمی لە حەقیقەت کە گیرام حاڵەتێکی ڕەوانی و عەسەبێکی توندم پەیدا کردبوو، کە **قاسملوو** چۆن ئەمنی هێنا لەو داوەی هاویشتم. دانیشگا و مانیشگام چوو، بەڕێشیان نەکردم بۆ چێکوسلەواکی. هێنایان دەو جەریانەیان وەردام و ئەوەش سەرنوشتم. ئەو ناڕەحەتیی ڕەوانییە کە بۆ من بەوجود هات، هیچ فکرم نەکردەوە کە ڕەحم بە هیچ کەس بکەم. چ بکەم ئەوی زانیم و ئەوی ناسیومە کوتوومە. وەلی ئەوەی کە لە ئیرتباتیدا بووە کوتوومە نەمکوتووە. ئەشخاسم ناسیوە، مەسەلەن شەخسی تۆم ناسیوە کە ئەتۆ لە کۆمیتەی ڕەهبەریدای، بەڵام وەختێك سوئالیان لە من کردووە کە غەنی چکارەیە، کوتوومە ئەو وەختی کە من واریدی حیزب بووم، غەنی لە زیندانێدا بووە. ئەو سێ ساڵەی مەنزوورە. بەنابەرئین ئەتۆم ناسیوە، بەڵام نەمکوتوە، ئەشخاسی دیکەشم کە ناسیومە نەمکوتووە. ئەو کەسەی کە بۆ

خۆم موستەقیمەن ئیرتباتم لەگەڵی هەبوە، ناسیومە. ئەوەڵەن جوزوی هەیئەتی بازڕەسی بووم، هەموو مەناتقی بازڕەسی بارها چووم، ئەشخاسم ناسیون، ئەوانەی کە ناسیومن کوتوومن. عەزیزی یۆسفیشم بە عینوانی عوزوی کۆمیتەی مەرکەزی کوتووە. دەفتەری سیاسی، هی دەزگای ڕەهبەری. دیارە **عەزیز یۆسفی** خۆی بە عینوانی دەزگای ڕەهبەری موعەرەفی نەکردووە؛ کە گیراوە، کوتوویە فەعالیەتم کردووە و سابیقەم هەیە، بووم و ئێستا نیم. فەقەت کەسێك بووم **عەولای ئیسحاقی** ئیعتمادی پێکردووم و ئەوەی داومێ بیبەم بۆ **ڕەزاییە**. ئەڵبەتە ئێمە ئەو پەروەندانەمان نەخوێندۆتەوە بزانین جەریان چییە. لە دادگایەش ئەو پەروەندانە بە ئێمە نیشان نەدراوە، موتالەعەی پەروەندەی بکەین. بە هەر سوورەت **سمایل قاسملوو** ئەوانە دەڵێ، وەختێکی ئەو ئیقرارە دەکات **عەزیز یۆسفی** لە عوومی **قزڵ قەلعەی** دەبێت، دەیبەنەوە ئینفرادی، لەسەرڕا بازجوویی دەست پێدەکەنەوە.

هێرشی ساواك بۆ سەر ئەندامانی حیزبی دێموکرات

موددەتی ٦ مانگ دەبێ، کە قاسملوو [سمایل] گیراوە، بەڵام ئێستا ئیقدامیان بۆ دەستگیریی جەماعەت نەکردووە، قەبل ئەز ئەوەی ئێمە بگرن حەملە بە ئێمە بکەن، ئێمە دەی ئابانی ٣٨ [١٩٥٩] حەملەمان پێکراو گیراوین، سێ مانگ قەبل ئەز وی حەملە بە **فیرقەی ئازەربایجان** کرابوو، دەستگیر بوون. سێ مانگ قەبل ئەز وی دەبێتە مانگی چەندوم، بەینی فەروردین [خاکەلێوە] دەبێ، ئێمە ئابانی ٣٨، ١٠ی ئابانی ٣٨ گیراین بەینی شەهریوەرێ [گەلاوێژ] حەملە بە فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان کرابوو، ئەوانیان گرتبوون. ئێمە وەختێکی قەبل ئەز ١٠ی ئابان دە پازدە

www.zheen.org

ڕۆژ ٢٠ ڕۆژ، یا مانگێك بیست ڕۆژ، قەبل ئەز دەی ئابان كە بە مە حەملە بكەن **ڕەحمەتی شەریعەتی** و **دوكتور مەولەوی**، لە تارانێ دەگیرێن، دەو فاسڵەیدا كە قاسملوو (سمایل) گیراوە، **هاشمی جەلالی** نێوێكیش كە كادری مەنتقەی ئەترافی **چۆمی مەجید خانێ** بوو، دەگیرێ. **جەلیل گادانی** كە ئەویش كادری مەنتقەی **شارویران** و ئەو مەنتەقانە بووە و فەعالیەتی لەو مەنتەقانە بووە دەگیرێ. تێعدادێكی ١٢٠ نێوێكی لە گیرفاندا دەبێ، ناوی ئەشخاس. جەلیل گادانی پەس ئەوانە گیراون، ئێمە ئەو خەبەرەمان زانی، ئیحساسی خەتەرمان كرد، **ئەسعەد** هات بە منی كوت كە وەكوو ئیتلاعم هەبێ دەزانم، وەزعەكە تۆزێك غەیرەعادی دەبینم، پێموایە جەریاناتێك هەیە. كوتم چ نەوع جەریاناتێك، كوتی بە ئیحتماڵی زیاد ئێمە بگرن. یانی بگیر بگیرێك ببێت. ئەمنیش كوتم ئەگەر وایە، ئەو خەتەرەی ئیحساس دەكەی، دیقەت بكە بزانە ماجەرا چییە.

ئەسعەد ڕۆیشت پاش چوار، پێنج ڕۆژان هاتەوە، كوتی وەڵا بە منیان كوتوە كە بچم بۆ عێراقێ، ئیتلاعاتێك بێنمەوە بزانم چ خەبەرە لە عێراقێ. ئەسعەد ئەوەڵین باری نەبوو، دووسێ بار بووە، ناردوویانە بۆ عیراقێ، پاش هاتنەوەی **مەلا مستەفای** ناردوویانە بۆ عێراقێ. چوو بوو بە **عەبلای ئیسحاقی** مراجەعە كردبوو، عەبدوڵڵای ئیسحاقی مقدارێكی ئیتلاعات بۆ فەراهەم كردبوو، مقدارێك ڕۆژنامە و شتی بۆ فەراهەم كردبوو، گومراه كونەندە و داویەتێ. **ئەسعەدیش** هێناویەتەوە ساواكێ. ئەو سەفەرەش دەیانەوێ بینرنەوە، ئەمنیش بە ئەسعەدم كوت ئەگەر وایە، ئەتۆ دەنێرنەوە بۆ وێ، ئەتۆ و **هاشمی حسێن زادە** و **یۆسفی ڕزوانی** دەگەڵ خۆت بەرە بۆ عێراقێ و تەحویلی عەبدوڵڵایان بدە. ئەوانەی كە گیراون ئیحتمالەن ئیعترافێ دەكەن. ئیعترافێ بكەن ئیرتباتیان لەگەڵ ئەو

دوانه هەیە، ئیرتبات لەگەڵ سابلاغ قەتع دەبێ، کە قەتع بوو ئێمە مومکینە لە خەتەر خەلاسیمان بێ. ئەو تەحلیلەی ئێمە دوایە دروست دەرنەهات، ئەڵبەت **ئەسعەدی خودایاری**، هاشم حسێن زادە و یۆسفی ڕوزانیی لەگەڵ خۆی برد بۆ عێراقێ، بردنی بۆ عێراقێ، لەوێ تەحویلی دابوو. موددەتێك کە لەوێ ببوو، ساواك موتەوەجهی فەراری ئەو دوو نەفەرە بوو، ساواك کە موتەوەجهی فەراری ئەو دوو نەفەرە بوو. ئەمن **سولەیمان موعینیم** بانگ کردەماڵێ کوتم، سولەیمان ئەسعەد کە ڕۆیی، خەبەری بە من دا ئیحتمالەن گرتنمان هەیە، تەعقیبمان دەکەن. ئەو کوڕانەش کە لەوێ گیراون، بە ئیحتمالی قەوی خەتەری لەسەر مە هەیە، وا چاکە ئێمە لە شاری دەرکەوین، بچینە **مەنگوڕان**. کوتی ئەتۆ بچۆ، ساز بە وەرە با بڕۆین، ئەمن ئەسپم هەیە، لیباسی کوردیشم هەیە، لەبەری دەکەم. کوتی ئەگەر وابێ ئەمن دەچم، لە **ڕەحیمی کابانی** لە **کەریمی کابانی** ببخشە، ڕەحمان کابانی دەستێك لیباسی کوردی وەرگرم بێین بڕۆین و با بڕێك هەوا غرووب بێ بڕۆین. باشە، ئێستا بەو لیباسەیەوە دەرکەوین لە شاری مومکینە موراقەبەت لەسەر بێ و موتەوەجە بن، بە تاریکی بڕۆین باشترە. ئەڵبەتە ئێمە خامیمان کرد، دەبوایە ئەمە لە ماڵە خۆمان دەرکەوین، چووباینە ماڵە ئەسعەدی، لەوێ دانیشتباین، ئەسپەکەشمان بردبا ئەوێ، غرووبێ لەوێڕا ڕۆیبباین، بلاخەرە لە ماڵە ئەسعەدی لیباسی کوردی پەیدا دەبوو، ماڵە **ڕەشەی قاچاخچیش** لەوێدا بوو، لەوێش پەیدا دەبوو، بەنابەرئین دەمتوانێ لەوێ هەڵێین، نەگیرێن. ئەمن نەگیرێم، لەگەڵ **سولەیمانی** هەڵێم. بەڵام ئەمن ئەوەندەم خامی کرد، کوتم باشە تۆ هەتا تەدارەکی دەکەی ئەمن دەچم سەرو گوێیەکی بە ئاودا بدەم لە خەیابانێ، بزانم ئەوزاع و ئەحواڵ لە چ قەرارە، نمایشێکی بدەم، ئەمن ڕۆیشتم و گەیشتمە **کافەی**

ئەرمەناچی، لەویٚ گیرام. ئەمن کە گیرام و بردیانم، سولەیمان ئەمنی دی، هاتبووە ماڵە مە ئەسپی دەرکێشابوو، لیباسیشی ئامادە کردبوو، بردبووی و دەرچووبوو، بەقیەی کوڕەکانی دیکەش هەڵهاتبوون، ڕەشەی قاچاخچی و ئەشخاسی دیکە ڕەحمانی کابانی و ئەوانەی دیکە کە لە خەتەری ئەوەیدا بوون بگیرێن، بەشی زۆری هەڵهاتبوون، دەرچووبوون. بەڵام ئەمنیان گرت، چوومە ژێرزەمینی دژبانی تەماشام کرد، سەدیقی خاتەمی لەویٚ دانیشتووە، سەدیق خاتەمیش تەنیا کەسێکی کە ئیرتباتی لەگەڵی هەبوو ئەمن بووم. دەگەڵ کەس ڕابیتەی نەبوو، سەدیق کوتی وەڵاهی غەنی ئەگەر تۆ لەپێش مندا هاتبایە ئێرە، ئەمنیان دوایە هێنابایە، لە تۆ مەشکووك دەبووم، ئەمما ئەلعان نازانم کیٚ منی کوتووە! کوتم وەڵاهی **ئەسعەد**؟ [سەدیق] ئیعترافاتێك کراوە، ئەو برادەرانەیان گرتووە، دوایە ئەشخاسی دیکەشیان هێنا، ئێواریٚ کە ئێمە تەماشامان کرد، شەویٚ ئەمنیان بردەوە ماڵیٚ بۆ بازڕەسی ماڵیٚ، دیارە چووینە بازڕەسی مەدارکێکیان وەچنگ نەکەوتبوو، ئەمنیان گەڕاندەوە، گەڕاندیانمەوە. ئەمن و سەدیق و ئەو دووسیٚ نەفەری دیکە کە لەوێدا بوون، دە ماشێنی جیبیان ناین و تاریك بوو بانگی شێوان بوو، بردیانینە دەریٚ، نەمانزانی بۆ کوێمان دەبن. بردیانین لە شاری، خارجیان کردین، ئەگەر چووینە کن **تەکیەی بابە خەڵیفە** تەماشام کرد ماشێنی سەربازیی سەرپووشیدە ڕاگیراوە پڕە لە زیندانی، یەکدەفعە لە سەرتاسەری کوردستان حەملەیان کردووە. حەملەکەشیان وابووە، ئەسامییان موشەخەس کردووە، لەو ئیعترافانەدا ئەسامییان موشەخس کردووە، نێوی دێیەکە و شارەکەو موشەخەس کردووە، بۆ هەر کەس لە دێهاتی، دوو گرووبانی دیژبانی ئەرتەش و یەك ژاندارم کە واریدی مەنتەقەیە، تەعیینیان کردووە،

نامەیکیان نووسیوە لە فلان دێی **گوێچکەدەرێ** ئەحمەد کوڕی فلان کەسی، مەشهوور بەوە، نێویان نووسیوە چەسباندوویانە، داویانە بەدەست ئەو سێ نەفەرە، کە بچن لە کەناری دێیەکەی، سەری پارتەکەی هەڵپچڕن، حەقو نییە هەڵپچڕن، هەرسێکتان موشتەرەکەن هەڵیدەپچڕن نێوی، هەر کەسی تێدا بوو هەڵیدەگرن دەیهێنن. بەو شێوە سەرتاسەری حەملەیان کردبوو، **بانە**، **سەردەشت**، **نەغەدە**، **مەهاباد**، **چۆمی مەجید خان** تەواوی ئەو مەنتەقانە، حەملەیەن پێکراوە.

دەرەجەدارەکانی سنە و ئوستوار ڕەجەبی

دەو ڕابتەی حەملەیەدا، پاشماوەیەکی ٢٥ نەفەر دەرجەداریان لە **سنە** دەستگیر کرد، کە کورد بوون، ئەوانیشیان بەمەوە چەسپاند، لە حاڵێکی دا **ئوستوار ڕەجەبی** بۆ خۆی سازمانێکی دروست کردبوو، سازمانێکی دەرەجەداران، ئیرتباتی بە کوڕەکانی ئێمەوە لە سنە نەبوو. بەڵام کوڕەکانی مەی دەناسی، کە ئوستوار ڕەجەبی‌یان گرت و ئیعترافی کرد کە، ئیعترافیان لێ ئەستاند، بە خاتزی ئەوەی کە ئیعترافی کردبوو، ئوستوار ڕەجەبی لۆ چوو بوو، لە حەقیقەت مەعلووم نەبوو ئوستوار ڕەجەبی لۆ چووبوو، بەڵام ئوستوار ڕەجەبی کە ئێمە لە دژبانی بووین، بە خاتری ئەوەی مەجبوور بوو ئیعترافێ بکات، واجبی خواردبۆوە، خۆی کوشت.

هەرچی من زۆرم نەوازش کرد کە مەسەلەیەك نییە زیمنی مبارەزەیە، ئینسان زەعیفشی دەبێت، لۆی دەدەن و قامکی لەسەر دادەنێن، ئینسان گاهێك مەجبوورە، ئێمەش کوتوومانە، ئێمە وەختێکی کە گیراوین بلاخەرە، کوتوومانە ڕابیتمان کێیە و عوزوی حیزبین، بەڵام ئێمە لە دەروونی خۆماندا کوتومانە، ئەوە گیراوین ١٢٠ کەسین.

ئێمە کە ١٢٠ کەس گیراین ئیرتباتمان لەگەڵ یەکتری هەبوو لە زیندانێ، قەرارمان دا خاریج لە خۆمان کەس نەڵێین، شکەنجەیە، لێدانە، کوتانە، ئێمە دەبێ بالأدەست و ژێردەستی خۆمان بڵێین. وا باشترە ئەمە، لە حدوودی زیندانێ خاریج نەبین و لەوانەی کە فەراریشن، بە عینوانی ڕابیت ئیستفادە بکەین، ئەشخاسی زیندوو کە نێوی نەگوتراوە، نێوی نەڵێین، نیوی زیندوو نەڵێین، ئەوانە مردوون، ئەوانە گیراون، ئەوی فەراریشە دەستڕەسییان نییە و لە عێراقێ دانیشتوون. تۆش بلاخەرە نێوت کوتراوە، کوتووتە: خۆت مەکوژە بە خۆڕایی. کوتی نا خواردوومەتەوە ڕۆیشتووە، یەك واجبی تەواو (دارووی نەزافەت). دیاربوو هەموو ڕیخۆڵە و ئەوانەی ئاوری تێپەڕبوو. سەعاتی دوو، سێی نیوەشەو هاتن بردیان و لە بیمارستانی مرد.

خۆلاسە ئەمەیان گرت و بردیانە ساواکی، لە ماشێنی ناین و بردیانە ساواکی، حەرەکەتیان کرد بۆ ساواکی تەورێزێ. لە ساواکی تەورێزێ شکەنجە دەستی پێکرد. لەوێ شکەنجە دەستی پێکرد و پەروەندەمان بۆ دروست کرا. بەڵام لازمە ئەمن بگەڕێمەوە ساڵی ٣٧ [١٩٥٨] لە ٤ی ئابانی ٣٧ بوو، نەخێر لە چواری ئابان نەبوو، لە ٢١ی ئازەری بوو پێم وایە.

کتێبەکەی **کەریمی حیسامی** ٢١ی ئازەری نووسیوە، ٢١ی ئازەرێ، عیددەیەکیان لە کوڕەکانی سابیقەدار دەعوەت کردبوو ڕوکنی دوو نە ساواك، ڕوکنی دوو دەعوتی کردبوون، کە دەبێ بێن لە ٢١ی ئازەر نوتقێ بکەن، نوتقێ بکەن و دیار بوو **سمایلی حیسامی** و نەفەرێکی دیکە ئەوانەیان دەعوەت کردبوو. **عەزیزی فەلاحی**شیان دەعوەت کردبوو، سمایل حیسامی و نەفەرەکەی دیکە نازانم کێیە لەبیرم نەماوە، ئەوانە

www.zheen.org

قەبووڵیان کردبوو کە بێن بیکەن، چون کارمەند بوون، عەزیز فەلاحییان کارمەندی فەرهەنگ بوو، ئەویشیان دەعوەت کردبوو، قەبووڵی نەکردبوو لە دژبانی ڕایان گرتبوو. پاشان **مەلا عەبڵای ماوەرانی** کە خزمیان بوو، چووبوو زەمانەتی کردبوو، ئەویش کوتبووی باشە دێمەوە دەیڵێم و بە زمانەت بەریان دابوو، بەڵام ئەمنیان دەعوەت نەکردبوو، چون ئەمنیان نەدیبوو. لە خەیابانی هەر کەس تووش بایە وەدوای خەڵکی نەدەکوتن، لە خەیابانێ هەر کەسیان دیتبایە دەیانگرت، ئەوەی سابیقەدارە، بانگی دەکەن لە ڕوکنی دوو، دەیانبرد، بۆ مە نەهاتن. شایەد لە بەرنامەیان دابووبێ، بێن بە دونباڵی مە. کەریم حیسامیشیان بانگ نەکردبوو، بەڵام کەریم حیسامی لەکتێبەکەیدا نووسیویە کە ساواک ئەمنیشیان بانگ کردبوو، ببەخشە بۆ ڕوکنی دوو، کە بێم نوتقێ بکەم لە سوورەتێکدا وا نەبوو. شەوێ ئەمن لە ماڵێ، کوتیان غەنی حاڵ و قەزییەیەکی وایە و عەزیزیان گرتووە، کوتوویانە دەبێ بێی نوتقێ بکەی، ئەویش قەولی داوە، بە زەمانەتی **مەلا عەولای ماوەرانی** بەریان داوە. یەکدوو کەسی دیکەشیان گرتووە و بردوویانە و مومکینە بە دونباڵی ئێمەشدا بێن. واباشە ئێمە هەڵێین بۆ عێراقێ، **عەزیزی فەلاحی و کەریمی حیسامی**. ئەمنیش کوتم ئەمن موافیق نیم هەڵێن بۆ عیراقێ، بە چ عیللەت! ٢١ی ئازەر، ئەوڕۆ و سبەی خەلاس دەبێ. مەسەلەیەك نییە، بەنابەرئین هەڵاتن بۆ؟ ئەمە مەیدانی موبارزەی نابێ چۆڵ بکەین، عێراق خۆشە، بەڵێ **مەلا مستەفا** هاتۆتەوە خۆشە. هەرکەس دەتوانێ، کوتم ئەمنیش **پەرویزی حیکمەتجوو** لە ڕادۆ بەشی فارسیدا کار دەکات، پەیغامی بۆ من ناردووە کە وەرە عێراقێ، چ دەکەی لەوێ بۆ دانیشتووی، ئەوە عێراق خۆشە و ئازادە و وەرە ئێرە، لە بەخشی کوردی ڕادۆی ئێرەدا کار بکە. وەلی من لێم قەبووڵ

نەکردووە، سەنگەری موبارزەی من ئێرەیە، بە نەزەری من ئێمە نابێ دەرکەوین. ئێمە دەبێ مەخفی بین، بچین لە ماڵاندا دانیشین، دەچمە ماڵە **سمایل تیتی**، کەس شکێ ناکات، ئەنگۆش هەر کەسە ماڵێکی ئینتخاب کەن یا دوو نەفەرتان بچنە ماڵێکی، ئیرتباتوو لەگەڵ من هەبێ، لە ماڵە سمایلی.

چەند ڕوونکردنەوەیەك

[گێڕانەوەی مێژووی حیزبی دێموکرات و ڕووداوەکانی ساڵانی پاش تێکشکانی کۆماری کوردستان لە زمانی مامە غەنی بلووریانەوە ئەگەر هێندێکی گێڕانەوەی ڕاستەوخۆ لە زمانی خۆیەوە بێ، بەشی هەر زۆری گێڕانەوەی ڕاستەوخۆ نییە و سەرچاوەی زانیاریەکانیش ڕوون نییە.

مامە غەنی دەڵێ: «ئێمە دەی ئابانی ٣٨ [١٩٥٩] حەملەمان پێکراو گیراوین». کە وایە مامە غەنی لە پاییزی ئەو ساڵەوە هەتا پاییزی ساڵی ١٣٥٧ [١٩٧٩] لە زیندان بووە و ماوەی ٢٠ ساڵ دوور بووە لە ڕووداو و بەسەرهاتەکانی ناو حیزبی دێموکرات لە ڕۆژهەڵات و باشووری کوردستان و ئورووپا.

ئەوەی مامە غەنی سەبارەت بە ڕووداوەکانی نێوان پاییزی ساڵی ١٣٣٨ هەتا پاییزی ساڵی ١٣٥٧ باسی دەکات، دەبێ لە کەسانی دیکەی بیستبێ، کە لە گفتوگۆکەدا دەستنیشان نەکراوە.

هەروەها لە هیچ شوێنێکی گفتوگۆکەدا باس لە بەڵگەنامە ناکرێ، زۆر لەو کەسانەی کە باسیان دەکرێ لەکاتی گفتوگۆکردنەکەدا واتە ١٩٨٩/٧/٢١ لە ژیاندا نەمابوون. هەر بۆیە قسەکان ڕاستەوخۆ دەبێتە قسەو بیرو بۆچوونی مامە غەنی.

www.zheen.org

سەرەڕای ئەم خاڵانەی کە باس کرا، مامە غەنی لە زۆر جێگا ڕووداوەکان و قسەی نێوان کەسەکان و بیروڕاو لێکدانەوەی خۆی وا دێنێتە زمان، وەك ئەوەی خۆی لە ڕووداوکان و کۆبوونەوەکاندا بەشدار بووە. بۆ وێنە، ئەو کارەساتانەی کە لە باشووری کوردستان لەناو بەرپرسانی حیزبدا ڕوویان داوە، یان ئەو کۆبوونەوەی کە کەسانی دیکە جگە لەو بەشدارییان تێدا کردووە، وەك کۆبوونەوەی قاسملووەکان لەگەڵ سەرهەنگ زیبایی و پووریا، بەرپرسانی ساواك، کە بەناوی کۆبوونەوەی حیزبی تووده، بەڕێوە چووە. ئەم شێوە دەربڕینە لە سەرجەمی گفتوگۆکەدا و لە هەموو بەشەکانیدا بەرچاوە.

جیا لەوانە مامە غەنی لە گێڕانەوەی مەسایلی دەوروبەر و حاشیەییدا، وردبیانەتر باس دەکات، بەڵام لەسەر باس لە مەسەلە گرینگەکان ئەو وردبوونەوە کەمترە و مەسەلەکان ڕوون نابنەوە. بۆ وێنە، لە وەڵامی ئەو پرسیارەدا کە «بابەتەکانی ڕۆژنامەی کوردستان چاپی تەورێز چی بووە؟»، هیچ وڵامێك ناداتە دەست، بەڵام هەر لەو پێوەندییەدا لەبیری ماوە کە چۆن مامۆستا هێمن تاریفی کوردی نووسینەکەی کردووە و چۆن کوردەکانی باشوور و باکوور داوای ناردنی ژمارەی زۆرتری گۆوارەکەیان لێ کردووە.

هەروەها لە وەڵامی پرسیارەکانی کە تایبەت بە کۆبوونەوەکانی ڕەهبەری حیزب و بڕیارەکان و خەتی سیاسی و بەرنامەکانی بووە، مامە غەنی شتێك ناداتە دەست و خوێنەر سیاسەت و بڕیارەکانی حیزب لەساڵی ١٣٢٦ هەتا ساڵی ١٣٣٨ی [١٩٥٩-١٩٤٧] بۆ ڕوون نابێتەوە.

بە هەمان شێوە ڕوون نابێتەوە کە ئەو حیزبە وەك ڕێکخراوە، چۆن لە دەرەوەی شاری سابڵاخ ئیشی کردووە. ئەوەش ڕوون نابێتەوە کە

ڕەهبەریی ئەوە حیزبە ئایا هەر لە بازنەی سابڵاخدا ماوەتەوە یان نا. لە هەموو گفتوگۆکەدا باس لە زیندان و ڕووداوەکانی ساڵانی ١٣٣٨ [١٩٥٩] هەتا پاییزی ١٣٥٧ [١٩٧٨] کە مامە غەنی ئازاد دەبێ، ناکرێ و "خوێنەر" بۆی ڕوون نابێتەوە کە ئایا مامە غەنی و ئەندامانی زیندانیکراوی حیزبی دێموکرات لە زیندان چییان کردووە؟ چ پێوەندییەکیان لەنێوان خۆیان لە زیندان و لەگەڵ دەرەوە هەبوە.

زۆربەی زۆری ڕابەرانی سیاسیی حیزب و ڕێکخراوەکانی سەراسەری ئێرانی پاش ساڵی ١٣٥٧ (١٩٥٩) بە چەشنێکی یەکگرتوویی سیاسی و ئامادەکارییەوە لە زیندان هاتنە دەر، بەڵام ئەو شتە لە حیزبی دێموکرات نەبیندرا. وەك ئەوەی جگە لە عەزیزی یۆسفی و غەنی بلووریان کەسانی دی لە ڕەهبەرانی حیزب لە زیندان نەبووبن و غەنی بلووریان تەنیا کەسێك بووبێ، کە دوای عەزیزی یۆسفی لە ساڵی ٥٧ لە زیندان ئازاد دەبێ و ڕەهبەری حیزب لەو کەسانە بوون، کە لە عێراق و ئوروپا گەڕاونەتەوە.]

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

هاتنه سەرکاری کۆماری ئیسلامی

بووژانەوی حیزبی دێموکرات و

ڕووداوەکانی ساڵانی ١٩٧٩-١٩٨٠

بنکەی ژین
www.zheen.org

مەهاباد و هەیئەتی داریووش فرووهەر

دوای هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامی ئێران

بە سەبەبی ئەوەی کە من ئەودەم تازە لە زیندان ئازاد بووم. نفووزی کەلامێکەم هەبوو لەوانە بوو کە بتوانم ئیدارەی ئەمنیەتی شار بەعوهدە بگرین، لە تەرەف شۆرایەوە دیارە هەمزەمان لەگەڵ ئەو جەرەیاناتەی بوو، هەیئەتێکی حکوومەتی لە مەرکەز هاتن بە سەرپەرەستیی داریووشی فرووهەر، عەلامەی نووری، دوکتور ئیسماعیلی ئەردەڵان و محەمەدی موکری و غەیرە، دانیشتنێکمان هەبوو. ئەوانەی لەوێدا شیرکەتیان هەبوو: کۆمەڵە بوو، مەسئوولینی کۆمەڵە بوون، ئەمن و قاسملوو بووین، شێخ عیزەدین شیرکەتی کردبوو کە ئەویش دیار بوو، لایەنگری کۆمەڵەی بە حیساب دەهات تیعدادێك ئەفرادێك کە تەفەکوری لایەنگری چریکهای فەدایی‌یان هەبوو. لە کۆبوونەوەکەدا لە حەقیقەت ئەو دوو جەناحەی دیکە بە تایبەت کۆمەڵە مخالفەتیان لەگەڵ حزووری قاسملوو لەو جەلەسەیدا دەکرد.

دیارە ئیستدلالێکی مەنتقیشیان نەبوو، بە عیللەتی ئەوەی قاسملوو قەبلەن توودەیی بووە، ئەوانە لێی دڕدۆنگ بوون، مخالفەتیشیان بەر ئەو ئەساسەی بوو کە ئەو نابێ شیرکەتێ بکات. دیارە بە پافشاریی من و شێخ عیزەدین ئەو مەسەلە مونتەفی بوو، قاسملوو لەو کۆبوونەوەدا مایەوە.

لەو مزاکەرەدا، ٨ مادەیەکیان سەپاند، لە حەقیقەتدا کۆمەڵە سەپاندی، ٨ مادەکە، کە دەقی ٨ مادەکەم دەقیقەن لەبەر نییە، پیاو دەتوانێ پەیدای کات، فەقەت ئەو مادەی ئاخرم کە لەبیرە کە بۆ من زۆر زۆر جێگای ناڕەحەتی بوو و حەتتا ئیعترازم کرد لەسەر ئەو مەسەلەیەی،

www.zheen.org

بەڵام بلاخەرە ئەوان جەمعێکی زۆرتر بوون و کارەکەیان سەپاند، ئەویش مادەیەك بوو کە لە بارەی بارزانیەکاندا گونجابوو.

مادەی ئاخری مادەی ٨ بوو. کە هیچ تەناسوبی نەبوو لەگەڵ بەقییەی خواستەکان کە بە عینوانی خواستی خەڵکی کورد، خواستهای سیاسیی خەڵکی کورد بوو، ئەویش ئەوە بوو حکوومەت دەبێ بارزانیەکان لە ئێران دەرکات. کە پیاو چۆن فکر بکاتەوە بارزانی دەربکرێ، بچێتە کوێ. میللەتێکی ئاوارە کەسانێکی کە لە شەڕدا شیرکەتیان کردووە، بە خاتری خواستی خەڵکی کورد لە ئێراق، ئیشتباهاتێك بووە گوزەراوە، لە ئێرانێ ڕەوابتێکیان لەگەڵ حکوومەت و حاکمیەت بووە.

دیارە ئیحتیاجیان بە کۆمەك و یارمەتیی ئەو حاکمیەتە بوو، ئەو حاکمیەتە پەنای دابوون وەکوو پەناهەندەیەکی سیاسی، نزیکییان لەگەڵ حکوومەت بووە. ئەو حەساسییەتە لەسەر بارزانیەکان بوو، بەو عیللەتە ئەو مادەیان گونجاندبوو، کە ئێستاش بە نەزەری من کارێکی خەلاف و خەلافی ئوسوول بوو، ئەخلاقەن نەدەبوو ئەو کارە بکرێ، ئەوەی کە ماڵ و منداڵێك لێیان قەوماوە، دەربەردەرن، ئێمە وەزیفەمان بوو حەتتا کۆمەکیان بکەین. هیچ کە کۆمەکمان پێ نەکردن، کارشکەنی بکەین و دەربەدەر بکرێن و ئاوارە بکرێن.

بە هەر سوورەت ئەو موزاکراتی کە لەگەڵ حکوومەت کرا، ئەو هەیئەتەی کە گەڕانەوە، نەتیجەیەکی بە بار نەهێنا، تەنیا وەختی ڕۆینێ، داریووش فرووهەر ئیزهاری کرد کە من پێم خۆشە تەوجوهێکی بدەم بە برا کوردەکان.

دیارە من داریووش فرووهەرم لە زیندانێ دەناسی، لە زیندانی دیژبانی تارانێ، من لەگەڵی لە زیندانێ بووم. ئەودەم ئەخباری ڕادیۆ و

شتی وای وەگیر دەکەوت، ڕادیۆی هەبوو لە زیندانێ، بۆ ئێمەی دەهێنا. لەوبارەوە یاریدەی دەداین و ڕابیتەمان باش بوو. لەگەڵ کوردەکان لە داخڵی **زیندانی قەسرێش** ڕابتەی باش بوو، ئیزهاری عەلاقەی بە خەڵکی کورد دەکرد، بەو عیللەتەی کوتی لەبەر ئەوەی من عەلاقەمەندم بە خەڵکی کورد. دیارە داریووش فرووهەر بۆ خۆی پان ئیرانیست بوو، حزبێکی هەبوو بەناوی **حزبی میللەتی ئێران**، کوتی پێم خۆشە کوردان ئەو تەزەکورەی من مەوریدی تەوەجوه قەرار بدەن کە تائێستا بە دەها جار بە ئەسلەحە دەستیان بە حەرەکەت کردووە بۆ تەحەقوقی خواستەکانی خۆیان، ئەوجارە بە سیاسی مەسەلەی مەوردی بەڕەسی قەرار بدەن، سیاسەتیش تەجروبە بکەن. خووب ئەگەر لە سیاسەتیشدا شکەست بخۆن، بلاخەرە تەجروبەیە کە لە تاریخی جونبشی کورددا کراوە، کە سیاسی بۆ مەسەلەکە بچن. بە هەر سوورەت مەسەلە شکڵێکی بە خۆی نەگرت. ئەو موزاکەرەیە نەتیجەیەکی لێ پەیدا نەبوو.

دەفەعاتی دیکە داریووش فرووهەر هاتەوە کە هەمزەمان لەگەڵ تەقینەوەی **پادگانی مەهاباد** بوو. ئەڵبەتە پێش تەقینەوەی دە موزاکراتی بەعدیدا، کە **پزشکپووریش** حزووری هەبوو، لە موزاکەرەکەیدا لەماڵی **ڕەحیمی خەرازی** شیرکەتمان کردبوو. لەو موزاکەرەیدا، دیار بوو [کۆمەڵە] شوعاری دەدا، ئیعلامییەی بە دیوارەوە دابوو عەلەیەی پزشکپوور، بە عینوانی ئەوەی قاتڵ و جەنایەتکارە.

ئەودەمی کە لە ماڵی خەرازی موزاکەرە بوو، جەوەکەی موغتەش و ئاشوفتە ببوو، لەسەر ئەو مەسەلەی **کۆمەڵە** ئیعترازیان دەکرد کە **پزشکپوور** هاتۆتە ئێرە، ئەسلەحەی کەمەری پێیە، ئەمنیش بلاخەرە مەسئوولی شووراو معاونی شوورایە بووم، بە حوکمی ئەمنیەت و ئەوانە لە

www.zheen.org

پزشکپووریم تەقازا کرد، ئەسلەحەکەی بدا بە من. ئەمن ئەسلەحەکەم لە پزشکپووری ئەستاند، پاشان موزاکرە بە ئارامی چووە پێشێ.

لە دەفەعاتی دیکەدا کە داریووش فرووهەر بازهەم هاتەوە بۆ موزاکەرە، ئەو حەوادسەی پادگانی قەوما، بەڵام پێش ئەوەی بقەومێ، **داریووش فرووهەر**یش لە مەهابادێ بوو، ئەودەم **عەلی بابا**یش ئیزافەی کرابوو لەگەڵ هەیئەتەکە هاتبوو، من تەلەفونی لەگەڵ پزشکپووری قسەم کرد ڕاجع بە پادگانی مەهابادێ، کوتم وا مەسڵەحەتە کە موافقەتێ بکەن پادگان لە تەرەف شوورایەوە موشتەرەکەن ئیدارە بکرێ، شوورایەکی موشتەرك لە پادگان موتەمەرکیز بێ و ئێمە تیعدادێکی پێشمەرگەی موسەلەح کە ئینتزامی هەن لە مەهابادێ دێنین بۆ حیفزی پادگان، موشتەرەکەن هاوکاری بکەین، پادگان با بمێنێتەوە.

خومەینیش ئەو دەمیش دەستووری دابوو کە حەملە نەکرێ بە پادگان. حەملە بە پادگان کردن بە مەسابە [مثابە]ی حەملە بە حکوومەت بە حیساب دێ. خووب لە باری سیاسییەوە دەمانویست موزاکرە ئیدامەی ببێ. خەلع سیلاحی پادگانی دە شەرایەتێکی کە موزاکەرە هەیە، دەمانەوێ ڕێگا حەلی سیاسی ببینینەوە. بە نەزەری من خەلعی سیلاحی پادگانی زەروورەتی نەبوو. دە هەر شەرایەتێکیدا مومکین بوو بتوانێ پادگانی تەسەروف بکات، کارێکی بکات، بەڵام لەو شەرایتەدا کە موزاکرە هەیە، کارێکی دروست نەبوو.

بنکەی ژین
www.zheen.org

من تەوسیەم کرد بە **داریووش فرووهەر** کە **پزشکپووری** هەمڕاهی عێددەیەك لەگەڵ ئەفسەرانی ئەرشەدی کە لە پادگان بوون، بە عیللەتی سەوابقێك کە لە شاریدا هەیانە، گوایە لە تەزاهورات و ئەوانەدا تیرئەندازییان کردووە، ئەفراد کوژراون لە داخڵی شاردا و مەسئوولیەتی

بەعودەی ئەوانە بووە، ئەرتەش ئەو کارەی کردووە، ئەو ئەفرادەی تەقازا بکات مونتەقلیان بکەنەوە بە تارانێ، خەڵکی دیکەیان بە جێگا بێنن.

یا لەو پادگانەدا ئەشخاسی دیکە بێن، عوهدەداری پادگانەکەی بن. بەڵام داریوش فرووهەر ئیزهاری کرد کە ئەو مەسەلەیە مەسەلەیەکی نیزامییە، ئەمن وەزیری کارم، ناتوانم دەستووری ئینتقالی مەقاماتی نیزامی بدەم، دەبێ ئەوان بیکەن لە تارانێ کە بچمەوە، مومکینە لەو بارەیدا سوحبەت بکەم. منیش پێم گوت کوتم ئیحساس دەکەم درەنگ دەبێ مەسئەلە، چونکوو تیعدادێکی سەرباز و دەرجەدار و ئەفسەری وەزیفە، لە مزگەوتی شێخ عیزەدینی تەحەسونیان کردبوو و تەقازای ئیخراجی پزشکپوور و عیددەیەك لەو فەرماندانی ئەرشەدی پادگانیان دەکرد. کە من چووم قسەم لەگەڵ کردن، کوتم داریووش فرووهەر لێرەیە، ئەورۆ جەلەسە هەیە لە ماڵی شێخ عیزەدینی، ئەویش دێتە ئەوێ، لام وایە خواستەکانی خۆتان تەنزیم بکەن، بە سوورەتی خواستی کەتبی، تەسلیمی داریوش فرووهەری بکەن و بچنەوە پادگانێ. ئیعتساب لێرە لازم نییە. نمایەندەی دەوڵەت و هەیئەتی دەوڵەتی ئێران دەتوانن ئەو تەقازایانە مەترەح بکەن. ئێمەش قەبلەن لەگەڵیان مەترەحمان کردووە. ئەمن زیمنەن لەگەڵ پزشکپووریش ئەو مزاکەرەم کردبوو. حەلی موشکلی پادگانی کە شوورایەکی موشتەرەك تەشکیل بێت. پزشکپوور لە تەلەیفونیدا لەگەڵ ئەمن موافەقەتی کرد. لەگەڵ ئەوەی شیرکەتێ بکات لە شوورای مەهابادێ ختوتەکەی ببینینەوە، موزاکەرەی لەسەر بکەین. سەعات شەشی ڕۆژێکمان تەعیین کردبوو، ڕۆژەکەم لەبیر نییە دەقیق، کە پزشکپوور بێت، دەگەڵ هەیئەتێکی عالی ڕوتبەی ئەرتەشی لە پادگانێ بۆ

موزاکەرە لەگەڵ شوورایە. لە محەلێکی بوو لە **خەیابانی وەفایی**. ئێمە بە عوهدەمان گرت ئەمنیەتی ئەوان بپارێزین بۆ هاتن و گەڕانەوەیان. دەشوورا ئەو مەسەلەیەمان مەترەح کرد کە کارێکی وابکەین، پادگان بە وەسیلەی شوورای موشتەرەك ئیدارە بکرێ کە ئێمەش نەقشمان لە سەرپەرەستیکردنی پادگانێدا هەبێ. دیارە پێش ئەوە شارەبانیی مەهاباد ئامادەگیی خۆی ئیعلام کردبوو، کە بە ئیستلاح شوورا تەحویلی وەربگرێ. لەگەڵ دوو نەفەر موسەلەح چوومە شارەبانی، کەلانتەری لەپێشدا، پێم کوتن ئەسلەحەکانتان لە ئەمبارێ نێن و تەسلیمی شوورای بکەن، دەچمە شارەبانی، لەوێش ئەو مەسەلەیە حەل دەکەین و ئەویش تەسلیم بن بە شوورا، ئێمە ڕەسیدی دەدەین بە ڕەییسی شارەبانی، پاسەبان و مەئموورەکان ئەسلەحەیان بەدەستەوە بوو، ئەسلەحەکانمان لە ئەمبارێ نا. ئەمن ئەو دوو تفەنگچییەم لەوێ بەجێهێشت، لەوێ ئاگاداریی لێ بکەن لەو سیلاحانە لە ئەمبارەکەی، دیارە نازانم چەندی تێدا بوو، بەڵام مەعلووم بوو تێعدادێك لە تفەنگەکان ڕاگوێزرابوون، بەڵام مقدارێکی تێدا مابوو. ئەوە بوو سواری ماشێنێ بووم، ڕۆیشتم بۆ شارەبانیی خوارێ لە خەیابانی ڕوو بە **جادەی ئورمیە**، سەرگوردێك ڕەییسی شارەبانی بوو. ئەگەر من چووم **شێخ عیزەدین** و **سەعید هومایون** و **ڕەحیمی قازیش** هاتن وەکوو ئەفرادی موعتەمدی شار و شێخ عیزەدین وەکوو مەسئوولی شوورا. ئەمن سوورەت جەلەسەیەکم تەنزیم کرد و ئەوان خوێندیانەوە و ئەمن دام بە **شێخ عیزەدین** ئیمزای کرد، **ڕەحیمی قازی** و **سەعید هومایون** ئیمزایان کرد، دامان بە سەرگوردی و ئەفسەرەکان ئەسلەحە کەمەرییەکانیان دا بە ئێمە و ڕەحیمی خەرازیش لەوێ بوو. ئەمە

بنکەی ژین
www.zheen.org

ئەسلەحەکانمان دا بە **ڕەحیمی خەرازی** لەگەڵ کلیلەکەی، کە بچێ ئەو ئەسلەحە کەمەرییانەش لە ئەمباری ئەسلەحە بنێ و کلیلەکەی بێنێتەوە تەسلیمی ئێمەی کات. هەر ئەوەندەم زانی خەبەر هات کە کەلانتەری شار بەدەست خەڵك غارەت کرا، حەملە کرا. دیارە مەعلووم بوو **کۆمەڵە** نەقشی هەبوو دەو کارەیدا، چون کۆمەڵە قەبل ئەز ئەوەی ئەمن بێم شارەبانی تەسەروفی بکەم، لە **مزگەوتی قوبلەی** جەلەسەیەکی عومومییان هەبوو لە ئەفرادی خۆیان. ئەمن هەر لەوێ دوو نەفەر تفەنگچی کە دیارە بە زاهیر دەگەڵ مامۆستا شێخ عیزەدینی بوون، ئەوان ئیحساس نەدەکرا لەگەڵ کۆمەڵەن، بەڵام من ئەوانم دەگەڵ خۆم هێنا بۆ شارەبانی دامنابوون، یەکیان **حەمەدەمینی کاك سواری** بوو مەنگوڕ، یەکی دیکەش نێوەکەیم لەبیر چۆتەوە. خۆلاسە کەلانتەرەی شاری خەلعی سلاح کرا، دوایە هجوومیان هێنا بۆ شارەبانیش، ئیدی ڕەحیمی خەرازی فورسەتی نەکرد بگاتە ئەمبارێ، ئەو ئەسلەحانەی بگەینێتە ئەمبارێ، خەڵك هجوومیان هێنا، شایەد زیاتر لە دە پانزدە هەزار کەس بوون. ئێمە کۆنترۆڵمان لەدەست دا. نەمانتوانی خەڵك کۆنترۆڵ بکەین. نەشدەکرا بە تەرەف خەڵك تیرئەندازی بکەین، ئینتزاماتیشمان لەوێ نەبوو. ئەوێش غارەت کرا، ئەمە ڕەسیدەکەمان لە سەرگورد وەرگرتەوە، دڕاندمان. کوتمان شوورا چی وەچنگ نەکەوت. هەموو چەك وەچنگ خەڵك کەوت، ناتوانین ڕەسید بدەین. بەڵام ئێمە پێشبینیی قەبلیمان نەکردبوو، لە شوورایە کە جەلەسەیەکی بگرین و تیعدادێك پێشمەرگە بەرین، لە هەردك لایەن دابنێن و حفزی بکەین، ئەو کارەمان نەکرد. باوەڕمان بەوەی بوو کە شوورایین، لە تەرەف شوورایەوە کەلانتەری و شارەبانی تەحویل وەردەگرین.

خەڵك قەبووڵ دەكات، خەڵك شوورای قەبووڵە، بەڵام ئەو سوونەتە لە كوردستانێ هەر هەیە. شەهریوەری بیستیش ئەو جەریانە پێش هات، حەملە بە پادگانێ مەهابادێ و حەتتا ڕووخاندنی پادگان. حەملە بە پاسگاهای ژاندارمەری لە مەناتقی مۆختەلف، بە عیللەتی ئەوەی خەڵك نیفرەتی لە ڕژێم و لە حكوومەت هەبوو، نیفرەتی لە ژاندارم و لە ئەرتەش بوو. هەر شەرایتێكی كە دەهاتە پێشێ، ئیمكانی ئەوەی زەربەیەكیان لە مەئموورینی ئینتزامی، خەڵك كۆتایی نەدەكرد و پێشگیریش موشكیل بوو. بە هەر سوورەت شارەبانی خەلعی سیلاح كراو بۆ سبەینێڕا ژاندارمەریش مەوردی حەملە قەراری گرت، ژاندارمەری بە تەواوی بە دەستی خەڵك خەلعی سیلاح كرا. ڕۆژێك بەعدەئەز شارەبانی ئەو سەبەب بوو كە ئێمە تێبكۆشین كە پادگانەكەی شوورا بەدەستەوە بگرێ و لە موزاكەرەیەكدا موشتەرەكەن ئەمە حفزی پادگانی بە عودە بگرین. **پزشكپوور** موافەقەتی كرد كە بێ شیركەتێ بكات، سەعات ٦ ئیتزارمان كێشا نەهات، هەتا سەعات ٧ نەهات، تا ٨ نەهات، بلاخەرە مەئیووس بووین، دوایە لە ماڵێ ڕا تەلەفونم لێ كرد كە ئێمە ئینتزاری تۆمان كێشا نەهاتی، عیللەتی ئەوەی كە نەهاتی چ بوو، قەولت دابوو بێی. دیارە لە پێشدا **سەرهەنگ قادری** و **سەروان جاویدفەر**یان ناردبوو، كە من قسەم لەگەڵ كردن كوتمان نەزەرمان ئەوەیە شوورای موشتەرەك بێت. بەڵام ئێوە كوردن، شایەد ئەوان قەبووڵیان نەبێ، ئەمە موعتەقدین فەرماندەی پادگان و ئەفسەرانی ئەرشەدی ئەوێ بێن دەگەڵ ئێمە موزاكەرە بكەن. دیار بوو **پزشكپوور** جوابی داوە كە من دەهاتم، بەڵام ئیتلاعاتێكم وەدەست هات كە **كۆمەڵە** تەوتئەی هەیە بەر عەللەیی مە و من ناتوانم بێم. ئەمنیەتم نییە و ئیحساسی ئەمنیەت ناكەم كە بێم شیركەتێ بكەم لەو جەلەسەیدا. وەبوو

شەوێ کە لە ماڵێ بووم خەبەریان هێنا کە لە پادگانی تەقە بووە، پزشکپوور زەخمییە، ئەمنیش **حەسەنی زاوام** کە لە شێرو خورشیدێ کاری دەکرد، ناردم کوتم بە سورعەت بچوو نێو پادگان و ئەو کابرایە هەڵگرە بیهێنە بیمارستان، چون ئێمە موزاکەرەمان لەگەڵ دەوڵەتێ هەیە، دەوڵەت لێرەیە **داریووش فرووهەر** لێرەیە، پزشکپووری بگەیینە بیمارستان و خەبەریشم بە داریووش فرووهەر دا کە حادسەیەکی وا قەوماوە، پێم خۆشە بچیە بیمارستانی شیرو خورشیدێ لە نزیکەوە مومکینە ئەو کابرایە زیندوو بێ، سوئالاتێکی لێ بکەی و جەریانەکە بزانی چییە، بۆ ئەوەی موزاکەرە خەدشەدار نەبێ. ئەمن ئەو ئیقدامەم کرد، دیاربوو داریووش فرووهەر چووبوو، پاش ماوەیەکی کە پزشکپوور، وەهۆش هاتبۆوە، دیارە گوللەکە وەزگی کەوتبوو، مقدارێك ڕیخۆڵەی بردبوو لە جێگای خەتەر نەکەوتبوو، ئەو چاك بۆوە خەلاس بوو، نەمرد، دوایە بەڕێیان کردەوە بۆ تارانێ. دیارە پزشکپوور بە داریووش فروهەری کوتبوو کە من لە خەڵکی مەهابادێ ڕازیم، ئەو کەسەی تیرئەندازیی لە من کردووە سەربازێکی بروجردی بووە. مەسەلەی موزاکەرەش لێرە مونتەفی بوو.

بە تەدریج جەریانی موزاکرە شکڵێکی تازەی بەخۆیەوە گرت، ئەوجار حزبەکان موشتەرەك ئامادەگیی خۆیان ئیعلام کرد کە لە موزاکەرەدا شیرکەت بکەین، دەفەعاتی بەعد کە موزاکەرە دەستی پێکرد نمایەندەگیی **حزبی دێموکرات**، **کۆمەڵە** و **فەدایی** بوو، **شێخ عیزەدین** بوو، **داریووش فرووهەر** و هەیئەتێك بوون کە هاتبوون. موزاکەرە دەکرا، دیاربوو دەو موزاکەرەیدا ٢٦ مادە یان ٢٤ مادە، دەقیق بزانم ٢٦ مادە، پێشنیار کرا، لە پشتی سەحنەیەوە **سارمئەدینی سادق وەزیری** کە لە مەهابادێ حزووری هەبوو، تەدوینی کردبوو کە مەترەح ببێ، لە هەیئەتی

دەوڵەت خودموختارییەکی فەوقلعادە گوستەردە، کە هیچ ئینتزار نەدەرۆیشت حاکمیەتێکی کە بە دێموکراسی ئیعتقادی نییە و **خومەینی** هەموو ڕۆژێ فەریاد دەکات کە دیموکراسی یانی زیددی ئیسلام پیاو تەوەقوعی هەبێ بەو گوستەردەیەی موافق بێ بە ئێمە خودموختاری بدات. ئەو ٢٦ مادەیە دیاربوو ئیشکالی ئیجاد کرد لە موزاکراتدا، کە **بازرگان** کە ڕەییسی دەوڵەت بوو، خەبەرم زانیوە کە کوتبووی ئەو حەزرەتە هەم دەیانەوێ ئێمە حکوومەتیان بۆ دروست کەین و هەم پووڵیشیان بدەینێ، بەڵام ئێمە هیچ نەقشمان نەبێ. حکوومەتی مەرکەزی هیچ نەقشێکی لەسەر کوردستانی نەبێ، ئەمە فەقەت مەئمووری پەرداختی بودجەی ئەو شتەی بین کە ئەوان دروستی دەکەن.

ئیختلافی نەزەر کەوتە بەینی حزبی دێموکرات و سایری گرووهەکانی دیکە، جەریانی موزاکەرە بەیخاتری ئەو ٢٦ مادەیە قەتع بوو. ئەوجارە حاکمیەت متەوەجهی حزبی دێموکرات و قودرەتی حزبی دێموکرات بوو، کە بە تەدریج حزبی دێموکرات شەقڵی دەگرت، قودرەتی دەگرت، قووەتی پەیدا دەکرد.

هەر مەرحەلەی ئەوەڵێ کە داریووشی فرووهەر هات بۆ موزاکەرە بۆ مەهابادێ و سوبحەت لە ئازادی، بەنابەرئین حزبی دێموکراتیش دەتوانێ ئازاد بێ. ئەمە لەو بەیانە ئیستفادەمان کرد و مەراسمی عەلەنیبوونی حزبی دێموکرات لە ستادیومی وەرزشی ی **مەهابادێ** گرت و ڕەسمەن حزبمان ڕەسمی ئیعلام کردو قەرار بوو ئەو مەراسمە لە شارەکانی موختەلفی کوردستان مینجوملە **نەغەدەش** بەرگوزار بێ، چونکوو نەغەدە ئەهەمیەتێکی خاسی هەبوو. بە عیللەتی ئەوەی کە تیعدادێکی تورکی قەرەپەپاخی تێدا بوو، کە لە لحازی جوغرافیشەوە بە کوردستان مەڕبووتە

www.zheen.org

و کوردستانە، ئەو قەرەپەپاغانە لە دەورانی کۆندا، لە دەورانی سەفەوییەڕا لە قەفقازڕا هاتوون، پەناهەندەی ئێرانێ بوون و لەو مەنتەقەی ساکن بوون، میهمانی ئێمە بوون لەو مەنتەقەی، بە هەر سوورەت ئەو مەراسمە بەرگوازار بوو.

وەبوو ڕەوەندی موزاکەرە کە دەچووە پێشێ، حاکمیەت موتەوجە بوو کە حیزبی دێموکرات عومدەترین نیرووی مەنتەقەیە و مەوردی پوشتیبانیی ئەکسەریەتی قاتعی خەڵکی کوردستانە، لازمی زانی کە ئەوی تەرەفی موزاکەرەی خۆی قەرار بدات، یانی **حیزبی دێموکراتی کوردستان** تەرەفی موزاکەرەی خۆی قەرار بدات. دەفەعاتی بەعد کە گەڕانەوە موزاکەرەی بکەن، لە موزاکراتی کە لە سەدێ کرا، ئەو موزاکەرەیە پاش شەڕی سێ مانگە بوو، موستەقیمەن لەگەڵ حزبی دێموکرات دەست پێکرا. لە جەریانی تەهاجوم بە مەهابادێش، قەبەلئەز ئەوە ئەرتەش حەملە بکات بە مەهابادێ، هەیئەتێکی نیزامی لە **تاران**ڕا هاتن بۆ مەرکەزی حیزبی دێموکرات، لەوێ موزاکەرەیەك کرا، ئەمن و **قاسملوو** شیرکەتمان هەبوو. لە موزاکەرەکەیدا دەگەڵ ئەو ئەفسەرانەی کە هاتبوون لە تارانەوە و بەحس لەسەر پادگانی مەهاباد بوو، قاسملوو کوتی ئێمە ئەو پادگانەمان لە نەزەر گرتووە بۆ دانشگای ئازاد و ئێمە ئەو پادگانە ناتوانین تەخلییەی بکەین، نزیکی شارە و پادگان دەتوانێ بچێتە خارجی شار، محەلێکی دیکە دیاری بکەن لە دەرەوەی شار. ئەفسەرەکان دیارە پافشارییان کرد، کوتیان ئێمە قەبووڵی دەکەین پادگانێ بدەین بە مەعارفی مەهابادێ، بیکەنە دانشگای ئازاد، بەڵام لەبەر غرووری ئەرتەش، ئێرە مەنتەقەیەك لە ئێران و جوزوی ئێرانێ بە حیساب دێ، پێمان خۆشە لەپێشدا پادگانەکەی وەرگرینەوە و ئێمە فەقەت واحدێکی موهەندیسی

دەهێڵینەوە کە ئەو واحیدی موهەندیسییە بێ بەرپرسی بکات، جێگایەکی لە خارجی مەهابادێ پەیدا بکات. پاش ئەوەی بەو کارە کرا، دیارە مووددەتی دەوێ زەمانی دەوێ، ئێمە خۆمان پادگانی هەدیە دەکەین بە دانشگای ئازاد. دیار بوو موافەقەت نەکرا بۆ تەحویلی پادگانی مەهابادێ، ئەرتەشەییەکان ڕۆیشتبوونەوە. بە تەدریج ئەرتەش لە موزاکەرەکان مەئیووس دەبوو و ئێمەش موتەوجیە بووین کە حکوومەت لە موزاکراتدا سەداقەت نیشان نادات. تاکتیکی بەرخورد دەکات لەگەڵ مەسەلەکەی و ئوسوولەن بەرنامەیەکی دەقیقی نییە بۆ حەللی مەسەلەی، فەقەت هەیئەتێك دەستی خاڵی دێ، ئێمەش مەئیووس بووین لەوەی لەگەڵ حکوومەت بتوانین بە تەفاهوم بگەین. خەبەرهای موختەلفیشمان پێدەگەیشتەوە، تەداروکی نیزامی بۆ مەهاباد و مەنتەقەی کوردستان دەگێڕێ. ئەوە بوو ئەو خەبەرانە سەحیح دەرچوون و ئەرتەش لە تاریخی موعەیندا حەملەیان کرد بۆ **مەهاباد**. ئەڵبەتە پێش ئەوەی ئەرتەش حەملە بکات، ئێمە بە عیللەتی ئیتلاعاتێك کە هەمانبوو، دەمانزانی حەملە دەست پێدەکرێ. جەلەسەی دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکرات تەشکیل بوو، تەسمیمان گرت مەقەڕاتی پێشمەرگە لە مەهابادێ خاریج کەین و لە خارجی شارێ موتەمەرکزیان بکەین. دەفتەری سیاسیش لە شاری وەدەرکەوێ و ئەعزای کۆمیتەی مەرکەزی دەرکەون، بڕۆین بۆ مەنتەقەی ئەترافی سەردەشتێ، مەنتەقەیەکی قابلی دیفاع و ئیستراتیژی بێ لە مەنتەقەی مەرزی. ئەمە ئەو ئیقداماتەمان کردبوو. مقەڕی پێشمەرگە چووبوونە دەر، دەفتەری سیاسیش مونتەقل ببوو، بەڵام ئەمن لەبەر کاری شۆرایە مابوومەوە، لە شاریدا کە حەملەکە دەست پێکرا، واریدی خەیابانهای شاری بوون، مقدارێکیش موقاومەت کرا لە تەرەف

www.zheen.org

پێشمەرگەوە، لە شاخەکانی حاشییەی مەهاباد، بە سەمتی جادەی ئورمییە، بەڵام ئەو موقاومەتە تەسمیمی حیزب نەبوو، فەقەت عیددەیەك پێشمەرگە بوون، کە بۆ خۆیان ئەو مقاومەتەیان کردبوو.

دیارە ئەو موقاومەتە کۆمەکی کرد کە ئیمکانات بدات بەو خەڵکە کە نیگەرانن دەرچن لە شار، خەڵکێکی زۆر جەوانێکی زۆر لە شاری خاریج بوون. حیزبی دێموکرات تەسمیمی گرت کە لەگەڵ جەهەتهای عێراقی کورد، ئەوانەی لە حاڵی جەنگی موسەلەحانە لەگەڵ عێراقێ بوون، تەماس بگرێ و تەڵەبی کۆمەکیان لێ بکات، چونکوو ئێمە ئەودەم لە حەقیقەت ئامادەگیی جەنگیمان نەبوو، نەزەریشمان ئەوە نەبوو جەنگ بکەین، ئیعلامی جەهادی خومەینی بوو، کە دەستووری حەملە بە کوردستانی سادر کرد، ئەوە بۆ ئێمە مەسەلەیەکی غەیرە موتەرەقییە بوو، ئەو دەستووری حەملەیە، شێوەی فەرمانەکەش تەحریکئامیز بوو، جیهاد عەلەیی کوفر.

وا تەلقی کرا کە لە کوردستانی کافر هەن و پاسداریش دەبێ بۆ جەهاد بێن، سەرکوب بکات. وە ئێمە بە وەزیفەی خۆمان زانیوە، وەکوو حزبی دێموکرات، کە دیفاع لە مەوجوودییەتی خۆمان و خەڵك بکەین، وە لە موقابل ئەو جیهادەیدا ئێمە موقاوەمەت بکەین، بەرپرچی دەینەوە، لە حەقیقەتدا ئێمە پێشمەرگەیەکی ئاوا پوختەو و مونەزەممان سازمان نەدابوو، چونکوو ئینتزاری ئەوەمان نەدەکرد شەڕ بێت و شەڕ بکەین. بەنابەرئین، پێشمەگەرمان سازماندەهی نەکردبوو، پێشمەرگەیەکی زۆریشمان نەبوو، سیلاحێکی زۆرمان بەدەستەوە نەبوو، شایەد مەجمووعی پێشمەرگەی کە زیاتر لە ٥٠٠، ٦٠٠ کەس کە لە یوورش بە پادگانی بۆمان فەراهەم بوو، زیاتر نەبوو. لە موزاکراتیشدا کە لە

www.zheen.org

(**بنوخەڵەفێ**) بەینی حزبی دێموکرات و نمایەندەی **حزبی کۆمۆنیستی عێراقێ** کە لە حاڵی شەڕدا بوو لەگەڵ عێراقێ، لەگەڵ **جەلال تاڵەبانی** و فکر بکەم سۆسیالیستەکانی عێراقێش حزووریان هەبوو، تەقازای یاریدەمان لێکردن، کە مەوردی هجووم قەرارمان گرتووە و خۆشمان ئامادەگێکی کافی ئی جەنگیمان نییە، بەنابەرئێن کۆمەکمان بکەن. دیارە ئەوان ئیزهاریان کرد کە ئەمە بۆ خۆمان لە حاڵی شەڕداین و ئەسلەحەیەکی ئەوتۆمان نییە کە ئەمە بتوانین بەردەوام بین لە کۆمەککردن بە ئەنگۆ، بەڵام لە مەرحەلەی ئێستادا کە مەوردی حەملە قەرارتان گرتووە، ئێمە خۆمان موتەعەهید دەزانین کە دیفاعمان لە ئێوە کردبێ و پشتیوانیمان لە ئێوە کردبێ، تێعدادێك پێشمەرگە و فەرماندەی نیزامیتان لە ئیختیار بنێن، یاریدەتان بدەن.

دیارە عومدەتەن پێشمەرگەکانی جەلال تاڵەبانی بوون، **یەکیەتیی نیشتمانی** و ئێمە توانیمان جڵەوی پێشڕەوی لە **جادەی پیرانشار- سەردەشت** و **جادەی بانە- سەردەشت**، **مەهاباد سەردەشت**، پێشگیریی پێشڕەوییان بکەین. پێشمەرگەکان لە حەقیەقتدا زۆر مەردانە و جەسوورانە مقاومەتیان کردو پێشیان بە ئەرتەش گرت و پێشڕەویی ئەرتەش سەد کرا لەو مەنتەقانەدا، لە **مەریوانیش** هەر بەو شێوەیە پێشی پێ گیرا. ئەودەم قاسملوو لەو جەلەسەی (**بنوخەڵەف**)دا مەترەحی کرد، کە ڕژێمی عێراقێ پێشنیاری کۆمەکی بە ئێمە داوە، کە ئەو برادەرانە لە موقابل ئەو مەسەلەیەیدا مەوزعی موخالەفەتیان گرت، بەڵام **جەلال تاڵەبانی** ئیزهاری کرد کە چونکوو ئێوە نیازو هەیە بە سیلاح و ئیمکاناتی دیکە، بە ئیحتمالی قەوی عێراق لە مەرحەلەی ئەوەڵدا مومکینە کۆمەکێکی قورس و زۆرو پێبکات، ئێوە دەتوانن لەو فرسەتەی ئیستفادە بکەن، بە

شەرتێك چەنگێكی موحكەمی لێداگرن و مەوردی ئیستفادەی خۆتانی قەرار بدەن، بەڵام ئێمە موعتەقدین ئەوە نابێ ئیدامەی هەبێ، ئەو ئیرتباتە و ئەو وەرگرتنە. جەلال تاڵەبانی موشەخەسەن كوتی، ئەمە تەجروبەیەكی تاڵمان لەسەر ئەو نەوعە ئیرتباتانە هەیە و سەرئەنجامێكی شوومان هەبوو، دیارە ئێوەش لەوەی دەبێ دەرس وەربگرن. موتەوەجوهی ئەو مەسەلەیە بن. ئێمە هاتینەوە لیستبەرداریمان كرد لە سیلاحێكی كە دەبێ بمانبێ و مقدارێك ئیمكاناتی ماڵی، دیارە چنگی قووڵی لێ دابگرین، **قاسملووش** تەعەهودی كرد كە فەقەت ئەو مەوردەی وەربگرین، دوایە ئیدامەی نەدەینەوە.

مقدارێك پەرەشووت و ئەوانە ناردرا، من ئیعتیرازم بە پەراشووتەكان كرد، كوتم ئێمە ناتوانین بە پاراشووتی لەگەڵ ژ. س پێشمەرگە بنێرینە مەیدانی شەڕ، پەرەشووت ٥ تیرەو ژ. س ٢٠ فیشەكان دەبات. بە تەدریج مقداری سیلاحەكە موتەنەوعتر بوو، مقدارێك ئارپی جی بوو، ڕەقەمی ئەوەڵ، ئەوەی من لەبیرمە ٢٥ هەزار دینار بوو، دیارە ئێمە بۆ خۆشمان مقدارێكی زۆر پەتوو و ئەوانەمان لە عێراقێ كڕی، لە **قەڵادزێ** و ئەوانە. شەڕەكە بەردەوام بوو. هەتا سێ مانگان، ئەو شەڕە كە بە دەستووری **خومەینی** هەڵئایسابوو، و ئیعلامی جیهادی كردبوو، هەر بە دەستووری خۆمەینیش پەیامی ٢٦ی ئابانی ٥٨ی بۆ خۆی شەخسەن نارد. دەو پەیامەیدا قەبووڵی كردبوو كە خواستەكانی خەڵكی كوردستان مەوردی بەڕەسیی حكوومەت قەرار بگرێ و لەوێدا ئیعترافی كردبوو زمنی كە ئیشتبایان كردووە كە حەملەیان بە كوردستانێ كردووە. لەوێدا نووسیویەتی بەدخواهان بوون كە زیهنی مەیان مەشكووك كردبوو لە مەوردی كوردستان.

ئەوە ئیعترافێکی زۆر جیددی بوو کە کردبووی. بەڵام بەعدەها من لە ئوروپا لە بەعزێك عەواملی نیزامی کە بە حزبی توودەوە ئیرتباتیان هەبوو [مەبەستی مامە غەنی ئەفسەرێکی حیزبی توودەیە بەناوی **حەمید ئەحمەدی** ناسراو بە **ناخودا ئەنوەر**] و نەقشیان هەبوو لە ئیفشای کودەتای **نۆدشە**، وامزانی کە **چەمران** و ڕەییسی زیددی ئیتلاعاتی ئەرتەش، لەبیرم نییە ئەفسەرەکە نێوی چ بوو **مهاجری**، **مهاجرانی** شتێکی وا، ئەوانە نەقشیان لە تەداروکی ئەو حەملە بە کوردستانی هەبوە. دیارە جەریاناتی کە لە بەهاری ٥٨ [١٩٧٩] لە شاری **سنە** بەوجود هات و ئەو جەریانە و جەریاناتی دیکە سەبەب بوون بەینی کوردستان و حاکمیەت ئاڵۆزتر بێت.

لە حەقیقەتدا خومەینی لە جەریانی شەڕی سێ مانگانەدا تەحتی تەئسیری چەمران و ڕەییسی ئیتلاعاتی ئەرتەش و ئەوانە لە جەرەیانی شەڕی سنە و شەڕی **نەغەدە**، مەخسووسەن دوایە **پاوە**، چەمران و ئەوانە کەڵکیان وەرگرت بۆ ئیقناعی خومەینی کە ئیعلامی جیهاد بکات عەلەیی خەڵکی کورد.

بەڵام موقاوەمەتی پێشمەرگە و شکستی حاکمیەت لە تەرەفێکی و موتەوەجە بوونی خومەینی بەو مەسەلەیە کە گۆیا ڕژێمی جمهووریی ئیسلامی لەداوی شەڕ کەوتووە، هاویشتوویانەتە دوای شەڕ کە بە ئیعتقادی من پەیامی خومەینی بە نەزەری من پەیامی خۆمەینی بۆ ئەوەی نەبوو کە نەیاندەتوانی موقاومەت بکەن، بەڵکوو بۆ ئەوە بوو تەداروکێکی زۆرتر بێنێ، دووهەم موتەوەجهی ئەو تەوتئە ببوو کە **چەمران** ڕەییسی ئیتلاعاتی ئەرتەش کردبوویان و با ئیستفادە لە شەڕەکانی **سنە** و **نەغەدە** و **پاوە** واداریان کرد ئیعلامی جیهاد بکات. چونکوو لە شەڕی سنەی پێم

وابوو، له شەڕی دووهەمی سنەدا بوو کە موزاکەرەمان کرد، ئەمن لەگەڵ **شێخ عیزەدەین** لە موزاکەرەدا بووین. لە سنە **تاڵەقانی** بوو، **بەهەشتی** بوو، **ڕەفسەنجانی** بوو، **بەنی سەدر** بوو، لە موزاکەرەکەدا ئەمن ئیشارەتم کرد بە نەغەدە، خەتاب بە تاڵەقانی کوتم **مەلا حەسەنی** ئیمام جومعەی **ورمێ** ٩٠٠ قەبزە ئەسلەحەی بڕنووی پەخش کردووە لە مەنتەقەی نێو قەرەپەپاغان لە نەغەدە و **سندووسی** خەریکی تەحریکاتە، کە شەڕ هەڵئایسێنن، لەدوایەش مەعلووم بوو کە ڕاستە، شەڕەکەیان هەڵئایساند و بەهانەگیربیان کرد لەسەر میتینگی عەلەنیبوونی حیزبی دێموکرات لە نەغەدە.

چوونی ئەو هەیئەتەی ئێمە بۆ سنە، من و شێخ عیزەدین، پێش شەڕی نەغەدە بوو. دەفعەیەکی دیکەش لە سنە پێش شەڕی شەش مانگە خەریك بوو سنە تێك بچێ و خەبەر درابوو بە دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکرات کە **کۆمەڵە** سەنگەری گرتووە و کیسە شنی داناوە لەسەر سەربانان و ئیحتمالی شەڕ هەیە. کە لە دەفتەری سیاسی منیان دیاری کرد بۆ ئەوەی بچم نەیێڵم شەڕ ببێ، ٥٠٠ نەفەر پێشمەرگەم هەڵگرت و چووم لە **دیواندەرە** سوحبەتم کرد، ئیختارم کرد کە کەسانێکی ئەمنیەتی شاری سنەی تێك بدەن، سەبەبی کوشت و کوشتاری خەڵك بن بۆ باری چەندوم، ئێمە موقابەلە دەکەین و ئەمنیەتی شاری دابین دەکەین. چوومە سنە، پێشمەرگە زۆر بە گەرمی مەوردی ئیستقبالی خەڵك قەراریان گرت، بە خەیابانی موختەلفدا تێپەڕ بووین، مەوردی ئیستقباڵ قەراریان گرت، شیرینییان بەسەر پێشمەرگەی هەڵداوێشت. ڕۆژی دوایە من لە مەیدانی سوخەنرانیم کرد، خەڵکێکی زۆر هاتبوو، شەو لە ماڵێکی کە من میوان بووم عیددەیەك لە ڕۆشەنفکرانی شاری هاتن، ٤٨ سەعات لە **سنە** بووم، نەمانهێشت شەڕ هەڵئایسێتەوە، پێشمەرگەم گەڕاندەوە و بۆ خۆم ماوەیەك

www.zheen.org

مامەوە و دوایە گەڕامەوە. بە نەزەری من دەستی **چەمڕانی** لە هەڵئایساندنی شەڕ لە کوردستانی هەبوو، چون دوای پەیامی ٢٦ی ئابانی **خومەینی** بۆ خەڵکی کوردستان، چەمڕانیان لە سمەتی ڕەییسی سپای پاسداران یا ستادی ئەرتەشی لابرد و ناردیان بۆ مەئمووریەت لە جنووب کە لەوێ نەگەڕاوە و کوژرا. بە نەزەری من لە کوشتنی چەمرانیدا دەستی عەواملی حکوومەتی جمهووریی ئیسلامیی تێدا بوو، چونکوو دوایە زانیمان کە سەرهەنگەکەش گیرابوو، هەمزەمان لەگەڵ ناردنی چەمڕان بۆ جنووب ئەو سەرهەنگەش دەستگیر بوو. سەرهەنگەکە ئیعترافی کردبوو کە ئەمن تابعی چەمڕان بووم و ئەو تەرحەی هەبوو کە ئێمە بۆ سەرکووبی کوردستان نیروویی ئیعزام بکەین، کە خومەینییان ئیقناع کردبوو ئیعلامی جەهاد بکات. ئەڵبەتە ئەوە ئیتلاعاتێك بوو کە یەکێك لە ئەفسەرانی نیزامی حیزبی توودە لە ئورووپایە ئەمن کەسبم کردووە. (مام غەنی ئەو ئیتلاعاتەی لە کەسێك وەرگرتووە بەناوی **حەمید ئەحمەدی** ناسراو بە **ناخودا ئەنوەر** کە لە شاری برلین دەژی)

وەلی قەرائین نیشان دەدا کە دەبێ ڕاست بووبێ، پەیامی ٢٦ی ئابان سەبەب بوو شەڕ بکوژێتەوە و شارەکان دیسان پێشمەرگە تێیاندا موستەقەڕ بۆوە و ئەمنیەتی شار بەدەست **حیزبی دێموکرات** بوو لە مەنتەقە، دیارە **کۆمەڵە** و **چریکیش** حزووریان هەبوو. بەڵام نیرووی عومدە لە کوردستان **حیزبی دێموکرات** بوو.

بە دونباڵی ئەو ئاتەشبەسە هەیئەتی ویژە هات. چون هەیئەتهای قەبلی بەناوی حوسنی نییەت دەهاتن. ئەو سەفەرە هەیئەتێکی ڕەسمی هات. بەعدە ئەز پەیام بوو کە هەیئەتی ویژە هاتە مەهاباد، کە ئەمن شیرکەتم کرد لەگەڵ **مەلا عەولای حەیاکی**، **عەزیز ماملێ**، **کەریم حیسامی**،

شیرکەتمان کرد لە موزاکەرە لە **سەدێ**. پەس ئەو موزاکەرە بوو کە تەرحی خودگەردانی کە **داریووش فرووهەر** هاتەوە هێنای.

لە موقابلدا حیزبی دێموکرات تەرحی ٦ مادەیی مەشهووری مەترەح کرد و ئێمە عومدەتەن لەسەر تەرحی ٦ مادەیی موزاکەرەمان دەکرد، تەرحی خودگەردانی بە شیددەت مەوردی حەملەی **قاسملوو** قەراری گرت. لەسەر تلەوزیۆنی مەهاباد ئیزهاری کرد خودگەردانی یانی سەرگەردانی، ئیعلامی کرد کە ڕەد بووتەوە. دیارە بێ ئەوەی لەسەر خودگەردانی قسەمان کردبێ و بەرڕەسی بکەین خودگەردانیەکان چییە، ئەو کارەی کردبوو. گەرچی ئەمە لەگەڵ داریووش فرووهەر لەسەر خودگەردانیەکەی لە ماڵی **مونتەقەمی قازی** مەسەلەمان مەوردی بەرڕەسی قەرار داو خودگەردانیەکە خوێندرایەوە، بەڵام خاسەتەن وەکوو حیزبی دێموکرات بە نەزەری من دەبوو جەلەسەی مەسئوولین تەشکیل بێ و کادرەکان و فەرماندەهانی پێشمەرگە تەشکیل بێ و بە دیقەت مەسەلەی خودگەردانی مەوردی بەرڕەسی قەرار بگرێ، بەڵام ئەوکارە نەکرا. خودگەردانیەکە هەروا ڕەد کرایەوە، ئەمەش مەوزعی موشەخەسمان لە موقابلی خودگەردانیدا نەگرت. بە نەزەری من لازم بوو ئەو دەم مەسەلەی خودگەردانیەکە بەرڕەسی بکرێ و بە عینوانی پایەیەك بۆ موزاکەرە مەوردی تەوەجە قەرار بگرێ و ئەرزیابی بکرێ، ئەو شتەی کە کەموکوڕیی تێدا هەبوو، ئەو کەموکوڕییەی لێ ئیزافە کرابایە، بەڵکوو حکوومەتی **بازرگان** بیتوانیبایە خودگەردانی ئیجرا بکات. ئەوە شتێك بوو کە ئەمە لە موزاکراتێکدا لەگەڵ بازرگانی کردمان. مەسەلەی ٦ مادەییمان لەگەڵ هێنایە گۆڕێ، بەحس کرد، بازرگان و **سەباغیان** و **داریووش فرووهەر** بوو، متەفاهم بوون لەگەڵ ئەو تەرحەی کە دیارە لەگەڵ **بەنی سەدریش** موزاکەرەمان کردبوو. بەنی

www.zheen.org

سەدر لە موزاکەرەکەدا کوتی ئەمن حوسنی نییەتم هەیە، ئەگەر ئیحساس بکەین حیزبی دێموکرات و جونبشی کوردستان وابەستەگیی نییە بە هیچ جێگایەکی، ئێمە ڕووحی تەفاهوم زیاتر نیشان دەدەین. گەرچی ئەوە بەهانەیەك زیاتر نەبوو بە نەزەری من، ئەگەر ئەوانە واقعەن حوسنی نییەتیان بایە، ٦ مادەیان قەبووڵ کردبایە، ڕەسمەن قەبووڵیان کردبایە، ئیمکانی ئەوەی خەڵك بۆ خۆی مەوزع بگرێ، ئەوە هەبوو، بەڵام حاکمیەتیش وەکوو حکوومەتی بازرگان، کەم کاری هەبوو لەسەر مەسەلەی خودگەردانیەکەی، فەقەت تەرحەکەی لە سەتحی ئێمەدا مەترەح دەکرد، گەرچی لە ڕۆژنامەدا مونتەشری کرد، بەڵام تەبلیغێکی وەسیعی نەبوو و ئێمەش لە موقابل خودگەردانیدا بەحسێکی گوستەردەمان نەبوو لەسەری، کە شیی کەینەوە مەواردی پێ ئیزافە بکەین، ئێمە هاتینە سەر حەددی ئەو ٦ مادەیە.

لە موزاکراتێکی کە کردمان دیارە بازرگان قەبووڵی کرد تەرحی ٦ مادەیی، ئەمن پێشنهادم پێکرد ئەتۆ کە قەبووڵی دەکەی موساحبەی بکە لەگەڵ ڕۆژنامە، عەلەنیی بکە، لە وەتاغی دەربەستە بیهێنە دەرێ و ئیعلام بکە کە موافقی، ڕۆزنامەی ئیتلاعاتی دەعوەت کرد و بەو شێوەیەی بەیان کرد کە ئەو ٦ مادەیە کە نمایەندەگانی حیزبی دێموکرات پێشنیاریان کردووە، ئەگەر مەفهوومی خودموختاری ئەوە بێ، کە لە ٦ مادەدا بۆ منیان تەوزیح داوە، ئەمنیش لەگەڵ ئەو نەوعە خودموختارییە موافقم، کە من هاتمەوە مەهاباد لەگەڵ قاسملوو سوحبەتم کرد و خودی موساحبەی بازرگانم لە ڕۆزنامەیدا دایە، بە نەزەری من لەو موساحبە ئیستفادە بکەین و سەعی بکەین ڕێگا حەلی موسالمەتئامیز بۆ مەسەلەی کوردستان ببینینەوە، ئیدامەی شەڕ بە قازانجی خەڵکی کورد نییە، ئیدامەی شەڕ

ئێمە بە وابەستەگی دەکێشێ، تەجرەبەی تاڵی کوردستانی عێراق لەبەر چاومە، ئەمە خەڵکی کوردستان تووشی دواڕۆژێکی ڕەش دەکەین و تاوانەکەی دەکەوێتە سەر ملی ئێمە لە تاریخی جونبشی کوردستاندا، دەبێ تەوانی خۆمان لە نەزەر بگرین و قودرەتی موقابلیش کە لەگەڵی شەڕمان هەیە و خودموختاریی لێ داوا دەکەین، هەم لە باری سیاسییەوە و هەم لە باری قودرەتی نیزامییەوە مەوردی ئەرزیابیی قەرار بدەین.

حکوومەتی عێراق و نەزەراتی وی و نییاتی وی، بە دیقەت مەوردی تەوەجوه قەرار بدەین کە لە دامی وابەستەگی نەکەوین، نەبینە عامل و وەسیلە. دیارە باری چەندوم بوو لەسەر ئەو مەوزووعە لەگەڵ قاسملوو قسەمان کردبوو، موزاکرە نەتیجەی نەدا، پاش موزاکرە بوو...

گەلاڵەی پێکهاتنی

پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار

نزیك بە دە ڕۆژ بوو کە من لە حیزبی دێموکرات هاتبوومە دەرێ، بەڵام ویژدانم ناڕەحەت بوو چ بکەم، هەتا ئێستا عومرێك موبارزەم کردووە، ئەو هەموو بەدبەختییەم کێشاوە لەسەر میللەتەکەم، ئایا ئێستا سەنگەری مبارەزە چۆڵ کەم، بچم لە ماڵی خۆم دانیشم، فەقەت ئیستراحەتێ بکەم، بژیم کام ژیان، ئەوانە فکری منیان ئەشغاڵ کردبوو، ویژدانی منیان موعەزەب کردبوو.

لەو شەرایتەیدا بوو، کە دوو نەفەر لە ڕوفەقای حیزبی دێموکراتمان بەنێوی **حەمەدەمینی سیراجی** و **مەهەندیس فاروق کەیخوسرەوی** ئەمنیان دەعوەت کرد بۆ ماڵی سیراجی، چووم و تەزەکوراتیان پێدام کە تۆ چۆن مبارەزەی تەرك دەکەی و چۆن ئەتۆ سەنگەر بۆ **قاسملوو** خاڵی دەکەی و

بنکەی ژین
www.zheen.org

پەرچەمی ئەو حیزبە دەدەی بە قاسملوو. ئەتۆ موئەسیسی ئەو حیزبەی بووی، پاش شکستی جمهووریی مەهاباد، کۆماری کوردستان.

ئێمە سیغەیەکمان بۆ مبارەزە دیتۆتەوە، شتێکمان تەهیە کردووە، بە نێوی ئیعلامی مەوزعی بەخشی ئەز ڕەهبەری حیزبی دێموکراتی کوردستان و بەناوی حیزبی دێموکراتی پێڕەوانی کۆنگرەی چوار، کە ئەمە موسەوەباتی کۆنگرەی چوارەممان قەبووڵە، ئیدامە بدەین لەسەر ئەو موسەوەباتەی، حەتتا حیزبی دێموکرات باتڵی ئێعلام نەکردووە کە هەیە بە قووەتی خۆی باقییە، ئێمە بە دونباڵی ئەوەیدا بڕۆین و حەقی خۆمانە و هەموو نمایەندەگانی کۆنگرەی چوار تەئیدی ئەو موسەوباتەیان کردووە. ئەمە دابنیشین بۆ خۆمان بە دونباڵی ئەو کۆنگرەی چوارەدا بڕۆین، بە دونباڵی موزاکەرە بڕۆین و ڕێگای حەلی موسالەمەتئامیز بیبیننینەوە، بەڵکم بتوانین ئەو شەڕەی بڕینەوە، ئەو خوێنە نەڕژێ، شتێکیشمان بۆ میللەتی کورد وەرگرتبێ، بەشکم ئەو حاکمیەتە تەن بدا بە بەعزێك لە خواستەکان.

خۆلاسە من حەقیقەتەن قانع بووم و قەبووڵم کرد، بەڵام ئیتلاعم نەبوو لە چ جەهەتێکەوە ئەو تەرحە تەهیە کراوە، ئەو ئیعلامی مەوزعە. پاشان بە تەدریج موتەوەجوە بووم کە حیزبی توودە و ڕەهبەریی حیزبی توودە موستەقیمەن لە باری سیاسییەوە نەقشی هەبوە لەوێدا و عەلی گەلاوێژ نەقشی موستەقیمی بووە. لەدوایەدا لە جەلەساتی بەعدیدا لەگەڵ گەلاوێژ دانیشتم، مەعلووم بوو کە عەلی گەلاوێژ لەو تەرحەدا نەقشی هەبوە، دیارە ئەو تەرحە مقدارێك مەسایلی توندتری تێدا بوو کە ئەو دوو برادەرە حەك و ئیسلاحیان تێدا کرد، زۆرتریان قابلی قەبووڵتر کرد و ئەمن بە تەشخیسی خۆم قەبووڵم کرد کە کۆنگرەی چوار تەشکیل بدەین.

بەڵام ئێمە موزاکرەمان لەگەڵ حاکمیەت ئیدامە دا لە تەریقی **ڕەحیمی قازی**یەوە، چوون دوکتور ڕەحیمی قازی لە تارانێ عەلەنی بوو. بە عیللەتی ئەوەی لە جەنگی سێ ماهەدا شیرکەتی نەبوو، پەروەندەیەکی ئەوتۆی نەبوو کە خەتەری ئەساسی بکرێ، عەلەنی زیندەگیی دەکرد، ئەومان بە عینوانی نمایندە دیاری کردبوو لەگەڵ حاکمیەت تەرح و خواستەکانی خۆمان بدەین بە حاکمیەت، بە حەلی مەسەلەی کوردستان لە تەریقی موسالمەتئامیزەوە و تەحەقوقی بەخشێك لە خواستەکانی خەڵکی کورد.

ئەگەر بیکەیتەوە بۆ خۆمان لە شەرایتی مەخفیدا بووین، جێگامان بۆ حاکمیەت مەعلووم نەبوو، هەر ئەوەش بوو لە یوورشی ٦٢ ئێمە لەژێر زەربە خاریج بووین، حەتتا یەك نەفەر لە کادرەکانی ئێمە نەگیرا، چونکوو لە شەرایتی مەخفیدا زیندەگیمان دەکرد و کارمان دەکرد. تەنها ڕەفیقێك کە ئێمە لە دەستمان دا ڕەفیق **سەید ڕەحیمی قوڕەیشی** بوو کە ئەوەڵی کار کە دەگەڵ مە بوو، ئێستا ئیعلامی مەوزەع نەکرابوو، وەلی هەواداری مە بوو، هاوفکری مە بوو. ئەو نەچووبووە دەرێ لە شاری، بە دەستی پاسداران ئێعدام کرا، چونکوو عەکسی لەپشت تۆپێك لە حاڵەتی تیرئەندازیدا گیرابوو. ڕەفیقێکی دیکەشمان ئیعلام مەوزعمان کردبوو، عوزوی کۆنگرەی مەرکەزی کۆنگرەی چوار بوو، **ناسر خۆشکەلام** خەڵکی بانە بە دەستی جمهووریی ئیسلامی ئیعدام کرا. بەڵام لە زیندان لە موقابل پاسداراندا زۆر مەردانە، موقاوەمەتی کردبوو، حەتتا وەسیەتنامەیەکی کە نووسیبوو ناردبوویە دەرێ، لەلای ئێمە هەیە مەحفووزە، کە زۆر مەردانە لە موقابل شکەنجە و عەزابدا موقاوەمەتی کردبوو، مەردانەش لەپای دار مرد. بە هەر سوورەت، ئێمە پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار لە حەقیقەتدا

تەسمیمان بوو، بگەڕێینەوە سەر ئەو ڕێگا و ڕەوشەی کە پاش جمهووریی مەهاباد حیزبی دێموکرات گرتبوویە پێش. بۆ ئەمن بۆ خۆم شەخسەن لە تەئسیسی ئەو حیزبەدا نەقشم هەبوو، بگەڕێینەوە سەر ئەو ڕەواڵی، شێوە مبارەزاتی سیاسی و ئەو پەیوەندەی کە سابق لەگەڵ حیزبی توودەشمان هەبوو، ئەو پێوەندەی بە خاتری وەی ئێمە باز دووبارە لە چوارچێوەی جەریاناتی حکوومەتی میللی و کوردستان و حیزبی دێموکراتی قازی محەمەدی فکرمان دەکردەوە، کە مەسەلەی کورد لە چوارچێوەی ئینترناسیۆناڵی پرۆلێترێدا مەترەح بێ، تەرزی تەفەکورمان هەر ئەوە بوو. فکرێکی کۆنەی قەدیمیمان هەر هەبوو، لەسەر ڕەواڵی قەدیم وەختێکی ئەو تەرزی تەفەکورە هەیە حیزبی توودەش بە عینوانی حیزبێکی پرۆلێتری و ئینترناسیۆنالیستی بۆ مە هەمان حیزبی توودە بوو کە ٣١ و ٣٢ ئیرتباتمان لەگەڵی هەبوو.

حیزبی دێموکرات بووین، لە حەقیقەت حیزبێکی موستەقل بووین، کاری خۆمان موستەقلانە دەکرد، وەکوو کۆنگرەی چواریش حیزبێکی موستەقل بووین، کاری خۆی بۆ خۆی دەکرد، ڕەهبەریی خۆی هەبوو، بەڵام پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار قەدەمێکیش پێشتر لە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ساڵەکانی ٢٨ و ٣٠ و ٣٢ بوو کە کۆنفرانسی تەشکیل دا.

کۆنفرانسێکی کە وەزیفەی کۆنگرەی ئەنجام دا، بەرنامە و ئەساسنامەمان دانا و دەفتەری سیاسی و کۆمیتەی مەرکەزیمان هەڵبژارد، بەڵام لەگەڵ حیزبی توودەی چونکوو تەفەکوری شێوە فکرکردنەوەی حیزبی توودە بۆ مە قابڵی قەبووڵ بوو، ئێمە وەکوو دوو حیزبی موتتەحید هەمکاریمان دەکرد و لە تەرەف ڕەهبەریی حیزبی تودەوە لە لحازی ماڵیشەوە یارمەتمان پێدەدرا و لە لحازی موتالەعاتی و ئینتشاراتەوە

یاریدەمان پێدەدرا. سابیقەن لە زەمانی ئەو دەمی ساڵی ٣١ و ٣٢ حەتتا ئەو دوو مەقالەشمان پێنەدەکرا. بەڵام ئێستا کۆمەکمان پێدەکرا، دیارە حیزبی توودەش لە جودابوونەوی ئێمەش کەڵکی وەرگرت بۆ تەبلیغ بە سوودی خۆی، کە خۆی لەپێش جمهووریی ئیسلامی زیاتر مەترەح بکات، کە وای وانموود بکات کە بە ئیستلاح نەقشی هەبوو لە ئەو جودابوونەوەیەدا، وای تەبلیغ دەکرد. دیارە نەقشی هەروەکو باسم کرد لەپشت سەحنەوە ئەنجام دابوو، لە پشتی پەردەوە.

بەڵام ئەوەی حەقیقەت بێ، ئەمن موستەقلانە ئیعلامی جوداییم کرد لە حیزبی دێموکرات، بەڵام ئێستاکە ساڵی ٦٨ [١٩٨٩]ـە کە موسافرەتم کردووە بۆ ئاڵمان، لێرە دانیشتووم وا فکر دەکەمەوە کە ئاوڕێکی بۆ پاشەوە دەدەمەوە، دوچاری ئیشتباهاتێکی عەمیقی تاریخی بووم، وەکوو کۆنگرەی چوار.

ئەوەڵەن پێم وابوو کە دەبوایە لە ڕەهبەریی حیزبی دێموکرات بێمە خوارێ، بەڵام عوزوی حیزبی دێموکرات بمێنمەوە. نەیەمە دەرێ لە حیزبی دێموکرات، وەلی هیچگوونە مەسئولییەتێکی قەبووڵ نەکەم، یا حەددی ئەقەل ئەگەر لە حیزبی دێموکرات دێمە دەرێ، دانیشتبام لە ماڵی خۆم، مونتەزری حەوادس بایەم، باشتر بوو لەوەی ئیشتباهاتی دوایی تیکرار کەمەوە.

ئیشتباهاتی من ئەوەیە کە کۆنگرەی چوارمان کە تەشکیل دا، پاش ساڵی ٦٢ [١٩٨٣]، پاش یوورش لە ساڵی ٦٣دا [١٩٨٤] کۆنگرەی چوارمان تێك دا و بە تەوەری ئینفرادی لە حیزبی توودەدا خۆمان ئیدغام کرد، ئەوەش ئیشتباهێکی تاریخی بوو.

حەقیقەتەن ئەڵبەتە نەزەری من ئەوە بوو. هەر ئەو تەفەکورەی پێشوو ئەمنی هان دەدا بۆ ئەوەی کە دەستم بگاتە ئەنترناسیۆنالیسم،

دەستم بگاتە شووروەی، فکرم دەکردەوە کە ئەگەر من بچمە ڕەهبەریی حیزبی توودە، دەتوانم نزیك ببمەوە لە ئەنترناسیۆنالیسم، لە ئەحزابی بەرادەر مەسەلەی کورد دەرك ناکەن، پێم وابوو وام فکر دەکردەوە یان کەس نییە پێیان بڵێ کاکە گیان ئەو ٢٠ میلیون کوردە ٢٥ میلیۆنە لە کوردستان ئەسیرن، لە حاڵی شۆڕشدان، دە حاڵی قیامدان، ئێوە شناختو نییە و چاو نابینێ، پێم وابوو ئەوان عەینەکی ڕەشیان لەچاودایە، عەمدەن عەینەکی ڕەشیان لەچاو ناوە، نابینن، بچم ئاگایان بکەمەوە ئاگایان کەم، بچمە هەیئەتی حیزبی توودە و دەستیشم گەیشتە مەقاماتی شوورەوی، لەسەر ئەو مەسەلەیە سوحبەت بکەم، بەڵام ئەلعان ئیحساس دەکەم هەر لە ئەوەڵەوە سەرابێك بیش نەبوو، سەرابێك بوو کە من فکرم لێ دەکردەوە، دەتوانم خزمەت بە میللەتی خۆم بکەم لەو جەهەتەوە.

نییەتێکی سادقانەم هەبوو، بەڵام ئەلعان بەو نەتیجەیە گەیشتووم کە میللەتی کورد دەبێ حیزبی موستەقلی خۆی هەبێ، دەبێ قودرەت نیشان بدات، تەشەکولی هەبێ، ئاگاهیی سیاسی بدات بە میللەتی خۆی، میللەتی خۆی نەهێڵێ لەو خامی هەمیشەگیدا بمێنێتەوە، لە مەقتەعێکی زەمانیدا کە حەوادسێك دێتە پێشێ، ڕەهبەرێکی سیاسی هەبێ، بتوانێ هیدایەتی بکات، لە گۆڕانهای سیاسیدا، گۆڕانهای موبارەزاتیدا. دیارە ئەمن موافقی ئەوەی نیم ئێستا بە شێوەی سوننەتیی سابق میللەتی کورد هەر فرسەتێکی بۆ هەڵکەوت، تەنها و تاقە سوارە دەست بداتە تفەنگ و وەشاخی کەوێت و شەڕ بکات، بەڵکوو موعتەقدم شەڕ قانوونمەندە، دەبێ لەپێشدا حیزبێکی سیاسی هەبێ، دەبێ لەگەڵ نیرووهایی دیکەی ئێرانی لە جیبهەیەکیدا موتشەکل بێت. دەبێ لەگەڵ خەڵقهای دیکەی ئێران هەمکاری بکات، موشتەرەکەن ئەگەر حەرەکەتێکی نیزامی قانوونمەند بە

حوکمی زەمان بێت، دەگەڵ هەموو خەڵکهای ئێرانێ، بۆ ئیستقراری دێموکراسی لە ئێرانێ دەست بداتە ئەسلەحەی، دەستبردن بۆ ئەسلەحەی ئاخرین حەربەی موبارزەیە. نابێ هەمیشە بە عینوانی پوانێك ئیستفادەی لێ بکات، وەکوو لە سەد ساڵی گوزەشتەدا ئیستفادەی لێ کردووەو نەتیجەی لێوەرنەگرتووە.

قیامهای موسەلەحانەی کورد بە خاتری ئازادیی خۆی و ڕەهایی خۆی جەنبەیەکی فەوقولعادەی هەبوە، ئەویش ئەوەیە کە میللەتی کوردی لە توانەوە حیفز کردووە، مەوجوودیەتی میللەتی کوردی حیفز کردووە، بەڵام غەیرەئەز ئەوە حاسڵێکی دیکەی بە بار نەهێناوە، بەڵام لەو ڕێبازەشدا لە حەقیقەتدا خوێنێکی زۆر دراوە، ئەو حاسڵە موسبەتەشی هەبوە. ئەو مەسایلە بوو کە من بەحسم کرد.

ئێستاش لە ڕەهبەریی حیزبی توودەدا هەر ماوم، بەڵام دەر حەقیقەت باوەڕم پێنەماوە بەو حیزبەی و تەغیراتێکی کوللی لە تەفەکوراتی مندا بەوجوود هاتووە، من موعتەقدم کە بۆ میللەتی خۆم، بۆ حیزبی مەستەقلی میللەتی خۆم حەول بدەم، موبارزە بکەم. وەکوو جەهەتێکی موستەقل دەستی دۆستی بۆ هەر جەهەتێکی کە موتەرەقییە و لە حەقی تەعینی میللەتی کورد تا حەدی جودایی حیمایەت دەکات، دەستی دۆستی، وەحدەتی بۆ تەشکیلی جیبهە و ئیتحادی بۆ درێژ دەکەم و بە هیچ وەجە موعتەقد نیم حیزبی موتەرەقیی میللەتی کورد، پێشڕەوی کورد وابەستەی بێ بە هیچ جەهەتێکی جیهانی.

لەگەڵ هەر گوونە وابەستەگییەیەك موخالفم، بە هەر جەهەتێکی جیهانییەوە بێ. بەڵام ئەوە میللەتی کورد و حیزبی پێشڕەوی میللەتی کوردە دۆستی خۆی دیاری دەکات، دۆست و دوژمنی خۆی دیاری دەکات

www.zheen.org

و دەیناسێ. ئێمە موعتەقدین کە دەبێ دۆستمان هەبێ لە دنیایەدا، دەگەڵ دۆستان مەشوەرەت بکەین، حەتتا لە دۆستان یارمەتی وەرگرین، نە بە قیمەتی وەی ئیستقلالیەتی خۆمان لەدەست بدەین، بە قیمەتی ئەوەی کە کیان و کەرامەتی خۆمان فیدا بکەین. ئەوە سوحبەتی من بوو.

برایم فەڕشی: باسی کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندی لە (**برایمە**) کرا، ئایا گۆڕینی هەیئەتی سیاسی تەنیا خاڵی کۆبوونەوەکە بوو، کە باس کرا یاخود ...؟

غەنی بلووریان: هەروەك کە عەرزم کردی، وەختێکی ئەو حەوت مادەیان هێنا مەترەحیان کردو تەسویبیان کردو ئەو ئەفرادەی کە نێوم بردن، ئەمن هاتمە دەرێ لە جەلەسە، یانی بایکۆتم کرد، هەیئەتی سیاسیم بایکوت کرد. وەختێکی بایکۆتم کرد، **قاسملوو مەلا عەولای حەیاکیی** نارد، پاشان نامەی بۆ ناردم، پاشان نامەی حیزبیم بۆ هات، کە مەوزووعی خۆم ڕوون بکەمەوە.

ئەمن بەو فکرەی کەوتم کە عەرزم کردی، بە شێوەیەکی کودەتایی [ئەوانە] لابەرم، بۆ خۆم ڕێگای فکری خۆم عەمەلی بکەم، شەڕ ببڕمەوە. بتوانم موزاکەرەی [لەگەڵ حکوومەت] ئیدامە بدەم، بۆ پەیڕەی لە موسەوباتی کۆنگرەی چوار. کۆنگرەی چوار بەو نییەتە تەشکیل بوو کە بلاخەرە زەمان گۆڕاوە، تا حودوودێك دەبێ گۆڕانێکی لە سیاسەتیدا پێك بێ، پێویستە کۆنگرە تەشکیل بێ و ئەساسنامە و بەرنامەی حیزبیش بەر ئەساسی زەمان تەدوین بکرێ، ئەگەر خاڵهایەك لازم بێ ئیزافە بکرێ یان بگۆڕدرێ. لە حەقیقەتدا موهیمترین مەسەلەی ئێمە مەسەلەی موزاکرە بوو.

عەرزم کردی وەختێ ئەو حەوت مادەیە مەترەح بوو، تەسمیم بەوە گیرا کە ئەمن بچمە برایمەی دانیشم، لەوێ تەسمیمم گرتبوو. هەروەکوو

ئەرزم کردی، هەیئەتی سیاسی و **قاسملوو** بازداشت بکەم، ئەوەی تەئیدی ئەو تەعەهودنامەیان کردبوو. دوایە پەشیمان بوومەوە، ئەڵبەتە ئێستاکانە تەسمیمم نەگرتبوو عەمەلی بکەم، لەپێشدا مەسایلم مەترەح کرد، مەسایلەکانی کە مەترەحم کرد مەسەلەی ئەو وابەستەگیە بوو، کە ئەو وابەستەگیە یەك، دوو مەسەلەی موسەوباتی کۆنگرەی چواری ژێر پێی خۆی ناوە.

موسەوباتی کۆنگرەی چواری پەخش نەکردووە بۆ خەڵك. سوحبەت لەسەر ئەوەی بوو. پاشان ئیدامەی موزاکرە بەر ئەساسی موسەوباتی کۆنگرەی چوار بوو و هەڵئایسانەوەی شەڕ لە **دەڕەی قاسملوو**، کە بەچی عیللەت کێ بوو ئەو شەڕەی هەڵئایساند و بە دەستووری کێ ئەو شەڕە هەڵئایساندراوە. چون عەواملی ساواکی، ئەشخاسیان نێو دەبرد، بە عینوانی مەسئوول ناردرابوون بۆ ئەوێ. کەسێکی بە عینوانی مەسئوول لەو لەحزە حەساسەدا ناردیانە ئەو مەنتەقەیە ئەو بووە. پێش ئەو مەسئەلە، بێجگە لەوێی پێشیان بەو ستوونەی گرتبوو، کەمینیان بۆ ئەو ستوونە دانابوو، پاسگایەکی ژاندارمەریشیان قەبل ئەز ئەو ستوونە، وەبەر حەملە دابوو. وەلی حاکمیەت عەکسولعەملی نیشان نەدابوو، لە حاڵێکدا پاسگاکەیان خەلعی سیلاح کردبوو. ئەوانە مەسائیلێك بوو کە لەوێ مەترەح بوون. کە من پێشنهادم کرد کە **قاسملوو** زەعفی نیشان داوە لە موقابل ئەو واقعیەتانەدا، یا ئینکە ئەو حەقایقانەی پێشێل کردووە، ئەو موسەوباتەی پێشێل کردووە و موتەعەهید بووە. بەنابەرئێن سەڵاحیەتی ئەوەی ڕەهبەریی حیزبی دێموکراتی بەدەست بێ، نییەتی ئەو هەیئەتی سیاسیەش کە ئەو کارەی کردووە، ئەو تەعوهدەی تەئید کردووە، شایستەگییان نییە کە بمێننەوە. ناڵێم محاکمە، بەڵکوو حەدی

ئەقەل لەو مەسئولییەتەی بێنە خوارێ. ئەساسەن، ئەو مەسایلە بوو کە لەوێ مەترەح بوو، کە دەبێ لەسەری بدوێین.

وە تەغییری ئەوانە گەیشتە ئەو نەتیجەی کە موافقن کە تەغیرات بدرێ، وەلی پێویستە تەغیرات بە ڕەیی بدەین. بەڵام دوایە قەراریان دا ئیستراحەتێکی بکەن. دە فورجەی ئیستراحەتەکەدا، دەگەڵ یەکتری مەوردی بەحسیان قەرار دابوو، دیارە ئەوانیش بۆ خۆیان ئیستدلالیان کردبوو، خۆ هەروا نەبوو قاسملوو بڵێ، ئەوە حیزبی توودە فێری کردوون، ئەوە یەکێك لە مەوردەکانە. مومکینە قاسملوو ئەوەی نەکوتبێ، کەسێکی دیکە کوتبێتی، نازانم من ناتوانم قاسملوو موتەهەم بکەم، چون هیچ دەلیلێکم نییە. کێ کوتبووی لە ڕەحمانی کەریمیم بیستەوە کە شایعەیەکیان لەوێ بڵاو کردۆتەوە. لەو جەلەسەیەدا ئەمن موشاورەکانیشم دەعوەت کردبوو بێن و پلۆنۆم بێ، بەڵام موشاوەرەکانیان دەعوەت نەکردبوو. فەقەت ئەعزای کۆمیتە مەرکەزییان دەعوەت کردبوو، کە سەننار و جەهانگیری ئیسماعیل زادە نەیانتوانیبوو بێنە جەلەسەی. لە ٢٥ نەفەر ٢٣ نەفەر حازر بوون. بە هەر سوورەت پێموایە سەنار و ئەوانیش هاتبایەن، ئەوانیش مەوزعی موخالفی قاسملوویان هەبوو، چونکوو موددەتێك بوو سەناری مامەدی، مەوزعی موخالفی حیزبی گرتبوو، یانی خۆی جودا کردبۆوە لە حیزب، ئیعلامی مەوزعی غەیر مودەوەنی کردبوو. سەنار بۆ خۆی و هێزی مەحوی کە نزیك بە ٤٠٠ موسەلەحی هەبوو لە مەنتەقەی قوتووری خۆی موستەقل ئیعلام کردبوو و عەمەلەن خۆی لە حیزب جودا کردبۆوە. پێش کۆنگرەی چوار ئەو کارە کرابوو، ئەو مەسەلە مەترەح بوو کە ئەو تەسمیماتە بگیرێ، هەوەڵیش موافقەتیان کرد کە بە شەفاهی گۆڕانکارییەك بکرێ، پاشان ڕەییان دا.

دیارە لەو بەحسەی کە لە ئیستراحەتەکەدا کردوویانە ئیستدلالیشیان کردووە، "خەیلی خوب" نەیین لە عێراقێ وەرنەگرین، لە عێراقێ وەرنەگرین، لە کێ وەرگرین. شوورەوی ناماندداتێ، فلأن نامانداتێ، ئەی ئەسلەحەی لە کێ وەرگرین. ئەسلەحەی دانێین خۆ جمهووریی ئیسلامی حەقمان ناداتێ، بەنابەرئین دەبێ لە جێگایەکی سیلاح وەرگرین، خۆلاسە وا گوترابوو کە شەڕەکە بەسەر ئێمەدا تەحمیل کراوە، ئەو شەڕە یا دەبێ ئیدامەی بدەین و بە نەتیجەی نەهایی بگەین، یا دەستئاوەردێکی ببێ، ئەوان ئاوا مەوردی بەحسیان قەرار دابوو. بەنابەرئین قسەی ئەو برادەرانە عەمەلی نییە. ئاوایان بە گوێی یەکتردا خوێندبوو، ئەوەی من بیستمەوە لە **ڕەحمانی کەریمی**. دیار بوو کە دوایە پێشنیاریان کرد ڕەیی مەخفی بدەن، حیزبێکە و کۆمیتەی مەرکەزیی هەیە و ڕەیی مەخفی بدەن بۆ ئەوەی گۆڕانکاری بکرێ، ڕەیی بدەن بە ئەشخاسێکی کە دەبیری ئەوەل بێ، هەرکەس چۆن تەشخیس دەدا ڕەیی بدات. کێ بێتە دەبیری ئەوەڵ یان دەفتەری سیاسی. بە حەوت نەفەران ڕەیی بدەن: یەك نەفەر دەبیر و ٦ نەفەر عوزو، دوایە کە ڕەییەکان درا، عەینەن ئەو کەسانە بە ئەکسەریەتی ئارا تەعیین کران.

برایم فەڕشی: دەرسەدی ئارا؟

غەنی بلووریان: دەرسەدی ئارا لەبیرم نییە، ئەوەندەی کە ڕەیی هەبوو، چون ئەمن ئیعلامم کردبوو کە ڕوفەقای خۆمان بە من ڕەیی نەدەن، **ماموستا هێمن** لەوێ بوو، ئەڵبەتە کە ئیفتخاری بوو، بەڵام ئەوانی دیکە **موعینی [نەوید]** و ئەوانە ڕەیییان نەدابوو. ئێمە شیرکەتمان نەکردبوو لە ڕەییدا. دیارە بە خۆمان ڕەیی دابوو، بە ئەشخاسی دیکەمان ڕەیی

www.zheen.org

نەدابوو، بەڵام دەرسەدی ئاڕای بۆ من مەعلووم نەبوو، لەبیرم چۆتەوە، یانی یاداشتمان نەکردبوو، چون ئەمە شتمان یاداشت نەدەکرد.

ئەوە یەکێك لە زەعفەکانی ئێمە بوو، هیچ وەقت لە زیندەگیی سیاسیی خۆماندا مەتالبمان یاداشت نەکردووە، سوورەت جەلەسەمان نەگرتووە، سوورەت جەلەسەکانمان حیفز نەکردووە، یا ئەگەر بووشە لەبەین چووە، ئەوە جەریانی برایمە بوو.

وەختێکی دیتمان هەمان ئاش و هەمان کاسەیە، ئەو ڕەوەندە ئیدامەی دەبێتەوە، یا دەبێ لەگەڵ ئەوانە تەوافوق بکەین، چون ئەقەلییەتین، یا دەبێ تەبەعییەت لە ڕەیی ئەکسەریەتی کۆمیتە مەرکەزی بکەین، یا لە حیزب بڕۆینە دەرێ. ئەمن تەسمیمی خۆم گرت و هاتمە دەرێ.

برایم فەڕشی: ئەندامانی ئەوەڵیەی کۆنگرەی چوار کێ بوون؟

غەنی بلووریان: ڕەهبەرانی ئەوەڵییەی کۆنگرەی چوار ئەو حەوت کەسە بوون، ئەعزای کۆمیتەی مەرکەزی بوون، **مامۆستا هێمن** بوو کە عوزوی ئیفتخاری کۆمیتەی مەرکەزی بوو وە بە عینوانی شاعیری میللی ئیعلام کرا. هەم بە عینوانی شاعیری میللی ئیعلام کرا لە کۆنگرەی چوار و کە پێشنهادی خودی **قاسملوو** بوو کە منیش پشتیوانیم لە پێشنهادەکەی کرد، من بووم، **فاروق کەیخوسرەوی** بوو، **ئەحمەد عەزیزی** بوو، **نەوید موعینی**، **ڕەحیم قازی**، **فەوزیە قازی**.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆنفرانسی

پەیڕەوانی کۆنگرەی ٤ی حیزبی دێموکراتی کوردستان

برایم فەڕشی: ئەو کۆنفرانسە کە باس دەکەن کۆنفرانسی کۆنگرەی چوار بوو، لەو کۆنفرانسەمان مەخفیانە لە تەورێز تەشکیل دا، ئەفرادێکی

که له مەناتقی موختەلف بوون، دیارە ئینتخابی بوون، گەرچی مەخفی بووین، بەڵام ئینتخابی بووین، له مەناتیقی موختەلف که پەڕاکەندە بووین ئادەرس درابوو، **ئەحمەد عەزیزی** تەعیین کرابوو، که بێن بۆ ئەو ئادرەسەی. که ئەو **ڕەحمەتی عەتری بەرزنجەش** موشاور بوو پێم وایە، ئەویش دەوێدا بوو، دەو کۆنفرانسەدا. دیارە باسی کۆنفرانسەکەی دەوێدا نەکردووە، شایەد له پەروەندەکەیدا باسی کردبێ. لەو کۆنفرانسە چون ئێمە کۆنگرەی چوار بووین، کۆنگرەی چوار ڕێبازی موشەخسی خۆی هەبوو. له حێزبی دێموکراتی کوردستان‌دا ئیستراتێژی نەهایی، سوسیالیسمی دێموکراتیك یان هەر سوسیالیسمی خاڵی بوو. سوسیالیسمی دادپەروەرانەی قاسملووی ئیختلافاتێك هەبوو، له پێشووش ئەو ئیختلافانە هەبوو، ئەودەم موعتەقد بووین که دەبێ سوسیالیسمی عیلمی بێ، که **قاسملوو** نەدەچوە ژێر باری سوسیالیسمی عیلمی، بلاخەرە دەفعەیەك هێنایە سەر دادپەروەر و عادلانە و ئاوا کلکیان پێ هەڵاواسی، بەڵام لێرە "سوسیالیسمی عیلمی"مان دانا. بەرنامەی مە دیارە، من بەرنامەکەم هەیە ئێستا له پراگی، بەرنامەی کۆنگرەی چوار، ئەو بەرنامەیە تەغییراتێکی تێدا درابوو، بەڵام گۆڕانکارییەکی ئەوتۆی لەگەڵ بەرنامەی حیزبی دێموکرات نەبوو، تەقریبەن هەمان شێوە بوو با تەغیراتێکی جوزئی. ئەساسنامەی هەبوو، مەسەلەی مە عومدەتەن ئیدامەی موزاکرە بوو، مەخفی بوونی حیزب بوو، ڕابیتە لەگەڵ سازمانهای دێموکراتیك وەك فیداییانی ئەکسەرییەت و حیزبی توودە بوو. یانی هەماهەنگیی سیاسی دەگەڵ ئەو دوو سازمانەی، فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان. هەماهەنگیی سیاسی له سەتحی ئێرانیدا، بەحسی ئەو جۆرە شتانە کرابوو، موسەوباتەکەی نووسراوە، بەڵام دەقیقەن من هەمووم لەبەر

نییە، لەبیر نییە. کۆنفرانسەکە سێ ڕۆژی تووڵ کێشا، کە لەوێ ئینتخاباتی کۆمیتەی مەرکەزی کراو هەیئەتی سیاسیش هەڵبژێردرا، دەبیر ئەوەڵ و و دەبیر کول هەڵبژێردرا.

برایم فەڕشی: یەکەم کۆنگرەی کە لە ئێران گیرا دوای ١٣٥٧ کۆنگرەی چوار بوو؟

غەنی بلووریان: کۆنگرەی چوار بوو بەڵێ.

برایم فەڕشی: چلۆنیەتی پێکهاتنی ئەو کۆنگرەیە چۆن بوو، زەروورەتی گرتنی ئەو کۆنگرەیە چ بوو؟

غەنی بلووریان: زەروورەتی ئەو کۆنگرەی چوارە جەریانی شەڕ بوو، مەسایلی موزاکرە بوو، دیتنەوەی ڕێگا حەلی موزاکرە بۆ سولْح. دیارە ئێمە ئەساسەن ئەو کۆنگرەیەمان بۆیە تەشکیل دا کە جمهووریی ئیسلامی موتەوجی واقعیاتێك ببێ، کە ئێمە کۆنگرەمان تەشکیل داوە، لە حدوودی چوارچێوەی قانوونیەتی خۆی خارج نییە. تەفەکوراتی ئێمە لەو کۆنگرەیەدا پەخش دەکرێ، نەزەراتی ئێمە لە بارەی حاکمیەتدا مونعەکس دەبێتەوە. کە مونعەکس ببۆوە، بەڵام **قاسملوو** پەخشی نەکردەوە، حەتتا نوسخەیەکی بۆ حاکمیەت نەنارد، ئەو کۆنگرەیە کە تەشکیل بووە، حاکمیەت بزانێ ئێمە نیسبەت بە حاکمیەت چ مەوزعێکمان گرتووە.

کۆنگرەت تەشکیل داوە حاکمیەتی قانع کەی کە ئەمن لەگەڵ تۆ دەمەوێ تەفاهوم بکەم، دەبێ ئەو موسەوباتەی بە خەڵکیش بڵێی، لە خەڵکی نەشارییەوە، بۆ حاکمیەتیشی بنێرێ، کاکە من کۆنگرەیەکم تەشکیل داوە، ئەوە موسەوباتەکەیەتی.

دیفاع لە مەرزەکانی ئێرانێ، ئێمە سوحبەتمان ئەوە بوو کە **ئایەتوڵڵا حوسێنی کەرمانی** کە هاتە مەهابادێ بە نوێنەرایەتیی **خومەینی** تامول

www.zheen.org

ئیختیار دامادی خومەینیش بوو، هات لە ماڵە **ڕەحیم خەڕازی** جێگامان دایە، ئەمن و **حەیاکی** و **قاسملوو** چووین موزاکرەمان لەگەڵ کرد.

کوتی کاکە گیان حکوومەتی جمهووریی ئیسلامی ساف و پوست کەندە پێتان دەڵێم، ڕووبەروو بە تاقی تەنێشم، هیچ کەسم لەگەڵ نییە، سەراحەتم هەیە، جمهووریی ئیسلامی بە ئێوە دەڵێ عاملی عیراق، ناڵێین شتی دیکە، جێگای دیکە ناڵێین. بەڵام موستەقیمەن ئەوەی دەڵێین کە عاملی عێراقن، ئێمە عەکسهای زۆرمان هەیە لەوەی کە حەمل و نەقڵی سیلاح لە عیراقەوە کراوە، بە هەواپەیما هەڵگیراوەتەوە، هەمانە. مەدارکی زۆرمان هەیە بۆ ئیسباتی ئەوە، ئێوە وەختێکی عاملی عێراقن، ئێمە چۆن خودموختاری بە ئێوە بدەین، بۆ ناچی لەگەڵ عێراق دانیشی و موزاکرە بکەی. بە چ شێوەیەك دەتوانین سابتی بکەین کە ئێمە عاملی عیراق نین. کوتی دەتوانن بەو جۆرە ئیسباتی بکەن بۆ یەك ساڵ، تەواوی پێشمەرگەکانی نەواری مەرزی موتەمەرکز بکەن، ئێمە نان و بەرگ و سیلاح دەدەین، ئەرتەشیش نایات بۆ هیچ کۆ، پاسداریش نایات. ئەو شکڵەی کە هەیە هیچ تەحەولاتێك ناکرێ، لە ئەرتەش و سپادا، ئەو جۆرەی کە هەیە دەمێنێتەوە. دیارە لە مەهاباد سپا هەبوو ئەو دەمی، بەڵام پاسیڤ بوون، پێشمەرگەی ئێمە ئیدارەی شاریمان دەکرد. ئەرتەش هەبوو پادگانیش هەبوو، بەنابەرئین بێنن ئێوە لەوێ دابنێن، موتەمەرکزی بکەن، دیفاع لە مەرزەکان بکەن، بۆ ساڵێك تەواوی خەرجو بە عودەی مەیە، دەتوانن تەعلیماتی بدەن بە پێشمەرگە، هەر لەحزەش کە پاش ساڵێکی ئێمە تەفاهومان لەگەڵ ئێوە نەکرد، ئێوە دەتوانن ئەسلەحەکەی بەرەو ڕووی ئێمە بگێڕنەوە، وەڵا سەدامیش هەمیشە ئیستقبالو لێ دەکاتەوە. بەڵام بۆ ئەوە بچم بڵێم ئەوان ئەوەیان قەبووڵ کرد، حاکمیەت بزانێ ئێوە

www.zheen.org

به چوارچووبی خاکی ئێرانیٚ ئیعتقادو هەیە، تەجزیە تەڵب نین، عاملی کەس نین، فەرموو ئەوەی قەبووڵ بکەن.

دیارە **قاسملوو** و ئەوان پێشنیاریان کرد، کوتی ئێمە وەختێکی ئەو کارەی دەکەین کە ئەو ٦ مادەیە ڕەسمەن ئیعلام بکریٚ، لە قانوونی ئەساسیدا بگونجێندریٚ، وەك مودافعێکی مەرزەکانی خاکی ئێرانیٚ هەین و تەعەهود دەکەین، **مەلا عەولا** بە کوردی بە منی کوت خەڵك پێمان دەڵێن جاش، ئەگەر هەمچین کارێکی بکەین.

کوتم کاکە گیان تۆ دەڵێی ٩٨ دەرسەدی خەڵکی کوردستان لەگەڵ منە، وەختێکی ٩٨ دەرسەدی خەڵکت لەگەڵە لە خەڵکی بۆ دەترسێی، ئەگەر خەڵکت لەگەڵە و ڕەهبەری خەڵکی، دەبیٚ لێت قەبووڵ بکات، ئەگەر ئیدعا دەکەی، خەڵك دەبیٚ لێت قەبووڵ بکات و من موعتەقدم خەڵکی کورد سوڵح دۆستە. خەڵکی دەبیٚ لێت قەبووڵ بکات و من موعتەقدم خەڵکی کورد سوڵح دۆستە. خەڵکی کورد نایەویٚ شەڕی بە هەر قیمەتێکی بکات، شەڕی دەکات بۆ حەقی خۆی، وەختێکی حەقی ئەستاند، ئەوە یەکێك لە حقووقەکانە کە پێشمەرگەی کوردستان مودافعی مەرزەکان بیٚ لە کوردستان، لە مەرزەکان موستەقەڕ بیٚ، ئەوە یەکێك لە خواستەکانە. ئەگەر ئێمە تەفاهوم لەگەڵ ئێرانیٚ بکەین، یەکێك لە مەوارد ئەوەیە کە ئەو پێشمەرگە موسەلەحەی مە، بە عینوانی نیروویەکی نێوی نابیٚ بە پاسدار، پاسدار دەبیٚ شیعە بیٚ، حەددی ئەقەل نێوێکی لیٚ دەنێن، لەو مەرزانەی کوردستان پێشمەرگە بمێنێتەوە، خۆ پێشمەرگەی وەدەر نانێن.

ئەوە یەکێك لە مەوردەکانە کە لە مەرزەکان دابمەزریٚ، ئەوە پوانێکە کە حاکمیەت بە ئێمەی دەدا. بلاخەرە زەرەریش ناکەین ئێمە، دەچینەوە مەرزەکان، ئێستا لە مەرزەکانیان لە کوێین، دەچین لە مەرزەکان دادەنیشین

و سابڵاخیش ئینتیزاماتی هەیە. شارەبانیی هەیە، دەچین لە مەرزەکان موتەمەرکز دەبین. با ئەسلەحەی وەرگرین، با کۆمەکی وەرگرین، با ساڵێکی نۆکەری ئەوانە بین، لە عێراقێ ئەسلەحەی وەرنەگرین، وا فەرز بکەین لەگەڵ عێراق بەشەڕ دێین، لە ئێرانێ ئەسلەحە وەردەگرین. فەرق چ دەکات، ئێمە کە نۆکەری عێراقێین ئەلعان، با ساڵێکیش نۆکەری دەوڵەتەکەی خۆمان بین، **دوکتور قاسملوو** ئەتۆ بۆ خۆت لە موساحەبەیەکدا نەتگوت ئەمن زەهرێکی کە **خومەینی** دەیدا بە من بیخۆمەوە، لە شەربەتێکی کە **سەدام** دەیدا بە من بیخۆمەوە پێم باشترە. ئەوە موساحەبەی خۆتە، خاڵە فەرموو ئەو جامە زەهرەی تۆ بخۆوە. بە هەر سوورەت ڕەد کراوە. بەعد **ئایەتوڵا کرمانی** (...) هاتە سەر تلەوزیۆنی دیفاعی کر، قاسملووش قسەی کرد، ئەویش قسەی کرد، کوتی ئەو خواستانەی ئێوە مەترەحی دەکەن حەقو هەیە، ئەمن یەکێك لە مودافعانی خواستی ئێوەم، نمایەندەی ئیمامیشم. بەڵام ئەو پێشنیارەی کە بە حیزبی دێموکراتیشم کردووە دەبێ قەبووڵی بکەن. بە هەر سوورەت کۆنگرە ئیجابی دەکرد کە خاڵی ئەوەڵی دیفاع لە مەرزەکانی ئێرانێ بێ، خاڵی ئەوەڵیشی ئەوە بوو. کۆنگرە دەبوایە چراغی سەبز نیشان بدات بە جمهووریی ئیسلامی کە ئێمە حازرین موزاکرە بکەین، ئێمە مودافعی مەرزەکانین. جمهووریی ئیسلامیمان قەبووڵە، پشتیوانیی لێدەکەین، ڕەهبەریی خومەینیمان لە کۆنگرەی بە ۱۲۰ ئاڕا بدون ئیختلاف قەبووڵ کردووە، دیموکراسیی بۆ ئێران تێدا گونجاوە، خودموختاریی بۆ کوردستان تێدا گونجاوە. ئەوە ئەساسی مەتڵەب بوو، ئەو ڕۆژەی نیشان بدەین بە جمهووریی ئیسلامی کە کۆنگرەی خەڵکی کورد پەسەندی کرد، نمایەندی ۳۰ هەزار نەفەر نمایەندەی خەڵکی کوردن ئیدی. حیزبی

دێموکرات خۆی بە نمایندەی خەڵکی کورد دەزانێ، بەنابەرئین ئەو کۆنگرەیە لە تەرەف خەڵکی کوردەوە گیراوە، ئەوەش پێشنهاد بۆ حاکمیەت. بەڵام بڵاویان نەکردەوە و نەشیان نارد بۆ حاکمیەت. ئێستاش دیزە بە دەرخۆنەیان کرد بە قەولی مەشهوور.

هەیئەتی بازڕەسیی حیزبی دێموکرات

برایم فەڕشی: باسی هەیئەتی بازەڕەسیی حیزبی دێموکرات کرا، ئەو هەیئەتە کێ بوون، دوایە ئەو کارانەی ئەنجامیان داوە، چی بووە؟

غەنی بلووریان: وەڵا بەداخەوە ئەمن بە غەیرە ئەز یەك نەفەر **فەتاح کاویانم** لەبیرە، پێم‌وایە **دوکتور خوسرەوی** بوو، پێنج نەفەر بوون، ئەوانی دیکە نازانم کێ بوون. لەبیرم نەماوە، بەڵام لە حەقیقەتدا بازڕەسی بۆ ئەعمال و کردارێکی ڕەهبەری یان کادرهای حیزب، بە ویژە ڕەهبەریی حیزب دەیکا، ئەوان دەبێ ڕەسیدەگی بەوەی بکەن. لە حاڵێکدا ئەوە تەبدیل بوو بە کۆمسیۆنی تەفتیشی عەقاید. دەچوون بازجووییان لە فڵان کەسی دەکرد و فڵان کەسی دەکرد. کە تۆ کۆمۆنیستی و تەفەکوری کۆمۆنیستیت هەیە، هەواداری فڵان گرووە و فڵان گرووهی، تەرەفداری فڵان گرووهی دەکەی، تۆ ڕۆژنامەی فڵان گرووهی دەخوێنیەوە، فڵان دەستەی دەخوێنیەوە. تەفتیشی عەقایدیان دەکرد، لەباتی ئەوەی بازڕەسی بە مەعنای کەلیمە بێ کە کۆنگرەی ئینتخابی کردووە بۆ بازڕەسی، بۆ نەزارەت لەسەر ئەعمالی دەفتەری سیاسی و کۆمیتەی مەرکەزی. هاتوونە خوارێ تەفتیشی عەقاید دەکەن. لەنێو ئەفرادی حیزبیدا پەرەوندەسازی دەکەن، بەوی تەبدیل بوو. هەر بەو مەنزوورەشیان دانابوو. وەئیلا وەزیفەی هەیئەتی بازڕەسی کە کۆنگرەی تەعینی کرد

www.zheen.org

ئەوە نییە. ئەوە لە خوارێ دەتوانێ کۆمسیۆنێکی دیکە بێ، کۆمیتەی مەرکەزی دەتوانێ کۆمۆسیۆنێکی دیکە دامەزرێنێ. بەڵام کۆنگرە ئەوەی دانانێ بۆ تەفتیشی عەقاید.

ماڵی حیزبی توودە لەناو حیزبی دێموکراتدا

برایم فەڕشی: باسی سیاسەتی حیزبی توودە لەنێو حیزبی دێموکراتدا، وەك تاریخ تاریخێکی هەیە لە حیزبدا، بەڵام دوای ئینقلاب موشەخەسەن ئێوەش باستان کرد. خودی سازمانی جەوانانیش کە دروست کرابوو لە حیزبی دێموکراتدا، زۆرتری ئەو کەسانەی لەوێدا بوون و لە شکڵگیری و سەمتگیریدا نەخشیان هەبووبوو، بە جۆرێك توودەیی بوون و تەفەکوری توودەیی‌یان هەبوە. ئەو سیاسەتە لەنێو حیزبی دێموکراتدا، ئێوە چۆناوچۆنتان دەدیت، یاخۆ ئەلعان چۆناوچۆنی دەبینن. چ نەقشێکی لە ئینشعابی پەیڕەوانی کۆنگرەی چواری حیزبی دێموکراتدا هەبوو و هەروەها نوێنەرانی موشەخسی ئەو تەفەکورە کە ئێوەش باستان کرد، کێ بوون، ئەگەر بە ڕۆشنی باسیان بکرێ، کۆمەك دەکات.

غەنی بلووریان: عەرزت بکەم ئەو دەمەی حیزبی دێموکرات هاتەوە، ئەمن کە لە زیندانێ هاتمە دەرێ، ئەفرادم نەدەناسی خۆ کێ کێیە و کێ کێ نییە، کەسیش نەهات موشەخەسەن خۆی بە من موعەرەفی بکات، کاکە ئەمن توودەییم، بەڵام تەفەکورەکەیان نیشان دەدرا. چونکوو ئەمن بۆ خۆم فکری تەرەفداری شوورەویم هەبوو، فکری پەیڕەوی لە تیئوری عیلمیم هەبوو، ئیعتقادی بە سوسیالیسمی عیلمیم هەبوو. بەنابەرئێن ئەشخاسێکی کە لە حیزبی دێموکراتدا بوون، دەگەڵ من کە بەرخوردیان دەکرد، بەعزە ئەشخاسێك کە ئەو تەفەکوراتەیان نیشان دەدا بۆ من دیاری دەکران، بەڵام

ئەوان من نەمدەتوانی دەرك بكەم و تەشخیس بدەم لەنێو چاوانیان نەنووسرابوو ئەوانە عوزوی حیزبی توودەن. هەتا بەعزێك بوون لە سازمانی جەوانان بوون، عوزوی حیزبی توودە نەبوون. بەڵام ئەو تەفەكورەیان نیشان دەدا. ئەو شتەی كە بۆ خۆم ئەو تەفەكورم هەبوو كە لە گوزەشتەڕا هەمە و شتێكی تازە نییە، پاش ئەوەی لە شوورەوی گەڕامەوە، ئەمن بە تەفەكوری نەوینەوە هاتم، لە حیزبی دێموكراتەوە كە تەئسیس بووە، یانی تەفەكورێكی چەپگرایانە، بەرخەلافی ئەوەی سابق هەمبوو.

سازمانی جەوانانی كۆمەڵەی ژ. ك كە عونسورێكی میللی دەژمێردرام و بۆ تەفەكوری میللییەوە هاتم. ئەو سەفەرەی كە گەڕامەوە لە شوورەوی حاملی تەفەكورێكی نەوین بووم كە هاتمەوە. بەنابەرئین ئەشخاسێكی كە هەمفكری من بوون، بۆ من جێگای خۆشبەختی بوو وەختێكی دەمناسین.

لە حەقیقەت هەتا ئەوێ ڕۆژێ حیزبی توودەی نەهات ئیعلامی نەكرد كە كۆمیتەی ئیالەتی دروست دەكەین، بە تەوری موشەخەس ئەعزای حیزبی توودەم بۆ موشەخەس نەبوو، بەڵام وەختێكی ئەوانە ئیعلامیان كرد. دیارە ئەعزای كۆمیتەی ئیالەتی حیزبی توودە، لێم مەعلووم بوون **حەسەنی ماوەرانی** بوو، **مینە چیرە** بوو، **سولەیمان چیرە** بوو و ئەشخاسی دی لەو قەبیلەی، بەڵام تێعدادێكی دیكە مانەوە، نەچوون لە كۆمیتەی ئەیالەتیدا. ئەوانە عوزوی حیزبی توودە نەبوون، بەڵكە حاملی ئەو تەفەكورەی بوون، كە ئەمنیش ئەو تەفەكورەم هەبوو، یانی تەفەكوری پەیڕەوی لە تەفەكوری عیلمی و پەیڕەوی لە سوسیالیسمی عیلمی و ئیعتقاد بە سوسیالیسمی عیلمی. ئەوە تەفەكورێك بوو كە لە پێشەوەدا هەمبوو، وەختێكی حیزبی دێموكراتمان تەئسیس كردەوە، بەو

www.zheen.org

تەفەکورەیەوە ئەمە حیزبی دێموکراتمان تەشکیل دایەوە. وەلی حیزبی توودەش نەبووین. دەگەڵ حیزبی توودەش ڕابیتەمان هەبوو، دۆستایەتیمان هەبوو، زۆر زۆر تەنگاتەنگ ئیرتباتمان هەبوو، وە زۆر زۆر هەماهەنگیی سیاسیمان لە تەواو لە سەتحی ئێران و کوردستاندا هەبوو، ئەڵبەتە دیارە ئێمە بۆ خۆمان وەك سازمانێکی موستەقلی حیزبی دێموکرات عەمەلمان دەکرد. بەڵام تەنگاتەنگیش لەگەڵ حیزبی دێموکرات ڕابیتە و دۆستایەتیمان هەبوو.

برایم فەڕشی: باتەوەجوھ بەو ڕابیتەی کە ساڵی ۳۲ ئەندامانی حیزبی دێموکرات لە دەرەوە لەگەڵ حیزبی توودە هەیانبووە و زۆر زۆر نزیك بوون، تەنانەت لە ئۆرگانەکانی حیزبی توودەدا بوون، وەك ڕادیۆ پەیکی ئێران یاخۆ ئۆرگانەکانی دیکەیان، ئایا ئەو جەماعەتە کە هاتنەوە ئێران، دیسان هاتنەوە بوونەوە عوزوی حیزبی دێموکرات، یانی تاریخێکی ئاوا هەیە بۆ ئەوەی کە حیزبی دێموکرات و حیزبی توودە بەم چەشنە بوون. لە ساڵی ۵۷یشدا پێش ئەوەی ڕژیمی شا بڕووخێ، جەماعەتێك هەبوون بە نێوی حیزبی توودە کاریان دەکرد، موشەخەسەن هێندێك دانشجوو، کە لە شوێنەکانی دیکەی ئێران بوون، ئەوانە دوای ڕووخانی ڕژێم سیاسەتیان لەلایەن حیزبی توودەوە ئەوە بوو کە بچنە نێو حیزبی دێموکراتەوە، موشەخەسەن لە شارەکانی کە خۆشتان باستان کرد، ئیتحادییەی جەوانانیان دروست دەکرد، کە ئەو ئیتحادیەی جەوانانە دەیانویست لەوێدا ئەفرادی جۆربەجۆری سیاسی کۆ بکەنەوە. بەڵام مەجمووعی ئەو کەسانەی کە لەو ئیتحادیەدا کۆ دەبوونەوە یا تەفەکوری توودەیان هەبوو، یا ئەفرادێك بوون نزیك بوون لە حیزبی توودە، نەزەری ئەوە بوو بتوانێ حیزبی دێموکرات جارێکی دیکە بۆ لای خۆی ڕابکیشێتەوە، نەهایەتەن وەك فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجانی لێ بکات یانی...

غەنی بلووریان: یا حەدی ئەقل بیگەڕێنتەوە سەر دەورانی ئێمە ...

برایم فەڕشی: بەڵێ، یا مەسەلەن بە جۆرێك ببێتە بەشی ئیالەتی حیزبی توودەی ئێران لە کوردستان، هەر بۆیەش دەبینین دوای کۆنگرەی چوار کە تەشکیلاتی موشەخەسی خۆیان وەك حیزبی توودە دروست دەکەن، یانی ئەوە ڕوون و ئاشکرا بوو کە ئەندامانی حیزبی توودە لەنێو حیزبی دێموکراتدا هەن و دوای کۆنگرەی چواریش کە تەشکیل دەبێ، حیزبی دێموکرات سازمانی جەوانی حیزبی دێموکرات تێكدەشکێنێ، دوایە شتێکی دیکە بە جێگای ئەو دروست دەکات، یانی ئەگەر موشەخەستر لەسەر ئەو بابەتە قسە بکەین، باش دەبێ.

غەنی بلووریان: موشەخەستر ئەوەیە کە، ئەوەندەی من بزانم ئی دەورانی پێشووی خۆم، هەروەکوو عەرزم کردی، لەوێشدا گوتم قاسملوو، عوزوی حیزبی توودە بوو، غەیرەئەز قاسملوو هیچ کەسی دیکە عوزوی حیزبی توودە نەبوو بە تەوری ڕەسمی. قاسملووش لە سەرەوە لەگەڵ ئێمە هاوکاریی دەکرد، ڕابیت بوو، بەینی ئێمە و حیزبی توودە. پاشان دە مەرحەلەیەکیدا، مەخسووسەن بەعدەئەز ساڵی ٣٣ ڕەسمەن لە ڕۆژنامەی حیزبی دێموکراتدا کاری دەکرد، بەڵام عوزوییەتی حیزبی توودەشی هەر هەبوو. لە دەورەیەکی دیکەدا کە ساڵی ٣٧ بوو، هەروەکوو عەرزم کردی کەریم حیسامی عوزوی حیزبی دێموکرات بوو، ئەودەمی خەتەری ئەوەی هەبوو دەعوەتیان دەکردن بچن لە ٢١ی ئازەرێ نوتقێ بکەن، عیددەیەکیان دەعوەت کردبوو بۆ ئەو نوتقەی، با ئینکە کەریم حیسامی‌یان دەعوەت نەکردبوو، بەڵام کەریم حیسامی ئەوەی بە عینوانی تەهدیدێك تەلەقی کردبوو و ئیستیفادەی لەو جەریانە کرد بۆ ئەوەی بچێ بۆ عێراقێ. حەقیقەتەن تەجروبە سابتی کرد کە ٢١ی ئازەر تەواویش بوو کەسیان

نەگرت و **کەریم فەلاحی** لەگەڵ **عەزیزی فەلاحی** بێخود ڕۆیشتن بۆ عێراقێ، یانی ئەوانە لە موجەویزێکی دەگەڕان کە بڕۆن بۆ عێراقێ، ئەو موجەوزەیش هەر ئەوە بوو کە لەو دەعوەتەی ئیستفادەیان کرد، با ئینکە کەریم حیسامی دەعوەت نەکرابوو، با ئینکە کە قەرامان دانابوو نەچینە دەرێ. ئەمن مەسئوولیەتم هەبوو لە مەهابادێ، بلاخەرە عوزوی ڕەهبەری بووم، وەختێکی بەوانە دەڵێم کە نابێ بڕۆن، دەبێ بلاخەرە مراعات بکەن، بەڵام بە عەقیدەی من ئەوانە مەیدانی مبارەزەیان تەرك کردو ڕۆیشتن بۆ وەزعی خۆشی عێراقێ کە **مەلا مستەفا** لەوێیە و **قاسم** لەوێیە، وەزعێکی خۆشیان هەیە. وەدوای ئەوەی کەوتن.

بەڵام کەریم حیسامی ئەو کتێبانەی کە نووسیویەتی، لە بیرەوەریەکانی خۆیدا کە نووسیویەتی، سەدی ٨٠ دەرەجە خیلافی ئەوەی نووسیوە کە هیچی واقعیەتی نییە. ئەو کەریم حیسامی‌یە کە لەوێدا نووسیویەتی کە ئەمن لە تەرەف کۆمیتەی مەهاباد مەئموور کرام بچمە عێراقێ، عیددەیەك کوردەکانی دێموکراتی عێراق کە سازمانیان بدەم، کاملەن بێپایەیە. هەمچین شتێك نییە، چون مەسئوولی کۆمیتەی مەهابادێ یەکیان **هاشم حسێن زادە** بوو، بۆ هاشم حسێن زادە هەمچین شتێکی بە من نەدەگوت، ئەمن عوزوی کۆمیتەی مەهابادیش بووم لەگەڵ ئەوان. زمنی ئەوەی عوزوی ڕەهبەری بووم، لە کۆمیتەی مەهاباد هەمکاریم لەگەڵ ئەوانیش دەکرد. بۆ ئەو مەسەلە بۆ من مەترەح نەبوو، لە کۆمیتەی مەهابادێدا، ئەوە خلافی واقیعە کە کوتوویەتی. ئەو شەخسە زیاتر لە ساڵ و نیوێك دوو ساڵ نەماوە لە عێراقێ، قولابکێش کرا، بردرا بۆ بوڵغارستانێ، بۆ ئەوەی لە پەیکی ئێران کار بکات و چوو لەوێ لە پەیکی ئێرانی‌دا کاری کرد. ئایا کەسێك لە پەیکی ئێرانی‌دا کار بکات، ڕێگای

دەدەن بچێ لە ئۆرگانێکی کە پەیکی ئێرانە عوزوی حیزبی توودەی نەبێ، ڕێگای بدەن، ئەوە مومکینە؟ شایەد حیسابیان لەسەر کردووە، بە خاتری ئەوەی لە گوزەشتە لە حیزبی دێموکراتدا هەمفکر بوو، هەروەکوو ئێستای مە، هەمفکر بووین با ئینکە ئەنکێتیشمان پڕ نەکردۆتەوە، بەڵام هێناویانە ڕەهبەریی حیزبی توودەش. ئەو میعیارەی بۆ خۆی داناوە، کە ئەو شەخسە عوزوی حیزبی دێموکرات بوو، جیناحی چەپی حیزبی دێموکرات بووە، بەنابەرئین ئێستا کە هاتۆتە دەرەوە، دەتوانین بە ناوی عوزوێکی حیزب بیکێشین بۆ لای خۆمان، هێناویانە بردوویان لە پەیکی ئێران دایانناوە و ساڵها لە پەیکی ئێرانێ بە زمانی کوردی قسەی کردووە، بۆ خۆشی لە کتێبەکەیدا نووسیویەتی. ئەوە یەك کەریم حیسامی.

یەکیش **حەمەدەمینی سیراجی** بوو لە دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکرات بوو، لەگەڵ **قاسملوو** و ئەوان لە بەغدایە، ڕابیتی حیزبی دێموکرات لەگەڵ حیزبی بەعس بووە لە بەغدا. وەلی ئەو تەفەکوری تەرەفداری لە ئەفکاری حیزبی توودەی هەبوە، نەك بڵێم عوزوی حیزبی توودەی بووە، بەڵکە ئەفکاری وەك ئێمە کە چۆن لە ساڵهای ۳۱ و ۳۲ لایەنگری تەفەکوری ئەنترناسیۆنالیستی و سوسیالیستی عیلمی بووین، ئەویش هەر بەو شێوەی بۆ حیزبی توودەی ئەو ئەرزش و مەقامەی قایل بوو وەکوو حیزبێکی کۆمۆنیستی تەبەقەی کارگەر بیانناسێ و هەواداری نەزەری بێ، لە لحازی فکرییەوە هەواداریی بکات. بەڵام بە عوزوی حیزبی توودە ناژمێردرێ، لە حیزبێکی وەکوو حیزبی دێموکراتدا تەیفهای موختەلفی تێدایە، دەتوانێ عەناسوری کۆمۆنیستیشی تێدا بێ، دەگەڵ ئەحزابی کۆمۆنیست لە لحازی فکرییەوە پێوەندیی هەبێ، تازە کەریم حیسامیش عوزوی دەفتەری سیاسی بووە لەگەڵ **قاسملوو** و **حەمەدەمین**

سیراجی، ئەشخاسی وەکوو **ڕەسووڵ پێشنماز**، **سمایل حاجی**، **سەید ڕەسووڵی دەهقان**، بە غەیرەئەز **مەلا عەولای حەیاکی**، کە عوزوێکی کاملەن میللی ناسیۆنالیستی تەنگ نەزەریش بوو. شایەد سەید ڕەسووڵ دەهقان ناسیۆنالیستێکی موتەرەقی بوو، مەلا سمایلی حاجی و مەلا ڕەسووڵ و ئەوانە دارای تەفەکوری تەرەفداری سوسیالیزمی عیلمی بوون و موخالفی ئەو شێوە سوسیالیزمە بوون کە قاسملوو لەنێو حزبی دێموکراتدا جاریی دەکرد، سوسیالیسمی دێموکراتیك هەمیشە لە سوسیالیزمی عیلمی فەراری دەکرد. سوسیالیسمی عیلمی ناسوسیالیسمی دێموکرات، یا دادپەروەرانە، بەڵام ئەو مەلا سمایلە و مەلا ڕەسووڵە دەگەڵ حەمەدەمینی سیراجی موافقی ئەو تەفەکورەی نەبوون، بەڵکە خۆیان بە تەرەفداری سوسیالیسمی عیلمی دەزانی. دیارە زیددیەتیشیان لەگەڵ حیزبی توودە نەکردووە پێشتر. بەڵام زیاتر لەوان حەمەدەمینی سیراجی مودافعی حیزبی توودە بووە، ئەغڵەب کتێبی کە هێناویانە مونتەشریان کردووە، لەوێدا بڵاوی کەنەوە لەنێو بەدەنەی حیزبدا بیخوێنەوە، دیارە حەمەدەمینی سیراجی هیناویەتی، ئەو کتێبانەی کە چاپی حیزبی توودە بووە، کتابی مارکسیستی پەخشی بکات.

قاسملوو موخالفەتی دەکرد کە تۆ کتێبی حیزبی توودە دێنی پەخش دەکەی، ئەویش کوتوویە کاکە کتێبی حیزبی توودە نییە و کتێبی تئۆریکە و حیزبی توودە چاپی کردووە، بەنابەرئێن فەرموو ئەوە نێوی حیزبی توودەم خەت کێشا، وەلی کتێبەکە کتێبێکی تئۆریکە، با ئەو جەوانانەی کورد بیخوێنەوە، گوناح نییە خۆ، دیارە قاسملوو موافقی ئەوەی نەبوو. بەڵام **حەمەدەمین سیراجی** ئەوەی کردووە، تەفەکوری خۆی نیشان داوەو نەیشاردۆتەوە. ئەوانە بوون ئەو جارەکانە پێش ئەوەی

ئینقلاب ببێ، حیزبی تووده دیاره فەعال بووە، گرووهای دیکەی مەنتەقەی کوردستان، **چریکهای فەدایی** فەعال بوون، **کۆمەڵە** فەعال بووە، ئەوانە فەعال بوون، موشەخەسەن، **ئیتحادی کۆمۆنیستها** دەیویست بە تئوریك خۆی نیشان بدات، فەعالیەت بکات. **حیزبی توودەش** فەعال بووە و عەناسورێك تەرەفداری حیزبی تووده بوون یان عوزوی حیزبی توودەی بوون، پێش ئینقلاب.

دوایە پاش ئینقلابیش بوون بە عوزوو. عوزوی حیزبی تووده، ئەوانە لە عەینی حاڵدا عوزوی حیزبی تووده بوون، وەختێکی حیزبی دێموکرات هاتۆتەوە و ئینقلاب کراوە، ئەوانە خۆیان بە عینوانی حیزبی دێموکرات مەترەح کردووە و هاتوونە ناو حیزبی دێموکراتەوە و ئەوەڵێن کەسێکی کە لەگەڵ بەخشێك لەوانە لە سەرەوە مولاقاتی کردووە، خودی **عەبدوڵای حەیاکی** بووە، بۆ دامەزراندنی سازمانی جەوانی حیزبی دێموکرات کاریان لەگەڵ بکات، لەگەڵ ئەو ئەشخاسەی کە من ئەودەمی ئەوانەم نەدەناسی بە تەوری موشەخەس، حەتتا نێویشم نەدەزانین، هی زۆریان **حەسەن ماوەرانیم** فەقەت دەناسی، لە بۆ ئیستقبال و ئەوانە هاتبوو من بەرێتەوە، لەگەڵ تیعدادێکی دیکە فەقەت فەقەت ئەوم لەبیرە بە تەوری موشەخس، لەیادم بێ بیناسم.

بەڵام ئەودەمی **حەسەنی ماوەرانی** کە بارها سوحبەتی دەکات، دەڵێ ئەو دەم عوزوی حیزبی تووده نەبووم، هەوادار بووم، بەڵام هەوادار‌یش بووبێت عوزوێکی فەعال بووە، لەگەڵیان بووە، دەزانم حەسەنی ماوەرانی لە زیندان بووە و زیندانی کێشاوە، بەڵام ئەودەم نەبوو، ئەوەندەی موشەخەسەن دەزانم وەختێکی لە زیندانێدا بوو، عوزوی

حیزبی تووده نەبوو، ئەوەندەی موشەخەسەن دەزانم. بەلاّم لە زیندان هاتۆتە دەرێ، بۆتە عوزوی حیزبی تووده، بووە ئەوەی نازانم. ئەمما موشەخەسەن دەزانم ئەفرادی وەك **حوسێنی بەخشی**، جەوانەکانی دیکە کە پەیڕەوی کۆنگرەی چوارەم بوون، ئەوانە عوزوی حیزبی تووده نەبوون، موشەخەسەن ئەوەی دەزانم. ئەوەی کە هاتن لە کۆنگرەی تووده نەبوون. ئەوەی موشەخەس دەزانم، بەڵکە حاملی تەفەکوری عیلمی و پەیڕەوی لە سوسیالیسمی عیلمی بوون، عەتفیان بۆ حیزبی تووده هەبوو، عەتفیان بۆ ئەفکاری حیزبی تووده هەبوە، بلاخەرە ئەفکاری حیزبی کۆمۆنیستیان هەبوە، ئەوانە لە بەدەنەی حیزبی دێموکراتدا بوون. دوای ئینقلابێ وەختێکی شەڕی سێ مانگە بووە، خودی ئەوانە هەموویان هاتوونە دەرێ، تفەنگیان هەڵگرتووە و وەك پێشمەرگەی حیزبی دێموکرات هاتوونە دەرێ، لە شاخی بووە، کە حیزبی تووده موتەوجیه بووە ئەوانە نابێ لە شاخی بن، تفەنگیان پێ بێو لەنێو پێشمەرگاندا بن، سبحەینێکانە جمهووریی ئیسلامی موتەوجه بێ و بڵێ ئەعزای حیزبی توودەش ئەسلەحەی هەڵگرتووە، دژی جمهووریی ئیسلامی بەشەڕ دێ، زیانی سیاسیی هەیە بۆ ئەوان، دەستووریان داوە بێنە خوارێ ئەسلەحەی دانێن.

بێنەوە داخڵی شاری، دەمانەوێ کۆمیتەی ئیالەتی دروست کەن. بەو عینوانەی لەنێو پێشمەرگە خارجی کردووە، هاتوونە خوارێ و خۆیان تەرمیم کردۆتەوە. کۆمیتەی ئەیالەتیان لێ درەست کردووە، بەلاّم ئەوەی ماوە لەنێو حیزبی دێموکراتدا عوزوی حیزبی تووده نەبوون، دەنا دەستووری ئەوانیان ئیجرا دەکرد، مەگەر ئەوەی بۆ خۆیان بەعزە عەواملێکیان هێشتبێتەوە لەنێو حیزبی دێموکراتدا، دیارە لە بەعزە مەناتقێکی لە سنە و ئەوانە ئەفرادی موشەخەس دیارییە، خودی ئەو

ڕەحمەتی عەترییە یەکێك لەو عەواملانە بووە، کە هەواداری حیزبی توودە بووە، حیزبی توودە سەوقی داوە بێتە نێو حیزبی دێموکراتەوە.

دیارە ئێستا باسی دەکەن دەڵێن بەو نییەتەی بووە ئەوانەی عوزوی حیزبی توودە نەبن، یا نەبن بە عوزوی حیزبی توودە، ئەلعان کە حاملی ئەو تەفەکورەن، بچن لەگەڵ دێموکرات تێکەڵ بن، حاملانی ئەو تەفەکورە لە دەروونی حیزبی دێموکراتدا تەقوییەت بکەن، بەو نییەتەی ئەوانەیان ناردووە بۆ نێو حیزبی دێموکرات. دیارە لەوێش حەتمەن ئیتلاعاتێکی بێ وەربگرن، دەتوانی ئەوەی حیساب بکەی. وەلی نە بە عینوانی حیزبی توودە هاتبن، بەڵام ئەشخاس هەبوە کە وەکوو کادر ئەمە عوزوی حیزبی توودە بووە ڕەسمەن و بەڵام وەکوو کادر ئەمە قەرزمان کردووە، کە لە لحازی ئامووزشی و کاری سیاسی و ئەوانە پایەکیان هەبوە، بۆ ئەوەی بێن لەنێو وێدا بە عینوانی ئامووزش کۆمەك بکەن. ئەوەش بووە موشەخەسەن یەکدوو نەفەر بووە، زیاتر نەبوون کە ئێستاش عوزوی حیزبی توودەن.

گەڵاڵەی پەیرەوانی کۆنگرەی چواری حیزبی دێموکراتو حیزبی توودە

برایم فەڕشی: باسی پلاتفۆرمی نووسەرانی حیزبی دێموکراتتان کرد کە فارووق کەیخوسرەو و حەمەدەمین سیراجی هاتن بۆ لای ئێوە، دوایە باسی ئەوەتان کرد کە موتەوەجە بوون لە شکڵگیریی ئەو جەریانەدا عەلی گەلاوێژیش نەخشی هەبوە، ئەو پلاتفۆرمە موشەخەسەن لەلایەن کێوە نووسرابوو؟

www.zheen.org

غەنی بلووریان: ئەو پلاتفۆرمە خودی **حەمەدەمینی سیراجی** و **فارووق کەیخوسرەوی** تەدوینیان کردبوو، دوایە دابوویان بە **عەلی گەلاوێژ** دەستکاریی کردبوو، ڕازاندبوویەوە و دوایە بردبوویەوە تارانێ و دیارە **کیانووری** و وان دیتبوویان. دوایە مەعلووم بوو، تەغییراتێکی کە تێدا دراوە، هیناویانە گەڕاندوویانەتەوە بۆ حەمەدەمینی سیراجی و فاررووقی کەیخوسرەوی، ئەوانەش بۆ خۆیان موجەدەدەن ویراشکارییان تێدا کردووە، دەستکاریی جوزئییان تێدا کردووە، نە عومدە. بەو شێوەیەی کە مونتەشیر بوو، هێنایان بۆ من، بەڵام دە مەرحەلەی ئەوەڵدا بە مەیان نەکوتووە کە ئەو دەورانەی تەی کردووە، ئەو پلاتفۆرمە. وەکوو پلاتفۆرمێکی بۆ خۆیان تەهییەیان کردبێ، بۆ منیان هێناوە، پاش ئەوەی ئیمزا کراو کۆنگرەی چوار تەشکیل بوو، بە تەدریج موتەوەجهی حەوادسەکەی بووم و ساڵهای بەعد جوزئیاتی زیاترم زانی، لە شکڵگیریی ئەو پلانفۆرمەدا. بەڵام چون بۆ خۆم ئەو پڵاتفۆرمەم قەبووڵ بوو، ماهییەتی پلاتفۆرمەکەم قەبووڵ بوو، لەگەڵ ئەفکاری من دەیخوێندەوە، ئەمن پلاتفۆرمەکەم ئیمزا کرد، تەئیدم کرد، کە مامۆستا هێمنیش ئیمزای کرد. دوایە بردیانەوە هەر ئەو حەوت نەفەرە کە ئیمزایان کرد.

میعماری پەیڕەوی کۆنگرەی چوار،

ئەندامێکی سادەی حیزبی دێموکرات بوو

برایم فەڕشی: چۆناوچۆتە لەنێو ئەو حەوت نەفەرەدا نێوی خودی حەمەدەمینی سیراجی نییە؟

غەنی بلووریان: **حەمەدەمینی سیراجی** بەو عیللەتەی نێوی نییە، چون ئەوانەی ئەو پلاتفۆرمەیان ئیمزا کردووە، ئەعزای کۆمیتەی

www.zheen.org

مەرکەزیی حیزبی دێموکراتی کوردستان بوون، مونتەخەبی کۆنگرەی چواری حیزبی دێموکراتی کوردستان بوون، حەمەدەمین سیراجی لە کۆنگرەیدا ئینتخاب نەکرا بە عینوانی ...

برایم فەڕشی: دەکرێ بپرسم بۆچی ئەو کە عوزوی هەیئەتی سیاسیی حیزبی دێموکرات بووە....

غەنی بلووریان: عیللەتی ئەوەیە کە لە کۆنگرەی چواردا ئەو نەیتوانی خۆی چاك مەترەح بکات، قسەیەکی کرد کە بەعزێك ئەفراد ئارایان لێوەرگرتەوە، هات سوخەنڕانیی کە کرد ڕاجع بە ئینقلابی ئێران قسەی کرد، کوتی ئەو پێشمەرگانی حیزبی دیموکرات لەباتی ئەوەی شەڕ لەگەڵ پاسداران بکەن، دەبێ دوش بە دوشی پاسداران لە ئینقلابێ دیفاعێ بکەن، لە حاڵێکدا ئێمە لە حاڵی شەڕدا بووین و ئەو قسە زیانی پێگەیاند. دیارە خۆی لۆ دا دەقیقەن، دروست خۆی لە خەتی حیزبی توودەدا نیشان دا. ئەوە سەبەب بوو ڕەیی نەهێنێتەوە. ڕەیی هێنابوو، بەڵام بە حەدی نیساب نەگەیشتبوو.

ئەو ئینتخاب نەکرا، بەڵام ئەفرادی دیکە ماموستا هێمن ئینتخابی بوو، ئیفتخاری ئینتخاب کرابوو بە ئیتفاقی ئارا. ٦ نەفەرەکەی دیکە ڕەسمەن لە کۆنگرەی هەڵبژێردرا بوون بە عینوانی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی. بۆیە ئەو ئیمزای نەکردووە، ئەوە بەخشێك لە کادرهای ڕەهبەریی حیزبی دێموکرات ئیمزایان کردووە، سیراجی عوزوی ڕەهبەری نەبوو، عوزوی سادەی حیزب بوو، ئەوە قەبلەن عوزوی هەیئەتی سیاسی بوو ئەو دەمەی لە عێراق بووە.

www.zheen.org

پێوەندیی نێوان پەیڕەوانی کۆنگرەی

چواری حیزبی دێموکرات و کۆماری ئیسلامیی ئێران

برایم فەڕشی: مام غەنی لە ئیعلامی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار، هەتا ئەو دەمەی حەملە بە حیزبی توودە دەکرێ، تەشکیلاتی کۆنگرەی چواریش لە کوردستان دێتە دەرێ، کۆنگرەی چوار چ کارهایەکی کرد دوایە، ڕابیتەی لەگەڵ حکوومەت چۆناوچۆن بوو، حەرکەتی سیاسیی چۆن بووە و چیی کردووە؟

غەنی بلووریان: عەرزت بکەم، کۆنگرەی چوار کە تەشکیل بوو ئەوەڵین کارێکی کە کردی، ڕۆژنامەی "**کوردستان**"ی باز بە عینوانی ئۆرگان ئینتخاب کردو مونتەشری کرد، کە وەزنی "کوردستان"ی کۆنگرەی چوار زۆر باڵاتر بوو لە وەزنی "کوردستان"ی جناحی دیکەی **قاسملوو** مونتەشریان دەکرد. دیارە ئێمە هەدەفی ئێمە لە جودابوونەوە و تەشکیلی کۆنگرەی چوار ئەوە بوو کە ئێمە موسەوباتی کۆنگرەی چوار کە بە ئیتفاقی ئارای حازران دەر کۆنگرە کە ١٢٠ نەفەر بوو و ئەوە خەدشەدار کرابوو لە تەرەف جناحی قاسملوو و ئەوانەوە و ئێمە موعتەرز بووین بە خەدشەدارکردنی، موعتەقد بووین ئەو موسەوباتە موحتەرەم بژمێردرێ.

مەوردی ئەهەمییەت قەرار بدرێ و بەو ڕێبازیدا بڕۆن، کۆنگرەیەکمان تەشکیل داوەو موسەوباتی هەیە، دەبێ بۆ ئەوموسەوباتە حەرەکەت بکەی هەتاوەکوو عەکسی ئەوی سابیت دەبێ، حەتتا حاکمیەت نیشان دەدا، ئەو موسەوباتە ئەرزشی نییە بۆی و موزاکرە ئەرزشی نییە بۆی و موزاکرەی ڕەد دەکاتەوە.

هەتا ئەودەمی موسەوباتی کۆنگرەی چوار ئێعتباری هەیە، حیزب دەبێ بۆ ئەو موسەباتە ئیعتبار قائیل بێت، ئیحترام بۆ ئیمزای خۆی

دابنیٚ، بەڵام ئەوان موتەئەسفانە ئیحترامیان بۆ ئیمزای خۆیان دانەنا، غەڵەت یا دروست، بلاخەرە ئەوە تەسویب کراوە، دەبیٚ پیٚیدا بڕۆی، لەغوی بکەی، دەبیٚ کۆنگرە لەغوی کاتەوە. ئەگەر دەتەویٚ موعەلەقی ڕابگری، دەبیٚ ئیستدلالت بۆی هەبیٚ، بۆ تەعلیقی نەك پیٚشیٚلی بکەی، مونتەشری نەکەی و بۆ حاکمیەتیشی نەنیٚری. لە حالیٚکدا تەشکیلی کۆنگرەی چوار بۆ نیشاندانی پۆزی موسبەت بە حاکمیەت بوو. بەنابەرئین ئەمە بەو ڕیٚگایەیدا ڕۆیشتین کە کۆنگرەی چوار تەسویبی کردبوو. بۆ حەلی موسالەمەتئامیزی مەسەلەی کوردستان و تەحەقوقی بەخشیٚك لە خواستەکانی خەڵکی کورد و ئەمە پلاتفۆرمی موختەلفمان داوە بە حاکمیەتی جمهووریی ئیسلامی، بە موسالمەتئامیزی کوردستان بائەهەمیەتە، حەلی مەسەلەی کوردستان ڕیٚگای شەڕی نییە، لە تەریقی جەنگەوە حەل نابیٚت، بەڵکە لە تەریقی موزاکرەوە حەل دەبیٚ و بە وەسیلەی نمایەندەگانی خۆمان. ئیٚمە تەوزیحمان داوە بۆ حاکمیەت کە خەڵکی کورد سەوابقیٚکی هەیە، تاریخیٚکی هەیە، بەنابەرئین ئەو لایحانەی کە ئیٚمە تەقدیممان کردووە، مەوردی ئەرزیابیی حاکمیەت قەراری گرتووە، تەسویبی کۆمیتە مەرکەزیی ئیٚمە بووە، هی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوارەم. هەیئەتی سیاسی موزاکرە کراوە، حەتتا ئەمە نمایەندەمان تەعین کردووە حەمەدەمینی سیراجی و ڕەحیم قازی دوکتور ڕەحیمی قازی کە ڕەسمەن لەگەڵ ڕەییسی مەجلسی ئیٚرانیٚ هاشمی ڕەفسەنجانی موستەقیمەن چوون موزاکرەیان کرد لەسەر حەلی مەسەلەی کوردستان ئەو پلاتفۆرمەی ئیٚمە دەبیٚ بیدەین، قسەیان لەگەڵ کردووە.

کوتوویانە کاکە گیان، مەسەلەی کوردستان ڕیٚگای شەڕی نییە، دەبیٚ بە وەسیلەی موزاکرە حەل بکریٚ، تەوزیحاتیٚکی ئوسوولی و حەتتا

مونتەبق لەگەڵ قانوونی ئەساسیی ئێرانێ بۆ هاشمی ڕەفسەنجانییان داوە. ڕەفسەنجانی گەڕاوەتەوە کوتیەتی من هەتا ئەوڕۆکە لەبارەی مەسەلەی کوردستان لە شوورای ئینقلابدا مەوزعی موخالفم هەبوە و حەتتا لەسەر مەسەلەی خودگەردانی موخالف بووم.

ئەوە نیشانی دا بە مە کە ئەوەی **داریوش فرووهەر** لە شوورای ئینقلاب دەیگوت مەلاکان موخالفی تەرحی خودگەردانین کە ئێمە تەهیەمان کردووە، جناحی حکوومەتی **بازرگان** و *بەنی سەدر* و داریووش فرووهەر و **سەباغیان** و جناحی **نیهزەتی ئازادی** و **جیبهەی میللی** بوون، ئەوانە موخالفی ئەو پلاتفۆرمە بوون، موخالفی ئەو موسەوباتی خودگەردانییە بوون.

ئێمە باوەڕمان نەدەکرد، بەڵام وەختێ هاشمی ڕەفسەنجانی بە سەراحەت دەڵێ یەکێك لەوانە بووم، کە مخالفەتم حەتتا لەگەڵ خودگەردانیی کوردستان کردووە و موخالفەتم لەگەڵ موزاکرەکردن کردووە، دیارە هاشمی ڕەفسەنجانی یەکێك لە گەردانەندەگانی شوورای ئینقلاب بوو. قەتعەن مەلاکانی دیکەش موخالفەتیان کردووە، ئەمما ئێستا بەو تەوزیحاتەی کە ئێوە بۆ منو دا، ئەمن لەو فازەی هاتوومە خوارێ، موعتەقدم مەسایلی کە مەترەحی دەکەن قابلی تەوەجوهە. ئێوە دەتوانن بینووسن، وەکوو تەرحێك بیدەن بە حکوومەت.

کە هاتەوە ئێمە تەرحەکەمان تەهیە کرد، بۆ خۆشمان تەرحەکەمان تەهیە کردووە، هیچ کەس نەقشی لە تەرحەکەدا نەبوە، پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار بوون. ئەمە تەرحەکەمان تەهیە کردووە و داومانە، ئەوانە بەرڕەسییان کردووە، پاش بەرڕەسی تەلەفونی بە دوکتور قازیيان کوتبوو، ئەو تەرحەی کە ئێوە داوتانە، ئێمەش تەرحێکمان بەرانبەری ئەو

تەرحە تەهیە کردووە، کە تەقریبەن زۆر نزیکایەتیی هەیە بەو تەرحە، بەلأم مەتنەکەیان بەو نەکوتبوو. بەلأم دیار بوو ئەوانە باوەڕیان بە مە نەبوو، ئێمەیان بە چەپ دەزانی، لە حالێکدا ئەوانە لە عەواملێك دەگەڕان کە ئەوەڵەن موسڵمان بێ و بتوانن تەحتی تەئسیری قەرار بدەن، دەیانزانی ئەوان ناتوانن ئێمە تەحتی تەئسیر قەرار بدەن و نەشیاندەویست چیهرەی ئێمە بە عینوانی مودافعانی دێموکراسی بۆ ئێران و خۆدموختاری بۆ کوردستانین، لە تەریق موزاکرەوە دەمانەوێ مەسەلەی کوردستان حەل بکەین، نەیاندەویست ئەو چێهرەیەی ئێمە لە کوردستان موشەخەس بێ، یانی ڕەسمەن لەگەڵمان موزاکرە بکات، لە ڕۆژنامەدا بنووسن، لەوەی فەراریان دەکرد، نەیاندەویست ئەمە مەترەح بین. دیارە سیاسەتیان ئەوەبوو ئێمە لە کوردستان مەترەح نەبین.

خودی **قاسملووش** ئەو سیاسەتی هەبوو، کە نەهێڵێ ئێمە مەترەح بین و مورەتەب ئیتهامی لە ئێمە دەدا و نیگەرانیی ئەوەی بوو ئێمە بتوانین ڕێگایەکی تەفاهوم ببینینەوە. ئەوە ئێستا سابت بووە، قسەی تێدا نییە، ئەوانەی کە هەن لە حیزبی دێموکرات جودا بوونەتەوە، باس دەکەن وەختێکی موزاکرات بەینی کۆنگرەی چوار و حاکمیەت بوو، قاسملوو وەحشەتی کردبوو. دەیگوت ئەوانە عاقیبەت ڕێگایەکی دەبیننەوە، ئێمە دەبێ موشەخەسەن جلوگیری لەو تەفاهومە بکەین، ئێستا هەن ئەشخاس بەنابەرئین ئەمە موتەوەجە بووین ئەوانە لەگەڵ ئێمە بە تەفاهوم ناگەن، ئێمەیان موردی قەبووڵ نییە، ئێمە ڕێگایەکی دیکەمان دیتەوە بۆ حەلی مەسەلەی کوردستان، ئەوەی کە لە مەلاکانی سالمی کورد ئیستفادە بکەین، ئەو مەلایانەی کە لە حەقیقەتدا دەمێننەوە و خۆفرۆش نیین، دەنێو ئەوانەدا موشەخەسەن چێهرەیەکی وەکوو **مەلا کەریم شاریکەندی**مان

دیتەوە کە ئیعتیقادمان پێی بوو کوردێکی سالمە و ئینسانێکی موستەقلە و ئینسانێکی شوجاعیشە. دیارە ئەوایلی کار لەگەڵ زەمزەمەی موخالفەتیان بڵیند کردبوو جمهووریی ئیسلامی، پاسدارەکان بە تایبەت، کوتبوویان ئەو شخەسە دەفعەیەك لە **پیرانشار** لە سوخەنرانییەکیدا لە مزگەتێکیدا بەر زیدی **ئیمام حسێن** و جەریاناتی کەربەلایە قسەی کردووە، کوتوویە جەریانی کەربەلا جەریانێکی سیاسی بووە، نە مەزهەبی، حوسێن ویستوویەتی قودرەت بە دەستەوە بگرێ، لە جێگای **معاویە** بۆ خۆی بێتە حکوومەت، جەریانێکی مەزهەبی نییە. ئەوە پوانێك بوو مەنفی بۆ مەلا کەریم، بەڵام چون بۆیان موشەخەس بوو کە مەلا کەریم لەنێو مەلاکاندا نفووزی هەیە، لە کوردستان ئیحترامی دەگرن، سەرفنەزەریان لەو پوانە مەنفییە کرد.

بە حیسابی خۆیان، مەلا کەریم دەگەڵ مەلاکانی دیکە، مەلای **شنۆ** و **پیرانشار** و ئەترافی **ئورمیە**، جەلەسەیەکیان گرتبوو و تەرحێکی کە ئێمە دابوومانێ مەوردی ئەرزیابییان قەرار دابوو، بەڵام کوتبوویان ئەو تەرحە دەبێ بگۆڕدرێ و بە شێوەی ئیسلامی بنووسرێ، ئینشاکەی شێوە مەلایانە بێ، زۆر ڕۆشەنفکرانەیە. چەند ئایەتی قورئانی تێدابێ و ئیستناد بە قانوونی ئەساسی و ئەوانەی تێدا بێ، عەینی هەمان خواستەکان، بەڵام بە شێوە و سەبکی ئینشایەکی دیکە، لە ئیختیاری مەلا کەریم و ئەوانمان نا. کوتبوویان ئێمە سەوادمان نییە تەرح و شتی بدەین. ئێمە قەبووڵمانە، ئێوە تەرحەکەتان جوانە، ئێمە قەبووڵی دەکەین بیبەین بۆ ئەوێ، دیارە ئەوان لەگەڵ ئێمە نەبوون لە کۆنگرەی چوارەمدا، هەواداری کۆنگرەی چوارەمیش نەبوون، ئەوان بۆ خۆیان ئینسانهای موستەقل بوون. عەناسوری مەزهەبی بوون، لە عەینی حاڵدا کورد بوون، دڵسۆز بوون،

www.zheen.org

مەخسووسەن **مەلا کەریم و مەلا سەعدوڵا**، کە موشەخەسەن لەگەڵ ئێمە لە زیندانێ بوو، بە عینوانی دێموکرات گیرابوو. ئەو تەرحەیان بردبوو، موزاکرەیان کردبوو لەگەڵ مەقامات. لەگەڵ کێ مەلاقاتیان کردبوو، ئێمە دونباڵی ئەو مەسەلەمان نەگرت، وەلی دەمانزانی چوونەتە لای **مونتەزری و گولپایگانی**. مونتەزری نەزەری موساعیدی نیشان دابوو پێیان، بەڵام گولپایگانی کە کوتبوویان مونتەزریش موافقی ئەو تەرحەی مەیە، گولپایگانی کوتبووی مونتەزری کۆمۆنیستە و بێخودی ئەو قسانەی **خومەینیی** کردووە، ئیسلام فەرقی نییە و بەینی ئیسلام تەفاوەت نییە، ئەو قسانەی خومەینی دەیکرد. کە ئیسلام بە چاوی برا تەماشای هەموو ئەقوام و قەومو قەبیلە دەکات. ئەو قسانەی خومەینی دەیکرد، ئەویش تیکراری کردبۆوە، مەلا کەریم کە بەرخوردیان لەگەڵ کردبوو، کوتبووی ئێمە لە موزاکراتێکی کە کردوومانە، بۆمان دەرکەوتووە کە کۆنگرەی چوار زەمینەیەکی موساعدی فەراهەم کردبوو بۆ موزاکەرەی ئێمە. تەرحێکی کە ئەوان داویانە تەرحێکی مەعقوول بووە، تەئسیری داناوە لەسەر بەخشێك لە حاکمیەت، کە بە ئێمەیان کوتووە، ئەگەر ئێوە ئەو تەرحەتان هێناوە بتوانن جەمعێکی زۆرتری لە مەلایانی مەنتەقە و شەخسییەتهای ڕدێن سپیی مەنتەقە، کە مەوردی قەبووڵی خەڵکی کورد بن، بیانهێنن وەکوو نمایەندەگانی خەڵکی کورد، ئێمە وەکوو جەهەتێکی دەوڵەتی لەگەڵیان دابنیشین. ئەوە ئەهەمیەتی زۆرە. ئێمە ئەگەر بمانەوێ موزاکرە لەگەڵ ئێوە بکەین، دەبێ لەگەڵ جناحێکی موزاکرە بکەین کە ساحێب ئیعتبارن و ساحەب نامن و دەمانەوێ شەڕ بکوژێتەوە، ئەگەر شەڕ ئیدامەی هەبێ و شەڕ نەکوژێتەوە، ئەو شەڕە بەنگۆ ناکوژێتەوە، دەبێ جناحێکی زۆر، نمایەندەگانێکی زۆرتری خەڵکی کورد بێن بە شەرتێك وابەستە بە

گرووهایی سیاسی نەبن، ئەوەیان مەترەح کردبوو. کە **مەلا کەریم** و ئەوان گەڕابوونەوە، لە تەدارەکی ئەوەیدا بوون کە هەمچین کارێکی بکەن. لە **ئیلام** و **کرماشان** و **قەسری شیرین** و شارەکانی شیعەش و شارەکانی سوننیش مەلاکان و نوێنەرانی هەڵبژێرن و لەگەڵ خۆیان بیانبەن بۆ تارانێ. کە ئەوە بوو مەلا کەریمیان تیرۆر کرد، شایعە بوو کە **کۆمەڵە** تیرۆری کردووە، بەڵام کۆمەڵە دوایە ئیعلامیەی دا و تەکزیبی کردەوە، **قاسملوو** و ئەوانیش لە ڕادیۆیدا حەملەیان بە مەلا کەریم کردبوو، کە مەلا کەریم دەیەوێ سازش بکات لەگەڵ حکوومەت. ئەوە بوو ئیقداماتی کۆنگرەی چوار.

لە لحازی سازمانییەوە کارمان دەکرد، ئێمە حەوزەمان هەبوو، ئێمە جەلەساتمان هەبوو، لە مەناتقی موختەلفی کوردستانی، بەرەبەرە خەریك بووین، کارمان گوستەرشی پەیدا دەکرد. کلاسی ئامووزشیمان هەبوو، کتێبمان دانابوو، مەسئوولی ئامووزشمان هەبوو، کە **ڕەحمەتی بەرزەنجی** یەکێك لەوانە بوو مەسئوولی ئامووزش بوو، ئینسانێکی موتەلع بوو. کتێبمان دیاری کردبوو چ کتێبهایەك بخوێندرێتەوە، کە بیدەن بە جەوانان و ئەو کەسانە کە تەمایولاتیان هەیە بە مەبەستی ئێمە. دیار بوو ئێمە کارمان دەکرد و موعتەقد بووین دەبێ تەفەکوری نەوین بدەین، تەفەکوری عیلمی بدەین بە جەوانان. زمنی ئەوەیش ئەشخاسێکی موسڵمانیش بێن، وەکو سابق عوزوی حیزبی دێموکرات، دەتوانن پیرامونی ئەو حیزبەی هەمکاری بکەن، بەڵام زیاتر تەلاشمان دەکرد بۆ ئەوەی کە ئەو جەوانانە لە دەوروبەری خۆمان خڕکەینەوە کە دەتوانن هەواداری سوسیالیسمی عیلمی بن، کارەکانمان ئەوانە بوون. شەرایتمان شەرایتی کاملەن مەخفی و نهێنی بوو. ڕۆژنامە و نەشریاتمان هەبوو. ئیعلامیەمان بە موناسبەتها

بڵاو دەکردەوە. دیارە جەهەتی **قاسملوو** کە حەملەیەکیان دەکرد، ئێمە جوابمان دەدانەوە و ئەسناد و مەدارکێك کە هەمان بوو لە ڕابتە لەگەڵ وابەستەگیی قاسملوو و ئەوان بە بەعسی عێراق بۆ تەئیدی ئەو حەوت مادەیەش ئەسنادو مەدارکمان هەبوو دەماندا دەرێ. دیارە ئەودەمی **ڕەحمان کەریمی** لە ڕەهبەریی حیزبی دێموکراتدا بوو، فەرماندەی نیزامی بوو، گاه و گودارێکی ئەو ئەسناد و مەدارکانەی بۆ ئێمە دەنارد. فۆتۆکۆپییەکانی کە ئێمە ئیستفادەمان لێ دەکرد، چاپمان دەکرد.

پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و کۆماری ئیسلامیی ئێران

برایم فەڕشی: مامە غەنی بۆ کۆنگرەی چوار نەیتوانی لەگەڵ جمهووریی ئیسلامی بە تەوافوق بگات؟

غەنی بلووریان: عیللەتی ئەوەی کە بۆ نەیتوانی بە تەوافق بگات، ئەوەبوو کە ئەوان لە حەقیقەت ئێمەیان قەبووڵ نەبوو، ئێمەیان وەکوو عەناسووری چەپ تەلەقی دەکرد و شایەد فکریان کردبێتەوە کە حیزبی توودە بۆ خۆی کە هەیە، ئەوەش باسکێکی حیزبی توودەیە، لەولایەڕا عەمەل دەکات. شایەد وایان تەلەقی کردبێ، چون تەبلیغاتێکی وایان دەکرد، وایان تەبلیغ دەکرد کە ئەوانە ساختەی دەستی حیزبی توودەن. کە من باسم کرد جەریان چۆن بووە، حەتتا من لەسەر مەسایلی نیزامی لەگەڵ **کیانووری** شەڕمان لێ پەیدا بووە. کە ئەمە ٥٠٠ نەفەر پێشمەرگەمان هەبوە، کە کیانووری مخالفی ڕاگرتنی پێشمەرگە بوو، دەیکوت ئەمن نامەوێ لەگەڵ حیزبێکی [کە] پێشمەرگە بازییە بکات، نامەوێ ڕابیتەم هەبێ. ئەمن لەگەڵ حیزبێکی سیاسی ڕابیتە [دەگرم]، ئەگەر ئێوە

حیزبێکی موسەلەحن، ئەمن ناتوانم لەگەڵ ئێوە ڕابیتە بگرم. ئەوە قانوون هەیە، فەرموون بچن تفەنگی دانێن و تەقازای قانوون بکەن، تەقازای عەلەنی بوون بکەن. ئەودەمی ئێمە ئیرتباتمان دەبێ.

لە عەینی حاڵدا کە ئەو قسەی دەکرد کۆمەکیشی دەکردین. کۆمەکی ماڵییان بە ئێمە دەکرد کە بتوانین لەسەر پێی خۆمان ڕابوەستین، چون ئێمە ماڵێکمان دەویست، جێگایەکمان دەویست، پەنایەکمان دەویست، زیندەگیی بکەین، خۆمان حەشار بدەین. ئێمە ئیمکاناتی ماڵیمان نەبوو، ئێمە کۆمەکمان دەویست. بلاخەرە موخالفەتی جیددیی لەسەر ئەو پێشمەرگانە لەگەڵ ئێمە دەکرد. ئەمە کۆمەك ناکەین بە پێشمەرگە و کۆمەکیشی نەکرد، ئەمن ناگوزیر بووم بۆ ڕاگرتنی ئەو کۆمەکە بچم لە **سازمانی فیداییانی ئەکسەریت** سەت هەزار تمەن پووڵ کۆمەك وەرگرم، کە مەرحوومی **جەواد** کە ئیعدامیان کرد، پووڵەکەی بۆ هێنام، ئەمە پێشمەرگەکانمان بەو کۆمەکە ڕاگرتبوو، موتەئەسفانە حیزبی توودە هیچ کۆمەکی بە ئێمە نەکرد و بە شیددەت موخەلفەتی کرد و ئێمە لە موقابل ویدا عەکسولعەمەلمان نیشان دا، کوتمان ئێمە پێشمەرگەی خۆمان ڕادەگرین، ڕەسمەن پێم گوت ئێمە توودەیی نین. ئەمە پەیڕەوانی کۆنگرەی چوارین و حەقی خۆمانە کە بۆ خۆمان موستەقیمەن تەسمیم بگرین و پێشمەرگەی خۆمان ڕابگرین. لە زۆر مەواردانداا ئێمە بەرخوردمان دەکرد و تەفاهوممان نەبوو دەگەڵ یەکتری، یا بەعزە ئیتهاماتێکیان لە حیزبی دێموکرات دەدا (بەشی **قاسملوو**)، کە ئێمە مەوزعمان دەگرت لە موقابلیدا، دەمانگوت کارێکی غەڵەتە ئیتهامێکی غەڵەتە، نادروستە، شتی نادروست ئەمە ناکەین. ئەمە بەر ئەساسی سەنەد قەسە دەکەین...

برایم فەڕشی: بەڵام ...

غەنی بلووریان: گەرچی من بۆ خۆم دەزانم ئیتلاعم هەبوە، کە میقدارێك چەندە هەزار دۆلارە، چەند سەد هەزار، نازانم ئەوەی دەقیق، بەڵام دەمزانی لە سەندووقی هۆلەندیٚ داندرابوو بە عینوانی کۆمەك بە حیزبی دێموکرات. کە من ئەودەمی لە دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکراتدا بووم، جودا نەببوومەوە، وەدەر نەکەوتبووم، ئیستعفام نەدابوو، مخالفەتم کرد لەگەڵ ئەو پووڵەی. کوتم ئەو پووڵە مەعلووم نییە بە چ قەسدێکی دانداراوە، سەندووقی خەیرییە بۆ بە گەداگۆشنەکانی خۆی کۆمەك ناکا، بۆ بە حیزبی دێموکرات کۆمەك دەکات. دیارە حیساب و کیتابێك هەیە، ئەمن ئەو پووڵە مەشکووکانە وەرناگرم، شتێکی بۆ من موشەخەس نەبیٚ، نەزانم کیٚ دەیدا و جیهەتەکەی نەناسم و قەبووڵم نەبیٚ ئەو جەهەتە، کۆمەك وەرناگرم، نامەویٚ وابەستە بە جەریانێکی بم، مغایری تەفەکوری خۆم. ئەگەر لە جناحێکی دیکەش پووڵ وەرگرم، بە تەعەهود وەرناگرم، هەر جناحێك بیٚ وەلۆ جناحی باوەڕپێکراوی خۆم بیٚ. ئەوەندەم زانی، بەڵام ئەوەی ٩ ملیۆن دۆلارە هەیە کە دەڵێن، بۆ من ئێستاش مەحکوومە و ئیتهامێکە کە حزبی توودە ئێستاش نەیتوانیوە بە ئیسباتی بگەیێنیٚ.

ئەو سەفەرەش تەقریبەن ساڵو نیوێك لەوەپێش ساڵی ٦٦ [١٩٨٧] کە **قاسملوو** یەك بار لەگەڵ **عەلی خاوەری** لە یەکێك لە وڵاتەکانی سۆسیالیستی دانیشتبوو بۆ موزاکرە، ڕەهبەری حیزبی توودە ویستبووی قاسملوو بیٚ موزاکرەیان لەگەڵ بکات. ئەڵبەتە قاسملووش بیٚ تەمایل نەبوو کە دەگەڵ ئەحزابی کۆمۆنیست نەوعێك ڕابیتەی هەبیٚ، بە حیفزی ئیستقلالی خۆیەوە، لەگەڵ ئەو ڕابیتەی موخالفەتی نەدەکرد، پێشی خۆش بوو تەلاشیشی دەکرد، حەتتا تەلاشی دەکرد لەگەڵ وڵاتانی سۆسیالیستی

www.zheen.org

ئیرتبات بگرێ، نەشریاتی ئەخیری جیناحی شۆڕشگێڕ جودا بۆتەوە، موتەهەمیان کردبوون جناحی شۆڕشگێڕ کە ئەوانە حیزبی دێموکراتیان لە وڵاتانی سۆسیالیستی دوور کردۆتەوە و ئەحزابی شۆڕشگێڕ، جناحی قاسملوو ڕەدیان داوەتەوە، نووسیویانە لە ڕۆژنامەکەیاندا ئێمە نە تەنیا ئەوانە درۆیە دەکەن و ئیهتیمام لە ئێمە دەدەن، هەتا ئێمە ئیقداماتمان کردووە دە ڕابتە لەگەڵ ئەحزابی سۆسیالیستی. ئەحزابی موتەرەقی و پێشرەفتهاییەکیشمان کردووە، ئەو نەشرییەکەیان لە سەتحی جیهانیدا بڵاو بۆتەوە. بەنابەرئین قاسملوو بێعەلاقە نەبوو تەماس بگرێ لەگەڵ ئەحزابی کۆمۆنیست و لەگەڵ حیزبی توودەش. بەڵام ئەوە حیزبی توودە بوو کە قاسملووی دەعوەت کردبوو.

قاسملوو شەرتی ئەوەڵی تەفاهوم لەگەڵ حیزبی توودەی مسئەلەی ئیعلامی ئەوەی لە ڕۆژنامەیدا، ڕەدی ئەو ئیتهامەی بوو، کە ئەو ئیتهامە حیزبی توودە ڕەدی کاتەوە ڕەسمەن. بڵێ ئەو ئیتهامە ئیشتباه بووە، ئێمە ئەو ئیتهامە پەس وەردەگرینەوە. ئەوە دەتوانێ ڕێگای وەحدەت و نزیکبوونەوەی ئێمە بوو، نە تەنها ئەوەی کوتبوو قاسملوو، بەڵکوو ئەوەشی کوتبوو کە بۆ منی گێڕاوە، بۆ خۆی کوتی لە دەفتەری سیاسیی حیزبی توودەش مەترەح نەکرا، بەڵام خاوەری بە تەوری جەنبی کە سۆحبەتمان لەگەڵ دەکرد، خارج لە جەلەسەی تەئییدی کرد کە قاسملوو کوتبووی حەتتا ئەگەر ئەنگۆ ناتانەوێ ئەوەی تەسویب بکەن، ڕۆفەقای شوورەوی بە من بڵێن کە سەرفنەزەرێ بکەم لەو خاڵەی، ئەمن حازرم سەرفنەزەر بکەم لەو خاڵەی، لە ئەنگۆ نزیک بمەوە. حەتتا ئەوەشی پێشنهاد کردبوو کە دیار بوو حەوڵی بۆ ئەوەش دەدا دەستێك بهاوێتە شوورەوی. دیارە نمایەندەشی ناردبوو بۆ شوورەوی، حەتتا نمایەندەی

ناردبووە ئەفغانستانێ. **مەلا عەولای حەیاکی** نمایەندەی بوو کە چووبووە ئەفغانستانێ، موزاکرەی کردبوو لەگەڵ دەوڵەتی ئەفغانستانێ. نمایەندەی ناردبوو بۆ شوورەویش. ئەوی کە **قاسملوو** لە نەشریاتی خۆیدا دەڵێ ئەمە ئیقداماتمان کردبوو، دیارە درۆیە ناکا، دروستی کوتووە. وەلی ئیقداماتەکانی هیچی نەتیجەبەخش نەبوە. لەگەڵ حیزبی کۆمۆنیستی فەرانسەی نێوانی نزیك بووە، لەگەڵ حیزبی کۆمۆنیستی ئیتالیا ئیرتباتی نزیك بووە، بۆ ئەوەی ئیعتباری خۆی بەوجوود بێنێ، زمنی ئەوەی لەگەڵ ئەحزابی سۆسیالیست ئیرتباتی هەبوو، سۆسیال دێموکراسی دە کۆنگرەهای ئەنترناسیۆنالی سۆسیالیستەکانیش ئەغڵەب بەشداریی کردووە و ڕەسمەن دەعوەتی لێ کراوە. قاسملوو لە یەکێك لە کۆنگرەکانی خۆیاندا پێم وایە ٦ یان ٧ بوو ڕەسمەن گۆڕانی ناوی حیزبی دێموکراتی کوردستانی مەترەح کردبوو، کە نێوی بگۆڕن بە سۆسیال دێموکراسی کە بتوانێ ببینە عوزوی ئەنترناسیۆنالیستی سۆسیالیست. ئەوەی مەترەح کردبوو کە مەوردی ئیعترازی شەدیدی حازران قەراری گرتبوو و قاسملووی قەهری کردبوو لەسەر ئەو مەسایلەی و دوایە مەسەلەی کورتە باسی مەترەح کردبوو، لە موقابل کورتە باسیدا ڕاوەستابوون کە ئەویش مەسەلەی تەقریبەن سۆسیال دێموکراسی باس دەکات.

پاشان **جەلال تاڵەبانی** ئاشتی کردبوونەوە، قاسملووی گەڕاندبۆوە. ڕەوشی قاسملووی لە ئەوەڵڕا دیار بوو، بەڵام ئێمە لەسەر ئەوەی ئەو تەفەکوری سۆسیال دێموکراسیی هەیە، مەوزعمان نەگرتووە. لە هیچ جەلەساتی حیزبیدا ئێمە لەسەر ئەو تەعەهودو پەیمانەی کە لەگەڵ عەراقی بەستووە، وابەستەگی حەتتا ئێمە مخالفی وەی نەبووین کە دەگەڵ عێراقێ ڕابیتە هەبێ، دەبێ ئەوەی بە سەراحەت بڵێم، بە شەرتێك ئەو ڕابیتەیە بە

تەعەهود مونجەر نەبێ، گرتنی کۆمەك لە عێراقێ حەتا لەگەڵ ئەوەش موخالفەتمان نەکردووە، بەڵام لەگەڵ تەعەهود سپاردن، لەگەڵ فرۆشتن دەگەڵ معامەلەکردن بۆ سەرنوشتی میللەتی کورد و حیزبی دێموکرات ئێمە موخالفەتمان کردووە و مەوزعمان گرتووە. مخالفەتی ئێمە لەگەڵ قاسملوو ئەوە بووە. نە ئەینکە لەگەڵ تەفەکوری قاسملوو موخالفەتمان کردبێ، ئەمن موعتەقد بووم حیزبی دیموکرات تەیفهای موختەلفی تێدایە، حیزبێکی دیموکراتە نێوی، تەیفهای موختەلفی دەتوانێ هەبێ منجوملە قاسملوو و عەناسوری سوسیال دێموکرات. عەناسوری موعتەقد بە سوسیالیسمی عیلمی هەن، عەناسوری ناسیۆنالیست، مەزهەبی، بەڵام کورد بن و دڵسۆزی بۆ کوردیان هەبێ، بۆ کورد موبارزە بکەن. موعتەقد بووین و لە ئەوەڵیشەوە کە مبارەزەمان کردووە بەوە موعتەقد بووین. بەشی زۆری ئەفرادی میللی و مەزهەبیمان لەگەڵ بووە، نموونەی زۆر زیندووی ئەوە بوو وەختێکی ئێمە گیراین ١٢٠ نەفەر دەستگیر بووین، ئەقەلەن ٢٠ نەفەرمان مەلا لەگەڵ بوو، ئەوانەشمان هەبوو.

ئیتهام لێدان لە حیزبی دێموکرات
و دوکتور قاسملوو لە بڵاقۆکی "پاسخ بە ضد انقلاب"دا

برایم فەڕشی: مامە غەنی ئێوە هەر لەو ڕابیتەیدا کە ئیتهاماتی زۆرتان لە حیزبی دێموکرات و قاسملوو دەدا، نەشرییەکتان دەدا دەرێ بە نێوی **پاسخ بە زیددی ئینقلاب**...

غەنی بلووریان: ڕۆژنامەی کوردستان

www.zheen.org

برایم فەڕشی: پاسخ بە زیددی ئینقلاب لەگەڵ حیزبی توودە و سازمانی ئەکسەریەت کە عومدەتەن ئەو نەشرییەیە بۆ موخالفەت و ئیفشاکردنی حیزبی دێموکرات بوو.

غەنی بلووریان: ئێمە لەو نەشرییەدا شیرکەتمان نەبوو. ئەسڵەن.

برایم فەڕشی: ئەو نەشریە ...

غەنی بلووریان: کێ شیرکەتی هەبوو

برایم فەڕشی: بە سێ قۆڵی حیزبی دێموکرات.

غەنی بلووریان: ئاخ کێ، ئەمن کۆنگرەی چوارم بووم، من ئاگام لەوەی نییە، کەسێك عوزوی ئەو مەجەلەی بووبێ و مەقالەی نووسیبێ، ئەمن ئەوەی نازانم، مەگەر بە دزی نووسیبێتی، ئەو مەجەلەیە ئەسڵەن لە حیزبی دێموکراتی کوردستان پەیڕەوی کۆنگرەی چوار مەترەح نەبوو. ئەمن ئێستا لە تۆی دەبیستم حەتتا.

برایم فەڕشی: پاسخ بە زیددی ئینقلاب کێ دەیدا دەرێ؟

غەنی بلووریان: پاسخ بە زیددی ئینقلاب مومکینە حیزبی توودە و ئەکسەریەت، من نازانم، ناتوانم لە تەرەف ئەکسەریەتەوە قسە بکەم. وەلی ئێمە نەقشمان نەبوە لەوێدا. واقعیەتە من لە ڕۆژنامەی "کوردستان"دا بە قاسملوومان کوتووە زیددی ئینقلاب، باندی قاسملوو، ئەوەمان کوتووە بزانە کوردستان، مەدارکی کەتبی سەنەدی دەستخەتی قاسملوومان چاپ کردووە، بێسەنەد قسەمان نەکردووە، بە سەنەد قسەمان کردووە، خەتی قاسملوو بووە سەنەدەکانمان. هەرچی سەنەدمان هەیە خەتی قاسملوو چاپمان کردووە، بەڵام ئەمە لەو مەجەلەیدا نەقشمان نەبوو ئیتلاعمان نەبووە، هیچ یەك لە ئەفرادی ئێمە عووزوی ئەو مەجەلەی نەبوە و ئیتلاعی دەقیقیشم نییە کێ مونتەشری کردووە.

برایم فەڕشی: بێینە سەر ئەو پرسیارەی پێشوو، دەلیلی ئەوەی لەگەڵ جمهووریی ئیسلامی بە تەوافوق نەگەیشتوون، هەر ئەوە بووە جمهووریی ئیسلامی ئێوەی بە چەپ زانیوە یاخۆ، نا دەلایلی ئەسڵی لە ئیرتباط لەگەڵ ماهییەتی خودی جمهووریی ئیسلامی بووە، کە خودموختاری و خودگەردانی و ..

غەنی بلووریان: خووب، ماهییەتی جمهووریی ئیسلامی بۆ ئێمە ڕوون بوو، ئێمە موعتەقد بووین لەگەڵ **قاسملووش** بارها لەسەر ماهییەتی جمهووریی ئیسلامی سوحبەتمان کردووە، بۆ خۆشمان بە عینوانی کۆنگرەی چوار ئیعتقادمان لەسەر ئەوەی بووە، کە حاکمیەتی جمهووریی ئیسلامی دە ماهییەتیدا نییە خودموختاری بە کورد بدات، ئەمن ئەوەم بارها لەگەڵ قاسملوو پێش ئەوەی جودا بینەوە و ئیستعفایە بدەم، بەحس کردووە. بارها کە کاکە قاسملوو، **خومەینی** هەر ڕۆژە هات و هاوارێ دەکات کە دێموکراسی یانی زیددی ئیسلام، دیموکراتیك، دیموکراتیك یانی زیددی ئیسلام، کەسێکی ئەوەی دەڵێ هاوار دەکات، چۆن ئەتۆ تەوقوعی لێدەکەی لە کوردستانی فەقەت دێموکراسی بدات. ئەتۆ ئینسانێکی عالمی ئینسانێکی ئیقتسادانی، دوکتوری ئیقتسادی، ئەتۆ ئەهلی سیاسەتی، ئەتۆ سابقەی عوزویەتت لە حیزبێکی کۆمۆنیستدا بووە، لە حیزبی توودەیدا هەبوە، ئینسانێکی ئاگاه بووی، ئینسانێکی ناشی و بێسەواد نی. چۆن حاکمیەتێکی بە دێموکراسی موعتەقید نەبێ، لە کوردستان لە بەخشێك لە ئێران دێموکراسیی پێ تەحمیل کەی، ناتوانێ ئەو کارە بکات. ئێمە دەبێ خواستهاییەکی مەترح کەین کە مونتەبق لەگەڵ قانوونی ئەساسی بێ و لە حەقیقەتدا ئەو حاکمیەتە بتوانێ بۆی هەزم بێ، وە ئیلا شەڕ نابڕێتەوە. تۆ دەتەوێ خودموختاری بیسەپێنێ، ئێمە

www.zheen.org

ناتوانین خودموختاری وەرگرین لەو حکوومەتەی. قەتعی ئەوە بارها من بە قاسملووم کووتووە. بەنابەرئین ئێمە دەبێ لە سەتحێکیدا کە مەعقوول بێ، وەریگرین. ئەمە دەعوەتمان لە قاسملوو کردووە، خودگەردانی بکاتە پایە بۆ موزاکرە، دایبنێن بڵێین ئەوەندەی کەمە ئەوەندەی زۆرە، ئەوەی خراپە ئەوەی چاکە، دابنیشین شیی بکەینەوە، موزاکرەی لەسەر بکەین. ئەتۆ چووی بدونە ئەوەی لە هەیئەتی سیاسیدا دانیشی مەترەحی بکەی خودسەر یەك جانبە چووی لە پشتی تەلەوزیۆن ئیعلامت کردووە کە خودگەردانی یانی سەرگەردانی، ئەویش منداڵێکی کورد کوتوویەتی.

گوتمان قاسملوو ئەوە بۆ تۆ شایستە نییە، دەبێ لە حیزبێکی بدونە هەیئەتی سیاسی بدون ئەوەی شیی کاتەوە، ڕەدی کاتەوە لە جەلەسەی هەیئەتی سیاسیدا، ئەتۆ چووی پشتی تەلەوزیۆن ئەو قسانەت کردووە، هەروەکوو ئەوەی کە ئێستا تیرۆر کراوە.

خودی نمایەندەی دوکتور قاسملوو لە فەڕانسە قسە دەکات، دەڵێ قاسملوو موزاکرەی کردووە بدونە ئەوەی بە ئیتلاعی دەفتەری سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕابگەینێ، نەشریەی خۆیان چاپی کردووە، یانی قاسملوو ئەو سیستەمە کارەی هەبوە، ئەو ڕەوشەی هەبوە، تەکرەویی هەبوە قاسملوو، لەسەر تەکڕەوی بارها و بارها لە حیزبی دێموکراتدا، چ ئەو دەمەی لە عێراق بووە، چ ئەو دەمەی لە ئێران بوو، شەڕ بووە لەسەر تەکڕەویی قاسملوو، تەکڕەویی قاسملوو فەرهەنگێکە کە لە حیزبی توودە وەرگیرابوو، قاسملوو کە لە ڕەهبەریی حیزبی توودەدا بوو، لەو ڕەهبەریی حیزبی توودە ئەو تەکڕەوییە فێر ببوو، ئەو سیستەمە فکرییە، سیستەمە تەشکیلاتییە، لە حیزبی توودە فێر بووە، ئێستاش ڕەهبەریی حیزبی توودە دارای موشەخەسایەتێکیە کە تەکڕەوییە و

www.zheen.org

ئەسڵەن بە خیرەدی جەمعی ئیعتقادی نییە. حیزبی توودەی ئێران ئێستاکە کە ئەمن لەگەڵیان نزیکم، دەقیقەن دەزانم لە ئەوەڵ بیدایەتی تەئسیسیەوە تا ئەورۆ حیزبی توودە هیچ وەخت بە خیرەدی جەمعی عەمەلی نەکردووە و هەمیشە تەکرەویی کردووە و هەمیشە تەکرەوییانە عەمەلی کردووە، قاسملووش ئەو فەرهەنگەی هەبوو. موتەئەسفانە ئەوەی فەرهەنگی توودەئیسمیان هەیە و بەوەی گەورە بوون و ڕوشدیان کردووە لە ئەوەڵەوە، ئێستاش هەر ئەو تەفەکورەیان لە جەوهەریدا هەیە، کە بە تەدریج دەیانەوێ لە خۆیان دووری کەنەوە.

ئەوانەی کە بە ماهییەتی ئەو ڕەهبەرییەی پەییان بردووە و دەزانن، کە ڕەوش و کاری غەڵەتە عەلەی سیستمەکەی موبارزەیان کردووە، وردە وردە خۆیان ئیسلاح دەکەن. ئێمە خۆشبەختانە لە حیزبی دێموکراتی کوردستاندا بووین، ڕەوشتێکی خاسمان هەبوە، ئێمە دارای ئەو فەرهەنگەی بەو شێوەیە نین. ناڵێین موتەئەسر لە سیستمی حزیبی توودە نەبووین لە کاری خۆماندا، بەرای نموونە تەنیا حیزبی چەپ لە ئێران حیزبی توودە بووە، ئەو دەمی ئێمە مبارەزەمان کردووە، حیزبێکی موتەرەقیی دیکە لە ئێرانێ نەبوە. بەقیە ئەحزابی بورژوازی و سەڵتەنەت تەڵەب، فاشیست بوون، جیبهەی میللی، بەڵام حیزبی چەپ ئەو بوو [حیزبی توودە]. ئێمە ئەگەر ئولگوبەرداریمان کردووە، فکرمان کردۆتەوە لەوان، سیستمی تەشکیلاتیی خۆمان لەگەڵ ئەوان مونتەبق کردووە، مومکینە تا حدوودێك، وەلی بە تەواو مەعنا تەحتی تەئسیری ئەو فەرهەنگە نەبووین. ئێستا ئەو سیستم و ئەو فەرهەنگەی ئێمە ناتوانین تەحەمولی بکەین. ئێستا شۆڕش دەکەین و موقاومەت دەکەین.

www.zheen.org

برایم فەرشی: ئێوە کە بەر ئەساسی قانوونی ئەساسی تەرحێکتان دروست کرد بۆ حەلی مەسەلەی کوردستان، جمهووریی ئیسلامی ئەوەی بۆ قەبووڵ نەکرد؟

غەنی بلووریان: تەرحی قانوونی ئەساسی نەبوو مونتەبق، ئەوەی کە هی شوورایە.

برایم فەرشی: باشە یانی ئەوەی کە ئێوە ئێستا باسی دەکەن، کە قاسملوو ئەو شتانەی قەبووڵ نەکردووە، ئەو شتانە بەجێی خۆی...

غەنی بلووریان: خووب ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ ...

برایم فەرشی: ببورە، قسە لەسەر ئەوەیە کە ئێوە یەك حەرەکەتی سیاسیتان بە نێوی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار وەڕێ خست بۆ ئەوەی کە مەسەلەی کوردستان ڕێگا حەللی نیزامیی نییە، ڕێگا حەللی سیاسیی هەیە، پێتان وابوو جمهووریی ئیسلامی دەتوانێ لەگەڵ ڕێگا حەللی سیاسیی ئێوە بێ، بەڵام تەواوی تەلاشەکانی ئێوە کردتان، حەتتا ئەوەی خۆشتان وەلا ناو و بەڵکوو مەلا لە کوردستانیش هاتنە پێشێ بۆ ئەوەی ئەو مەسەلەیە بە ئیستلاح حەل بکات، بۆ ئەوەش نەکرا جمهووریی ئیسلامی بێتە پێی، یانی ئایا ئەم حەرەکەتە سیاسییەی کە ئێوە دەستتان پێ کرد سەرئەنجامێکی یەکجار ناخۆش و بەر ئەساسی تەحلیلێکی یەکجار غەڵەت و نادروست نەبوو؟

غەنی بلووریان: بەڵێ، ئەلعان بەو نەتیجەیە گەیشتووین، ئەڵبەتە نە ئەلعان بەو نەتیجەیە گەیشتووین، قەبلەن بەو نەتیجەیە گەیشتووین، قەبل ئەز یوورش بەو نەتیجەیە گەیشتووین، قەبلەن بەو نەتیجەیە گەیشتووین، چون وەختێکی تەرحی مەلاکان، وەختێکی مەلا کەریم شاریکەندی کوژرا، تیرور کراو پاش ئەو جمهووریی ئیسلامی حەتتا پایگای هەمزەی تەشکیل

دا بۆ سەرکوبی کوردستان، ئێمە ئەودەمی بەو نەتیجەیە گەیشتین کە ئەو حاکمیەتە حەتتا کوچکترین تەفاهومی ناتوانێ لەگەڵ ئێمە بکات. لەگەڵ ئێمە و کۆنگرەی چوار، بە عیللەتی ئەوەی لە ماهییەتیدا نییە. حکوومەتێکی سەرکوبگەرە، حکوومەتێکە کارێکی کە دەیکات دەیەوێ نۆکەری هەبێ بۆی بکات، بەنابەرئین ئێمە ناتوانین ببین بە عەواملی نۆکەری، ناشتوانین ئیدامە بە موزاکرە بدەین.

لە حەقیقەت ئێمە لە موزاکەرە شل بووینەوە، پاش تیرۆری مەلا کەریم. چونکوو دیتمان ئەوانە بە سەرکوب موتەوەسیل بوون. لە حاڵێکیدا ئەگەر جمهووریی ئیسلامی لە ماهییەتیدابایە ئەو خواستانەی گۆیا بە مەلا کەریمیان قەول دابوو، کە ئەگەر ئەنگۆ هەیئەتێکی بێنن دایبمەزرێنن فلان بکەن، ئێمە دەتوانین موزاکرە بکەین و ڕێگای موزاکرە ببینینەوە. پاش مەلا کەریم کە تیرۆر کرا، مەگەر مەلاکانی دیکە زیندوو نەبوون، مەگەر نەدەبوو جمهووریی ئیسلامی مەلاکانی دیکە بانگ کات. بڵێن عەلاڕەغمی تیرۆری مەلا کەریم، لەباتی ئەوەی حیزبی جمهووریی ئیسلامی عەکسی مەلا کەریم گەورە کاتەوە بە دیواری دات و شەهیدی نێو بنێ، بچێ خواستەکانی مەوردی تەئید قەرار بدات. دیار بوو بۆ ئێمە سابیت بوو، پاش ئەوەی تەوەجوهی بەوەی نەکرد، ئیستفادەی تەبلیغاتی لە تیرۆری مەلا کەریم کرد. بۆمان سابیت بوو ئیتر ئینتزارمان نابێ لێی بێت. بە عیللەتی ئەوەی ئێمەش هەمیشە مەخفی بووین، خۆمان عەلەنی نەکرد، لەوانە بە خاتری ئەوە بوو ئیعتمادمان بەو حاکمیەتە نەبوو. حیزبی توودە، دەفتەری هەبوو لەوێ داینابوو، سازمانەکانی دیکە هەموو دەفتەریان لەوێ دانابوو، کۆنگرەی چوار مەخفی بوو. قەت جێگامان موشەخەس نەبوو بۆ حاکمیەت، عیللەتی ئەوەی ئیعتمادمان بە حاکمیەت

نەبوو. بەڵام تەلاشمان دەکرد، چ بکەین ڕێگایەکی دیکەمان نەبوو، دەمانزانی ڕێگا حەللی موسەلەحانەی نییە، بە موسەلەحانە ئێمە وابەستە دەبین، بە خەیانەت دەکێشرێین، نامانەوێ شەریکی ئەو خوێنانە بین. یەك ئەو ڕێگایەیە، یەك گەیشتن بەو نەتیجەی پاش کوشتنی مەلا کەریم، کە ئەو حکوومەتە هیچی لە باردا نییە بۆ میللەتی کورد. لێرە مابووینەوە، چ بکەین؟

بۆمان سابیت بوو ئەسڵەن موزاکرە بەو شێوە کە ئێمە کردوومانە لەگەڵ حاکمیەت شێوەیەکی غەڵەتە، بەو نەتیجە گەیشتین کە ئەمە دەبوایە ڕۆژی ئەوەڵ لە حیزبی دێموکراتیش ئیحیانەن جیا بووینەوە، پێش ئەوەی کۆنگرەی چوار دانابوو دەبوایە پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار موسەلەح بمێنێتەوە لە شاخی وەکوو نیروو، بەڵکە هێزێکی زۆری خۆی کۆکاتەوە و حەول بدات پووڵێك پەیدا کات لە کەلێن و کولێنێکی، بەڵام ئەو دەمی موتەوەجهی ئەوی نەبووین حەقیقتەن کە بچین ئەو کارەی بکەین، موتەکی بین بە کوردەکانی کە لە کێوین، بچین دابنیشین گۆشەیەکی حەدی ئەقەل بە نان و پەنیری بمێنێتەوە لەوێ، ئەوە واقیعیەتە ئێمە ئەوەمان دەرك نەکرد، ئەوە گەورەترین ئیشتباهی ئێمە بوو، کە ئێمە هاتین لە شارەکانی تاران و تەورێز و ڕەزاییە و سەنندەج و ئەوانە مەخفی کرد، لە ئەترافی ڕەزائیە خۆمان مەخفی کردبوو. مەقەڕمان دروست کرد. لە حاڵێکدا ئەو مەقەرەی لە ئەترافی ڕەزاییە دروستمان کردبوو، دەبوایە بە عومدەترین مەقەڕی ئێمە تەبدیل بێ، لە کێوەکانی ئەترافی ورمێ، کە بەخشی شکاکانی کوردستان بوو.

دەبوایە لەوێ کۆ بینەوە هێزێکی دابنێین، موزاکرەش بکەین و بمێنینەوە و ئیعتبار و حورمەتی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار حیفز کەین، ئێمە دەمانتوانی حەتتا لەو ڕاستایەدا ئەوڕۆکە مەترەح بین لە

www.zheen.org

کوردستانێ، بەڵام بەداخەوە دەرکمان نەکرد و ئیشتباهمان کرد، نەمانتوانی تەشخیس بدەین. ئەڵبەتە دەتوانم ئەوەی بڵێم تەبلیغاتی حیزبی توودە بۆ ئێمە، کە ئەوە دەوڵەتێکە قانوونێکی داناوە، حیزب ئازاد تەبلیغات دەکات و قانوونی ئەحزابی داناوە. ئێوە بڕۆن بە تەرەفی قانوونیکردن و حەتتا تەقازاشمان دا، حەوت نەفەرەکەشمان دیسان معەرەفی کرد، کە ئەمە ئەو حەوت نەفەرین تەقازا دەکەین حیزبی دێموکرات پەیڕەوی کۆنگرەی چوار قانوونی بێ، لایحەمان دا بۆ قانوونیکردن، یانی تەحتی تەئسیری ئەو تەبلیغەی، فکرمان بۆ وەی نەچوو کە بچین وەکوو نیروویەکی موسەلەح لە شاخی بمێنینەوە و خۆمان حیفز کەین. یانی نەمانتوانی ماهیەتی ئەو حاکمیەتەی، دروستە ئیعتمادمان پێی نەبوو، دروستە کە تەشخیسمان دابوو ئەوانە، بە دێموکراسی موعتەقد نین، دروست تەشخیسمان دابوو ئەوانە پاش کوشتنی مەلا کەریم گامێکیان هەڵنەهێناوە و ئیعتقادیان بەو مەسەلە نییە، بەڵام ئێستاکانەش ئیعتقادمان بەوەی هەبوو کە بچین تەقازا بدەین بۆ عەلەنی بوونی حیزب. ئەوە نیشانەی ئەوەیە کە هەنووز ئیقرارمان بەوەی نەکردبوو کە ئەوە ماهییەتەن دەبێ سقووتێ بکات. ماهییەتەن دەبێ شوعاری سەرنگوونی هەڵگری. ماهییەتەن دەبێ موبارزەی لەگەڵ بکەی. نەگەیشتبووینە ئەو حەدەی ئێستاکە، ئەوە پاش [ساڵی] ٦٢ [١٩٨٣] کە زەربەکە وەشا، خەڵك عالەم دەکوژراو دەبرا، بە نەزەری من ئەوەش تەحتی تەئسیری تەبلیغات و ڕەوەندو و شێوەی بەرخوردی حیزبی توودە لەگەڵ جمهووریی ئیسلامی بوو، کە ئێمەش دەو دامەی کەوتین. دەبێ ئەوەش قەبووڵ بکەین.

برایم فەڕشی: مامە غەنی باسی ئەوە دەکەن کە دەمانزانی ئەو حکوومەتە موعتەقد بە دێموکراسی نییە، حەلی ..

غەنی بلووریان: گەیشتین

برایم فەڕشی: حە ..

غەنی بلووریان: بەڵێ

برایم فەڕشی: لە چ مەقتەعێك گەیشتن؟

غەنی بلووریان : ئەمە لە ئەوەڵەوە لەگەڵ قاسملوو ئەو قسەمان دەکرد کە خودموختاری نادا، بەڵام مومکینە ئیمتیازاتی دیکەی لێ بستێنی. لەگەڵ قاسملوو ئەوەمان مەترەح دەکرد. لەسەر ئەو هەوایەش هاتین موزاکرەمان کرد. کە موزاکرەمان کرد نە بۆ خودموختاری ئەسڵەن ئێمە خودموختاریمان مەترەح نەکردووە لەگەڵ حاکمیەت. مەسەلەی حەقی تەعینی سەرنوشت لە چوارچێوەی ئێرانێدا بە شێوەی شوورایییمان[٦] مەترەح کرددووە، کە ئەمە کوتمان کاکە گیان لە قانوونی ئەساسیی خۆتاندا بە شوورا موعتەقدن، لە قورعانەکە و دینەکەتاندا بە

---

[٦] خودموختاری بە دەستی شووراکان دروشمی ڕێکخراوی **چریکەکانی فەدایی** بوو، کە پاش شەڕی سێ مانگە بەر لە کۆبوونەوەی هەیئەتی نوێنەرایەتی خەڵکی کورد لەگەڵ هەیئەتی حکوومەت لە گوندی **کونە مشك** و **بنوخەڵەف**، لەلایەن سێ کەس لە ئەندامانی ئەو ڕێکخراوە، بەکەڵك وەرگرتن لە کتێبەکەی ئیستالین و مەسئەلەی میللی لە گوندی **شێنێ** نووسرا. پاش تەواوبوونی ئەو تەرحە و تایپکردنی لەلایەن نووسەری ئەو دێڕانەوە درا بە ڕابەرانی ئەو کاتی **کۆمەڵە** کە ئەوانیش هەر لەو گوندە بوون. کۆمەڵە لە داڕشتندا سووکە گۆڕانێکی تێدا پێك هێناو بوو بە بەرنامەی ئەوانیش. حزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەرنامەی خودموختاریی خۆی هەبوو، کە لەگەڵ حکوومەتیش باسی کردبوو. لەلایەن حزبەوە هیچ بەرنامەیەك بەپێی شوورا نەبیندراوە.

شوورا موعتەقدن، چ ئیشکالێکی هەیە شوورایەکی سەرتاسەری کوردستان تەشکیل ببێ، وەکوو مەجلسێکی بچکۆلە، چ ئیشکالی هەیە لە هەموو شارستانەکان شوورا هەبێ، ئەنگۆ ئەڵحان لە هەموو شارەکان شوورا دادەنین، کارخانەی شوورا دادەنێین، چی ئیشکالی هەیە لە کوردستانێ ئەو شوورایە بێ، بە شێوەیەکی قانوونی شوورایە دابندرێ و مەجلسێکی قانوونی دابنرێ. شوورایەکی سەرتاسەری کوردستانت هەبێ، کوردستان ببێتە چوار ئوستان مەهابادیش بکەنە مەرکەزی ئوستانێك با شوورایەکی، ئوستان سەرپەرەستیی ئەوە بکەن. ڕەییسی شوورای ئوستان نێوی بنێن معاونی نوخست وەزیر، چ ئیشکالی هەیە بەو شێوەیە عەمەل بکەن. ئەمە بەو شێوەیە حەرەکەتمان دەکرد، چونکوو لە موزاکراتێکی کە لەگەڵ ئەوانە کردبوومان، دەمانزانی کە ئێمەی خودموختاری بۆ مەلاکان قابلی قەبووڵ نییە، ئەسڵەن تێی ناگەن یا تێدەگەن و خۆی لێ لادەدەن، ئیعتقادیان نییە بە دێموکراسی، ئەوەی نادەن، بەڵام بە تەحمیل دەتوانین پوانهایەکی وەرگرین. [لەگەڵ] قاسملوو بارها سوحبەتمان دەکرد، خودموختاری نادات با سیغەیەکی بۆ ببینینەوە. دەبێ ئەو خودگەردانییە بهێنین بیکەینە پایەی موزاکرە، چونکوو بە خودموختاری موعتەقد نییە، لەبەر ئەوەی بوو. دەمانگوت بە ڕێگای خودموختاریدا نابێ، بەڵام قاسملوو پێفشاریی دەکرد، دەیکوت خودموختاری دەبێ هەڵنەگیرێ، لە موحتەوای کەم کەنەوەو بەڵام خودموختاری نێوەکە دەبێ هەر بمێنێ. کوتم قاسملوو ئەو تەشبیهەم هێنایە پێشێ، کوتم ئەتۆ گوێزت دەوێ، کاکڵەکەت دەوێ بیخۆی، یان پێستەکەت دەوێ، یا کاکڵەکەت بەشێك دەوێ پێستەکەشت بەشێك دەوێ؟ ئاخەر ددانت دەشکێ ماڵوێران! ئەوە قسەی من بۆ قاسملوو بوو، عەینەن.

www.zheen.org

کوتم وەختێکی ماهیەتی ئەو حکوومەتە دەناسی، خودموختاری نادات، بیکە خودگەردانی، بیکە شوورا، بە شێوەیەکی دیکە بەرخورد بکە، پێفشاری مەکە لەسەر خودموختارییەکە، دەیگوت نا، میللەتی کورد عاشقی خودموختارییە، خودموختاری شوعارێکە چووە لەنێو خەڵکدا جێگای کردۆتەوە، خەڵك بە خودموختاری نەبێ ڕازی نابێ، دەمکوت کاکە تۆ دەڵێی نمایەندەی خەڵکم، ٩٨٪ خەڵك ئەمن قەبووڵ دەکات. حەتتا پێم کوت کاکە هەیئەتی سیاسی تەسمیم بگرێ ئەمن لە تەرەف خەڵکەوە دەچمە سەر تەلەوزیۆنی بۆ خەڵك قسە دەکەم. لە سنەی لە مەهابادێ قسە دەکەم، دەڵێم ئەمن ڕوفەقای خۆم وادار کردووە خودموختارییان نەوێ، خودگەردانییان بوێ. فەرموو تەئیدی بکەن هەتا بچم بیڵێم. با قسان بە من بڵێن، ئەمن ئیعتقادم هەیە خەڵك قەبووڵی دەکات. حیزبی دێموکرات ئیعلامی کات خەڵك قەبووڵی دەکات، کوتم کاکە ئەمن نمایەندەی حیزبی دێموکراتم.

ئیعلامیە کرا کە غەنی، غەنی بلووریان کاندیدی مەجلسە، ئەمن نەچوومە هیچ جێگایەکی نوتقێ بکەم، ئیلا ڕەحیم خانێ نەبێ کە تورکی تێدا بوو، تەنها جێگەیەك کە چووم ڕەحیم خان بوو، یەك جێگا نەچووم نوتقی ئینتخاباتی بکەم، بە عیللەتی ئەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستان ئەمنی تەعیین کردبوو، موعتەقدم ئەگەر منیش نەبایەم کەسێکی دیکەی حیزبی دێموکراتی کوردستان معەرەفی کردبایە، دیسان ئەوەندەی ئارا من هێنامەوە ئەویش دەیهێنایەوە. شایەد هەم، ئەڵبەتە ئەمن کە لە ئینتخاباتێ مەترەح کرام، ڕەحیمی قازیم پێشنهاد کرد، کوتم پێم خۆش نییە کاندید بم، ئەمن حەوسەلەم نییە، ئەو مەلایانە من لە زیندانەوە دەیانناسم پێم خۆش نییە. لە مەجلسێکیدا دەگەڵ ئەو هەموو ڕیش و عەمامەی دانیشم، ئەمن عومرێکی لە زیندان لەگەڵیان دانیشتووم بەسمە.

یەکی دیکە بنێرن، دوکتور ڕەحیم قازی دیاری کەن، **قاسملوو** کوتی کاکە غەنی گیان وەختێکی **شێخ عیزەدین** نمایەندەی **کۆمەڵە** و **چریکەکان** حمایەتێ دەکات، ئەگەر ئەتۆ لە مقابلیان ڕانەوەستی، وەڵا قسەی شێخ عیزەدین بەرەندە دەبێ، مومکینە ئەوان ڕەییەکەی بەرنەوە. ئەمە نەیبەینەوە، ئەمن کوتم باوەڕم نییە بەوە، ئیعتقادم بەوەی هەیە ڕەحیمی قازی و غەیری ڕەحیمی قازیش حیزبی دێموکرات ئیعلامی کا و پشتیوانیی لێ بکات ئەکسەریەتی ڕەیی دەهێنێتەوە، وە ڕاستیش بوو، ئێستاش موعتەقیدم. بەنابەرئێن قاسملوو قەبووڵی نەکرد، ئەوە بەحسێکە دوکتور ڕەحیمی قازی‌یان نارده ورمێ، چونکی دوکتور ڕەحیمی قازی کوردان موعەڕەفییان کرد، نموونەی زۆر زیندووە، بە کەمترین ڕەیی ئەویش بە تەوتئەی **حەسەنی** بردییەوە، دەنا شان بەشانی حەسەنی ڕەحیمی قازی ڕەیی هێنابۆوە لە ئورمیە، ئورمیەیەکی کە ترکیشە و کوردیشە. جا بزانە تۆ لە کوردستانی ڕەحیمی قازیت دانابایە حەتمەن ئەو ٨٥ دەرسەدەی دەهێناوە، بەڵام قاسملوو نەیدەویست، پێ‌فشاریی دەکرد، ئەمن ئێستا کە دوکتور قاسملوو مردووە، نامەوێ بەحسی ئەوەی بکەم کە بڵێم قاسملوو بۆچی نەیدەویست. با خەڵك قەزاوەتێ بکات، تاریخ قەزاوەت بکات.

برایم فەڕشی: پێتان وانییە موسەوباتی کۆنگرەی چوار، نە پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار، موسەوباتی کۆنگرەی چوار پێتان وانەبوو موسەوباتێکی نادروست و ڕاستو ڕەوا نەبوو، لە ئیرتبات لەگەڵ مەسەلەی کوردستان و حاکمیەت؟

غەنی بلووریان: وەڵاهی وەختێك ئێمە حاکمیەت تەحلیل دەکەین، بەستە بەوەیە حاکمیەت چۆن تەحلیل کەین و لەو حاکمیەتە چمان بوێ،

وەختێکی ئەمە حاکمیەتی تەحلیل دەکەین کە مەلان، ئەوە ئەسڵەن تەزادی هەیە لەگەڵ ئەو خواستەی کە ئێمە هەمانە، وەکوو دێموکراسی بۆ ئێران، خودموختاری بۆ کوردستان، خودی موسەوباتی کۆنگرەی چوار دەگەڵ ئەوەی تەزادی هەیە، چونکوو خودموختاری و دێموکراسی حکوومەتێك دەیدا کە لە ماهیەتدا بە دێموکراسی ئیمانی هەبێ و دێموکراسی ڕایج ناکات، حکوومەتی کە زیددی دێموکراتیکە عەمەل دەکات، ئەو حکوومەتەی بە دێموکراسی ئیعتقادی نییە، ئەو حکوومەتەی کە بە قانوونی ئەساسیی ئیسلامی خۆی دایناوە ئیعتقادی نییە، ئێمە دێنین موسەوباتێکی بە حەددێك ئابەکی مەترەح دەکەین، بە حەددێك ڕاسترەوانە مەترەح دەکەین، بۆ ئەوەی ئەو حاکمیەتە ڕازی بکەین کە خودموختاریمان بداتێ، یەکێك لەوەی کە ئێستا دیارە، ئەو دەم ئێمە دیدمان شتێکی دیکە بوو، بە دیدێکی دیکە تەماشای جمهووریی ئیسلامیمان دەکرد، ئەگەر ئێمە ڕۆژی ئەوەڵێ دەرکمان ئەوە بایە کە ئەو حاکمیەتی جمهووریی ئیسلامی زیددی ئینقلابە، ئەسڵەن لەگەڵ جمهووریی ئیسلامی ڕازی بە موزاکرەش نەدەبووین، بەڵکە شوعاری سەرنگوونیمان هەڵدەگرت. ئەما بێنین ئەو واقعیەتی قەبووڵ بکەین جمهووریی ئیسلامی ئەمن کە لە زینداندێدا بووم، خومەینی ئێستا نەهاتبۆوە ئێرانێ، جمهووریی ئیسلامیش تەشکیل نەببوو، ئەمن لە زینداندێدا دەمدی کە موجاهیدنی خەڵك چەندە تەرەفداری خومەینین و لە مەنبەعی خومەینی چ تەعزیە دەکەن، چ ئیمکاناتێك دەستغەیب کە لە زیندانی شیرازێ بووم، ۱۲۰، ۱۳۰ نەفەر موجاهیدی تێدا بوو، بە میلۆنها پووڵیان هەبوو لەلایەن دەستغەیبەوە بۆیان دەهات. وەختێکی هاتینە دەرێ، مەگەر موجاهید و حیزبی توودە و گرووهای سیاسیی موشەخەس تەواوی عالەم نەڕژانە

خەیابانێ، بۆ دەرهەم شکاندنی ماشینی جەنگی و سیاسیی ڕژێمی سەڵتەنەتیی ئێران، هاتنە مەیدان بە نەوارەکانی **خومەینی پشتیوانییان لێ** دەکرد و لە تەواوی شارەکانی ئێرانێ تەزاهورات بوو بۆ پشتیوانی لە خومەینی. مەگەر لە **سەردەشت** و **مەهاباد** و **سنە** و شارەکانی کوردستان چەند کەس کوژران بە خاتری تەزاهورات عەلەیهی حکوومەت و عەلەیی حاکمیەت بەرای پیرۆزیی ئینقلاب، ئینقلابێك کە بە تەدریج خومەینی لە ڕەئسیدا بوو و تەبلیغاتێکی بۆ خومەینی دەکرا. **ئەو واقعیەتەی دەبێ بڵێین، هەموو میللەتی ئێرانێ نە تەنها فریویان خوارد، بەڵکوو هەموو دونیا فریوی جمهووریی ئیسلامی و خومەینییان خوارد، ئەوە قەبووڵ بکەین شەرق و غەرب فریوی ماهیەتی ئەو کابرایەیان خوارد، عیللەتەی ئەوەی فریویان خوارد چ بوو؟ لەبەر ئەوە بوو ئێمە تاریخی قروونی وستامان فەرامۆش کردبوو.**

کە وەختێك ڕووحانیانی مەزهەبی دێنە سەرکار، چ جنایەتێکی دەکەن. **ئێمە تەوەجوهمان بە قروونی تاریخی نەکردبوو، فەرامۆشمان کردبوو، تاریخمان فەرامۆش کردبوو**، هەموو نیرووکانی ئێرانێ فەرامۆشیان کردبوو، ئەغڵەب میللەتی ئێرانێ ئەوەی تاریخخوان بوون، فەرامۆشیان کردبوو. ئێمە قەبووڵمان کردبوو، کتێبی خومەینی پەخش کرابوو من نەمخوێندبۆوە، ئەوەی ماهییەتی ولایەتی فەقی لەوێدا نیشان داوە، ئەوان فریوی زاهری خومەینییان خوارد، دەیگوت لە جمهووریی ئیسلامیدا، لە حکوومەتی ئیسلامیدا، کۆمۆنیستیش دەتوانن ئازادییان هەبێ، ئەوە یەك؛ دووهەم بە عیللەتی ئەوەی کە سازمانێکی ساواك وەکوو سازمانێکی سیاسی هی حاکمیەتی ئەو دەمی فشاری زۆر لەسەر خەڵك بوو، خەڵك نارەزایەتییەکی زۆری لە ڕژێمی سەڵتەنەتی هەبوو، لە

فەرەجێکی دەگەڕا. میللەت هاتنە مەیدانێ، ئەو ڕژێمەیان ڕووخاند، بە ئومێدی وەی حکوومەتێکی چاکتر بێت، لەدوای خومەینی کەوتین.

ئێمە لە زیندانێ بووین خەڵك تەزاهوراتی بۆ **خومەینی** دەکرد، هاتینە دەری، خەڵك تەزاهوراتی دەکرد، ئەڵبەتە تەزاهورات بۆ ئازادی دەکرا، تەزاهوراتیان دەکرد بۆ ئەوەی حکوومەتی دیکتاتوری فاشیستی ئێرانێ بڕوا، حاکمیەتێکی دێموکراتیك بێتە سەر کار، فەزایەکی ئازاد هەبێ، خەڵك بتوانێ نەفەس بکێشێ، بەلاَم کەس نەیدەتوانی تەحلیل بکات مەلایەك بەو تەرزی تەفەکورەیەوە، ئەویش مەلایەکی شیعەی موتەعەسب بەو تەفەکورەیەوە، کە کتێبی ولایەتی فەقیهی مونتەشر کردووە، ماهییەتی ولایەتی فەقیهی تێدا نووسیوە، ناتوانێ ئەو شتەی بدات. ئەو وەدوای ئەو کەوت، ئەو وەدوای ئەو کەوت. ئەو وەدوای تەبلیغاتی ئەو کەوت، مەسەلە وا شێوا، تەبلیغات وا کرا، لە حەقیقەت خەڵك مونحەرف بوو، خەڵك نێردرا بۆ تەرەفی پشتیوانی لە جمهووریی ئیسلامی، لە خومەینی، لە شەخسی خومەینی. مەخسووسەن لە حەقیقەتدا کەس ئەوایلی ئینقلاب، ئەو نەفرەتەی کە لازم بوو لە خومەینی نەبوو، ئێستا هەیە، خومەینیان بە عینوانی کەسێك کە لە موقابل ڕژێمی شایدا ڕاوەستاوە، ئێستا حیزبی دێموکرات ئێستا، ئەوەتا ڕۆژنامەکەیانم لە گیرفاندایە کە بیخوێنمەوە، چ بەهایەکی بە مقاومەتی خومەینی لە موقابل شایدا داوە. ئێستا بەعدەئەز کوشتاری قاسملووی کە دەبیری ئەوەڵی حیزبی دێموکراتی کوردستانە، ئێستا دەنووسێ. بە نەزەری من ئەگەر تیکەیەکی لێ بخوێنینەوە جالبە: کە ئێستاش ئێمە دەمانەوێ خۆمان بە فریو بەرین:

((به مناسبت درگـذشت آیت الله خمینی. این است کارنامه ده سال فرمانروایی فردی که هنگامی در میان موج عظیمی از امید و آرزوی مردم بپا خواسته ایران زمام قدرت را به دست گرفت وعده میداد که ایران را به گلستان معطر تبدیل خواهد نمود، اثری از ظلم و تعدی و بی عدالتی باقی نخواهد گذاشت، استثمار را ریشه‌کن خواهد کردو کار و نان و رفاه و سعادت به ارمغان خواهد آورد نام ایت الله خمینی به عنوان کسیکه در پیروزی قیام یکپارچه مردم و سرنگون کردن نظام منسوخ سلطنتی نقش بسیار موثری داشت بدون شك در تاریخ باقی خواهد ماند.))

ئەوە نەزەری ئێستای ڕەهبەری حیزبی دێموکراتە، کە بەعدئەز کوشتنی دەبیر کولی حیزب بەو شکڵە قەزاوەت دەکات، ئەوە جێگای تەئەسفە، کە پیاو دەبێ بگری بۆ ئەو جۆرە تەحلیلانە، ئێستا ئەوەی دەکەن.

ئێستاش جەنابی ئاغای **مەلا عەولا** کە ڕەهبەرەکەیان کوشتووە و تیروریان کردووە ناجەوانمەردانە، تەوتئەیان کردووە، تیروریان کردووە و ئەوە نەك قاسملوویان کوشتووە، بەڵکوو گلوولەیان لە خواستی میللەتی کورد داوە، ئەویش بلاخەرە نمایەندەیەك بووە لە جەهەتی خۆیدا کە خواستی میللەتی کوردی مەترەح کردووە، بۆی شەڕ کردووە و بە خەتی خۆی بە بیروڕای خۆی ئەمن کاریکم نییە، بەڵام پاش ئەو تیرۆرەش دیسان نمایەندەی ئەو لە فەڕانسەی وەکوو **مەلا عەولا** حەیاکی بێ یا ئەوانی دیکە بن، دەڵێن ئێمە ڕێگای وی ئیدامە دەدین، موزاکرەی ئیدامە دەدین، ئەوە ئێستاش فەرموو. چۆن جوابی ئەوە بدەینەوە.

بەنابەربەئین موعتەقدم کە ئەو موسەوباتەی کۆنگرەی چوارەم کە ئێستا تەماشای دەکەین، ئێستا دێین و بەراوەردی دەکەین و ئێستا بە

ماهییەتی ئەو حاکمیەتە پەیمان بردووە، چەندە ئیرتجاعییە، چەندە ڕاسترەوانەیە، چەندە خام فکرانەیە، چەندە خلافکارانەیە.

ئەوە لە ڕەئسی ویدا قاسملووش بوو، کە ئەو کۆنگرەی چوارە تەسویب کرا، دە ڕەئسیدا ئەمنیش بووم، بەو دیدەوە تەماشامان کردووە و ئەو موسەوبە هەم قاسملوو و هەم من هەموو ئەعزای کۆنگرەی حیزبی دێموکراتی کوردستان ڕەییمان پێ داوە، تەدوین کونندەی ئەو بەرنامەیە و موسەوبەیە خودی قاسملوو بوو. کە دیارە ئێمەش پامان ئیمزا کردووە.

بەنابەرئێن شناختی مە لە حاکمیەتی جمهووریی ئیسلامی، تەحلیلی ئێمە لە جمهووریی ئیسلامی لە ئەساس و بونیان ڕا غەڵەتە دێتە دەرێ. ئەوە قانوونمەندە.

برایم فەڕشی: یانی با تەوجوه بەوە، موسەوباتێکی ئێوە لە کۆنفرانسێك کە بەناوی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار لە تەورێز گرتووتانە، زۆر لە موسەوباتی کۆنگرەی چوار ڕاسترەوانەتر بووە؟

غەنی بلووریان: بەڵێ، ئێمە دەبێ ئەوەش قەبووڵ بکەین کە ئێمە موسەوباتێکی کە لەوێ تەسویبمان کردووە لە کۆنگرەی چوار، حەقیقەتەن هەر ئەو موسەوباتی کۆنگرەی چوار بووە، نە موسەوباتێکی جەدید شتێکمان لێ زیاد نەکردووە، ئێمە خۆمان نێو ناوە پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار، پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار پەیڕەوانی موسەوباتی ئەو کۆنگرە بووە. بەڵام ئێمە تەرحێکی مولایمترمان داوە، لە تەرحی حیزبی دێموکراتی کە ئەو دەم دوکتور قاسملوو بوو، بە ئیستلاح خودموختاری ئیسرار دەکات لەسەری، ئێمە کەلیمەی خودموختاریمان هەڵگرتووە، مونتەبقمان کردووە لەگەڵ قانوونی ئەساسی کە بیکەین بە شوورا، بە جێگای خودموختاری. دیارە خودموختاریمان بە نەوعێك لەنێو جوملەیدا

www.zheen.org

هێناوه، بەلام ئەساسەن ئەوه بووه، بائینکه خۆمان به پەیڕەوانی له لحازی فکرییەوه له لحازی ئیدئۆلۆژییەوه، موتەرەقتیر له جناحی قاسملوو دەزانی، بەڵام عەینی ئەو ڕێگایەی قاسملوو ئیتخابی کردبوو، موسەوباتی که قاسملوو پێی موعتەقد بوو، قاسملوو تەسویبی کردبوو، تەدوینی کردبوو، هەر ئەو موسەوباتی کۆنگرەی چوار عەینی بەو خەتەیدا ڕۆیشتووین.

یانی ئەوه مغایر بووه لەگەڵ ئەو دیدەی ئێمه که دەبوایه به شێوەیەکی دیکه بەرخورد بکەین لەگەڵ مەسەلەی. دەتوانم بڵێم قاسملوو له لحازی دیدەوه له بەرانبەری جمهووریی ئیسلامی هیچ فەرقێکمان نەبوو. نه تەنیا فەرقێکمان نەبوو، بەڵکوو تەوفاوتمان ئەوەنده بووه، مقاومەتیان کرد شەڕیان کرد، وەلۆ ئیشتبا، بەڵام ئێمه دڵمان بەوەی بەست که چ بکەین، بچین تەقازای عەلەنی و قانوونی بوونی حیزب بکەین. یانی واقیعەن دەبێ به خۆمان پێ‌بکەنین. ئەوه دیدێکه که ئێستا هەمانه ئەودەمی پێمان‌وابوو، دروسته.

هاوکاریی نیزامیی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار لەگەڵ کۆماری ئیسلامیی ئێران

برایم فەڕشی: مامه غەنی ئێوه هەر لەو ڕابیتەیەدا هاوکاریی نیزامیتان لەگەڵ پاسدارەکانی جمهووریی ئیسلامیش هەبوو، لەو ڕابیتەیەدا ئەگەر ئەو واقیعەیه که له شنۆ ڕووی دا، هاوکاریی پێشمەرگەکانی ئێوه لەگەڵ پاسدارەکان له جەریانی کوشتنی ڕەحمانی کەریمی باس بکەن. زەرەری نییه.

غەنی بلووریان: عەرزت بکەم، ئەو پێشمەرگانەی کە ئێمە حیسابیان لەسەر دەکەین و دەڵێین پێشمەرگەی مە بوون، بەو عیللەتەی بوو کە ئەوە هێزی **نەحۆی** بوو، هێزێك لە هێزی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، هێزێکی زۆریش دڕ و قەوی بوو و مەوقعێکیشی فەوقلعادە حەساس بوو. مەنتەقەی بازرگان بوو، کە هات ئەمن ئەوەم لەگەڵ **کیانووری** مەترەح کرد، کوتم کاکە گیان ئەو هێزە لە گەلوگای بازرگان پشتی ئاراراتە، مولاحزە دەفەرمووی. ئەو دەم ئەو هێزە ٦ مانگ پێش ئەوەی ئەمە ئیعلامی مەوزع بکەین، ئەوان ئیعلامی مەوزعیان کردبوو، کێشەیان هەبوو، **قاسملوو** لەگەڵ **سەننار مامەدی**، سەننار مامەدی خۆی موستەقل ئیعلام کردبوو. جوابی حیزبی دێموکراتی نەدەداوە و دەعوەتی پلۆنۆم کە لە **برایمەی کرا** قەبووڵ نەکرد و بەهانەی هێناوە کە من ناتوانم مەنتەقە بەجێ بهێڵم. ئەو جودا بوو، ئەسڵەن خۆی جودا کردبۆوە و حەتتا ئێمە ئیتلاعاتێکمان هەبوو کە سەننار مامەدی، بە وەسیلەی **حیکمەت** بە وەسیلەی **چەنگیزی** کوڕی دەگەڵ سفارەتی ئامریکا لە تورکیا ئیرتباتی هەیە، ئەمە ئەو ئیتلاعەمان هەبوو، بەڵام سەننار مامەدی مونتەخەبی کۆنگرەی چوار بوو، کۆنگرەی چواری حیزبی دێموکراتی کوردستان، کە قاسملووش دەبیر کولی ئەو بوو، ئێمە وەختێکی ئەو هات دەگەڵ حاکمیەتی جمهووریی ئیسلامی موزاکرەی کرد، موستەقلانە موزاکرەی کرد. لەگەڵ **ڕەحمان کەریمی** پێکەوە هاتن، ئیعلامی مەوزعیان کرد و ئیعلامی مەوزعیان نووسی بدونە مەشوەرەتی ئێمە، وەختێکی ئایەتوڵا ئیشراقی هات، چوو لە **ڕاژانێ** لەگەڵ ئەوان موزاکرەی کرد. ئێمە ئەحمەدی عەزیزیمان نارد بچیتە ڕاژانێ، لە موزاکرەدا شیرکەتێ بکات، ئێستا هێزەکانیان بە ئێمە مولحەق نەببوون، تێکەڵاو نەبووین، ئێمە بە وەسیلەی **ئەحمەدی عەزیزی**

ڕابیتەمان لەگەڵ ڕەحمانی کەریمی لە دەرەجەی ئەوەڵدا هەبوو کە ئەودەم کە ڕەحمانی کەریمی فەرماندەی نیزامی لەگەڵ حیزبی دێموکرات بوو، لەگەڵ **قاسملوو** بوو، ئەمە لە بنەوە لەگەڵی ئیرتباتمان هەبوو، هەمفکری ئێمە بوو وە ئیتلاعات و ئەسنادی دەدا بە ئێمە، ئەو ئەسنادەی کە دەڵێم چاپمان کردووە، ئەسنادێکن کە ڕەحمان کەریمی لە قاسملووی هێناوە لە ڕابیتە لەگەڵ مەسایلی عێراقیدا.

ئەو دوانە کە موزاکرەیان کردووە و ئەمە ئەحمەد عەزیزیمان ناردووە، پاسدارەکان ڕێگایان نەداوە ئەحمەد عەزیزی وەکوو نمایەندەی کۆنگرەی چوار لە موزاکرەدا بەشداری بکات، قەبووڵیان نەکردووە. کوتوویانە ئێمە لەگەڵ ئێوە موزاکرە ناکەین. ئێوە شتێکی جودان، ئەحمەدی عەزیزیان وەدەرناوە لە وەتاغی. بەڵام ئەحمەد عەزیزی چووە لەبەر پەنجەرە دانیشتووە گوێ بداتە قسەکانیان لە خارجی وەتاغ. ئەوانە موزاکرەیان کردبوو، ئایەتوڵا ئەشراقی گریابوو بە قەولی خۆی. سەننار دەیگوت ئەوان خۆیان موستەقل ئیعلام کرد. بەڵام چون عوزوی کۆمیتەی مەرکەزی حیزبی دێموکرات بوو، ئێمە هەم ڕەحمان کەریمی، هەم **سەننار مامەدی**، هەم **ئیسماعیل جەماهیری**، کە لەگەڵ سەنناری بوو ئەویش، ئەوانەمان بە عینوانی عوزوی کۆمیتەی مەرکەزی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار قەبووڵ کرد، چونکو عوزوی کۆمیتەی مەرکەزی بوون، ئێمەش عوزوی کۆمیتەی مەرکەزیی کۆنگرەی چوار بووین. ئوسولەن و قانوونەن و شەرعەن دەبوایە ئەوانیش بێن لە کۆنگرەی چوارەوە، بێن بە ئێمە مولحەق بن، کۆمیتەی مەرکەزی بن، ئێمە نەماندەتوانی بڵێین ئێوە وەرن لەگەڵ مە تێکەڵ بن، بەڵام لە خوارەوە قەرار بگرن، ئەوانە بە ماهیەتی کۆمیتەی مەرکەزییەوە تێکەڵ بە ئێمە بوون. وەختێ هاتن لەگەڵ ئێمە تێکەڵ بوون،

سەننار لە جێگای خۆی لە شوێنی خۆی بوو. **قاسملوو** نیروویەکی نارد بۆ خەلع سیلاحی سەنناری، ئەو شەخسانەی کە ناردی **کەریم خاڵدار** فەرماندەهیی دەکرد، کە هێزی ١٥٠ نەفەری بوو. سەننار شەڕی نەکردبوو لەگەڵ قاسملوو، ئەو هێزەی قاسملوو ناردیە سەر سەنناری، سەننار شەڕی لەگەڵ کرد، بلاخەرە کابرا هاتووە خەلعی سیلاحی بکات، هات دیفاعی لە خۆی کرد سەننار، ئەڵبەتە کوتم من مەحکوومی دەکەم بە عیللەتی ئەوەی ئینسانێکی ئەگەر ئەمە دەمانزانی ئیرتباتی هەیە سەنەدم نەبوو بۆ ئەوەی، بەڵام دەمانەویست سەنناری ڕابکێشین. کادرەکانی خۆمان بنێرینە ناو پێشمەرگەی، پێشمەرگەکان سازمان بدات، بیکەین بە کاری تەشکیلاتی لە شکڵی عەشایری دەربێنین، چون شکڵی هێزی نەحۆی شکڵی عەشایری بوو. چون هەنووز شکڵی شێوە عەشایری ئێستاش لە مەنتەقەی شکاکان بەردەوامە، لە سایری مەنتەقەی کوردستان شێوەی عەشایری مەنسووخ بووە. ئەلعان کە من قسان دەکەم لە مەنتەقەی شکاکان لە بەعزێك شوێن هەیە بەردەوامە شێوەی عەشیرەیی. سەننار بە عینوانی ڕەییسی عێل مەترەح بوو. پێشمەرگەکانی کە لەوێ بوون، عەواملی و کەسانی ئەو زیاتر قودرەتیان هەبوو هەتا عەواملێکی کە بە عینوانی کۆمیتە مەترەح بوون، نەتیجە ئێمە وامان تەشخیس دا ئەو هێزە نابێ لە دەست سەنناری دەربێنین، ئەمن ئەوەم لەگەڵ **ڕەحمانی کەریمی** مەترەح کرد، لە ڕاژانێ چوومە ملاقاتی ڕەحمانی کەریمی. کوتم ئێمە بە هەر شێوەیەك بێ دەبێ ئەو هێزە لەدەست سەنناری دەربێنین. ئەتۆ تەنیا کەسێکی کە دەتوانی ئەو کارەی بکەی، ئەتۆ ئینسانێکی ڕەشیدی، پێشمەرگە دەتناسێ شناختیان لەسەرت هەیە، کادرێکی ئاگاهی، ئینسانێکی باسەوادی، فەرماندەی چاکی، دەتوانی لەنێو ئەوێدا بی، ئەو

چەند نەفەر کادرانەش ئەمە دەنێرین کاری سیاسی بکەن، کاری تەشکیلاتی بکەن، بە تەدریج تەشکیلاتەکەی لەدەست دەربێنین. سەننار مامەدیش هەوای ئەوەی لێ دەدا کە نەخۆشە، ئێمەش جێگامان بۆ خۆش دەکرد کە تۆ نەخۆشی بۆ معالجە دەتوانی بچییە خارج، ئەوە بەرنامەی مە بوو، ئەوەی کە ئێستا هاتۆتە سوئێدێ، ئەو دەم بۆی مەترەح بوو کە بێتە دەرێ، ئەمە ئەوەمان تێدا دەدی و تەشویقمان دەکرد، کە بڕوا لە مەیدان خارج بێ بڕواتە سوئێدێ. ئەو چووبایە مەنتەقە بە تەوری کوللی لە ئیختیاری مە قەراری دەگرت، شکڵی سازمانیمان پێدەدا، ئەڵبەتە سازمانمان دابوو، گرووهمان دروست کردبوو، حەوزەمان دروست کردبوو، کادرمان ناردبوونە نێویان کاریان دەکرد.

بەڵام قاسملوو کە حەملەی پێکردن، لەو مەنتەقە پاسگای پاسداران هەبوو، وەختێکی **کەریم خاڵدار** حەملەی کردبوو بە مەنتەقە کە مەنتەقەیان لەدەست دەربێنێ، ئەوان تەقەیان لێ پەیدا ببوو. کە تەقەیان لێ پەیدا دەبێ، **سەننار** بۆ فیشەك وەرگرتن دەنێرێتە لای پاسدارەکان، پاسدارەکان بۆ خۆیان چووبوون شیرکەتیان کردبوو، دووسێ نەفەریان چووبوون شیرکەتیان کردبوو، ڕەحمان کەریمیش لە شەڕدا شیرکەتی کردبوو، لەو شەڕەدا ١٥٠ نەفەرەکەی قاسملوو شکا، کە دوایە کەریم خاڵداریان موجازات کرد، ئێمە لە **تاران** بووین کە خەبەرمان پێگەیشت کە قاسملوو حەملەی کردووە بە مەنتەقەی. کە دوایە ئەمن هاتمەوە مەنتەقەی، کە هاتمەوە شەڕ خەلاس ببوو. چوومە **ڕاژانێ**، کە چوومە ڕاژانێ ٦٠ نەفەر پێشمەرگەیان ڕاگرتبوو، ئەمن چووم ٦٠ نەفەر پێشمەرگەکەم ئازاد کرد کە مەبادا پاسدار بزانن. ئەوانە گیر پاسداران نەکەون، کوتمان کاکە گیان دوو دوو و سێ سێ بڕۆن، بەڕێمان کردنەوە، ڕەدمان کردن. ئەو شەڕە دەر

حەقیقەت شەڕی ئێمە نەبوو، شەڕی ئیختلافاتی سەنناری دەگەڵ قاسملوو بوو. ئیختلافاتی دێرینە بوو. ٦ مانگ قەبل ئەز ئێمە ئەو ئیختلافاتە بوو و ئیعلامی مەوزعی کردبوو. بەڵام بە هەر سوورەت ئەو هێزە مولحەق بوو بە کۆنگرەی چوار، هێزی کۆنگرەی چوار بوو، چ بتەوێ و چ نەتەوێ، بە عینوانی کۆنگرەی چوار مەترەح بوون، وە بە کۆنگرەی چوارەوە دەچەسپێ. ئێستاش قاسملوو و ئەوان کە لێرە قسەمان لەگەڵ قاسملوو کرد بە ئێمەی نەکوت کە لەگەڵ ئێمە بەشەڕ هاتوون، ئەسڵەن. فەقەت ئەوەندەی کوت کە ئەنگۆ لەدوای سەنناری کەوتوون، سەنناریێك کە ڕابیتەی لەگەڵ سفارەتی ئامریکا هەیە. کوتم ئێمە دەمانزانی، کوتی ئەمنیش لەسەر ئەوە ئیختلافم لەگەڵی هەبوو، دەمگوت ئەتۆ بدونە ئیجازە دەچی ئیرتباتات دەگرێ، پووڵێکی کە وەریدەگری دەبێ تەحویلی ئێمەی بدەی، کوتم پەس ئیختلافات لەسەر ئەو پووڵانە بوو کە ئەو وەریدەگرت.

دیارە کوتی ئەمە نەماندەزانی کە پووڵ وەردەگرێ، دەمانزانی کە کوڕەکەی ڕابتەی هەیە، وە وەختێك ڕابتەی هەبێ پووڵیش وەردەگرێ، ئەوەی سەننار ڕاوەستابوو لە شاخی ٥٠٠ پێشمەرگەی نانی دەدا و ئاوی دەدا، فیشەکی دەدا و ئیمکاناتی دەدا، حیسابمان دەکرد لەکوێی دەهێنی، کێ دەیداتێ، خۆ ئەودەمی لەگەڵ جمهووریی ئیسلامی تەفاهومی نەکردبوو، ئەو شەش مانگە ئەوانەی چۆن ڕاگرت لەوێ، ئەو ٦ مانگە پووڵی لەکوێ هێنابوو، ٥٠٠ پێشمەرگە بە نان و ئاو و جل و پێشمەرگە، مەقەڕ و هەموو شتێك تەئمین بکات. ئێمە دەمانزانی بلاخەرە دەبێ پووڵێکی هەبێ، دەبێ ئیرتباتاتێکی لەگەڵ جێگایەکی بێ و خەبەرم بوو ئەو ئیرتباتە هەیە، بەنابەرئین ئێمە مخالفەتمان دەکرد کە جەهەتێك ناتوانێ ئیرتباتاتی خارجی بگرێ، قسەکەی قاسملوو دروست بوو، حەقی

ئیرتباتی نەبوو. کابرایەکی مالك و فئۆدال چی لەگەڵ دەکەی. ئەو جەریانە بەناوی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار لە قەڵەم درا ئەوەی ناتوانین مونکیر بین، بەڵام شەڕیش شەڕی ئێمە نەبوو، شەڕی سەننار و قاسملوو بوو، لەسەر ئیختلافاتی خۆیان. لە تاریخدا بە عینوانی شەڕی کۆنگرەی چوار لەگەڵ حیزبی دێموکرات بە حیساب دێ. کۆنگرەی چوار لە موقابلی قاسملوودا مەوزعی شەڕی نەبوو. کۆنگرەی چوار ئەسڵەن بە تفەنگ موعتەقد نەبوو. ئەمن ئیشتباهاتی خۆمان دەڵێم یەکێك لە ئیشتباهات ئەوە بوو کە ئێمە ئەسلەحەمان دانا هەستاین چووینە **تاران** و **تەورێز** و **سنە** و ئەوانە مەخفی بووین، یەکێك لە ئیشتباهەکەمان ئەوە بوو، بەنابەرئین ئەمە سیلاحمان نەبوو لەگەڵ قاسملوو بەشەڕ بێین. ئەوان برادەری ئێمەیان تیرۆر کرد کوشتیان، ئێمە ئینتقامی تیرۆرمان نەستاندەوە. **جەعفەری کەرووبی**یان کوشت، براکەیان کوشت، برادەرێکی دیکەیان لێ کوشتین، **سەید ڕەسووڵی بابی گەورە** ئیعدامی کرد، خەڵکی لای **قەسری شیرین** و ئەوانە بوو. وەلی با وەسفی ئەوەی ئێمە، دوو نەفەر برادەریان لێ گرتین، دوو ساڵ سێ ساڵ زیندانیان کردن. ئێمەش دەمانتوانی عەکسولعەمەل نیشان بدەین، کارێکی هاسانە. ئێمە دەمانتوانی لە سابلاخێ ٤ نەفەر لەوانە تیرۆر کەین، زۆر بە ڕاحەتی دەمانتوانی. هاسانە تیرۆر هیچ نییە، کابرایەك لە تاریکایی ڕاوەستێ چوار نەفەر تەرەفداری قاسملووی دێن، سێ دەمانچەی پێوە نێ. بەڵام ئێمە وەکوو دەستووری حیزبی دەستوورمان دابوو کە هیچ یەك لەمە حەقی ئەوەمان نییە، لێ گەڕێ جامعە قەزاوەت بکات لەبارەی ئەو ئەعمالەی ئەوان. حەتتا ئەوەم بە **جەلیل گادانی**و ئەوان کوت. ئەو سەفەری کە پارەکە من هاتمە ئێرە، خوشکەزای جەلیل گادانی کە ئێستا لە ئوتریشە، خوسرەو، دەتوانن لێی بپرسن، پێم

www.zheen.org

کوتن قاسملوو مومکینه شەڕو پێ بفرۆشێ، قاسملوو لەوانەیە، چون خۆی بە حاکمی مەنتەقە دەزانی، ئیجازە نادا هیچ گرووه و دەستەیەك لە مەنتەقەی کوردستان فەعالیەت بکەن. ئیدعای دێموکراسی دەکات، بەڵام موعتەقد بە دێموکراسی نییە، موعتەقد بە دیکتاتۆرییە، قودرەتی موتڵەقیە لە مەنتەقەی، شەڕی کۆمەڵەی لەگەڵ قاسملوو لەسەر ئەو قودرەتە موتڵەقیەیە، کە ڕێگا نادا بە کۆمەڵە لەوێ فەعالیەت بکات، دەڵێ کۆمەڵە چەپە ئەفکاری چەپ دەبا، دەتوانێ فەعال بێ و دیهقانان بۆ لای خۆی ڕابکێشێ. شوعارەکانی زیبەندەیە، جوانە بۆ دیهقانان، کۆمەڵەش فەعالە، قاسملوو ڕێگای نەدەدا. پێم کوتن ئێوە مەبادا ئەگەر قاسملوو حەملەی پێکردن، شەڕی کرد چەند نەفەری لێکوشتن، ئەنگۆ عەکسولعەمەل نیشان بدەن. لێ گەڕێ دوو کەڕەت سێ کەڕەت چوار کەڕەت حەملەتان پێبکات. خەڵك قەزاوەتێ بکات، پاشان حەقی دیفاع بە خۆتان بدەن. ئەوە قسەی من بوو بۆ ئەو خوسرەوەی کە ئێستا لێرەیە.

زەربەی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار لە جولانەوەی کورد و حیزبی دێموکرات

برایم فەڕشی: مامە غەنی دوای ئەو هەموو بەسەرهاتە، ئێستا کە تەماشا دەکەن، پێتان وانییە تەوجوه بەو حەرەکەتە سیاسیەی کە کردووتانە، بە نێوی کۆنگرەی چوار، زەرەباتێکی جیدیتان لە خەڵکی کورد داوە؟

www.zheen.org

غەنی بلووریان: نا ئەمە هیچ عەقیدەمان ئەوە نییە، زەربەمان لە جونبشی کورد داوە، بۆچی؟ چونکوو ئێمە کە جودا بووینەوە، کادری سیاسی جودا بووینەوە، نە کادری نیزامیی پیشمەرگە، وەختێکی ئێمە

جودا بووینەوە لە حیزبی دێموکرات، پێشمەرگە لەگەڵ ئێمە نەهاتووە، پێشمەرگە لەگەڵ قاسملوو بووە، تازە بە کۆمەکی قاسملوو نیرووی ئەرتەشی عێراق واریدی ئێران بووە، لە مەنتەقەی خووزستان بەخشێکی لێ داگیر کردووە، ئەوە نیرووی کۆمەك کوننەدەی عەمەلی بۆ قاسملووی بوو، کە هێزەکانی جمهووریی ئیسلامی موتەوەجهی شەڕ لەوێ بن، سەنگینی لەسەر شەڕی قاسملوو لاچێ، ئێمە تەزعیفمان نەکردووە. ئەسڵەن ئەتۆ ئەگەر ئەو سوئالەی دەکرێ کە ئایا ئێمە تەزعیفمان کردووە، دەبێ ئاوا فکر بکەیەوە کە ئێمە ئەگەر دەگەڵ قاسملووی مابایەنەوە، جمهووری حەقی بە مە دەدا، ئەگەر ئێمە جودا نەباینەوە، قاسملوو ئەو حەقەی وەردەگرت؟ یا ئەو هێزە هێندە زەعیف ببوو، نە شتی وا نییە، ئەمن بەوەی ئەسڵەن ئیعتقادم نییە.

برایم فەڕشی: لە لحازی سیاسییەوە.

غەنی بلووریان: بەڵێ لە لحازی سیاسییەوە، چ سیاسەتێکی قاسملوو لە کوردستان تەئسیری هەبوو! لە کوردستان پایگای قاسملوو لەق بوو، ئێمەش بۆ خەڵکی کورد موبارزەمان دەکرد.

ئێمە شوعارمان ئەوە نەبوو بچین تفەنگ هەڵگرین، لەگەڵ قاسملوو شەڕ بکەین. ئێمە لە لحازی سیاسییەوە مەحکووممان دەکرد، کە میللەتی مەی فرۆشتووە بە سەدامی. ئێستاش ئەمن لەسەر ئەوەی سوورم، کە عەمەلی قاسملووی، تەعەهودی **قاسملوو** بە سەدامی لە ٧ مادەدایە خیانەت بە جونبشی کورد بوو، بە حیزبی دێموکرات بوو، ئێستاش ئەوەی دەڵێم و تەئکیدی لەسەر دەکەمەوە، لەسەری ڕۆیشتووم، لەسەری ئیستیعفام داوە، ئەگەر ئەوە تەبرەئەیە **مەلا مستەفاش** کەس حەقی نییە باسی بکات، هیچ کەس حەقی نییە باسی مەلا مستەفا بکات.

ئەگەر ئەو ڕەوشە مەحکووم نییە هیچ کەس حەقی نییە، ئەگەر کوردێکی دیکە کوردی تورکیە کە ئێستا حەرەکەتێ دەکات لە جمهووریی ئیسلامی ئەسلەحەی وەرگرێ، کۆمەك وەرگرێ، نابێ کەس ئەوەش مەحکووم بکات، بەڵام تەواوی ئەوانە لە نەزەر منەوە مەحکوومن. بەڵکە ئەوە معامەلەگەرییە، تیجارەتکردنە بە خوێنی میللەتی کورد، ئەمن لەگەڵ ئەوەی نیم. ئەمن لەگەڵ ئەو قسەی **عەزیز محەمەدی** موافقم لە موساحبەی لەگەڵ ڕۆژنامەی ئەکسەریەتدا کردوویەتی، کوتوویەتی کۆمەك وەرگرتن بە مەفهوومی ئەوەی موتەعەهد بی، کارێکی خراپە نابێ ئەو کارە بکرێ، کۆمەك وەرگرتن لەگەڵ تەعەهود وەرگرتن فەرقی هەیە، ئەوە موساحبەی دەبیر کولی حیزبی کۆمۆنیستێکە، کە ئەمنیش ئیعتقادم ئەوەیە. بەنابەرئێن بە نەزەری من ئەوەی ئەسڵەن ڕەد دەکەمەوە کە کاری ئێمە تەزعیفی حیزبی دێموکراتی کردووە. کاری ئێمە تەسادوفەن ئێمەی تەزعیف کردووە، نە قاسملووی تەزعیف کردووە، بەڵکوو ئێمەی تەزعیف کرد. ئەوەی دەبێ بڵێین، ئەگەر ئێمە ئەوەمان نەکردبایە، لە حزبی دێموکرات بە عینوانی ئیعتراز هاتباینە خوارێ دانیشتباین، ئێمە ئەو دەمی تەقویەت دەبووین لە داخلی پێشمەرگاندا، لەنێو ئەوێدا کارمان دەکرد و نیروومان دەگرت، نیروومان جەزب دەکرد. وەلی ئیشتبامان کرد، جودا بووینەوە، ئیشتبامان کرد کە لە حیزب جودا بووینەوە، بەڵام دروستمان عەمەل کرد کە لە ڕەهبەری هاتینە خوارێ، بەڵام دەبوو لە بەدەنەیدا بمێنێنەوە. لە حەقیەت خرووجی مە لە حیزبی دێموکرات، سەبەبی تەزعیفی ئێمە بوو، نە تەزعیفی قاسملوو، قەزییە بەرعەکس دەگەڕێتەوە.

برایم فەڕشی: مەبەست ئەوە بوو نە قاسملوو، بەڵکوو خەباتی کوردستان، جووڵانەوەی کوردستان، جونبشی کوردستان، تەزعیف کردنی جونبشی کوردستان، نە لایەکی.

غەنی بلووریان: جونبشی کوردستان تەزعیف نەبوە، جونبشی کوردستان فەقەت قاسملوو نییە، جونبشی کوردستان کۆمەڵەش بوو، ئەویش بەخشێکە.

برایم فەڕشی: جونبشی خەڵکی کورد.

غەنی بلووریان: ئاخەر جونبشی خەڵکی کورد لە چ بارێکەوە تەزعیف دەبێ،

برایم فەڕشی: لە باری سیاسییەوە ...

غەنی بلووریان: کامە سیاسی؟

برایم فەڕشی: لە باری نیزامییەوە

غەنی بلووریان: لە باری نیزامییەوە ئێمە پێشمەرگەمان هەبوە؟ ئەمە پێشمەرگەمان هەبوو، پێشمەرگەمان لێکردووە؟ پێشمەرگەمان لێ نەکردۆتەوە، پێشمەرگەی سەننار، ساڵێك، ٦ مانگ پێش ئێمە ئیعلامی مەوزع بکەین، لێی ببۆوە، جودا بوو لێی، بەڵام بۆ خۆی شەڕی نەدەکرد لەگەڵ جمهووریی ئیسلامیش. مەوزعی گرتبوو، لەوێی دانابوو. ئەمن ئەوەم قەبووڵ نییە ئەسڵەن، تەزعیفی سیاسی نیزامی، ئێمە تەزعیفی نیزامی سیاسیمان کردووە.

برایم فەڕشی: ئەو ئینشعابە ....

غەنی بلووریان: ئینشعاب، هەر جێگایەکیدا بێ نادروستە، ئەوە دروستە، ئەو تیکەیە قەبووڵ دەکەم ..

برایم فەڕشی: ئەو ئینشعابە ..

غەنی بلووریان: ئینشعاب، تەزعیفە، بەڵێ.

برایم فەڕی: ئەو ئینشعابە، لە سەرەوە هەتا خوارەوەی گرتووە، یانی ڕەنگە پێشمەرگە لەگەڵ ئێوە نەهاتبێ، بەڵام پێشمەرگە وەختێ ئەو

www.zheen.org

وەزعەی دیوە، ئەسڵەن لە خودی پێشمەرگایەتی هاتۆتە دەرێ. جەماعەت وەختێ هاتوون حەرەکەتی سیاسییان لەگەڵ حیزبی دێموکرات بووە، وەختێ دیتوویانە بەو چەشنەیە، لە سیاسەتی حیزبی دێموکرات هاتوونەتە دەرێ. خەڵکی کورد دوێنێ وەختێك دەچوو بۆ مەساییلی یەك حزبی دێموکراتی واحدی هەبوو، کە ئێستا لەگەڵ دوو بەر تەرەفە، کە تەرەفی موبارزەی نیزامی لەگەڵ جمهووریی ئیسلامی دەکات، تەرەفێك موبارزەی نیزامی ناکات، ئەویش بەو شێوەیە کە باسی کرا، دەیباتە پێشێ کە نەهایەتن «مونجەر بە توانەوەی خودی کۆنگرەی چوار دەبێ»، ئەوە تەزعیفی جونبشی کوردستان بووە، یان نەبوە؟

غەنی بلووریان: نا بەوەی ئیعتقادم نییە، عەرزم کردی! تەزعیفی پێشمەرگە، ئێمە ئیعلامی مەوزعی ئێمە ڕووحییەی پێشمەرگەی تەزعیف نەکردووە! بەڵکە ڕەوشی نادروستی خۆیان بووە، ئێستاش دەستە دەستە پێشمەرگە دەچن خۆیان تەسلیمی جمهووریی ئیسلامی دەکەن. تەقسیری کۆنگرەی چوارە؟ کۆنگرەی چوار ئەسڵەن نەماوە، تەقسیری حیزبی توودەیە، تەقسیری ئەکسەریەتە؟ تەقسیری کۆمەڵەیە؟ نەخێر ئەوەی کۆمەڵەش دەچێ خۆی تەسلیم دەکاتەوە، ئەوەی پێشمەرگەی حیزبی دێموکرات و کادرە سیاسیەکانی حیزبی دێموکرات دەچن خۆیان معەڕەفی دەکەنەوە. کۆنگرەی چوار بوون نەخێر، ئەوە کۆنگرەی چوار نییە، ئەوە ڕەوشی قاسملوویە لە دەروونی حیزبی دێموکراتدا. ئینشعابی جەهەتی شۆڕشگێڕ تەقسیری کۆنگرەی چوارە؟ نە تەقسیری ئیستبدادی قاسملوویە! تەقسیری فەردگەرایی قاسملوویە! تەقسیری فەردعەمەلکردنی قاسملوویە، ئەو ئینشقاقە دەبێ. بەنابەرئین ئینشقاقەکان دەبێ لە خودی قاسملوو و فەرهەنگێکی کە ئەو هەیبووە لە داخڵی حیزبی دێموکراتدا،

بەرڕەسی بکرێ. کە ئەو جەماعەتە جودا بوونەوە. ئەوە ئەگەر تەزعیف بێ ئەوە تەزعیفە، چون پێشمەرگەشی هەیە، شەڕیش دەکەن لەگەڵ یەکتری موسەلەحانە. بەنابەرئین قاسملوو ئێمە کە لێی جودا بووینەوە، پاش جودابوونەوەی ئێمە، ساڵهای ساڵ خۆی تەسلیم نەکردۆتەوە. ئێمە واریدین، ئێمەش لە مەنتەقەدا بووین، ئێمە ئاگادارین موتەلعین، پێشمەرگە ساڵێکیش پاش ئەوەی جودا بووینەوە، ئەسڵەن جودا نەبۆتەوە، کەس نەهاتووە خۆی تەسلیم کات، تەك و تووك ئەشخاسێکی کە بوریدە بوون، ئەشخاسێکی کە تەوانی نییە. لە موبارەزاتی ئەحزابی دیکەشدا هەیە، لە زیندانیشدا هەیە، کەسێك تەوانی نییە ناتوانێ بیکێشێ. بەڵام ئەوەی کادر و پێشمەرگەیەك تەوانی نییە و نائومێد دەبێ، چەند ساڵە شەڕ دەکرێ، لەوەی بۆمبارانی شیمیایی دەکرێ، لە کوردستانی عێراقێ دەکرێ، بەڵام ئەو حیزبەی ئەوان بە پشتیوانی لە سەدام هەڵدەستن، دیسانەکە بە کۆمەکی سەدامی ئومێد دەبەستن، بە کۆمەکی سەدامی بۆ حەقی خۆیان موتەوەجهی ئەو نوکاتانە دەبن، کاکی خۆم ڕووحیە لەدەست دەدەن، ئیعتبار و ئیمانی ئەو حیزبە لەبەین دەچێ، بەنابەرئین کاری قاسملوو لە دەروونی حیزبی، عەدەمی ڕووحییەی دێموکراتیك لە کۆنگرەی بەعدی برووزی کردووە. ئیختلافی دەروونی حیزب عومدە بۆتەوە، مورەتەب سەبەبی تەزعیفی دەروونی حیزبی دێموکرات بووە، سەبەبی تەزعیفی جونبشی کوردە، ئێمە بەو شێوەیە نەماندەتوانێ لە حیزبی دێموکراتێکیدا بین حەقمان نەبێ ئیزهاری نەزەر بکەین، حەقمان نەبێ بۆ خۆمان عەمەل بکەین، حەقمان نەبێ بڵێین ئەو کارە غەڵەتە. ئێمە دەبێ تابعی ئەکسەریەتێك بین بۆ کوێمان دەبا، بەرێ. وەکوو ئەلعان وایە کە من لە حیزبی توودەی ئێراندا جودا نەبمەوە، هاتنە

دەرێ لە حیزبی توودەی ئێران تەزعیفە، ئایا تەزعیفە نەخێر تەزعیف نییە، بە نەزەری من هیچ تەزعیف نییە، چوونە ناو حیزبی توودەی من تەزعیف بوو، تەزعیفی من بوو، دیسان دەڵێم هاتنە دەری من لە حیزبی توودەی ئێران تەقویەتە. بەنابەرئێن ئەوە ناتوانێ لە هەموو جێگایەکی سادق بێ. [ئەو دەمەی ئەو قسانە دەکرا مامە غەنی ئەندامی هەیئەتی سیاسی حیزبی توودە بوو، پاشان جیا بۆوە].

برایم فەڕشی: ئەڵبەتە موقایسەی ئەو دوانە شایەد دروست نەبێ، پرسیارەکە ئاوا دیار بکەین، کە ئێوە وەختێ ئەڵعان دێن تەماشا دەکەن، ئەو سیاسەتەی کە ئینشعابی ئیجاد کردووە، یانی ئینشعاب بووە، ئەو سیاسەتەی کە کۆنگرەی چوار بردوویەتە پێشی، سیاسەتێك نەبوو خزمەت بە جونبشی خەڵکی کورد بکات !

غەنی بلووریان: کامە سیاسەتە ئەو سیاسەتە؟

برایم فەڕشی: ئەو سیاسەتەی کە کۆنگرەی چوار بردوویەتە پێشی.

غەنی بلووریان: باشە عاملی ئەو سیاسەتە کێ بووە؟

برایم فەڕشی: ئێمە ...

غەنی بلووریان: عاملی ئەو سیاسەتە کێ بووە، کە عاملی جودابوونەوەی حیزبی دێموکرات بووە، ئایا عاملی وابەستەگیی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە عێراق نەبوە، ئایا فرۆشتنی نیرووی میللەتی کورد نەبوە بۆ عێراقێ، ئەوە تەزعیفی جونبشی کورد نییە؟ عاقبەتەکەی ئەو لایە دروستە؟

برامی فەڕشی: لەسەر ئەوە قسە دەکەین مام غەنی، لەسەر ئەوە کە دەڵێین، ئەم سیاسەتەی ئەڵعان بۆ خۆتان باستان کرد.

www.zheen.org

غەنی بلووریان: من لە مەجمووعدا دەڵێم، ئینشیعاب لە هەر جێگایەکی بێ عەمەلێکی خراپ و نادروستە.

برایم فەرشی: وانییە، ئەڵعان، بۆ خۆتان...

غەنی بلووریان: نانا ئینشعاب، ئینشعاب لە حیزبێکی کە دارای فەرهەنگ و سیستم و ئوسوولییەتێك بێ غەڵەتە. ئینشعاب نابێ بکرێ، ئەگەر ڕێگات بدەن مبارەزەی دەروون حیزبی بکەی، ڕێگات بدەن قسەی خۆت مەترەح بکەی، وەلی وەختێکی کە ڕێگا نادەن، وەختێکی بۆ خۆی دەیەوێ ئەکسەریەت ئەوەی دەکات، وەکوو لینین دەڵێ، دەڵێ ئاغا ئەمن تابعی پرنسیبم، وەختێکی ڕەهبەری دەیبینم ئەوەی کە ئەمن دەڵێم خلافی مەسڵەحەتی حیزب عەمەل دەکات، وەلی ڕەهبەری دەیکات، ئەمن بەر عەلەی ڕەهبەری شۆڕش دەکەم، بە خەڵك مراجەعە دەکەم، دێمە دەرێ. لە داخڵی حیزبی دێموکراتی کوردستاندا مەجبوور بووین بە عینوانی نۆکەری بەعس عەمەل بکەین، ئەگەر دە ڕەهبەریدا بووباین. ئێمە نەماندەویست ئەو کارە بکەین، ئێمە بە قیمەتی ئینشعابەکەی ئەگەر تەزعیف بووبێ، ئێمە ئەوەمان کڕیوە بە گیان، ئێستا ئەمن دەڵێم قەبووڵی دەکەم، ئەگەر هاتنە دەری ئێمە باعسی تەزعیف حیزبی دێموکرات بووە، ئەمن ئەوەی قەبووڵ دەکەم.

برایم فەرشی: مامە غەنی

غەنی بلووریان: بەڵێ، بەڵام ئەوە بە قیمەتی ئەوەیە کە ئەمن شەریکی تەواوی ئەو خوێنانەی کە ڕژاوە، شەریکی معامەلەی کورد بە سەدامی نیم، ئەوە دوو پوانم هەیە. یەك ئەو پوانەم هەیە و یەك ئەوە، شەریکی ئەوە نیم. کەسێك دێ ئینتقادم لێ دەکات، دەڵێ کاکە ئەتۆ هاتییە دەرێ. ئەمنیش ئەو سوئالەی دەکەم، ئایا ئەمن هاتمە دەرێ تەزعیف بوو،

ئایا معامله‌گه‌ری له‌گه‌ڵ سه‌دامی، په‌یوه‌سته‌ن به‌ سه‌دامی، به‌ خاتری مه‌ساڵحی سه‌دامی عه‌مه‌لکردن، ئه‌وه‌ ته‌زعیفی میلله‌تی کورد نییه‌؟

برایم فه‌ڕشی: که‌س ته‌ئیدی ئه‌و شته‌ ناکا مامه‌ غه‌نی، یه‌ك پرسیار.

غه‌نی بلووریان: باشه‌ ئه‌وه‌ ڕێك که‌وتین.

برایم فه‌ڕشی: که‌س ته‌ئیدی ئه‌وه‌ ناکات.

غه‌نی بلووریان: باشه‌، ئیدی خه‌لاس.

برایم فه‌ڕشی: که‌سیش دیفاعی له‌وه‌ نه‌کردووه‌.

غه‌نی بلووریان: ئێمه‌ش ده‌ڵێین.

برایم فه‌ڕشی: هیچ هێزێکی سیاسی له‌ ئێران دیفاع له‌و خه‌ته‌ی حیزبی دێموکرات ناکات.

غه‌نی بلووریان: باشه‌ ئێمه‌ ده‌ڵێین، په‌س ئه‌گه‌ر وابێ، چون ئه‌مه‌ ئه‌وه‌مان دیوه‌، ئه‌و خه‌یانه‌ته‌مان دیوه‌، ئه‌و زه‌عفه‌مان نیشان داوه‌ که‌ ئه‌و ته‌زعیفه‌ بکه‌ین، به‌ قیمه‌تی ئه‌وه‌ی ده‌و خه‌یانه‌ته‌ی نه‌که‌وین، ته‌زعیفه‌که‌مان قه‌بووڵه‌، خه‌یانه‌ته‌که‌مان قه‌بووڵ نییه‌. قوبووڵمه‌.

په‌یڕه‌وانی کۆنگره‌ی چواری حیزبی دێموکرات چ خزمه‌تێکیان به‌ جووڵانه‌وه‌ی کوردستان کرد؟

برایم فه‌ڕشی: په‌یڕه‌وانی کۆنگره‌ی چوار چ خزمه‌تێکیان به‌ جونبشی کوردستان کرد؟

غه‌نی بلووریان: حیزبی دێموکراتی کوردستان له‌ مه‌جمووعدا چ خزمه‌تێکیان به‌ خه‌ڵکی کوردستان کرد؟

برایم فه‌ڕشی: باشه‌ ئه‌وه‌ پرسیارێکی دیکه‌یه‌، که‌ له‌ جێگای خۆی ده‌بێ جوابی بدرێته‌وه‌.

بنکه‌ی ژین
www.zheen.org

غەنی بلووریان: وەڵا ئێمە لە دەستمان نەهاتووە، ئێمە فەقەت ئەوەندەمان لەدەست هاتووە هاواری خۆمان کردووە، هاوارەکەشمان بە هیچ کوێ نەگەیشتووە. **ناتوانین ئیدیعا بکەین خدمەتێکمان کردووە بە میللەتی کورد، نا ئەمن هەمچین ئیدعاییەکی ناکەم و ئەوەش ئیدعا ناکەم حیزبی دێموکرات توانیویە خزمەت بە میللەتی کورد بکات. ئەوەش ناکەم چون خدمەتێکم نەدیوە.** بە غەیرە ئەز خوێن و خوێنڕێژی چی دیکەم نەدیوە. خاڵێك پوانێك، ئەمما لە مەجمووعدا بێنین بەرڕەسیی بکەین، بڵێین چی، بە قیمەتی ئەو هەموو خوێنانە، بە قیمەتی ئەو هەموو کوشت و کوشتارەی، هەر ئەوەیە کە "سروە" مونتەشر بووە! ئەو ئیمتیازە کە قاسملوو و ئەوان دەیانگوت ئەگەر سروە مونتەشر دەبێ نەتیجەی موبارزەی پێشمەرگەیە، ئایا ئەوە ڕاستە؟ یا ئینکە جەمهووریی ئیسلامی دەیەوێ لە تەریقی مەتبووعاتی کوردی و سروەیی خۆی مەترەح بکات بە زبانی کوردی، سەری تۆ ببڕێ؟ دوێنێ بە زبانی فارسی دەیبڕێ، ئەمڕۆ بە زمانی کوردی دەیبڕێ.

بەڵام یەك باری موسبەتیشی هەیە ئەوە، هەموو شتێك باری موسبەت و مەنفیی هەیە، بەنابەرئین ئەو تەبلیغاتەی کە جمهووریی ئیسلامی بە کوردی دەیکات بە نەفعی خۆیەتی، ئەوەش کە کورد زمانی خۆی فێر دەبێ باری موسبەتێتی. یانی شت دوو سەری هەیە. ئێمەش دوو سەری هەبوە، بارێکی مەنفی هەبوو کە جودا بووینەوە، لەو جونبشەی جودا بووینەوە تەزعیف بووە، ئەمما باری موسبەتی هەیە کە ئێمە شەریکی ئەو فرۆشتن و معاملەگەرییەی خەڵکی کورد نەبووین، ئەو دوو شتەمان هەیە، حەقێکمان بلاخەرە دەبێ بدەنێ، ئیقرار دەکەین کە ئەوە ئیشتباە، ئەوەشمان حەقە کە ئەمە ناتوانین خۆمان فرۆشین، ئەمن

ناتوانم خۆم بفرۆشم، ئەمن نامەوێ خۆم بە ئیتحادی شوورەوی بفرۆشم، چۆن خۆم بە سەدامی بفرۆشم، نایکەم ئاخر.

ئەلعان ئەمن هاتوومەتە سەر ئەو خاڵەی کە حیزبی دێموکرات دەبێ حیزبێکی موستەقل بێ، حیزبێك بێ نابێ وابەستە بێ بە کەس، وابەستەگی خیانەتە. هەر کەس دەبێ ببێ. هەر کەس و هەر جەهەتێك هەر مەرامێك، هەر دەوڵەتێك هەر حیزبێك وابەستەگیی خەیانەت، هەتا ئێستا ئەگەر بووە خەیانەتە. چ ئێمە کردوومانە وابەستە بووین، چ ئەوان کردوویانە وابەستە بوون خەیانەتە. بەنابەرئێن با ڕابوەستین بچین میللەتی کورد تەبلیغی بکەین، فەرهەنگێکی بدەینێ کە لەسەر پێی خۆی ڕابوەستێ، بە ئیستقلالی خۆی ئیحترام دابنێ و بە ئەفرادی کۆمۆنیست یا موتەرەقی، پێشڕەو، حاڵی بکەین کە کاکەگیان لەسەر پێی خۆت ڕابوەستە، ئێمە وابەستەگی زەرەرمان لێ‌دیوە، ببە موستەقل.

برایم فەڕشی: مام غەنی، یەکێك لە سەردەمدارانی پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار کە جوزوی ئەو دوو نەفەرە بوو کە پلاتفۆرمی پەیڕەوانی کۆنگرەی چواری نووسی، فارووقی کەیخەسرەوی بوو، کە دوایە بە دەستی حیزبی دێموکرات قاسملوو و ئەوان گیران، دوای ئەوەی کە لە زیندان هاتە دەرێ، لەگەڵ جمهووریی ئیسلامی کەوت، لەسەر ئەوە ئێوە دەڵێن چی؟ چۆناوچۆن بوو ئەو جەریانە؟

غەنی بلووریان: وەڵاهی عەرزت کەم ئەو کابرایە بە دەستی قاسملوو و ئەوان گیراو لە زیندان کرا، لە زیندان مقابلی ئەوانە موقاومەتی کردو تەسلیمی نەزەراتی ئەوان نەبوو. پاش ئەوەی تەسلیمی نەزەراتی ئەوانە نەبوو، تەسلیمی جمهووریی ئیسلامییان کردەوە لە پاسگایەکی مەرزی، چەند نەفەر پێشمەرگەیان لەگەڵ ناردن. هەر **فارووق کەیخوسرەوی** نەبوو،

چەند نەفەرێك بوون، ئەو كابرایەیان تەحویل داوە. لەبەر پێشمەرگەكان پاڕابوونەوە كە كاكە گیان ئێوە بۆ خۆتان ئێمە بكوژن تەحویلی جمهووریی ئیسلامیمان مەدەن، ئەو قسەیە یەكێك لە قسەكانی فارووقی كەیخوسرەوییە. پێشمەرگە پەشیمان بوونەوە، گەڕاندویانەتەوە، دەفعەی ئەوەڵ. كە گەڕاندوویانە بردوویانەوە، قاسملوو و ئەوانە دەستووریان بە عیددەیەك پێشمەرگەی دیكە داوە، پێیان كوتوون بچن تەحویلی پاسگایان بدەن، ئەگەر نەچوون بۆ لای پاسگایە بە تفەنگی لێیان دەن بیانكوژن. دەستەی دووهەم پێشمەرگە هێناویانن بەر پاسگایە، پێیان كوتوون نەچنە ناو پاسگا دەستوورمان هەیە لێتان دەدەین، دەتانكوژین. وەختێكی چوونە ئەویێ، فارووقی كەیخوسرەوی مەسایلێكی هەیە كە من نامەوێ لێرە باسی بكەم كە چیی كردووە لەگەڵ جمهووریی ئیسلامی. چ پەروەندە و سەوابقێكی هەیە، نامەوێ بەحسی ئەوەی بكەم، ڕوو بكرێت شایەد وەزعی باش نەبێ. بەنابەرئێن بەحسی ئەوەی ناكەم باشە. بەڵام فارووق كەیخوسرەوی وەختێك تەحویلی دەدەن، بەو گوزەشتە كە هەیەتی، مەلاییەكەی سەقزی دەبێتە پارتی كە تەلاشێ بكات ئازادی بكەن، بلاخەرە قەولی لێ دەستێنن كە كار بكات لەگەڵیان. ئەوە زەعفێكە و ئەو زەعفە نە تەنیا فارووق كەیخوسرەوی، بە هەزاران زیندانی سیاسی لە دەها گرووە ئەو زەعفەیان نیشان داوە. بلاخەرە زەعفە گیانە شیرینە نەیتوانیوە، شایەد بیكوتبا نەیكەم بیانكوشتبا، ئەو دەمی ئەگەر بیانكوشتبا، فارووقی كەیخوسرەوییان كوشتبایە، ئەڵحان قاسملوو زۆر بەدهكار بوو بە كۆنگرەی چوار. زۆر بەدهكار بوو بە خانەوادەی فاروقی كەیخوسرەوی. بەڵام فارووقی كەیخوسرەوی زەعفی نیشان داوە و بە عینوانی زەعفیش حیساب دەكرێ. ئەلعان دەیەوێ بە قیمەتی ئەو زەعفەی نەشریاتی دانێ،

www.zheen.org

ئومێدوارم هەر ئەوە بێ، هەر ئەو نەشریاتە بێ کە بە زمانی کوردی دەینووسی و کارێکی دیکە نەکات. دیارە ئەگەر کارێکی دیکەی لێ سەرهەڵبدا و بزانین دیارە مەحکوومی دەکەین، بەڵام ئێستا کارێکمان لێ نەدیوە. مونتەها ئینسان دوچاری تەردیدیش هەیە، لەگەڵ ئینسانی ئاوا ناتوانێ تەماس بگرێ، چونکوو وەزعی ئاوا شەرایتی ئاوا کە ئینسانێك تێی‌دەکەوێ، هەرچەند باشیش بێ، جێگای متمانە نییە. گەرچی مومکینە زۆر زۆر پاکیش بێ. مامۆستا هێمنیش ئەو کارەی کرد لەگەڵ سروە. بەڵام ئێمە لەگەڵ مامۆستا هێمن تەماسمان هەیە. ئینسانەکان فەرق دەکەن. ڕەحمەتی شەریعەتی ئینسانێك بوو ئەئاوا بڕا، کوتی ئاغا نایکەم، خوداحافز ماچی دەکەم. بەڵام هەتا پای داریش چوو، وەك مەردێکی وەك کوردێکی ڕاوەستا. نەچوە باری حەتتا سەر ڕادۆش، بەشەر فەرق دەکات. فارووق کەیخوسرەوی چوو بۆ ئەو لایەو و ڕەحمەت چوو بۆ ئەو لایە. بەڵام وەختێکی بردیانە زیندان عەفوەکەیان بۆ خۆیان شکاند، چووە زیندان و سێ ساڵ پاشان لەگەڵ جەمعێك ئازاد بوو، هاتە دەرێ، سێ ساڵی کێشا، کابرای ئیعدامی سێ ساڵ زیندانی کێشا، دیارە شێخ عوسمانیش کۆمەکی بوو، بۆ خۆشی شیرکەتی دەکرد لە مەراسم و نووسین و جێژن و فلان و ئەوانە، بەڵام زەعفە. بە عینوانی زەعفی دەزانین، بەڵام فاکتی دیکەم لەسەری نییە، لەسەر مەسەلەی دیکە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

هەڵوەشانەوەی پەیڕەوانی

کۆنگرەی چواری حیزبی دێموکراتو توانەوە لە حیزبی توودەدا

برایم فەڕشی: مامە غەنی دوای زەربە بە حیزبی توودە، ئێوە هێزەکانتان بردە شاخی، چەند ساڵ لە شاخی مانەوە، لەوێوە واریدی

حیزبی توودە بوون و چوونە هەیئەتی سیاسییەکەیەوە، ئەو ڕەوەندە چۆناوچۆن بوو؟

غەنی بلووریان: وەڵاهی ئەو ڕەوندە بەو جۆرە بوو- ئێمە وەختێك چووینە شاخی، تێعدادێکی زۆر بوو، ئەکسەریت و حیزبی توودە و پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار، شایەد ٤٠٠ کەسێك بووبێ. ئەمن بە نییەتی ئەوەی کە جەلەسەیەکمان گرت، بە نییەتی ئەوەی نەهاتم کە لە ئورووپا، بە نییەتی ئەوەش نەهاتبووم ببم بە حیزبی توودە. نییەتەکە ڕۆژی ئەوەڵ ئەوە نەبوو، ئەو مەسەلە ئەسڵەن بۆ من مەترەح نەبوو، نییەتی ئەوەش نەبوو کە ئیدغام بکرێ، بەو نییەتە هاتمە دەرێ کە ئەمن حیزبی توودە کە لەگەڵ حیزبی کۆمۆنیستی عێراق لەگەڵ دەوڵەتی یەمەنی جنووبی ئێرتباتی هەیە، لە تەجروبەی حیزبی دێموکراتی کوردستان کە ئەو دەم قاسملوو و ئەوان لە عێراقێ بوون، لە تەجروبەی ئەوان ئیستفادە بکەم وەکوو سەید ڕەسووڵی بابی گەورە و مەلا حەسەنی شیوەسەڵی و ئەوانەیان ناردبوو بۆ یەمەنی جنووبی تەعلیماتی نیزامییان دیبوو، ئەوەم لە زیهنیدا بوو، نەقشی ئەوانەم لەنێو پێشمەرگەی حیزبی دێموکراتدا دیبوو، کە ئەوانە چە نەقشێکیان لە حیزبی دێموکراتدا بازی کرد، مەخسووسەن سەید ڕەسووڵ بابی گەورە چەندیان تەعلیماتی نیزامی دا بە پێشمەرگە و تەواوی ئەوانەی ئاربیجی فێر بوون، زیددی هەوایی فێر بوون، ئینفجارات فێر بوون. سەید ڕەسووڵ نەقشێکی گەورەی لە حیزبدا هەبوو، زەعفیشی هەبوو، ئێرتباتی لەگەڵ عێراق هەبوو، وابەستەگیی لەگەڵ عێراق هەبوو. لەگەڵ موخابراتی عێراق و سازمانی ئەمنیەتی عیراق ئێرتباتی هەبوو. ئەوانەشی هەبوو و زۆر ئەفرادی دیکە لە حیزبی دێموکراتدا نەقشیان هەبوە لەگەڵ موخابرات وابەستە بوون، ئێستاش لە

ڕەهبەرییاندا هەیە کە وابەستەن، موشەخەسەن ئەمە دەزانین چ کەسانێکن. بەڵام ئێمە لەسەر ئەو فیکرە بتوانین ئەو جەماعەتە، نەك پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار، کوللی ئەو جەماعەتە بە عینوانی کادری میللەتی کوردمان بە حیساب دەهێنا، ئەوە ئەکسەریت بوو، ئەوە حیزبی توودەیە ئەوە کۆنگرەی چوارە، مەترەح نەبوو بە عینوانی ئینسانهای کورد کە تێگەیشتوون، ئەگەر ئەوانە لە گەردوونە خارج بن، میللەتی کورد زەرەر دەکات. ئەگەر ئەمە بتوانین ئەوانە دەستیان بگەیێنینە وڵاتێکی کە بتوانن تەعلیم ببینن و حیفز بن، بۆ مە ئەرزشی هەیە. یەك ئەوە، یەکیش ئەوە مەشوەرەت بکەین، کە بلاخەرە ئێمە لەگەڵ حیزبی توودە پەیوەندمان هەبوو، بە وەسیلەی حیزبی توودە دەستمان بگاتە جێگایەکی دیکە، جەریاناتێکی دیکە، بتوانین خۆمان مەترەح کەین، وەك کۆنگرەی چوار دەتوانی چ حەرەکەتێکی بکەی. کێ کۆمەك و یاریدەمان دەدا بتوانین شتێکی بکەین، ئێمە ناتوانین لە عێراق و ئێران و تورکیەی وەرگرین. ئێمە چاومان لە هاوفکرانی خۆمان لە سەتحی جیهان بوو. چ لە داخڵ و چ لە خارج بچین ئەوە مەترەح کەین، بزانین چیمان پێدەکرێ، موتەئەسفانە ئەوەی کە ئەمە لە شاخی فیکرمان دەکردەوە، ئەوەی کە ئەمە لە گوزەشتەدا فکرمان دەکردەوە، ئەوەی ئەمە لەسەر ئەحزابی برادەر حیسابمان دەکرد، ئەو شتانە باس ناکەین چون چووینە شاخی ...

برایم فەڕشی: حەرەکەتە سیاسیەکەتان

غەنی بلووریان: حەرەکەتی سیاسی نەبوو، هەستاین چووینە شاخی. هەستاین چووین بۆ دیمەشق، لەوێرا چووین بۆ ئوروپا. لە یەکێك لە وڵاتانی سوسیالیستی دەگەڵ خاوەری کە مەسئوولی برون مەرزیی حیزبی توودە بوو، تەماسمان گرت. چووین ئەو مەسەلەمان لەگەڵ مەترەح

کرد، که ٤٠٠ نەفەر ئینسان لەو کێوەی هەیە، هەموو کادری کوردن، ئینسانی باشن، ئینسانی شەریفن، بۆ دواڕۆژی جونبشی کارگەریی ئێرانیش و بۆ خەڵکی کوردیش ئەرزشیان هەیە. پێشنهادی ئێمە ئەوەیە کە حیزبی توودە کۆمەك بکات، کە دەوڵەتی یەمەنی جنووبی ئەمن ناناسێ، مومکینە بە ئیسم بمناسن، بەڵام پرنسیب فەرق دەکات. کاشکی ئێمە ئەوەمان لەگەڵ حیزبی کۆمۆنیستی عێراق ئەوەمان مەترەح کردبایە، بەڵام چون ئێرانی بووین لە داوی حیزبی توودە کەوتین. کاش ئەو دەم ئەو مەسەلەیەم لەگەڵ **عەزیز محەمەد** باس دەکرد، بەڵام پیاو وەختێکی ئەو شناختەی نەبوو، شناخت مەسەلەیکی موهیمە، وەختێك شناخت نییە ئیشتبا دەکەی. ئیشتیبای ئێمە بەر ئەسەری شناختی نادروستی ئێمە بوو. کوتم ئەو هێزە ئەمن بە شوێنێکیدا هاتووم، هێزێك ئەمنی هێناوە، بە جێگایەکیدا هاتووم، بە شوێنێکیدا هاتووم بە ٢٠ ڕۆژان، بە سلامەت گەیشتووم. ئێستا دەبێ ٥، ٥ و دە دە لەو شوێنە ڕەد کەین، واریدی سووریيەیان بکەین. لەوێرا بە عینوانی پێشمەرگەی حیزبی کۆمۆنیست یان پێشمەرگەی فلستین بیانهێنینە یەمەنی جنووبی. با ئەوانە مونتەقل بن بەوێ، لەوێ ئەو هێزە بمێنێتەوە، هەم تەعلیماتی نیزامی دەبینێ، ئەمن بۆ خۆم دەچم لە تەنیشتیان دادەنیشم، سەرپەرەستییان دەکەم، واداریان دەکەم بخوێنن و بنووسن، کار بکەن، پەروەردە بن بۆ دواڕۆژی ئەو میللەتەی زۆر زۆر ئەهمیەتی هەیە. بۆ جونبشی کۆمۆنیستی ئێرانیش ئەرزشی هەیە. **خاوەری** کوتی فکرێکی فولقلعادە بکرە و ئەمن یەکێك لە کارەکانم ئەوەیە ئەو کارە بکەم پێش پلۆنۆمی ١٨. جارێ فیعلەن برون مەرزین، لە مەوردی سەرنوێشتی خۆماندا مەشوەرەتمان لەگەڵ کرد کە چ بکەین. کۆنگرەی چوارەم چ بکات؟ لەو شاخەی ماوینەوە، ئیشتبامان کرد،

www.zheen.org

کۆنگرەی چوارەممان تەشکیل دا، بەڵام ئێستا چی بکەین؟ ئەگەر ئەوانە بێنە یەمەنی جنووبی، ئەگەر ئێمە نەزەرمان ئەوەیە موسەلەح بین لە کوردستان، بەرنامەیەکی دیکەی دەوێ، ئیمکاناتی دەوێ، بەنابەرئین ئێمە ناتوانین لە جەهاتی دەوروبەر ئەسلەحە وەرگرین، ئەگەر ئەو کارە بکەین دەبینە هەمان کە خۆمان ئینتقادیان لێ دەکەین. کوتی: «حرف این را نزن، اینکه ما اینهارا مصلح کنیم». دیارە حیزبی توودە هیچ وەخت لە فکری کادری نیزامیدا نییە، چون کاری ئەوە نییە. ئەسڵەن ڕووحیەی ئەوەی نەبوو، لە تاریخدا سابتی کردووە. ئەمە دیتمان چی بکەین، مودەتها لێی گوزەرا و چەندین بار لێی تیکرار کراوە، بەڵام نەیکرد، نەیکرد، ئیقدامی نەکرد. هەتا جەنگی کوردەکانی تورکیا لەگەڵ تورکیە دەستی پێکرد. کە دەستی پێکرد کاک حەمەدەمین و نەویدیش نەیانتوانی بگەڕێنەوە، چون ئێمە ئەوانەمان ناردەوە، ئەوانە موددەتێك مەحتەل و سەرگەردان مانەوە، بۆ ئەو تەسمیمگیرییەی کە چ دەکات ئەو کابرایە. بلاخەرە ئەوانەمان ناردەوە، ناردمانەوە. ڕوفەقا کوتیان لە سووریە ڕێگا نییە، ڕێگا بەستراوە، ئێمەش ناتوانین هاتوچۆ بکەین. هەم ئەو لامان چوو هەم ئەم لامان چوو. نەتیجە چ بکەین سەرگەردان ماینەوە لەو حەوایە. ئەو عالەمەش لەو شاخە سەرگەردانن، کۆمەکێك ئیمکاناتێك، هیچ. پاشان پلۆنۆمی ١٨ تەشکیل بوو، ئەوانە لە ئێمەیان داوا کرد، ئێوە کە ئێستا لێرەن و ماونەتەوە بە عینوانی کۆنگرەی چوار مەسئەلەیەکن سەدێکن لە ڕێگای نزیکبوونەوە، ئێمە لەگەڵ حیزبی دێموکرات و قاسملوو بۆ ڕەفعی ئەو موشکلە پێشنهاد دەکەین ئێوە وەرنە ناو حیزبی توودە. ئێمە کوتمان ئیمکانی تەفاهومتان لەگەڵ حیزبی دێموکرات هەیە، کوتی ئیمکانی تەفاهوممان زۆرە، کوتم ئەگەر ئیمکانی تەفاهوم زۆرە، ئێمە بۆ جوبرانی ئەو ئیشتباهاتی خۆمان،

دەتوانین بێین لەنێو حیزبی توودەدا بین و حەتتا ئەگەر تەفاهوم بکرێ ئێمە بچینەوە نێو حیزبی دێموکرات، بۆ ئێمە مەسەلەیەك نییە، ئیعتراف بە ئیشتباهاتی خۆمان دەچینەوە، هیچ ئیشکالی نییە. کوتی «ئافرین ڕوحیە عالیە». ئێمە قوبووڵمان کردو هاتین تێکەڵاوی ئەو جەریانەی خۆمان کرد. دیارە ئەوان ئیقدامیان کرد لەگەڵ قاسملوو، بەڵام شوجاعەتی ئەوەیان نەبوو کە ئەو ۹ مادەیە ڕەد بکەنەوە. دیارە باوەڕیان بە قاسملوو نەدەکرد. دیارە فکریان دەکردەوە کە قاسملوو دەیەوێ شادوئیمانیان پێ بێنێ لە پێشدا، ئەوە کە لە ڕۆژنامەی مردم دا کە تەکزیب بکەنەوە، پاشان لێیان لە هەرا دەن، چونکوو ئەوانیش قاسملوویان دەناسی، قاسملووش ئەوانی دەناسی. چون قاسملوو کە هاتە ئێرە بە منی کوت ئەتۆ لەگەڵ ئەوانەت پێناکرێ، ئەمن دەیاناسم، ئەمن لەگەڵیان بووم، وەرە بچینەوە کن مە، هەرچی تۆ دەڵێی وا دەکەین، ئەوەش ڕەفیق **عەزیز محەمەد** بانگی دەکەین، دەینووسین هەرکمان لەسەر دەستی عەزیز محەمەد، هەرچی تۆ دەڵێی وادەکەین. کوتم بە ئیمزاو سەنەد کار ناکەم قاسملوو، ئەتۆ چاك دەناسم، ئەتۆ هیچ وەخت لە حیزبی دێموکراتی کوردستاندا هەرچی ئەمن کوتووم نەتگوتووە نا، وەلی هەمیشە چووی لە بنەوە خراپت کردووە. بەرعەکسی ئەوەت کردووە کە تەسوییبمان کردووە. نموونەی سپای ڕزگاریم بۆ هێناوە، کوتم مەگەر لە جەلەسەی هەیئەتی سیاسیدا تەسویب نەکرا کە سپای ڕزگاری خەڵع سیلاح بکرێ، ئەتۆ لەولا **فەتاحی خولەست** لە **پیرانشار** کە موریدی خانەدانی تەوێڵی بوو، لەوێڕا ناردت لەگەڵ **مادحی نەقشبەندی** ئیرتباتت گرت، لەولایەش تەلەفونی بە **مەلا محەمەدی جەوانڕوودیت** کوت لێیان گەڕێ، ئاخە تۆ موسەوباتی هەیئەت سیاسیت ژێر پێ نا، بە هەزاران شتی وات هەبوو قاسملوو، دەگەڵ عیراق قەرار بوو

ئیرتبات نەگری، گرتت. کوتی ئەلعان من نیروەکانی خۆم کشاندۆتە دواوە لەگەڵ **جەلال تاڵەبانی**، لەلای جەلال تاڵەبانیم داناوە. لەوێ خەریکە هەموو ڕۆژێکیش جەلال تاڵەبانی دەعوەت دەکەین، لەکن مەیە، ئەوە پێشبینیم کردووە خۆم نەجات دەم. کوتم بڕۆ لە عەمەلدا نیشانی بدە کە ئەو کارەی دەکەی، دە عەمەلدا نیشانی بدە کە ئیستقلالت هەیە. ناڵێم دوژمنایەتی لەگەڵ عیراق بکە، ئەمن ئینسانێکی سیاسیم موخالفی دوژمنی کردن لەگەڵ هەر کەسم کە ئێستا ئێوە لە حەرەکەتدان. بەڵام خۆت لەژێر تەعەهود بێنە دەرێ، یەك؛ دوو لەگەڵ بارزانیەکان ئاشت بەوە.

زۆرت لێکوشتن قاسملوو، پێشمەرگەی بارزانی، دە شەڕی دەگەڵ سەدامیدا، بە بریندار ی ٥٠ و ٦٠ بە کەلاکی کامیۆن. دەیانهێنانەوە، پێشوو پێدەگرتن دەتانکوشتن، بە برینداری لە ماشێنەکاندا تفەنگەکانتان دەبرد، خانەوادەی بارزانیەکانتان بۆ خۆم نازر و شاهد بووم، چوار دانە لەندەرور بۆمبوو بۆ دانانەوە هەر چوار مونفەجر کردن، ژن و منداڵ و پیاویان تێدا نەبوو. ئەو کارەت کردووە، ئەوە بەر ئەساسی ئەو حەوت مادەیە بوو، کە مادەی یەکیان مبارەزە عەلەیی ئەوانە بوو. بڕۆ لەگەڵ بارزانیەکان ئاشت بەوە، چون ئەمن لەگەڵ بارزانیەکان نێوانم خۆشە، زۆر دۆست و سەمیمیم، دەتوانم کۆمەکیشت پێ بکەم لەو ڕابیتەیەدا، کوتی ئێستا لەگەڵ ئەوانە ئیختلافم نییە، ئاتەش بەسی غەیر مودەوەنمان هەیە، پێشمەرگەمان بە کن یەکتردا دێن دەڕۆن، کاریان بە یەکتری نییە. کوتم ئەوە کافی نییە، دەبێ دۆست بێ، چون بۆ دواڕۆژێ پشتی تۆن. ئەگەر ڕاست دەکەی دەتەوێ لە سەدامی جوێ ببیەوە. بە **جەلالی تاڵەبانی** مولحەق بووی. ئەوانیش نیروون، نیروویان قەویترە لە بارزانیەکان، دەتوانن کۆمەکی تۆ بن، کوتی من بۆ ئەوە حەول دەدەم، کوتم بڕۆ تۆ

حەول بدە حەرەکەتەکەت بکە، ئەگەر ئەمن بۆم ئیسبات بوو ئەتۆ موستەقلی واقعەن فەقەت دۆستی عێراقی ئیستقلالت هەیە، ئەمن زۆر بە ڕاحەتی دێمەوە کنت، هیچ ئیمزاشی ناوێ، بەڵام باوەڕت پێناکەم، بڕۆ ببینی لە جەریانی عەمەلدا.

بنکەی ژین
www.zheen.org